

Printed by
V. VENKATESWARA SÁSTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE 'VAVILLA' PRESS
Tondiarpet, Madras.
4th Edition:—1951.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

చ మ త్క ర క థా క ళ్లో లి ని

ప్ర థ మ త ర ం గ ము

రాధామౌళమండల

సారపట్టిరార్ద్ర హృదయ సమధికశౌర్యో

దార నతమానిజనమం

దారా దయఃజూడు నన్నుఁ దామరసాక్షా.

శ్రీమంతంబును చతుర్దశభువనభూషణంబును నగుమానుషలోకంబునందు మహా
 నీయతపః ప్రభావసంపాదితసకలజన్మస్వసీయమాహాత్మ్యమండను లగుమానిపుంగవులు
 వసీయించు నీభరతఖండంబున నఖండలేజః ప్రచండచండభానుభానుప్రభాభాసమాన
 భవ్యవజ్రమణివార విశోభితంబగు రోహణపర్వతసమీపంబునం జిత్రకేతనంబను నొక
 కత్తనంబుగలదు. అదియు నభినవతారణ్యలక్ష్మీవిలాసభాసమానలగు విలాసవతులచే
 నొప్పమిగులుచు సమస్తసంపత్సమృద్ధంబై యఖిలవిద్యాపారంగతులగు బ్రాహ్మణ
 వద్యులచేతను, బాహువీర్యవిజితకాత్రవులగు క్షత్రియవరూరులచేతను, లెక్కకెక్కు
 డగుధనంబు గలశోమటులచేతను, సమస్తధాన్యములచే నొప్ప గొప్పకాంతులచేతను
 మిగుల వన్నెకెక్కుచుండును. ఆ నగరమును బరాక్రమనిర్జిత శత్రుచయుండగు
 శత్రుంజయుం డనురా జేలుచుండు, అతఁడు మానసంబున ధర్మజేవతవలెను, శోపమున
 యమునివలెను, అనుగ్రహమునందుఁ గుబేరునివలెను, ప్రతాపమున నగ్నివలెను, బల
 మున వాయువువలెను, ప్రజ్ఞయందు బృహస్పతివలెను, రూపమున మన్మథునివలెను,
 లేజంబున సూర్యునివలెను వెలుంగుచు సకలప్రజలను తనప్రజలవలె బోషించు
 చుండును, మఱియు నారాజునకు ఇంద్రునికి బృహస్పతియు, దశరథునికి వసిష్ఠుండును,
 రామునికి విశ్వామిత్రుండును, నలునికి సుమతియు మంత్రులయినరీతి విచారసాహం

డను విప్రుండు ప్రధానమంత్రియైయుండె, ఆశక్తుజయుండు ననివార్యంబగుబాహు
వీర్యంబున శత్రురాజులం జయించి యావిచారసారం డనుమంత్రియందు రాజ్య
భారంబు నునిచి కర్తవ్యకేవలమేక కామపురుషార్థంబుఁ జరితార్థంబు నేయంగోరి

సీ. లలితసౌభగశీతజలజాకరములందుఁ గృశమధ్యలనుగూడి క్రీడగల్పు
శశికాంతవేదికాసముదయంబులనుండి యంగ నాసంగీత మాసవిశను
కమనియసౌభభాగములంగనుండరీజలతో గోష్ఠ్యలు గల్పుచుండుఁ
దలిరులశయ్యల జలజనేత్రలగుడి రతివిభేదంబుల గతులెఱుంగు

గీ. బాలికాతతితో వనకేళిగల్పు
భామలనుగూడి ప్రీతితోభావలాడు
నివ్వధంబుగ నాధరిత్రీశ్వరండు
తరుణభావనుఖంబులఁ దనియుచుండె.

ఇట్లు బహుకౌలంబుగ నితరములైన జీవలోకసుఖంబులను సాంతంబులుగ నను
భవించునాతని యంతిపురంబు తనయముఖకమలదర్శనసుఖంబులేమి శరవణంబు చందం
బుక నిష్ఫలపుష్పదర్శనంబయియుండె. యావనమతిక్రమింపనతిక్రమింప నాధూవిభు
నికి విఫలమనోరథుం డగుటంచేసి యనపత్యతాసంభవంబగు మహాసంతాపంబు ప్రవృ
ద్ధంబయ్యె. విషయోపభోగసుభేదము మనంబునెడబాసె. కన్నులు గలవాడయ్యుం
దన్ను నంధునిగఁదలంచె. సకలభువనంబుల కవలంబనుండయ్యుం దనకవలంబము
లేదని యెంచె. వేనవేలుగ నరపతులు తన్నుం బరివేష్టించియున్నను సహాయకూన్యని
పగిది మనంబున వగచుచుండె.

ఇట్లుండి యొక్కనాడు తనగృహంబునకేతెంచిన నొకస్థినింగాంచి భక్తి
పురస్కరంబుగఁ బ్రతామంబులాచరించి బంగారుపీటపయింగూరుచుండఁబ్రార్థించి గోవు
నిచ్చి యభిలోపచారంబులఁదనిపి సుఖాసీనుండై నేదదీర్చుకొనియున్న యాజడదారిం
డగ్గఱి కృతాంజలియై రాజు “ఓయయ్యా! మీరు సదాచార్యునివలన యొగక్రమం బభ్య
సించి భోగంబులుబాసి రాగంబున నాగాధిపుండుపనీయించు భోగవతియును నలువ
పనీయించు సత్యలోకంబును గాంచియున్నారగదా. మీరెఱుంగనివిషయంబులేవు.
ప్రపంచకౌన్యంబులెల్ల భవాదృశులగు పురాణమునుల వాక్యాలనుసారంబు లయికదా
ప్రవర్తల్లుచుండు. నేనొక్కసంశయం బడిగెదను. కరుణించి తెల్పవే”యనవుడు నా
మానియు “రాజా! నీమనోగతంబెఱుంగుదును. నీవు సుతులులేక పరితపించెదవు. సుత
ప్రాప్తికిం బ్రతిబంధకంబగు పాపవికేవలంబు జన్మాంతరంబునంజేసియున్నాడవు. తన్ని
వర్తకంబుగ నీవొనరింపవలసినకార్యంబు దెల్పెదను వినుము. సర్వలక్షణసంపన్నంబగు

సురభియన్నగోవును తగువిధంబులం బోషించుచు సమస్తరత్నాభరణంబుల నలంకృతం జేసి యొక్క పుణ్యదినంబునందు వృద్ధులగు గోపపనితల రప్పించి వారలకువలసినవన్నియు నొసంగి బంగారుకలకంబుల సర్వపుణ్యోదకంబులంబెప్పించి యందు నవరత్నంబులు నించి ష్రీరతరుపల్లవంబులనువాసితంబులుచేసి మంగళస్నానంబుచేసియున్న నీభార్య నాయావుక్రిందం గూరుచుండ నునిచి యాగోపపనితలచేత నాతీర్థోదకంబుల నభిషేకింపజేయవలయు. ఇట్లువత్సరంబొనర్చిన నీకుండుమారుండు జనియించునని చెప్పి యోగియుఁ దనయిచ్చుం జనియె.

రాజును సిద్ధునిమాటలువిని నమ్మి తనదేవియగు మణిమాలచే వ్రతంబునిర్విఘ్నంబుగఁ జేయించిన నాసుదతియు గర్భంబుధరియించి శుభలగ్నమునం గుమారునిం గనియె. ఆకుమారుని యంగసౌందర్యంబుఁగాంచి వీఁడు మన్నఘనివలెఁ జూచిన వారలకు వలపుఁగొలపుఁగాన మదనమోహనుండను పేరిడఁదగునని పురోహితులు నెప్పఁగా రాజు నట్ల నామకరణంబుగావించి జ్యోతిషుల రావించి యీకుమారుని జాతికభావంబుంబెల్పఁడని యడుగఁగా వారు శత్రుంజయునితో నీతనయుండు నాలుగు సముద్రములవఱకు నుండు సీగమస్తధరామండల మేలంగలఁడు, పిని బాహువీర్యమున కులుకి యెల్ల రాజులును కప్పములను గట్టుచుండుదురు, సర్వసుణాగమృద్ధిగలిగి వృద్ధుల నేవించుచు మనునీతి ప్రకారంబు ప్రజాపాలనంబు నేయు, అయిన నితనియం దొక దోషము చంద్రునియందుఁ గళంకమువలెఁ గనుపడుచుండును, అదియెద్దియన? వీఁడు సర్వవిద్యాపారంగతుండై ధనుర్విద్యయందర్జునునివిధమునను, ధర్మమునందు యుధిష్ఠిరుని తెఱంగునను, సత్యమున వారిశృంధ్రునిపగిదిని, బాహువీర్యమునందు శ్రీరాముని వలెను బ్రవర్తించువాడై పరకాంతారతియందు శ్రీకృష్ణుననుకరించుచుండునని చెప్పినరాజు తనమనంబున వ్యాకులతఁజెంది పరకాంతారతుండు పట్టాభిషిక్తుండయ్యె నేని యట్టి రాజ్యంబుపూజ్యంబయినం బ్రజలకుఁ ద్యాజ్యంచేయగు, లేక లేక పుట్టినపట్టిక కౌర్య ధైర్య గాంభీర్యాదిగుణంబులకుం బుట్టని లై నవానికిం బట్టంబుగట్టకయెట్లుండు, ఇంతవఱకును కుమారుండు లేడనుచింతయు నిప్పడిందు కేమిచెయఁదగు ననుచింతయు హృదయమును గలంచుచున్నవి, కర్తవ్యంబు తోఁచదు. అని యొకింతచింతించి తల యూచి మంత్రి పుంగవునింగాంచి యిట్లనియె, ఓ ప్రధానశేఖరా వింటివే యీజ్యోతిషికుల వచనంబులు; లోకంబున రాజకుమారుల కభినవయౌవనము గలుగు నప్పుడు సర్వానర్థంబులు గలుగకమానవు, అందుతోడ రాజ్యలక్ష్మీయుం గూడెనని వహ్నికి వాయువు సహాయంబైనవిధంబున వంశములదహించుచుండు, ఓయినార విచారుఁడా! స్వార్థసంపాదనపరులై యీకొలఁపుఁగుమారులు జాడమాడుట వినోదంబనియు, పరదారగమనము సామర్థ్యమనియు, వేటాడుట వ్యాయామంబనియు,

పానంబు విలాసంబనియు, ప్రమత్తర కౌర్యంబనియు, స్వదారపరిత్యాగంబు వ్యసన
 శూన్యత యనియు, గురువచనంబుల నవధీరణనీయుట ప్రభుత్వమనియు, భృతులను
 గౌరవించుట సుఖినీవ్యత్వమనియు, నృత్య; గీత, వాద్య, వేళాభిరక్తి రసికత్వ
 మనియు, మహాపరాధానా కర్ణనము మహానుభావత్వమనియు, పరిభవంబులనహించుట
 త్నమయనియు, దేవతల నవమానించుట మహాబలకాలితమనియు, వందిజనులుపొగడుట
 యశంబనియు, చంచలతయే యుత్సాహంబనియు, విశేషములెఱుంగలేమియ యపత్న
 పాతంబనియు, దోషంబుల గుణములుగఁడలంచి తమకుఁదామె విహసించుకొనుచుఁ
 బడలవంచించు సామర్థ్యంబుగఁడించుచు ధూర్తులునీయుత్తులుచే వంచితులై విత్త
 మదంబుతలకెక్కి చిత్తంబులు స్వాయత్తంబులుగాక యాత్మనభీకాభిమానంబు లాలో
 పించికొని మర్త్యాధములయ్యుఁ డమ్ముదివ్యాంశావతీర్ణులుగాను అతిమానవులుగాను
 ఉత్పేక్షించుకొనుచు దివ్యోచితములగు కౌర్యంబు లుపక్రమించి సర్వజనుల
 కును బరిహాస్యలై యుండలేదా. అనుజీవివర్గంబు లాత్మవిడంబనలునీయ నభినందించు
 చుండలేదా? తమ్ముఁజతుర్ముఖావతారులని నిశ్చయించుకొని తక్కినబాహుయుగళ
 మంతఃప్రవిష్టంబై యున్నదియని యెంచుచుండలేదా? తమ్ముఁద్రిలోచనావతారులను
 కొని లలాటంబునం దృతీయ లోచనంబు త్యగంతరితంబై యున్నదియని యాశంకించు
 చుండలేదా? దర్శనఁబిచ్చుటయు యనుగ్రహంబనిగణించు చుండలేదా? దృష్టి
 పాతమే యుపకారమని స్థాపించు చుండలేదా? మఱియు నిప్పటివ్యావహారికులు తమ
 స్పర్శమే పావనంబనితలంచి మిథ్యాభిమానమాహాత్మ్యకర్మనిర్భరులై దేవతలకుఁబ్రణా
 మంబులునీయుటలమానియు, ద్విజపూజలవడలియు, మాన్యులను సన్మానించకయు,
 అర్చనీయుల నర్చించకయు, గురువుల కభ్యుతానంబు నేయకయు, విద్యజ్ఞులనలొకి
 కులని యపహసించుచును, వృద్ధిజనోపదేశంబులు జరావైక్లవ్య ప్రలపితంబులని వడ
 రుచుఁ దమప్రజ్ఞులకుఁ బరిభవకరంబులని సుచివులమాటల కనుయపడుచు హితవా
 దులపైఁ గోపగించుకొనుచు నహన్విశము నంజలిగావించుకొని యన్యకర్తవ్యంబులు
 మాని యధిపై వకముగబోలె స్తుతించువారినభినందించుచు వారఁ దమకు సమీపమున
 నిలుపుకొని మాటలాడుచు, వారియుపదేశంబులు వినుచు, వారి బహుమానించుచు
 వారికిధనంబులు వర్షించుచుఁ బరాభిసంధానపాటవంబున నొప్పెడు వారలం బురో
 హితులుగను ప్రకృతులంగ వించు వారలమంత్రులుగను గైకొని పరులసంపదల యం
 దానక్రితో సహజప్రేమార్ధిహృదయులగు సహోదరులంబరిత్యజించి పలువిధంబుల
 మెలంగుచుండుట మనము గాంచుచున్నారముగదా! నాకుమారుండు మహామోహంధ
 కౌరవుగు యావనమందు జనులచేనపహసంపంబడకయు, సాధువులచే నిందితుండుగా
 కయు, గురువులచే ధిక్కారంబునొండకయు, సుహృదులచే సుపాలంభింపంబడకయు,

పండితులచే ననుతపింపబడకయు, విటులచే వంచింపబడకయు, ధూర్జలకు స్వాధీన పడకయు, వనితలచే బ్రలోభంబునొందకయు, మదంబున నున్నతుండుగాకయు, ప్రకృతిధీరుండై ప్రవర్తించువిధంబునం జేయవలయునని చెప్పఁగా మంత్రియూ దేవరా! 'శ్లో. హరిణాపి హరేణాపి బ్రహ్మణాపి సురైరపి, లలాటలిఖితా రేఖా పరిమార్చ్యం నశక్యతే' అనువచనము మీరలెఱుంగనిదే! ఆయినను మనబుద్ధికొలఁదిని ప్రవర్తిం తము. అనంతరఫలంబు దైవానుభవంబైయుండు. ఇందుకై తామింత విచారపడవలదని చెప్పిన రాజాను సమాధానపడి మంత్రిని వీడ్కొని పి తనయంతిపురంబునను జనియె.

రాజకుమారుండును దినదిన ప్రవర్ధమానుండై శైశవంబునంద మహాప్రాణత్వము నొంది గజకలభంబుల చెవులుపట్టుకొని క్రిందికివంచి నిలువంబెట్టుచును సింహ కిశోరంబులను బట్టుకొని సుటలు వెఱుకుచు వాని దంతంబులుఁబిఱించుచు నిట్లు సర్వ లోక విస్మయనీయంబు లగుబాల్యక్రీడలచేఁ జెలంగుచుండె.

ఇట్లు శైశవంబుగఁడఁచి కామూరంబు జరుగునప్పుడు పితృనియుత్తలగు మహా మతులసన్నిధిని సకలవిద్యల జేర్చి పదియవయేట నుపసీతుండై సాంగంబులగు వేదంబు లనుధనుర్వేదంబునధిగమించి చాపవిద్యయం దపరధనంజయింఁదోయనం జనులకత్యా మోదదాయకుండై బుద్ధియందు బృహస్పతిని శౌర్యంబునం గుమారస్వామిని ధర్మంబున నజాతశత్రునింబోలి గురూపదిష్టంబులగు నర్థంబుల విశేషీకరించుచు గంగీత సాహిత్యం బుల ననురక్తింజేందియుండ నభినవయావనారంభం బారాజకుమారుని యంగంబు నలంకరించె. అది కల్పవృక్షంబునకుం బుష్పేచ్ఛేదంబు చందంబునను, కమలవనంబు నకు నూర్వోదయంబునంగంబునను, సైమలికిఁ గలాపంబు భూతిని వివిధవిలాసయోగ్యం బయి తనరైమన్నధుండును దనకవసరంబు దొరికిన సేవకుని చందంబున మెల్ల మెల్ల న సమీపించె. అప్పుడాతనికి లక్ష్మితోడ వక్షస్థలంబు విస్తరించె. బంధుజనమనోరథంబుల తోడ నూరుకొండంబు లాపూరించె. శత్రుజనంబులతోడ మధ్యభాగంబు కార్య్యంబు నొండె. నితంబభాగంబు త్యాగంబుతోడన వృద్ధిజేడె. ప్రతాపంబుతోడన రోష రాజి పైపైకాఠోహించె. శత్రుకాంతాసమాహముల యలకలక్షలయనువున భుజయుగ శంబు వ్రేలాడందొడంగె. చరిత్రఁబువిధంబున నయనయుగశంబును ధవళత్వంబు నొండె. ఆజ్ఞతోడ శిఖర దేశంబు గురువై వెలింగె. స్వరంబుతోడ హృదయంబును గాంభీర్యంబునొండె.

మఱియు నతండు షోడశవత్సరంబుల వాఁడై గురుజనానుమతివదని తండ్రిచే యువరాజోచిత సాధంబునందు విడియింపబడి సకలసుఖంబు లనుభవించుచు కృత

బుద్ధి యనుమంత్రి కుమారుండును భరద్వాజుం డనుపురోహితకుమారుండును గంధ
సారుండను వైశ్యకుమారుండును జయభద్రుండను శూద్రకుమారుండును దనకుం బ్రాణ
సఖులై వర్తింపం గొంతకాలంబు రాజనీతి ప్రతిపాదకంబులగు కామండక్ ప్రముఖంబు
లంబఃశీలించుచును, గొంతకాలంబు నవరత్నకంకణంబులగడలఁ దానె మృదంగంబు
వాయించుచు సంగీతకప్రసంగంబుచేయుచును కొంతకాలంబు వేటకముకమున నవి
రళవిముక్త శరపరంపరలచే నరణ్యంబులు శూన్యంబులు గావించుచును, కొంతకాలం
బలివివగ్ధులం జేరిచికొని కావ్యప్రబంధరచనలఁ జేయుచును, కొంతకాలంబు కాస్త్రా
లాపంబు లానరించుచును, కొంతకాలంబు ఆఖ్యానాఖ్యాని కేతిహాసపురాణంబు
లాగ్గించుచును కొంతకాలంబు విచిత్రచిత్రరచనా వినోదంబులను, కొంతకాలంబు
వీణావాదనంబునను, కొంతకాలంబు తిన్నుంగాంచ నేఁగుడంచిన మునిజనులకుఁ జరణ
శుశ్రూషయొనర్చుచు సేవ్యధంబునం గాలక్షేపం బొనరించుచుండి యొకనాటిరాత్రి
వెన్నెలబయట మహాహరంబగు నొక సైకతస్థలంబునం గూరుచుండి సుహృజ్ఞసంబులు
నానావిధంబుగఁ గ్రీడాపరిహాసచతురంబుగా నఖిలదేశ రాజవర్తిత్రంబు లుపన్యసింప
నతి మోదంబున వినుచు నా సుభాసదులంజూచి యిట్లనియె, ఓ చతురమతులారా!
యేనొక్క విషయంబు మందలించెదను, దానికిం దగిన సమాధానంబుఁ జెల్పనగు నది
యొద్దియనవెల్పెదను వినుండు. లోకంబున జన్మమై త్రిసందుకు ఫలంబెద్ది? యొదివినవిన
నింపుఁ బుట్టించుచుండు? అనఁగా నప్పుడు భరద్వాజుండు లేచి విను మోరాజకుమా
రుడా! తొల్లి భర్తృహరిశ్లో, ఆహాసః క్రియతాంగాంగే పాపహరిణివారిణి, స్రవద్యయే
తరుణ్యా వామనో హరిణి హరిణి! అని చెప్పియున్నవాఁడుగాన అతిమనోహరమగు గంగా
నదియొక్క నీటియందు వసించి యంకువలన సమస్తపాపంబులును బోఁగొట్టుకొని సద్గ
తిపడయుటయే నరుండు జన్మమై త్రిసందుకు ఫలము, అట్లుకాదేని యతిసుందరమై ముత్తి
యంపుంచేరులచే నలంకృతంబగు నిండుజవ్వనుల కుచయుగళంబున నధివసించుటయే
జన్మఫలంబు, అని చెప్పగా నప్పుడు జయభద్రుండు రాజంగాంచి యోరాజకుమారకా
భరద్వాజుండు వచించిన విషయములలో మొదటిది యప్రత్యక్షవిషయంబుగాన
నమ్మంజనదు, 'శ్లో, ఆత్మసిద్ధహృద్వ్యతిరిక్తమూర్తిః భోక్తాగలోకాంతరితః ఫలానామ్,
ఆశేయమాకాశతః' ప్రసూనాత్ గరియసీ స్వాదుఫలప్రసూతా' అని పెద్దలు చెప్పి
యున్నట్లు శరీరంబునకంటె నితరంబైన యాత్మ యొక్కటియున్నది యనియు అది
లోకాంతరంబులయందు సుఖానుభవంబును జేయుననియు అందుకై యాగాదిపుణ్య
కార్యంబులు సేయవలయు ననియెడియాయాస యాకసంబున మొలిచిన వృక్షము పూలు
పూచి తియ్యనిపండులుపండును, అవి మనముభక్షింపంగల మనునానయేగాక యన్యంబు
గాదనియున్నది, గాన మొదటి పక్షం బనాదరణీయంబు, రెండవపక్షంచే రనికజన

సమాదరణీయంబగు, మోక్షముంగోరి తపంబుగలుపుచు విశ్వామిత్రాదిమహాగ్రుహులు అట్టి కట్టడిపనులు చాలించి లీలావతులసుఖంబులు మఱిగి మేలయిన జన్మఫలంబులం గాంచిరి. అది యనాదరణీయంబగు నేని వాఁలు మనంబున నైన దలంతురా? నత్తపో భంగంబగునని యెఱుంగరా? అంగుల బరకొంతారతియే రతంబుగాని యన్యరతంబు నిరతంబైన నదిసురతంబుగాదు. మఱియు : దినిసికజ 'మనోవిఠ సంప్రయండు' 'శ్లో' సం తత్రైస్థి దారరతిః కంధూశమచాయ చేటికే' గమ మ్, తత్తలు సురతం సురతంకృచ్చా) అబ్బం యదన్యదారేఘ' అన్నట్లు ఎల్లప్పుడు నింటిఁ నలంబడలి యత్తలకు మామలకు మరఁదులకు భయపడుచు; లీలావిలాసవాసనాశున్నతై తిథివారనక్షత్రాదులం బరి శీలింతుకొనుచుం దమకంబుమాలి మగని మరచుచు గోపంబుపృతిల్లు నేమేయని యులుకుచు లోపలన నీసడించుకొను నాత్మపత్నులరతంబు పితృబుణంబు దీర్చుకొనఁ గోరి సంతతినపేక్షించినవారికేగాని రసికవరులకేలా? అదియునుంగాక వాకొంతారతి యరసికులై పశువులచందంబునం గామబాధాపీడితులైనవారికింగాక చతురులకు రుచింపదు. మఱి యశంగళరపరంపరాపూరితచ్ఛాదయలై తద్వ్యభాశతంబులకు సోలిబాళిందాళలేక జాలింమాలి కేలుకపోలంబులంగిలించి కనువేదరునం బురుషుని గాలిసోకినంతనఁ గఱంగుచునుండెడి వెలిచవులు మఱిగిన యన్నులకలమిన్నలం జేరి కవుంగలించు సుఖంబుకదా సుఖంబు. మఱియు నింటం బంటంబగబట్టి పోరాడు బావ గారికించెలియనిక కత్తికోతయైపోరు నత్తగారికిం గించిలైన నవగతంబుగానిక, మాటిమాటికిమండిపడు మామగారిమాయజేసి, మగనిమదికి సంశయంబుం గలుగనిక, యతిచతురత సుపపతికి సంకేతంబుచేసి, యదమగనివచ్చి మదివిరాళిపెచ్చి, నెమ్మది మ్రచ్చిలింతు పచ్చనిలుకొని వెచ్చనకు రిచ్చనడి, విటకొనిపయింబడి, గ్రచ్చియైత్రి నచ్చినమనంబుతోఁ దచ్చనలులేని తమకంబునం గూడునన్యరమణీయణితంబైకదా మరతంబు. జారకొంతారతియై రసావహంబున వేదంబులు సహితము చెల్వచుండ లేదా? అనిచెప్పఁగా భరద్వాజుఁడు హరిహరీయని చెవులుముసికొని గభదిడిచి లేచి పోయెను.

అంత రాజసూయనింగాంచి కృతబుద్ధియను మంత్రికుమారుండిట్లనియె. ఓ రాజసూయారకొ వినుము. పరకొంతారతి దోహదహంబైనను రసావహంబైయుండు. అందునం దగినసహాయలు దూలియు, దాసి, గభి, చేటి, ధాత్రేయి, ప్రాతివేళిని, లింగిని, శిల్పినియు నతివిధగృలగువారుగావలయు. ఇందుకే నొక్క మంత్రికుమారుని వృత్తాంతంబు చెప్పెదను సావధానత నాకర్ణింపుమని యిట్లనియె.

అతిరూపామతిమంతులచరిత్రము

తొలి యఖిలదేశమునకుం బ్రధానంబై యాంధ్రదేశంబు ప్రతాపధనులగు రాజ వర్మలచేతం బరిపాలింపబడుచుండె. ఆ రాజవరులకు మేటియై ప్రతాపవర్మకుమారుండగు విజయసేనమహారాజు సకలరాజులంజయించి యనేకదేశంబులు తనకువశగ తంబులుగంజేసికొని హరితపుత్రంబను నగరంబేలుచుండె. అప్పీరుండును తననగరంబు నంగల రూపయావనసౌందర్యవతులగు కన్నీయల ననేకగూఢచారులవలనం దెరిసి కొని తల్లితండ్రులంబలాత్కరించిగాని మఱియు ధనప్రదానంబునంగాని వారికి సమ్మతి పఱచి యనేకకాంతల వేలకొలదిగ వివాహంబుచేసికొని వారితో రతిసుఖంబులం దేలుచుండును. ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు గూఢచూతికలవలనఁ తననగరంబున మాధవ పతియనువాఁడు తనకూతు ససమానరూపవయోవిలాసభాసురాంగి నతిరూపయను కన్యకామణిని తనమంత్రికుమారుడైన మతిమంతుడనువారికి వివాహంబుచేసి యివ్వ నిశ్చయించుకొని యుండుటయు నదియును మతిమంతునంద యనురాగభరితయై యున్నదనియు నెఱింగి కార్యనియు క్తులంబనిచి మాధవపతింబిలిపించి యాయతిరూపం దనకేమియిడిగిన నాతఁడు సమ్మతింపకయుండ నక్కన్యపయి మిక్కిలి మర్కువ గల్గియుండువాఁడగుటంజేసి తనరాజ్యంబునందుఁ గొంతభాగంబు వానికిచ్చి యాకాంతాలికంబుం బెండ్లియాడెను. అతిరూపయధనలోభంబునం దనతండ్రిచేసిన యుక్తి వంబునకు మనంబునన వెక్కువిధంబులసంతపించుచు సర్వకాలంబును మతిమంతునంద బుద్ధినిలిపి తనకు అభ్యంబులై యున్న రాజసుఖంబులకు వెగటుపడుచుం జింతాసంతా నదంతురితయైయాహారంబుపై వాంఛమాని యలంకారంబులు సేయక యన్యలతోమాట లాడనొక్క విరహదవదహన దోఘాయమానమానసయై మిగులసంతపించుచునుండ నొక్కనాఁడు దానిచేటియగునిపుణికయనునది యేకాంతంబుననిట్లనియె. ఓదేవీ! యఖండమండలాధిపతియు నవక్రప్రరాక్రమజితశత్రుధూపాలుండగు విజయసేనధూపాలుఁడు నీకుఘ్రకుటీభటుండై ప్రవర్తించుచున్నవాఁడు, నిన్ను బెండ్లియాడినది మొదలితరకాంతలఁగంటునై నంజూడఁగోరండు, అనవరతంబు నీరూపంబుచింతించుచుండు, నిన్నెడ బాసి యరనిమిషం బొందుచోటికఱిగినను గార్యాంతరంబులు నీయింటసంచారధూమి పయింబఱచియున్నవాఁడు, ఇట్లుండ నీవేకొఱతవలన ననూయాకులహృదయవై యుండెదవు. గతంబుఁజెల్పవేయన నాయతిరూపయని పుణికతో ఓ నాప్రియసఖీ! నీవు నాకుబహిశ్చరంబయిన ప్రాణుబవుగానఁ బల్కెదను, నీకు నిదివిదితంబయినదియె. ఇది యితరులచెవికెక్కఁజేసి నీకును నాకును ప్రాణహాని సంభవించకమానదు. నీమనంబున నేయుంచుకొనుము. దుఃఖసాగరంబు పయింబయిపొంగి వేలాతిక్రమణంబొనరించు

నన్నుడు ప్రియసఖులతోఁ జెప్పికొనినం గొంతసహ్యావేదనంబగుగాఁజె. ఈ నగరంబు నకు మంత్రియైన మతిమంతుఁ డనుకుమారుండు నాకు బాల్యసఖుండు. అతనిసౌధంబును మదీయపితృగృహంబుననుండు కన్యకాంతఃపుటసౌధంబును సమీపసంబద్ధంబులయి యొక్కటిగఁ జేరియుండుటంజేసి యీమందిరంబులవారికిం బోకరాకాలు సౌధమార్గంబునన కొంతజరుగుచుండు. బాల్యంబున మేమిరువుర మొక్కటిగ నాటలఁ బాటలం ప్రార్థలుపుచ్చుకొందుము. తుణకొలంబయిన నేనాతని నన్నాతఁడు నెడబాయము. అనేకవిధముల నాటలఁబాటలం గేళిమెయి విహరించుచుండు మాకు తఱుచుగ నాలుమగలయాటల పై మిక్కిలియిష్టంబు. ఇట్లుకొంతకాలంబు కైక వంబునంజరుగ నంకురిత యౌవనులమగు మాకు నాయటలు ప్రసక్తంబులయినయప్పు డన్యోన్యముఖపీక్షణంబులజ్వలయు పరస్పరాంగసంగంబునం బులకలుగ్రమ్ముటయు నిట్టివి కొన్ని గుణంబులుగలుగుచుండు. బాల్యముననుండి మాయంటంబెఱిగి నాతోఁగూడ నాటలఁబాటలం జేలుచుండుటంజేసి మాపెద్దలు నాతని నిషేధింపరైరి. ఏనును ద్రయోదశవత్సరంబులదాననగుచు నామలకంబులంబోలు కుచకోరకంబులతో నీవస్తుకులిత కుసుమగుళుచ్చ మనోహరంబైన మాధవీత యనువున వెలుంగ.

సీ. సమయంబు దొరికినఁ జయ్యన నేతెంచి మోముమోమునఁజేర్చి ముద్దుగొనును గంటలువడకుండఁ గ్రక్కున నునుమోచి మొనపంటనొక్కిచన్దనలుబుణుకు నింటనెవ్వరులేక యొంటినుండఁగవచ్చి రతికేలిసేర్పఁ గారడమునేయు నిలుకటములలోన నిట్టట్టుచనసక తటుకుననీవడల్చిహుడు

గీ. నాలుమగ నాటలాడుదామాయటంచు
నడిగి ప్రార్థించుమందహాసాస్యఁడగుచు
నతనితో జారలీలలనభిలషించి
కన్నెనయ్యునుగనుచుంటిఁ గామసుఖము.

క. బాలరముగాన ధైర్యము, చాలకయచిటుక్కుమన్న సంగతిసలుపం
బాలకపీడుచుభయమున, బేలమైయుంటిమన్న పిన్నతనమునన్.

ఇట్లుండ మాప్రవర్తనంబులు జననీజనకులెఱింగి మ మైందుచోటుల నునిచిరి. అదిమొదలు పరస్పర ముఖనిరీక్షణములేక మేమిరువురము నజాతచాతుర్యల మగుటంజేసి మనంబున నుప్పులించుచుంటిమం తెకొని యొండేమియునెఱుంగము. సమారూఢ యౌవనుండయిన మంత్రికుమారుండు నన్ను పరిణయంబు చేసికొనవలయునను తనయభిప్రాయంబు తనజననీజనకులకెఱింగించిన వారును సంతసించి నాతల్లితండ్రులనడిగిరి. వారు నందుకొడంబడిరి. పెండ్లిపనులు నేయయిత్నించుచుండ నీధూపాలుండు పలువిధ

ములగునిర్బంధములచేతను రాజ్యప్రదానంబుచేతను నాశండ్రినివంచిని నన్నంబరిణ
యంబుచేసికొనియె. నాకుమతమంతునంద యల్లంబు పల్లవించుచున్నయది. ఏమి
సేయవచ్చు.

చ. మదనునిగుమ్మి తి మొనలుమాటికిమర్మములంటఁబాటినకా
వదలనికొరికలో మొలిచివర్ధిలిదెందమునందుఁగ్రిందినకా
హృదయము రాయచేసికొని యింపుఁదలంపక యుండఁ గాఁదగుకా
కదలఁదరంబె యొక్కనికీ గంతముఁ జూపినకంబుకంతికికా.

అనిచెప్పి యూరకున్న నానిపుణిక రాజపత్నింగాంచి యోదేవీ! యీసులభ
కార్యంబునకై యింతవంతఁ గుండనేతి? ఈ విషయంబున మనంబునచ్చి యాహా
రంబుగూడ నిచ్చుంపక యిట్లనవరతంబును కరకలితకపోలవైయుండుట యుచితంబు
గాదు. సర్వాలంకారాలంకృతవై పెనిమిటి దూరంబుననవచ్చుచుండలేచి ప్రత్యుత్థా
నంబుచేసి కైదండయిచ్చి కొనితెచ్చి పీటపయిం గూరుచుండఁబెట్టి పయింటచే విసు
రుచు మిక్కిలి మత్కువయున్నట్లు పయికిఁగనపఱచుచు నాతనిమనస్సుకెక్కఁ బ్రవ
ర్తించు చుండుము. మగనివిషయంబున మిగుల ననురాగంబుతోఁ బ్రవర్తించు దాని
వలె నటించినంగాని యుపపతింగాడి సుఖించుట కనువుపడదు. ఏఁడెప్పినవిధంబు
నంబ్రవర్తించుము. లేచి యాహారంబుగైకొనుము, భూషణంబులఁగై సేయుము. సుమ
మాల్యంబుల ముడుచుకొనుము. లీలావిలాసంబుల మెఱంగుచుండుమనిన నా యతి
రూపయు మనంబున సంకసంబంది యదిమొదలును సమస్తసుఖంబు లనుభవించుచు
మంత్రికుమారునిపొందుతు నుజ్జ్వలంబులుచుండె.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు రాజు బహుమారంబున నుండు నొకకొండచటియలోఁ
దనపకువులు వసియించుచోట వ్యాఘ్రంబువచ్చిచేరి యాపకువుల విశసనంబుసేయుట
పశుపాలకులవలనవిని తద్యధార్థంబు మృగయాచినోదంబు సేయందలంచి దానికిందగిన
వేటకుక్కలంగొని యెఱుఁగుటవెంటనేతేర పురంబువెడలివనియె. రాజియు నిదియ
మంత్రికుమారునిం గలయుటకు సమయంబనియెంచి నిపుణికింబిలిచి యాచేటి కపరి
మితములగు భూషణాంబరాదుల నొసంగి సంగతి విశదీకరింప నాచేటియు నెవ్వరు
నెఱుంగకయుండఁ బుగుష వేషంబు ధరించుకొనిపోయి మంత్రికుమారునికిం గార్యంబు
తెఱంగెఱింగించి సీవును చేటివేషంబుధరించి యేదేనియొకవిచిత్రవస్తువు విక్రయించు
దానివలె నతిరూప వసియించియుండు మేడకు సమాపంబునసంచరించుచుండుము. నేను
వచ్చి నిన్ను దానియొద్దకుం గొనిపోయెదననిచెప్పి తనకార్యంబుననుండెను. సూర్యుం
డ స్థమించుడు మతిమంతుండు నట్ల స్త్రీ వేషంబు ధరించుకొని మిగులనునోహరములగు

నల్ల పూసల పేరు లమ్మకొనుచు నాయతిరూప యుండు సాధంపునమిపంబున నైట్లు.
 నటుండిగుమిండి నా మాయాకాంతంగాంచి దానిచమత్కారపువచనంబుల కచ్చెరుపు
 పడుచు రత్నకభటులు పిలిచిపిలిచి మాటలాడుచుఁ బరిహసించుచుఁ గనుగీటుచు సన్న
 సైగలు సేయుచు మెలంగుచుండ నాగడియెఱింగి నిపుణిక యేతెంచి యోయెఱుకల
 దానా! నీయొద్దమంచినల్ల పూసలున్నవా? ఉండెనేని మారాణి గారు విలుమకొందురట,
 ఈదినంబున నీ యాదృష్టంబు పండెనని చెప్పఁగా మంత్రి తుమారుండును “మంచిపూస
 లున్నవి. ఈనగరంబున నుండెడివారెల్ల ధనరాసులిచ్చి యీనల్ల పూసలకొని
 యున్నారు. విచారింపుమని రాణి గారితో మనవిచేకొనుము. ఉత్తరువయ్యెనేని యేన
 యంతఃపురంబులోనికీవచ్చి విన్నవించుకొనియెద” ననఁగా నిపుణికయు నట్లకొని
 ముని లోనికింజని యతివేగంబునవచ్చి యమంత్రి తుమారునిదోడ్కొని యంతఃపురంబు
 లోనికింజని రాణియుండుపడకటిల్లుదరిసి రాణిక తెఱింగెఱింగించిన నామెయు నంతకు
 మున్నె తనపనికి తైల కండఱుకు రాజుగారులేకుండుటచేఁ బనియేమిలేదుగాన మీరు
 మీయిండ్లకుంజనుడనని నెలపిచ్చి వారిసింబంపి యేకాకినియై మంత్రి తుమారునిరాక
 కెదురుచూచుచున్నది గాన తిటాబునలేచివచ్చి మంత్రి తుమారుని పెరుంబుపైవ్రాలి
 మోవినొక్క కులుకుంబుబ్బులురంబుగాడ నాలింగనంబుచేసికొని లోపలికింగిని చని
 శయనంబుపయింజేరిచి “యోచిన్నసామీ! నిన్నుంగాంచి యెన్నిదినంబులయ్యెపున్నను
 నాటిక శానిధి నెడబాసిన కలువలకొలనిచందంబున విన్నదనంబున కాకరం బైయుంటి.
 ఇన్నిదినంబులకు బేదకుంబెన్నిధిదొరకినచందంబునం దొరకితివి, నిన్ను నెన్ని తెఱింగుల
 బలిమీలుకొంటి, కన్నెటికంబునంజేసిన చిన్న రెప్పటికైన నాకు మరపురావు” అని
 చెప్పచు మణిమయకనకకంకణ రుణాత్కారముఖంబుగఁ దనమాస్తంబున నాతని
 కొప్పువట్టి మోవిపానకంబులానుచుం జెక్కిలిగొట్టుచు చుబుకంబుముద్దుగొనుచు నోరీ
 ధూర్తశిఖామణి! నీవు బహుదినంబులుగ నాకుండకకుండి చైవవశంబుగ నీదినంబున
 నాచేతఁజిక్కితివి, నిన్నురక విడిచిపెట్టుదునా? నెక్కడినంబులనుండి నెక్కినుచున్న
 మత్కువ నొక్కదినంబున నై నందీర్చుకోకపోవుదునా, నాకొమలుమీరుకోడెమిటారి
 గబ్బిచనుగుబ్బలసీయరంబు గ్రుమ్మి పైర్యకంచుకంబు సింపకమానుదునా? సగ్గనితమిం
 బిగ్గగ పుంగలించి నిగ్గులుదేలురుటంపుఁబెందోడలనదుముచు నగ్గలమగు మోహాలేకంబు
 మీఱి దిగ్గనంజేరి మగపోడిమింగూడివీడక పొన్నబోదియకుంజాట్టుకొన్న చిన్నికన్నెలే
 మావితీవియ యనువునంబెనంగి యనంగ సంగర క్రీడలనిన్నలయింపక విడుతు నా? నీ సును
 మోవిఁగొఱికిగంటులుసేయక మోహంబుధింగడతు నా? పద్మాశుమారతం త్రపారీణుండ
 వగు నినుంగలనియలనిసాని పలుదెఱింగులవేడి పునారతిం బలువన్నెలుచూపి పున్నును
 చందురునకుంగఱుంగునందనపుచంద్రకాంతమణిమాలిక యనువున సురంబున వ్రాలి శరీ

రంబులొక్కటియై పూవుటంపజడకింబడలి యొడలెఱుంగక జడనుపడి వడిమిగులనడుమ నడుమ వినోదంబులునూపుచు నీరేయియెల్ల నడపకవిడుతునా? యని యనేకవిధంబు లుగఁ బలుకుచుం దనియక మగచెయ్యెల్ల తుపక్రమించి యెదురెక్కిసొక్కి చిక్కని గుబ్బల సురంబునంగ్రమ్మి యబ్బినచోటుల నిబ్బరంపుఁడమి ముద్దులుగొనుచు నబ్బరంపు విలాసంబులుగుల్మ నాకుమారుండును వలపుమించి యెదురప్పించి నునుమోవి గంటులు వడనొక్కి యొక్కయనువున నీవిసడల్పి పృథులతరనితంబబింబసంక్రాంతమణి కౌంచికొవిధృతంబగు దుహలంబును బొటనవ్రేల వీడిచివైచి మదనమందిరద్వార నిర్మితకనకరంభాస్తంభంబులో యనందగు నూరుకొండంబులం గిలిగింతలానరించి తొడలందొడలతో మెలిచివలచి పుంభావసంభోగసౌఖ్యంబు అనుభవించుచుండె. నిపుణికయు నాయంటివాకిటం గావలియుండె. వేటకుపోయియున్న రాజును ఊర దాటఁగానే మార్గమధ్యంబునన యొక పొదరింటిలోనుండి గాండ్రించుచు నొక నవ సూతికయగు లేడింజంప నెగులుచున్న పులినిం దనపకుపులంజంపినదానిఁగా నెఱుఁపల వలనవిని తత్క్షణంబున బాణసంధానిం బొనరించి యొక నారసంబున గాడనేయ నా వ్యాఘ్రంబును భూమిపయింబడి ప్రాణంబులువిడిచె. రాజును శార్దూలచరణాక్రాంత యైన యా లేడి యమునాతరంగపరంపరలు వెల్లిగొని ప్రవహించిన ట్లతి వినీలంబు లగు తమాలగాంతారంపుఁ గాంతులం గొల్లలాడు బెదురుచూపుల నా వనంబునంత యుం గువలయవనంబుపగిదిదోచునట్లొనరింప నది తనమనంబున కతిమనోహరంబై యుండినది గాన నా యాఁడఁజంకంబట్టి తెప్పించి దానిసోగ కన్నుల సౌందర్యంబుఁ గాంచి యతిరూపయొక్క వాలుగన్నులందలంచి మోహంబలిశయించి తక్కిన వారి నిం బిరుందరానియమించి యంచితరయంబున గంధవాహబాంధవంబగు సైంధవంబు నెక్కి కదలి యొక్కగడియలోపలం దన నగరునకువచ్చి పన్నీటం జలకంబులాడి యభ్యవహారంబులందీర్చి యతిరూపాగతంబైన మనంబుతో నా రామానుజేశయన గృహంబగు నంతఃపురచంద్రశాలకుం దరియవచ్చుచుండెను. ఇతం డిచ్చటవచ్చు చుండునప్పుడు రాజాలోఁ జనియున్నసైన్యం బూరికిసమీపంబునం గోలాహలముఖరి తంబై యేతెంచుచుండుటంజేసి దుందుభివాద్యధ్వనులు నగరంబువెలుపల వినంబడుట వలన రాజానక్కడనయున్నవాఁడనియెంచి యెల్ల వారు నేమఱియుండిరి, ద్వారపాల కులును ససంభ్రమంబుగ లేచి తాముజాగ్రతమాలియున్న యపరాధంబు మనంబున నుద్వేగంబుఁగల్పింప జోహారుచేసిరి. విజయనేనుండు నతిరూపానేత్రసౌందర్య సమాక్షి ప్రస్తాదయండగుటంజేసి యా ద్వారపాలకుల చర్యలనేమియుం బాటింపక చంద్రశాలసోపానంబులెక్కుచుండ గా నిపుణిక యాతనిం గాంచి తత్తటపడుచు కార్యంబుమించినదని యెంచి తనమనంబున “నీరాణి నన్నునమ్మిగదా యిట్టిసాహసం

బున కొడిగట్టె. ఇపుడు ననుచొట్టి యుట్టిపడినయిట్టి యీకప్పదళనాకొంతకప్పించు కొనుట యెట్లు. ఏనిప్పుడు పేక్షించియుంటి నేని యానందాంబుధింజేలుచు మైముఱచి యుండునతిరూపామలిమంతులగతి యేమైముగియు? నన్నియున్నవారి యున్నతకంబు దప్పించినాములుగడించుట చేదీజనములకు దగవుగానినెప్పుడిం గప్పునిలుకొనిసంగర మున దేహముమరచినామినిలియున్నకొమ్మను వజ్రపాతకతనమ్మగు నసిధారాపాతంబునకు బట్టిల్లొయుటచెబ్బదనంబుగాదా! ఎట్లు ప్రవర్తింపనగు? ఎట్లు లీపట్టపురాణిం దగలు కొనియుండు మృత్తిపట్టికి జగజ్జెట్టిరాక బట్టబయలు చేతు, అనిచింతించి తిత్తపడుచు నిలునటుజూచుచు సమీపించియున్నయొకవాసికయందు భ్రమము తామరలోదొరకి కొనియు తలపడుటంగాంచి సమయోచితంబుదలంచి బుద్ధికోలదెబ్బవర్తించినంబిడప బ్రహ్మవాసిన వ్రాతప్రకారంబు జరుగునని యూహించి కాజం గాంచనిదానివలె నిట్లనియె.

ఉ. మాయురే భృంగమా వికచమల్లియల నిద్దనాడి తమ్మిలో
సీయెడఁబువ్వుడదేనిమలనింపుజనింపఁగఁగ్రలిసోక్కియం
బోయెదనన్నప్రాంతిమదిఁబొందదురాజుదయించెనిప్పుడీ
తోయజపత్రములో వరుసతోముకుళించెఁజనింపకుండుమీ.

[రాజితోఁగూడి రతిలీలంజేలుచున్న మంత్రికుమారుని రాజువచ్చుచున్నాడని సూచింపఁజేయుటకు నిపుణిక మగుతుమైదనుగుఱించి తెల్పుచున్నట్లు విన్ననువు దోపనఱింగించుచున్నది. ప్రస్తుతమగు భృంగవృత్తాంతఁబుచేతఁ బ్రస్తుతింబయియున్న రాజుగమనంబు సూచింపంబడుటవలన ప్రస్తుతాంతరాలంకారము, మాయురే, ఇది యవ్యయము. భళిరాయని యర్థము.

భళిరా! యోభృంగమా! మనోహరములయిన యుపవనంబులందు వికసించి యే విధమగు నిర్బంధములేక భవదుపభోగార్హంబులై వెలియుములైతీగలను బాసి యతి నిర్బంధసంబాధంబగు సీవాపికయందలి తామరపువ్వునంగలుగు వూడేనియలంగ్రల నేతెంచి బరితృప్తిజనియించునట్లు తదాస్వాదనంబునొనరించి యాకై పుతలకెక్కి మై మరచియున్న సీకు 'మీఁదటంగలుగు చంద్రాదయంబునం గమనిసి మొగడిన నందులోఁ జిక్కుకొందును. ఇంతటితోఁజాలును. మెల్లగ బయలువెడలిపోయెద. అను భ్రమములేక పోయెను. ఇట్లునివు దేహము తెలియక పడియుండఁగాఁ జంద్రుఁడునుదయించె. ఈతామర తేకులును గ్రమంబుగ ముకుళించుచున్నవి. కనుక నిప్పుడుతప్పించుకొనిపోయెదనన్న తలంపువలన, అట్లు చేసితివేని నీ తొక్కులువిరిగిపోవును. మెల్లగఁదప్పించుకొన్నను

సమీపపుబాణిలో వినిపాతంబును సంభవించును, గనుక చలింపకయుండుము, అని భృంగపరమైన యర్థము, ఓమంత్రితమారుడా! నీ సాహసమే మెచ్చందగినది, నీవు మనోహరాంగులై పుష్పవతులైన నిండుజవ్వనులు సీయింట ననవరతం బనుభవించినను తృప్తిజెందనివారు పెక్కుండుండియు వారివదలి యాయతిసంకటస్థలంబగు రాచ నగరులోనికివచ్చి యారామామణితోగూడి రతివినోదసుఖంబు లనుభవించి సురత శ్రమంబున సోలిసాక్కియు నింతటితోనై నను వెడలిపోయెదనన్న భ్రమ కలుగకపోయి యుంటివి, రాజునవచ్చుచున్నవాడట, ఇతండు మిమ్ముంగాంచెనేని యారాణికిని నీవను ప్రమాదంబుసంఘటిల్లు, ఇప్పుడు తప్పించుకొనిపోవలయునను ప్రయత్నముమాను కొనుము, అట్లునిరించితివేని రాజుకంటంబడుదువు, కాన నొకచోటనొదిగి సవ్వడి తెలి యనీకయుండుము, అని మంత్రితమారునికింబోధింపబడు నర్థము.]

అనిచెప్పగా నంతలో సమీపంబునకువచ్చిన రాజు ఓ నిపుణి కా! నీవుచెప్పిన పద్యంబునకు విషయం బేదీయనియడిగిన నాచేటియు దెవరా! యిక్కడనిలిచి యింతకు సమీపంబుననుండు నడబావిలో వికసించిన తామరపువ్వునందు చిక్కుకొని పెక్కు గతుల దిక్కుతెలియక పెతలందక్కొను మగతు మైదంగాంచుమని మనవిసేయ నది పరీక్షించిచూచుచు నొకంతసేపు నిలిచి కనుంగొని యాగంతి పద్యమాపంబుగఁ జెల్పి నందుకై దానికొకకంతాభరణంబు జహుమతిచేసి యంతఃపురచంద్రకాలకుంజేరరాఁగా నంతలోలోపలనుండువారు నిపుణి కొవచనంబులంగలత త్తటపాటువలననే దానిపద్యం బున కర్థాంతరంబుగలదని నిశ్చయించిరి, రాజువచ్చుటయెఱిగి చేయునది యిదియని తోచుచు యేలయీభూపాలుని ద్రోహంబుసేయంబూనితి, ఇక నేదిదిక్కు నాకొఱకీ కొంతాతిలకంబునకుం గవ్వంబుప్రాప్తిచెఁగదాయని యనుకొనుచు శయనంబుడ్గి సంభ్రమించు మంత్రితమారుని వెన్నుచఱచి భయపడకుండుమనిచెప్పి యాయతి రూపతనమంచంబు క్రందనున్న పట్టుపఱుపులో నాతనింబెట్టిచుట్టి యొకయోరంబెట్టి రాజును వాకిటికివచ్చునంతలో వచ్చితలుపుతినీ యెదురునడిచికై దండయచ్చి కొంపోయి మంచంబునం గూరుచుండంబెట్టి కపటంపు ననురాగంబుతో నధికమోహంబు గలిగి నట్లు మెలంగుచుండె, రాజును ఓకొంతాతిలకమా! నిపుణుంగురులచక్కనొత్తకయు గంధోదకంబుల స్నానంబుసేయకయు పూలుదులుముకొనకయు నుండుటకు గతంబేమి యనియడిగిన రాణి ప్రాణవల్ల భా! భర్త యింటలేనివేళ నలంకారము సేసికొనుట పతి వ్రతలకుంజెల్లునా? మీరలీరేయి నగరబహిష్కరింబునన విడిసియుందురని దాసీజనంబులు సెప్ప వారినిండ్లకనిచి యేనొంటిగ నిందుండెదను, నాకు భవద్విరహంబునందు ప్రియ సఖులపల్కులును ముల్కులక్రియం జెపులంగాఱియంబెట్టునని యిట్లు సేకవిధములగు సరసాహపంబుల నతనిమనంబు నలరింప నావిజయ సేనుండునమ్మి యతిరూపయందుఁ

ప్రేమపరవశుండై లాలించి కేలుకేలంగీలించి శయ్యకుండార్చిన నామచోహరాంగియు ననేకవిధంబులగు రతిభేదంబులగు దనచతుత్కారంబునూపి నాయకుని సమరతిం దేలించి యుపరతిసోలించుచుండ నామంచంబునడుగున పటుపులోదగులుకొని కౌలు సేతులు గదలెంతలేక యపరిమితసంకటంబులశభవింతుచు నందలి చీమలు మొదలగు జంతువు లొడలుగరువ మునుచూరకరీరుండు నింతదనుక యిట్టిపైట్టడంపుఁజెయ్యలం దగులుకొన్నవాడును గాఁడుగాన సీత్కారంబుకలుపుచు సంపూర్ణమనోరథుండుగామి నాదంపతుల చెయ్యలందలించుకొనుచు మదనవేదనందాశంజాలక నుసులుచున్ననది రాజుహృదయంబున కవగతంబగు నేమోయని యతిరూప తనముగఁడు మొనపంటమోవి నొక్కఁబోవుడు నధికసీత్కారంబులొనరించుచును గంకణఘృణాత్కారముఖరం బుగ హస్తకమలంబులు విడిలించుచు నతివిదగ్ధమై ప్రసక్తింప నదిగని చాకిటనున్న నిపుణిక చాతుర్యంబు మెఱయ నిట్లనియె.

చ. ఆశిఖరవర్ణపద్మముకుళాంతరమందుననిచ్చుచాలకీ
చలనమునొంద నేతనవసారసమిక్తమ్రుదు రాకయుండు నే
తొలఁగకయందెముందుమికతోయజవై రితిరంబెరాత్రియీ
కలవరమేలతమ్మితుదఁగానకఁ దూరకయూరకుండుమీ.

[తొలుతటి పద్యమువలె నిందును భృంగశృతాంతముచేత మంత్రికుమారుని శృతాంతంబు సూచింపబడుచున్నది.

ఓ భ్రమరకులోతంసమా! తామరమొగ్గలోన నడుమచోటుచాలదని సంఘలించు చున్నా విదియేలా? బాలసూర్యుఁడుదయించి రాకయుండునా యేమి? తప్పకవచ్చును. ఇప్పుడాకమలమునుదాటిరాక దానియందయుండుము. ఇకనీచందమామ యీరాత్రి యంతయుస్థిరమా? వేగిరంబయ సమించువాఁడేకదా? ఈ భ్రమ సీతేలా? ఈతామర పువ్వుకొనగానఁగవలయుననియెంచి యద్దాని దళములలో చిక్కుకొని ప్రాణములు పోగొట్టుకొనక యున్నచోటన కదలకయుండుమీ. అని భృంగపరమైనయగ్ధము.

ఓ మంత్రికుమారుఁడా! పట్టుపటుపులో చోటు ఇఱకటముగానున్నదని సంఘ లించుచున్నావు. ఇదియేలా? ఇంకనూశ్యోదయముకాదా? ఇప్పుడుకొంచెమార్చుకొని దానిలోపలన యుండుము. ఈరాజచంద్రుఁడు ఇక్కడనయుండునా? యీరాత్రి వేగఁగా నేలేచిపోఁడా? సీతేయింకకలవరము. ఇదివిడిచి యేనిధముగానైన తప్పించు కొనిపోవలయునన్న ప్రయత్నం బిప్పుడు మానుకొని యణగియుండుము. సమయము వచ్చినప్పుడు పోవచ్చును. అని మంత్రికుమారునికిఁజెలిపిన యర్థము.]

అనిచెప్పఁగా నదిగ్రహించుకొని మంత్రివ్రతుమారుండురక యణగియుండెను. రాజును రాణియు మనోహరములగు సురతలీలావినోదంబులు గాంచుచుండిరి. ఇట్లుండ సుమతియొక్క భార్య సూర్యుడ నైమించియుఁ దనమనోహరుండింటికిరామి నొంజేమి యుండుచక రాజుతోడ తనభర్త వేటకుఁబోలేదని యెఱింగియున్నదిగాన నితర స్థలంబున కేమికారణంబున నీతం డఱిగియున్నాఁడోయని విచారించి యతినిపుణులగు సకేయలంబిలిచి విచారింపనందుఁదరళిక యనునది “రాజువేటకుఁబోయినవెనుక సుమతి యొక్కడనుండునదియు నెఱుంగంబడదు. అతనిచోలికగల యెఱుకతెమాత్రము నల్ల పూసలఘ్నకొనుచు నీశిథివెంటం బోవుచుండుటఁ గాంచితిమి. దానిమాటలు నీమగని మాటలతీరుననే యున్నది. మొగంబు నతనిప్రతిబింబము పగిదిఁదోచెను. స్త్రీవేషము లేనియెడల మనసుమతియేయనవచ్చును. ఆయెఱుకత క్రమక్రమంబుగ రాచనగరుచేరి యతిహాపయుండు చంద్రశాలకు సమీపంబుననుండ నిపుణిక యేతెంచి దానింబిలుచు కొనిపోయె. ఇదియేమో కాపటంబనియెంచి యేనును సంగతి యరయుటకు నారాణి వసియించుచంద్రశాలకుఁ దరిసినయొకలతా నికుంజంబుమాటునం దాగి యుండఁగా నతిత్వరితగతి రాజునువచ్చి యాచంద్రశాలసాధు బెక్కుచుండునప్పుడు నిపుణిక సంభ్రమముగ నొకపద్యంబునుడివె. ఇంతదనుక నాయెఱుకత చంద్రశాల వేదలినచ్చినది కాదు. మఱికొంతతడవున కానిపుణికయే మఱియెండు పద్యంబుచెప్పినయది. ఆపద్యం బులభావంబుగఁగొనఁ బరకాంతరతునికిం జాగ్రతపడియుండుమని హెచ్చరికచసిన ట్లవగతంబగుచున్నయది. మనసుమతియు నతిహాపయందాసక్తిలవాడని యెల్ల వారు నెఱుంగుదురు. అతండిప్పు డంతఃపురంబునం బ్రవేశించెనని తోచెడిని. రాజు నక్కడికి వచ్చియున్నవాఁడు ఇప్పుడిందుకేమి సేయనగును. ఏమియనర్థంబు సంభవించునో” యని చెప్పఁగా మంత్రి భార్యయుండ తతపడుచు నయ్యో నామగనికి నేడుప్రాణంబులు దక్కట నిక్కంబుగాను. ఈయుక్తివంబెఱింగ నేని రాజునెక్కినురోహవేశం బున నాప్రాణనాయకుని మొక్క చెఱచక మానునా. ఇంకగలియెద్దియని ప్రలపించుచు నొడలెఱుంగక పుడవిపయింబడి బుడిబుడిపారలిజడనువడి యున్నదరుమంచు నిట్టూర్పులు నిగుడ్పుచు ననాథగతి విలసింపఁ దరళికయు నాయతివ నాశ్వాసించి యోయన్తు యిప్పుడు సంకటంబునకుం బ్రతివిధేయంబెఱుంగక యిట్లుదుఃఖించుటవలన నేమిఫలంబు నిపుణిక సమీపంబుననున్నదిగాన మఱేమియు ననిష్టంబు చేహరదు. అది యతిచతురలకుదూతికలలోనగ్రణి. మతిమంతుండు నన్యథా నామంబుగలవాఁడు గాని వట్టివాఁడుకాదు. అతిహాపయో తనప్రాణంబులై నవిడిచి యీతనిం గాపాడును గాని పరిత్యజింపదు. రాజును మృగయాపరిశ్రాంతుండై వచ్చి యున్నవాఁడుగాన వేగి రంబనిద్రించు. అయినను మనస్సునిల్పినోపనేని చేటివేషంబు ధరియించుకొని నాతోఁ

గూడరమ్మ, నిపుణికొముఖంబున సంగతులరయుదముచును జెప్ప నొప్పుకొని యా యొప్పులకుప్ప చేటివేమంబుతో నంతిపురంబు వెడలి తరలికొద్దితియ్యై యాయతి రూపయుండు చంద్రశాలకుం దఱిసివచ్చుచుండ నిపుణిక వారిసాదంబుల యందెల నులివుని ముత్రిభార్యగా నెఱింగి తనమనంబున “నీ యింతి తనకాంతుని వృత్తాంతంబు విని ఘనంబయినయతిశంకచేత నేనుయుదోచిక యేతెంచుచున్నది” యని యెఱింగి యిట్లనియె.

మ, అలిసి తత్తర మేలనియ్యెదను నీ యాత్మేకుఁ జౌభంగముకా జలజాత్యమరందపానవశుడై సానంబుడైయున్నవాఁ డులుకింతేనియు లేదు నీ వగుగుమి యొప్పారఁగా వేడ్కనీ చెలువుంచుంబఱతెంచు వేరువనరాజీనంబు పుష్పించినకా.

[దీనికి భృంగాంగన పరమైనయగ్గ మొకటియు మంత్రిభార్య పరమగునర్థం బొక్కటియుఁ గలదు.

ఓ యాఁడుతుమైదా! యేల యింత తత్తఱపాటుం జెంచెదవు, నీయొక్క ప్రాణ నాయకుడైనభృంగ మిప్పు డిచ్చోటం గమలమునందలి మకరందమును పానము చేయుటయు దాసత్వండ్లై యొడలెఱుఁగక యానందముం బొందియున్నవాఁడు. అతనికి భయమేమియునులేదు. వేడుకతోఁగూడ నీవుపాము, నీ నాయకుఁడును వేరువనఁ దామరపువ్వు వికసింపఁగానే నీదగ్గఱకేతెంచును. అని భృంగాంగనాపరమగునర్థము.

ఓ యాఁడుదానా! యింత తత్తఱపాటుకూడునా నీకు? ఓ నాప్రియసఖీ! నీ ప్రాణనాయకుండగు సుమతి యతిరూపతో రతిసుఖంబులందేలి మైమఱచి నిద్రం జెందియున్నవాఁడు. నీమగని కొక్కభయంబునులేదు. నీవు నీచోటికేఁగుము. తెల్ల వారినవెనుక నీ ప్రాణనాయకుఁడు తామరలు పూచిన యనంతరము నీయొద్ద కేతెంచును. అని యిది మంత్రిభార్యపరమైనయగ్గము.]

అనిచెప్పిన నిపుణికావచనంబువలన మంత్రిభార్యయుఁ దనమగనికేమంబు తెలిసికొని యూరటంజెంది కొంచెమునే పటునిటుసంచరించి తనయింటికింజనియెను. లీలాసాధంబునందు రాజు తనపత్నితో ననేకవిధంబులగు రతులందేలి మృగయాపరిత్రాంతుండై యుండుటంజేసి కొంతతడవునకు నిద్రఁగూరెను. అప్పుడు నిపుణికయు నిదియ మతిమంతునిఁ దప్పించుట కదనని యెఱింగి యిట్లనియె.

మ, సితమై రాతిరి తెల్ల వారఁగవచ్చెం జంద్ర యీకేలికా యతనంబుండురతి శ్రమన్నిభుఁడు నిద్రాసత్వండ్లై నాఁడు నీ శతపత్రేక్షణ మౌమువంచెను భవచ్చతుర్యమంజూపి నీ వతివేగంబున నేఁగుమాతొలఁగిమాయాత్మల్ సుఖంబుంచెడికాః

చమత్కార—8

[ఇందుఁ జంద్రపరమైన యగ్రమును మంత్రికుమారుని విషయమను నగ్రమును జెప్పవలయు. ఓచంద్రుడా! రాత్రిముగిసి తెల్లవారవచ్చెను. మారాజు కేళిగృహంబు నందు రాజితో గ్రీడించి యాశ్రమంబుచే నిదురఁగూరుచున్నవాఁడు. ఈతామర తేకులవంటి కన్నులుగల యతిరూపయు మొగమువాల్చినది. నీచాతుర్యంబు దెలియు నట్లు వారి కెఱుకపడక తొలఁగి యతివేగంబునం బొమ్ము. మా ప్రాణంబులు సుఖమున నుండును. అని చంద్రునింజూచి చెప్పినది.

ఓ మంత్రికుమారకా ! రాత్రిముగిసి తెల్లవారవచ్చెను. రాజు రతిశ్రమచేత నిద్రబోవుచున్నాఁడు. రాజియు రతిశ్రమచే నిన్నుమఱచి మొగమువంచి యించించుకనిదురగూరుచున్నది. ఇతరుల కెవ్వరికిని దెలియకుండ నీ యుపాయంబుదోష వేగి రంబు వెడలిపొమ్ము. మనంబున నులుకుమాని మేము కొంచెముసేపు సుఖంబుగ నుండెదము. అని మంత్రికుమారుని పరమైనయగ్రము.]

అనిచెప్పఁగా మంత్రికుమారుండువిని సమయంబెఱింగిన వాఁడుగాన తటాలున నాపటపుతోసికొని మంచముక్రిందనుండివచ్చి యించించుకవీడుచున్న చీకటులలో నెవ్వరికిందెలియక మెల్లమెల్ల న నాయిలువాసి తనయింటికిం జనియె. ద్వారపాలకులును చీకటిచే నిదూపించివాడలేక రాజకుమారుండని యనుకొని యూరకుండిరి. మఱి యొకింతసేపటికి సూర్యుండు నుదయించు సమయంబయ్యె. వైతాళికులు స్తుతించిరి. వీణావేణువృదంగతాళాది వాద్యంబులుప్రాసె. అప్పుడు రాజు మేలుకొని యాయతి రూపయుండు చంద్రకాలిగ్గి తనయింటికేతెంచి సాంధ్యకృత్యంబులుదీర్చి సభాస్థలంబు నలంకరించెను. పౌరులును ప్రధానలును వచ్చిచేరి. సుమతియు రాత్రియంతయు నిదురలేనివాఁడగుటంజేసి యింటికేతెంచి యించుకసేపు నిదురించిలేచి సాంధ్య కార్యములుతీర్చికొనుచుండఁగా రాజభటులువచ్చి జోహారుచేసి యో జేవా! రాజుగారు కొలువుదీరి బహుకౌలంబయ్యె. తమరు సభాస్థలంబునకు రామికిం గతంబుదెలిసికొని వేగిరంబవచ్చునట్లుగఁ జెప్పఁడని రాజుగారుచెప్పిపంపిరి. అనివిన్నవింపఁగా సుమతి యుఁ గొంచెము దేహముకురురులేదుగానఁ దామసించితిని. ఇదిదొరవారితోమనవిసేయుఁ డనిచెప్పి రాజభటులంబంపి తానును సంధ్యావందనాదులుదీర్చుకొని యతివేగంబునం బాదచారియై యా యతిరూపనియించు చంద్రకాలకుం దిగువనుండెడు శ్రోవగా రాజసభకేఁగుచుండెను. మంత్రికుమారుఁడవచ్చుచున్నాఁడనియెఱింగి యతిరూపమేడ పైకివచ్చి యతనింగాంచి రిచ్చనడినిలిచి యేమియుంబలుకనేరక గుండెలు మోదు కొనుచుం జేతులు పిసికికొనుచు, భయసంభ్రమంబులం గాళ్లువడవడవడంకఁ బెను గాలిలోఁదగులుకొన్న చిన్నపూదీవియచందంబున సొంపుచెడి యిలపయివ్రాలుచుఁ దూలుచు సోలుచు రాత్రినిపుటికాధర్మంబునం దప్పించుకొంటిని. ఇప్పుడెట్లు తప్పించు

కొననగు. ఏమిసేతునని విలపించుచు శయనంబుపైబడి మూర్ఛవోయిన నిఘ్రికియు సమాపంబునకఱిగి యోయమ్మా! యిట్టియుమ్మలికంబుపడుట నీకేలా? సంగతి తెలిపితివేని యందుకుంజేయవలసినకార్యంబు సేయుదము, శీఘ్రంబుగఁ బ్రతివిధేయంబగు కార్యంబున దూరచింతసేయుచు నూరకుండి కార్యంబుమించినవెనుక తత్తఱపడుట యత్తమ కౌంతలగుణంబుగాదు. వేగిరంబు తెలిపితివేని నాబుద్ధికొలందిని ప్రవర్తింపంగలదానను. అనిచెప్పఁగా నతిరూపయు నాశ్వాసంబునొందిలేచి కూరుచుండి యోప్రియసఖి!రాత్రి జరిగినప్రమాదంబునకు నీవుగాక యితరులు మమ్ముండప్పింపంగలరా? ఇట్లున్యాపదేశంబుగజెప్పి యొప్పింపఁగలరా? నీవంటిబుద్ధిమతురాలు పదునాల్గులోకంబులనైన లేదనవచ్చును. ఇప్పుడాకన్తికంబుగ నొక్కకష్టము సంభవించినది. అందు మేమిరువురమునుమరణమునొందుట తప్పదని నిశ్చయించుకొంటిని, ఇందు నీకుంబ్రతివిధేయంబుండదనియెంతు. అయినను జెప్పెదను, విన్నరాతిరి యావన్నెకాఁడు నన్నుంగూడి విన్నను వుతో సమరతిగల్గుచుండునప్పుడు నేను వానిరతిచతురతకు మెచ్చి విచ్చలవిడియొడలు బంగారముచూరలిచ్చి మచ్చికమెయి నాగళంబుననున్న యనర్హుంబగు నవరత్నహారంబామతిమంతునికిం గంతాభరణంబుచేసి తదీయసౌందర్యంబు సేయ నానందంబుగఁ జూడ నామోహనాంగుండు చిటునవ్వుతో నాచను మొనలంటి గిలిగింతలుచేసి కళలు గరగించిన నేనును సాస్కి యక్కాంతుంగఁగలించి మైమరచితి. అట్టిగమయించున రాజు రాక యెఱింగించితివి. మేమిరువురమును తత్తఱపాలుతో నేమియుందోచక ప్రవర్తించితిమి. వేరువన వాఁడెప్పుడీయిల్లువెడలిపోయెనో యెఱుంగను. ఇప్పుడాతఁడింటి నుండి రాజసభకేగుచుండఁ జాలితి. ఇదియతిప్రేమచేత రాజు నాకుంజేయించియచ్చిన యమూల్యహారము, ఇట్టిది యాయూరఁగాని యాదేశంబునంగనిలేదు. ఇదిధరించుకొని యున్న మతిమంతునింగాంచె నేని రాజుమఱియొండు విచారింపక వానిని నన్నును కిరఃకర్తనంబు సేయకమానఁడు. అది యతనియ్యరంబునం జిలుఁగునలంబ లోపలనుండుటంగని నాకంతంబుంగాంచుకొని చైవమువంచించె నే యయ్యోయని సుంచితధైర్యమై యేమియు సేయునదిలేక యుండెదను. ఇప్పుడు పాలముంచినను నీటముంచినను నీవే? “స్థానేప్రాణాఃకామినాందూత్సర్గీనాః” అన్నట్లు చూప్రాణములు సీయధీనములనిచెప్పి విన్నదనంబున వేడికొనఁగా నానిఘ్రికియు దేవీ! యంతమాత్రంబునకే యిట్లుచింతించవలయునా? ఏబోయి యానవరత్నహారంబుండెచ్చి నీకిడెయిచ్చెద, పోయవచ్చెదనని యాయతిహాపనువీడ్కొని యతిత్యగితిగతింజని తానొకభట్రాజువేషంబు ధరియించుకొని సభాద్వారంబునకుఁబోయి రాజుకు సంగతి భట్టలవలన నెఱింగించి యనేకదేశంబులుచుట్టిచూచి పలుగురుదేశవిభులయొద్దబహుమానంబులందినభట్లుగాఁ దన్నుండెప్పుండని వారల వేడుకొని వారలునట్లు సేయుడు రాజు నెడుటికింజని యానిఘ్రికి యిట్లునియె.

చ, అతులనభాంతరస్థితబుధావళిక్ల జోహారు పీఠరా
 మాతులకిదే జోహారు సతతోజ్జ్వలలై తగుసార్వభౌమ సం
 తలికినిదేజోహారు చనుధాపతిసేవతుడైన యట్టి భూ
 పతికి జోహారు మానపరిపాల జోహారు ప్రధానకేఖరా.

[ఈపద్యంబునం బండిత క్రమంబుగ నెల్లవారికి జోహారుచేయుచున్నది. సభా
 స్థలంబుననసమానబుద్ధి చాతురీవిశేషంబున నొప్పుచుండు పండితులవరుసలకు నిదేయొక
 నమస్కారంబుఁగావించు, పీఠలగు గుఱ్ఱపురౌతులకు నమస్కారము, ఎల్ల పుష్పజ వెలుంగు
 చున్న రాజసంతతివారి కిదియెనమస్కారము, సకలరాజులచే సేవింపంబడునట్టి రాజు
 నకు నిదేనమస్కారము. మానమును కాపాడెందగునట్టి మంత్రి సత్తిమా! నీకును
 బరాకులేతుండ వందనములు చేయుచున్నాను.]

అని పతియించి క్రమంబుగ వారలకు నమస్కరించుకొనుచువచ్చి తనయొద్ద
 నిలువంబడిన నాతనినిదూషించిచూచి నిపుణిక గానెఱింగి తన్నుమానపరిపాలయని మాన
 మును కాపాడవలసినట్లుగా వేడుకొనుటకుం గారణంబు తటాబున దనమనంబునం దోప
 నప్పుడు ముఖవికారారు లేమియుందోపనీక యచవ్రాహించి యోభట్టా! నిన్ను చాల
 మెచ్చితిని. ఈపద్యమునకు నీకేమియిచ్చినందీరదే యనిపలికి యాసనంబువిడిచి లేచి తన
 యంగరకాతోగుండ దనకంతగతంబగు మణిహారయను దనభూషణంబులును బహు
 మతిగ దానిగ శంబునవైచి యితరవస్త్రంబులు నాభరణంబులు ధరించి సముచితప్రదే
 శంబునంగూరుచుండె. నిపుణికయు నచ్చోటనిలువక యతిశీఘ్రంబునఁజోయి తనయింట
 నాభట్టాజువేషంబు వదల్చి సాధారణయై యతిరూప యింటికింజని మణిమాలిక సీయ
 నాయతివయు దానిబుద్ధిచాతుర్యంబునకును సమయోచిత ప్రతిభావిశేషంబునకును
 మెచ్చి యనేకధనంబులిచ్చి తనకుంబహిః ప్రాణంబువలె నానిపుణికయందుమచ్చి గలిగి
 యుండె. వింటివా మదనమోహ నా! యట్టి యతిచతురమతియగు దూతిక లభించినంగాక
 వెఱయతివతో రతింగలయుట కెంతకృత్యయైన వలఁతిగాఁడు, ఓరాజకుమారు క! మనకి
 ప్రస్తాపంచేత, ఇదిమన రాజాగారి చెవి కెక్కి నేని బహువిరసంబై పరిణమించు, పరకాం
 తారితింగోరికొదె రావణుఁడునశయించె. అనిచెప్పఁగారాజకుమారుఁడు నానాననిచెప్పి
 యానాటింసిక గోష్ఠిమాని యిష్టలబ్ధిడుకొల్పితనయింటనుఖనిద్రంబెండె, కొన్నిదినములు
 గడవ రాజు తనకుమారునికి యవరాజపట్టాభిషేకంబునాయఁ బ్రయత్నబడుచుండెను.

మదనమోహనుం దాసడియెఱింగి యేకతంబ మంత్రికుమారునిం బిలిపించి యో
 ప్రాణభుండా! లోకమున మిత్రులన్నవారు తనన్నేహితునియొక్క మనోరథంబుల
 నెవ్విధంబుగ నైన నెఱ జేర్చుచు విపత్తులు గలిగినప్పుడు రక్షించుచు సంపదల మోద ముం
 దుచు సర్వకాలంబును సహసంచారంబునేయుచు హితంబు జెల్పించుదువారుకదా!

ఓకృతబుద్ధి! నీవునుమిత్రధర్మంబుల గురుముఖముగ నెఱిగియున్నవాడవు. అదియును గాక యతిచతురమతివి, నాయొక్క సుఖదుఃఖంబుల మోడభేదంబులంబొందువాడవు. ఇట్టివాడవుగాన నాకు నీవువృద్ధయాంతరంబవని నీతో నొకరహస్యంబు వచించెద. అదికౌదనక యనుమతింపవలయు. అని యిట్లునునయాలాపములు నేయఁ గృతబుద్ధియుఁ దనమనంబున “నీతనికేదో యొక గురలోచనపుట్టియున్నది. ఇది నెరవేర్చునియెడల స్నేహమునకు భంగము? లుగకమానదు. రాజకుమారులు మీదటియనర్థంబుల చింతింపక యొకకౌర్యంబు? కుంభవర్తింబు ఖటప్రాప్తిలేక యనర్థంబులు సంభవించినప్పుడు వానిదోలఁగించికొనజాలకయుండఁ దన్నిర్యాహంబు మంత్రి సేవవలసియున్నది. అది యట్లుండఁగా నుక్రమించినకౌర్యంబు సేయంజనదన్న నెల్లకాలమును రాజు మనంబున నుమ్మలిక మానదు. పరపుర స్నేహహీనతనం గారంభమై వెలయు. అని యిట్లులోచించి రాజకుమారునితో నోచెలికాఁడా నా కింతమారము విశేషించి వక్కొనింపవలయునా? నీయొక్కయిష్టంబు నాకుఁబట్టంబ. నీవచనంబున కన్యథా ప్రవర్తించుట నాకుఁనిష్టంబు గాదు. చెప్పుమన రాజకుమారుం డెట్లనియె. ఓకృతబుద్ధి! యిపుడు నాతండ్రి యువరాజపట్టాభిషేకంబునీయ యత్నించుచున్నవాఁడు. రాచకొమరులు రాజ్యకౌర్యనియుక్తులయి నిగళేబద్ధంబులయినకలభంబులభంగి నేమియు సేయ నెరక జనానురంజనము సేయుటకు వశగతులై న్యాతంత్ర్యమెడలి పరులయొక్క సుఖదుఃఖంబుల విచారించుటతోఁ బ్రౌద్ధులు గడపుచుండవలయును. కాన బుద్ధిమంతుఁడగువాఁడు సకలదేశంబులు సంచరించి ఆయా వినోదంబులంగాంచి యేతెంచి రాజ్యపాలనా నియుక్తుఁడగుట మేలు. అట్లుగ నేని యాతఁడు శత్రుమిత్రులసరిసి ప్రవర్తించు వాడగు. కాన నాకీ యావరాజ్యప్రాప్తి యగుటముంద నుం దేశంబులు తిరిగిచూచి రావలయును ననిచ్చ జనించుచున్నది. నీకభీమతంబగు నేని భవత్సహాయుండనై యిప్పుని నెఱవేర్చికొందును. అనఁగా గృతబుద్ధియు రాజకుమారునిమాటలకు సంకనించి వలె యనియె. అంత నొక నాఁటిరాత్రి నడిజామున నిడువురు విశేషధనంబులుతీసికొని యతి వేగంబునంబోవు నశ్వవరంబుల నారోహణంబుచేసి యూరువెడలి యడవిమార్గంబున నదులును గుట్టలును పుట్టలును చెట్టలును పుట్టలును దాటుచుం జనిచని సూర్యోదయ గమయంబున కొకమహావనంబుఁజేరి. ఇట్లు చేరి యారాజమంత్రికుమారు లాయరణ్యమునంగల యిన్ని గున్నమామిడివైఁగూరుచుండ సన్ననియెలంగలతోఁ గూయుచుండు కోకిల కలాలాపంబులకు శ్రవణంబులు సుఖంబందం జనిచని యమ్మహారణ్యమధ్యంబునఁ ద్రాగినీళ్లులేక దప్పిగొని యాకట సోలిపోవుచుండునప్పుడు రాజకుమారుండఁగి సుకుమారుండుగాన నెండఁగఁదాళలేక తలమిఁదూలియుండ నదిగాంచి కృతబుద్ధియునతని నవ్వుట నొకవటవృక్షంబుక్రిందంగూరుచుండఁబెట్టి యాచెట్టుపైకొక్క నలుగడలం

బరికించిచూచి యంతకుగమిపంబున జలపక్షు లనేకంబులు పైకెగయుటం గాంచి
యచ్చోటం గొలనొక్కటియున్నదనియెంచి చెట్టుదిగి వేగంబు యచ్చోటికింబని యొక
కమల పత్రంబును దొన్నెగాఁగల్పించికొని దానంజలంబులుగొని తొల్లింటి వటు
వృక్షంబుదగ్గఁజరుఁగ బ్రయామయ్యెను. ఇట్లు ప్రయాణమై వచ్చుచుండఁగాఁ
ద్రోవకు దగ్గఁజుండు నొకబూరుగుచెట్టుమీఁద రెండుచిలుకలు మనుష్యవచనంబులతో
మాటలాడుకొని చుండుటంజూచి కొంత సేవచ్చుట నిలువఁబడి విశుచుండెను. అందులో
మఁచిలుక తనప్రియురాలిం గాంచి యోప్రియసఖి! మనమువచ్చిన కార్యము సఫలం
బయ్యె. నింక మఁదాణియొద్దకేఁగవము. రాజపుత్రుండగు మదనమోహనుండు నిక
మఁకుఁ బ్రాప్తప్రాయుండు. కాన నచ్చటంజరుగు చిత్రంబులం గాంచెదము వేగిరంబ
పోదమరమ్ము అనిచెప్పి యాఁడుచిలుకతోఁగూడ తటాజున నాకసంబున కెగిసిపోయె.
అదిగని మంత్రిమారుండు కటాకటా! మనరాజకుమారుండు కమరుంబ్రాప్త ప్రాయుండ
యని పల్కుచు నీచిలుకలు తటాలన నెగిరిపోయె. ఈవచనంబువిని మనంబును నాతిని
కేమేమియనర్థంబులు గలిగెనోయని సంశయంబుండుచున్నయది. ఇందుకేమి సేయును
అనితలంచుచు ద్వితీతగతింజని తొల్లింటివటువృక్షంబు క్రింద నామదనమోహనుండు
లేమి నధికఁడఃఖార్థుండై సేయునదిలేక తనమనంబున నిట్లు వితర్కించె. ఏ నిస్సదు
మరలి నాపురంబునకుంజని రాజపుత్రుం డేడియని యాతని జననిజనవలడిగిరెని యేమి
యు త్రరంబీయగలవాఁడను. స్త్రాంబులకంటె నధికుండగు నాప్రియమిత్రుఁడులేమి
సేనెట్లుజీవించు. ఏనొంటిగ నగఁజుంబునకేగితి నేని భూపాలకుమారునం దాసత్వలగు
పౌరులు నాయందుఁగపటంబుఁడలంచి పెక్కుభంగుల నాడికొనరా? ఇక నాకుఁగర్త
వ్యంబు స్ఫురింపకున్నయది. అని యిట్లనేక విధంబులం జింతించి చింతించి కర్తవ్యం
బేమియుఁదోచక రాజకుమారుఁడులేక నగరంబునకుంజనగూడదని నిశ్చయించుకొని
యాయరణ్యమధ్యంబున నొక్కతపోవనంబుఁగల్పించుకొని నారచీరలుధరియించి కంద
మూలఫలంబు లాహారంబులుగా మునివృత్తింబూని తపోవియతితోఁ గాలంబుఁగడపు
చుండె. ఇట్లుకొన్నివత్సరంబులుజరిగిన నొక్కనాఁడు తపస్సయాధినుండిలేచి యొక చెట్టు
క్రిందనుండు విశాలమగు శిలాఫలకంబుపైఁగూరుచుండి తనప్రియమిత్రుండగు మదన
మోహనుని మనంబునం దలంచుకొనుచు దద్విరహవ్యధాకులిత హృదయంబుడై తన
మనంబున నిట్లు వితర్కించె. ఆక్కటా! నాప్రియమిత్రుండెంతదనుక నా కెఱుకపడఁడు.
ఇన్ని విధమాఁగ వృత్తులు పెట్టియు నింక నైననుచై వముదయదలంపక యున్నది. కటాకటా!
యొకదినంబుననై న మాతాపితృల నెడబాయని నామిత్రుండు నన్నేల విడిచిపోయెనో?
అతనిగతియేలాగయ్యెనో? అతనినడి యిండుకయైననుచెలియదయ్యె. “సౌదామినిస్ఫురణ
చంచల మేవసౌఖ్యం” అన్నవాక్యంబు స్మృతంబయ్యెగాదా? ఇందుకైకదా మునులు

సంసారబురోసి గృహంబులేదవాసి జన్మసాఫల్యంబుకై తపంబులఁ గాసిలుచున్న వారు, లోకంబున నన్నలు బంధుగలు మొదలకవార లనేకులున్నను మిత్రునితో సమానులగారు, బంధుగలందఱును గలిమియుండుకొలఱునం గారవితరులుగాని లేమిడిని మొగంబైనంజూడరు, మఱియును.

సీ, కలిమిలేములయందఁ గన్వసుఖంబులగమత నుండెడివాడు సఖుడొకండె
విపదంబునిధినుండి వేడ్క మైదరిజేన్ప శక్తిగల్గినవాడు సఖుడొకండె
దుష్పథంబులనుండి తొలగించి మెల్ల న సరస పెట్టెడువాడు సఖుడొకండె
సంపదగలవాడు నై చియుబ్బుచులోన సంతసిం చెడివాడు సఖుడొకండె

గీ. ప్రత్యుపక్రియఁగోరక నిత్యరక్తి
సరసచేరెడివాఁ డీల సఖుడొకండె
భావములలోనికార్యముల్ బయలుపఱుప
జతనపడఁజేయఁగలవాఁడు సఖుడొకండె.

అని యిట్లు నేకవిధంబులంజింతించుచుండ నంతకు సమీపస్థులగున నొకయార్త నాడంబువినంబడుటయు నాలకించి యోహా! యిదిస్త్రీ యొక్క రోదనధ్వని గాఁదోఁచు చున్నయది, ఇట్టిగహనంబునందు కౌంతలవచ్చుటకుం గారణంబేమైయుండు, అది యునుంగాక యీనాడంబు మిగలన్నిగ్ధంబును మనోహరంబును గంధర్వకౌంతలు లలితంబులకు నంశుశులచే మీటుకిన్నరలజంటఁ గాంభోజీమేళనంబుఁజేసిన తెఱంగునఁ జిత్తంబునాకర్షించునదియై యాడుకురరి యేడ్చునట్లున్నయది. కాన సేవ్యతయొ యొక యుక్తమకౌంతాతిలకంబు విపత్సరంపరాభిధూతయగుచున్నట్లు తోఁచెడిని, దీనిం గా పాడుట మిక్కిలి పుణ్యంబు, దిక్కులేక యొక్కనిర్జనవనంబునఁ బెక్కువిధంబులఁగాఱి యపడు నొక్క చక్కనికన్నియ నెక్కుదక్కి యుపేక్షించియుండుట చొక్కంపు విప్రకులంబునంబుట్టిన నొక్కనికిందగవగు నా? యనితలఁచి తటాలునం జంద్రహాసం జూటవెఱికి భేటకంబుధరించి యావాక్యధ్వని వినంబడుమార్గంబునంజనుచు నొక చోట బేరెలుగుతో వెక్కివెక్కియేడ్చుచు వచ్చుచున్నదాని నొక్కకౌంతాతిలకం బునుంజూచి సమీపంబునకేగి యోయవ్యా! యివ్వనంబున నొంటిగ నీటిల్లుపలవించుట కుఁగారణంబేమి? నాసమీపమునకుంజేరితివిగాన నింకనిన్నెవ్వరును పరిభవింపంజాలరు నిన్నుంగాంచినఁ జొక్కింపురాచకన్నియ యని తోఁచుచున్నది, నీకిప్పుడుసంప్రాప్తం బగు నాపదను పరిహరించి నిన్నుంగాపాడెదను, సింహ వ్యాఘ్ర భల్లూకప్రముఖ క్రూరమృగశరణ్యంబగు నరణ్యంబునకు మీవంటివాడువచ్చుటకుం గతంబు మహత్త రంబై యుండకమానదు, దుఃఖంబడంచుకొని ధైర్యంబుచెచ్చుకొని సంగతివిశదీ కరింపుము, అనియిట్లుపల్కి యాకౌంతలు తిన్ననిమాటలనూరార్చి యొకకొన్ని పండ్లు

తెచ్చియిచ్చి యచ్చెలువ యాడలిడిర్చి సుఖాసేమై యున్న యాకన్నియంగాంచి
యోచిన్నదానా! నీచంగతి జెల్లముఁ యిగిన నాకాంతాకిలకంబును వెక్కివెక్కి
యేడ్చును విలువరానిశోకంబునం దెదవులదరక గన్నులకుండి బాష్పబిందువులు కాలు
వలై కుచంబులకయింబడి ప్రవశించి జలఁగువలవ దడపి యిలకుంజారఁ బయింటచే
దడుచుకొనుచు డగ్గరికతో నిట్లనియె, ఓకుచు దండ! యేనతిదాహ్యాగ్యకాలినిని,
నానాతంబులంటివేసి నీకును మనోవ్యాకులత సంభవించు. ఆయినను జెప్పెదవినుము.

మ ద లే ఖా చ నిత్ర ము

ఇక్కడకు బహుదూరంబుననుండు నేపాళదేశంబునందలి చంద్రబాగంబను
పట్టణంబు నాజనకునినగరము, నాతండ్రి పేరు ధర్మపాలుఁడు, అతఁడు బహుదినంబులు
సంతానంబు లేక నలకరించి తత్ప్రాప్తికై పెక్కువిధంబులకు పుణ్యకార్యములొనరించి
మునలితనంబున ముప్పలపడుటకు నన్ననొకకూతుఁడబడసె. నేనుబాలికనైనను దనకు
వంశపాలిక కాఁగలననియెంచి మించినవాత్సల్యంబునం బోషించుచు రాఁగా నేనైదు
సంవత్సరముల ప్రాయముగలదాననై విద్యాభ్యాసమునఁ జొరవగలిగి పితృనియు
క్తనై మాతృక్రమాగతుండును విద్యాచాతుఁడై యున్న నేదవల్ల యనువిప్రునిదస్త్రీల
కభ్యసనీయంబులైన విద్యలవెల్ల నేర్చికొనుచుఁ నీ. అతనికుమారుండు సురవల్లియను
వాఁడునాకంటె రెండువత్సరములు వయసుచేఁ బెద్దయయ్య బుద్ధిచాతుర్యాదుల నా
కంటెంబద్దయుఁబిన్నయై నాతోడఁజరువుచుండె. పలుమాఱు నాతఁడునన్నుంగాంచి
మదలేఖా! నన్ను పెండిచేసికొందువా? అనియడుగుచుండ నందుకు నేను కొంచెముశోప
గించుకొనిమాడ నూరకుండును, నేను బహుచాలుగుసంవత్సరముల వయస్సుగలదాననై
పుష్పవతిగాక చదువుచుంటి, ఇట్లుండ కొక్కనాఁడు నాతండ్రిపనుపునం బాఠశాల
కేఁగితి, అందు నావిద్యాగురుండగు వేదవల్లి లేకయుండెను. అతనికుమారునింగాంచి యో
నురవల్లి! ఉపాధ్యాయుల వారెక్కడనున్నారని యడిగిన నతఁడు చిటునగవుతో ననుం
గాంచి యోమదలేఖా! యుపాధ్యాయుం డీయూరలేడు. కొన్ని కార్యంబులు తీర్చు
కొనుటకుఁ గ్రామాంతరంబునకుం బోయియున్నవాడు. ఈదినమురాఁడు అనిచెప్పి
నాసమీపంబునకువచ్చి యోకామినీ! పిన్న నాటినుండి నీతోసహవాసించి నీతో బాల్య
క్రీడలుసలుపుచు నీకుండ్రిపాస్రండనై యున్న నాయందు దయయుంచక బహుదిన
ములనుండి నేనువేడుకొనుచున్న పరిణయంబునకు సమ్మతింపకయున్నావు, ఇది నీకుం
దగునా? యనిన నేను శిరంబువంచుకొని యూరకుంటి, అప్పు డతఁడు మఱియు
నిట్లనియె,

శ్లో. ఇందీవరేణనయనం మఖమంబుజేనకుండేన దంతమధరంనవపల్లవేన,

అంగానిచంపకదత్తైస్స విధాయధాతాకాంతేకథం ఘటితవాసుపలేన చేతః,

[ఓమనోహరాంగీ! నీకు గన్నులు నల్లకలువకేటలచేతను, ముఖము తామరపువ్వు చేతను, పలువరుస మెల్ల మెల్లలచేతను, లేజింధరటాకుచేత మోవియును, సంపంగి పూలకేటలచేత నవయవములును నిర్మించి బ్రహ్మ నియోక్తహృదయమును మాత్రము తాతించేదేని నాడే. కటకటా! అనగా నియోగయకములన్నియుఁ గునుమములచే జేయఁబడియుండుటంజేసి యేమొ యవ్యవస్థతో యున్నవి. నీ హృదయము తాతించే నిర్మంపంబడినదిగాన నేమొ యెంతజేడఁజూనినద గరగకయున్నది. అనిభావము].

అనిచెప్పఁగాచి యేను నరనింజామఱఁగాచి యోగద్రువుత్రకా! నీవు నాకు సహోదరునితో సమానుడవు. లోకంబున గలవు తండ్రియనియు గురువుత్రులు సహోదరులవంటి వారనియు వాడుకొనవిగవె ఛిత్తుగృహ్యుల సీతల? నీవు బ్రహ్మ ణుండవు. ఏను త్కృత్రియకాంతను. ఏను చతురుదధికేలావలయితంబగు నీక్షామిశేలు రాచపట్టిం జేపట్టుదాననుగాని పుట్టుదనిస్మృడన నీవోటి వాపనయ్యనా పరిణయము చేసికొందును. ఇట్టిమాటలు పలుమటు నిఁగవచియింతువేని నీకు జెట్టసంభవింపక మానదని చెప్పిన నదిమెదలుకొని యా విస్మయ మారుండు నాయెడల ననూయారు లుండె యది వెలువడసక చెలిదితో మెలంగుచుండె. ఏనును గొన్నిదినంబుల కీవిష యంబున మఱపుఁజెంది యాతని విషయమున సహజప్రేమంబుతోఁ బ్రవర్తించుచుంటి. ఒక్కనాఁ డాకుమారుండు నన్నుంగాంచి యో మదలేఖా! యీ రతనం బెంత మనో హరందైయన్నదో చూడఁమని యొకగుళిక నాచేతికొచ్చెను. అది చేతికిఁ దీసికొన్నది మొదలు నే నేమియుగర్పితినిో? ఎవ్వరితో నే నేమిచెప్పితినిో? బ్రతికియున్నానో? నిద్రబోవుచున్నానో? ఏమి నేయుచున్నదియు నా కెఱుకపడకయుండెను. మరునాఁ డరుజోదయంబగుచుండఁగా నొక మహారాజ్యమందు గొప్పగుఱ్ఱంబుమీఁద నొక చెలితోఁగూడఁగూరుచుండి దక్షిణాభిముఖంబుగంబోవుచుండి దేహముచెలిసినదానినై సమీపంబున మఱియొక యశ్వవరం బధిరోహించి నాగరనవవచ్చువాని నొక్కనిం గాంచి యేమియిది? స్వప్నమో? లేక జాగ్రదవస్థయో? లేక యింద్రజాలమో? లేక మాయయో? లేక విధివై పరీక్షయో? కాదేని పోతుంటి యైనఁ జూరని నా యంతి పురంబెక్కడ! వ్యాఘ్రసింహాభిల్లాకాది క్రూరమృగకరణ్యంబగు నీ యరణ్యంబెక్కడ! ఏనిచ్చటికిరాగతంచేమి? ఎంతదూరం బాలోచించినను మనంబునకు రకయున్నది. అయినను గతంబుచింతించుచు నేలజేలుపోవలె. ఇఁకఁ గార్యంబు తప్పక బుద్ధి తోడఁ బ్రవర్తింపవలయును. అయెంచి యేను నూరకడు యుంటిని. నా సమీ పంబునవచ్చెడివాఁడు సురవల్లియకు బ్రాహ్మణ మారుండనియు మీఁడె నన్నుక్తి పంబునం గొనితెచ్చెనియు నెంచి యాతనిచెంతనైనఁ గన్నెత్తిచూడక కొంత దూరంబుచని యొకచోట నతనిమాటచొప్పున నిలిచి యాతఁ డుండుచోటికి మఱికొంత

దూరంబున నొకచెట్టుక్రింద నాచేటి తెచ్చియిచ్చిన యన్నంబు భుజించి మించిన
 సంతాపంబునం గుండుచునుండ నప్పుడాచేటి తావచి. “యో మదలేఖా! యీ సుర
 వస్థ సీతం జెప్పిపంపినవారలు శొన్నిగలవు. అది విని నీవట్లు ప్రవర్తింపవలసిన
 దానవుగాని స్వతంత్రురాలవుగావు. నీవలిదంస్తుల నెడబాసివచ్చితివి. నట్టడంలో
 నతనిచేకం దొరికితివి. ఇకక దప్పించుకొనుటకు నీ కసాధ్యంబుగాన నాకనిమాటల
 కన్యథాగాఁ బ్రవర్తింపక యుంటివే? మేలుకనుకూర్; అనిచెప్పఁగా నేను వలలోఁ
 దగులుకొన్నపులుగుచందంబున నేమియు నేయ నేరక యున్న దాననగుటచేఁ గాలోచి
 తంబుఁ జింతించి యోసీ! యక్షయగుగాక. అయిన నే నొక్క ప్రతంబునేసి దానిం
 బరిసమాప్తిసొందించి యున్నదానను. శోటిబ్రాహ్మణులకు భక్త్యభోజ్యులతోడ
 వుండ్రసోకేతబగు నన్నంబువైచి తగునట్టిదక్షిణలం బరితృప్తలం గావించినంగాని
 నేను వివాహంబు నేసికొనను. ఇది నేను ప్రతారంభమునం బ్రతిజ్ఞ చేసియున్న
 విధము. అట్లుచేయక నన్ను నిర్భాధపఱచెనేని రజ్జవిషాగ్నిజలంబులం బ్రాగంబులు
 వాయుదు. ఆ బ్రాహ్మణులం బరితృప్తలఁ జేయుదనుక నా సురవస్థినిఁ గంటనైనం
 జూడను. అనిచెప్పఁగా నామాట లా చేటివలకవిని యాతండు నట్లకానిప్పు. ఇంతకు
 సమీపమున నొకనగరంబుగల దంగువనించునుండి నీ చిత్తంబుపగిదిం బ్రవర్తించి
 విప్రభోజనంబుఁదీర్చి నిన్ను పరిణయంబుఁ జేసికొందుననిచెప్పి యతండు నచ్చీటు
 విడిచి కదలి యేనును చేటియను వెంటరాఁగా సూర్యాస్తమయసమయంబున శొక
 పట్టణముంజేరెను. అది యదయ దిక్కుండను రాజు పరిపాలకము నేయునట్టి కరూళ
 దేశపురాజధాని. దానియంజేము నొకపూటహుళ్ల బావత యింటికింబోయి విడిసితిమి.
 అతఁడు గొనితెచ్చినధనము వ్యయమునేయుచు భోజనాదికృత్యంబులు జరుపుచుండె.
 ఏను నా విధివై పరీత్యంబు మరంబునం దలంచుకొనుచు నేకతంబ యొకయింట
 వసించియుంటి. ఇట్లు శొన్నిదినంబులయగఁగా నొక్కనాఁడు నాచేటికవచ్చి యో
 దేవీ! వింటివా? మరసురవర్ణియొక్క పరాక్రమంబు. ఈదినము సూర్యోదయకాలం
 బున నాతఁడు యథోచితములగు వస్త్రాభరణాదులధరియించి రాజవీధివెంటం బోవు
 చుండ నా రాజయొక్క వివేదశాలయందు సంబద్ధంబైయున్న యొక్కపులి బోసు
 వెడలి యనేకమనుష్యుల సంహరించి యా తోటలోనుండి నిర్గమించి మించినశౌర్యం
 బునఁ దనకెదురుపడ్డజంతువుల జమనియింటికంపుచు జనులయొద్దట్లుచించి రక్తప్రవా
 హంబులు నించుచుం జూచువారల భయరసముద్రంబున ముంచుచు నేతేరఁ దడియ
 ఖరతరనఖర ప్రహరంబులంజచ్చువారును, గాంధ్రింకలువిని పెచ్చు పెరుగు నున్నలి
 కంబున నొచ్చువారునునై రాజభటులు చంపంబోయి యనువుపడక యాయుధంబులు
 వదలి పరువిడువారై విచ్చిపోవ నప్పు డెదురైపోవుచున్న మనసురవర్ణి తన్నుంగాంచి
 పొరులందఱును హాహాకారంబులునేయుచు ధిక్కబ్రముఖితులై తొలఁగు తొలఁగు

మని యార్వ నందు కించుకేనియుఁజంకక నోరువెఱచుకొని తనపైకిఁమాకు నామహా
వ్యాఘ్రంబును తనమొలవంకితో తొమ్మునంబొడువ నందుకుఁగనలి యాపులి యాపురిం
గల మిద్దలు మేడలువగిలి యిలపయింబడ నార్చుచు నతికఠోరంబులగు నఖరంబుల
నితనివత్తుంబువగులనడిచిన నందుకొకంచుకయైన వెఱచియుక యాబాఁతు వెఱికి దాని
మోమునంబొడిచిన నాపులియు నోవోంతరాళంబులు వగులనార్చుచుంజచ్చి యిల
పయింబడెను, మేడపయినిలుచుండి చూచుచున్న యుదయాదిత్యుండు మనసురవర్ణసిం
గాంచి యాతనికౌర్యంబున కచ్చెరువంది తనభటులచే నాతనిం బిలిపించి య సేక భాసు
రాంబరాధరణారుల బహుకరించి తనమంత్రులతో నాలోచించి తనసైన్యంబున
కంతటికి నధిపతిం గాఁజేసెను, అనిచెప్పఁగా నాచేటికొవచనంబులువిని యేనును
మనంబునందిట్లుతలంచితి, లోకమున బాహువీర్యముత్తమియలతుగాని విప్రులకులేదు,
ఇతండు బాహువీర్యసంపన్నుడని యీచేటిక తెల్పుచున్నయది, ఒకవేళ ప్రాణాచార్య
కృపాచార్యుల చందంబున ననేకులండిన నుండవచ్చును, అయిన సీసురవర్ణ యొక
నాఁడును ధనుర్విద్య నభ్యసించినవాఁడు గాఁడు, సత్వంబుల ధైర్యంబును వానికిలేదు,
నాతోఁగూడి విద్యాభ్యాసము చేయుచుండి పరోక్షమున నీవిద్యలునభ్యసించిన సభ్య
సింఁచియుండవచ్చునుగాదా, ఉండనిష్టావిచారంబు మనకేల? అని యిట్లుపలువిధంబుల
నాలోచించి తలయూచి యూరకున్న నన్నుంగాంచి యాచేటి యనునయాలాపంబుల
నిట్లనియె, ఓమదలేఖా! వినుము, ఆకుమారుం డిప్పుడు రాజనగరునకు విశేషముగఁబోక
రాకలుసేయుచున్నవాఁడు, రత్నపరీక్షయం దఁకీకులండ్లగుటంజేసియు కొవ్వనాటక
సంగీత సాహిత్య వీణావేణుమృదంగాద్యనేకవిధ కళాకళలంబు గలవాఁ డగుటం
జేసియు సిపట్టణపురాజైన యుదయాదిత్యుండు మనసురవర్ణసిం దనకు బహిఃప్రాణంబు
గాఁదలఁచియున్నవాఁడు, అదియునుంగాక తనకు బావమరఁది వరసగల్పించికొని పరి
హాసాదులొనర్చుచుండు, ఒక్కనిమిదం దైన సితని నెడబాయలేదు, ఇట్లుండియొక నాఁడు
మనసురవర్ణ వృత్తాంతంబంతయు విచారించునప్పుడతండు తానింకకుముందు తనకున్నాధి
నముచెసికొనియున్న యీయూరనుండు రాజవీధిలోని యొకమిదైటింటిని దనకుగృహం
బుగాఁజెల్పి యందుఁదనభార్యయుఁ జేటిజనంబును వసియించియున్నవారని చెప్పెను,
అనఁగానే నేను నోసీ! యేమంటివి? ఈతనికి నేనాభార్యను, నాయంటికిం బ్రతి
దినంబువచ్చి పంచాంగముచెప్పి జీవించుబ్రాహ్మణునికొ యేనుభార్యనగుదును, ఇఁక నిట్టి
మాటలు వాయొద్దబల్కితి నేని నేఁడు చేటుసంభవింతును పోపొమ్ము, అనిమొగం బావ
లికి మరలించుకొనియుండఁగా నా బానిసయు మెల్లనివచనంబుల నో దేవీ! కోపగించు
కొనకుము, అతఁడు భార్యయని యన్నంతమాత్రమున నే నీవు భార్యవైతివా? ఇతఁడు
ధర్తయ్యయైనా? గౌరవార్థ ముక్కడఁజెప్పకొనియె నంతేకాని నెఱింగి జేమియు

నేనుబూనఁడుగదా ? నావచనములు ముగియకముందుగనే కోపగించుకొంటివి, నేనుచెప్పవచ్చినవిషయము తెలిసికొన్నదానవుకావు, ఏమంటేనేని యాప్రాత్రయిల్లు విడిచి తొల్లి యేజెప్పి మిద్దెటింటికబోయి యక్కడఁగాపురముండవలయు, ఇక్కడ నైన నక్కడనైన భేదమేమి ? ఈ కార్యమున నేమితప్పయున్నది యని యిట్లనేక విధాలాపయిలుపెప్ప నేను నఁదుకొడఁబడి యిట్లంటిని, ఓసి ! నీవుచెప్పినచోప్పననే నామిద్దెటింటలోఁ గాపురమునేను నిష్పదించున్నాను, అం దాప్రాప్తాణుఁడు క్రింది తట్టుననే యుండవలయుఁగాని మేడమీది చంద్రకాలరే రుఁగూడదు, అట్లుగానేని నేనాయంటికి నత్తునన నందు కేతనికి నమ్మతియెయని యెఱిగించి నన్నాయంటి చంద్రకాలలోఁ గాపురముంచెను.

ప్రతిదినమును చేటిజనములు నామిద్దెటింటియధః ప్రచేతమునం బులు సేయుచుందురుగాని పైకిరారు, నేనుండునట్టిచోటం బక్కాన్నాదులు వద్రసో పేతింబులుగఁ జేయించి బ్రాహ్మణునికిముందుగా నాచేటిచేటికచ్చిపంపి యాతండభ్యవహారాదికంబులు తీర్చుకొన్నట్లు చెప్పిన వెనుకగాని యేఁగుజింపను, ఇట్లు ప్రతిదినమును జరుగుచుండ నొక్కనాటిరాత్రి యాబాసవచ్చి పిన్ననైఃపదనయిత్తో నాయెదుటనిలచి వొటన ప్రేల నేలరాయుచుండ నేను న సీ! యాబ్రాహ్మణుఁడు భుజయించెనా? అరియదు గఁగా నది యోయమ్మా! యాతనికిక నాహారంబేలా? అనిచెప్పెను, ఏను నాయాటకు సంశయపడుచు నోసీ! యాతనికేమి? యాహారంబు మోసుటకుం గారణంబెద్ది? సంగతి యన్నంజెప్పము, అని యడుగఁగా నదియిట్లునియె, నీవుచెప్పినవిధంబుగ బోనవుటికం గొనిపోయి యొక చోనునిచి భోజనపాత్రంబు నమర్చి యాతనిం బిలువబోతిని, సుర వర్ణయు వేడినిట్టారుపులునిగడ్చుచు నోసీ చేటి! యీరాత్రిమాత్ర మేకదా నేను సీచెతి యన్నంబుభుజియించెదను, ఇంకలేదుకదా? యనిన నేను నొప్పవరాళ్ళ! అట్లెల పలిక దరు, ఇంతవంతకుం గారణంబేమియని నొక్కయడిగితి? అందుకొంతంబు నోచేటి! నివలన నగుపనులయ్యెనేని సీతోఁజెప్పవలయునుఁగాని యెవ్వరిక నసాధ్యంబులగుపనులు సీతోఁ జెప్పినను సీవేమిసేయఁగలవు, నామనస్తాపంబుఁదీర్చి చెవంబుగాని యన్యులు శత్రులు గారు, రేపటిదినము రాబోవు నవమానమునకు భయపడి యీదినముననే ప్రాణములు వదలుట మేలని యనుకొనుచున్నాను, అనిచెప్పి నేను పైపై ననునయించి యడిగినను మానహానికం గారణంబుఁజెల్పక నిట్టూర్పులు నిగుడ్చుచు నుండియుండి మిగులబతిష్టా లు కొను నావలన తనమనస్తాపంబు వాపునట్లు ప్రతినచేయించుకొని యిట్లునియె,

ఓసి చేటి! నిన్నటిదినంబు నాయంకౌఁము ఉదయాదిత్యునిభార్యయగు విలాస నిలియును పట్టపురాణిపంపిన దూతిక మనయంటికి వచ్చియుండెనుగదా? అది మీదెవని గాంచినదట, ఆమె దూపరేఖాదులు విలాగవతితో నాదాసి చెప్పినందున నామె

నుచ్చెరువంది నిన్నరాత్రి తనభర్తతో మనసువచ్చి భార్యంజూచి రావలయును. అందు
కొత్తనియింటి కెల్లి పోయిరా నానతిండుని యడిగిన నాతిండు నల్లక నిమ్మని యియ్యదయ
మున నన్నుబిలిపించి యో బావా! మాయంతఃపురకొంతం మియింటికవచ్చి సేభావ్యం
జూడవలయుననియున్నారు. పల్లిరాగలరసచెప్పెను. అందుకేను లోపలగంటిండుచుచుం
డైకిం దోపనిక యాకొంగోవనంబుతోడ పటమోదంబు మొగింబున దోడించుచు
నిట్లంటి. ఓబావా! అనుయంతఃపురజనంబు మోకొంతాజనంబుజూడ నేతెంచుట మాయ
దృష్టింబుగా డె. సజ్జనులు తమరున్నేహించినచోట డెడమంచుకొనక ప్రవర్తించుటంతె
కొని సేవకుడై వానియింటిక రావచ్చునానని యలోచింపరు. కొల మంతపుర
కొంతాజనముమాత్రము వచ్చుట నాకధమకంబుకొడు. తమరు మాయంటిక దయ
చేసి నాచేయ నాంధ్యంబులం దైకొని నన్నుగారవిచి రావలయును. అని నెనిట్లు
ప్రార్థింపఁగా నందుకయ్యకొని రాజుగంతెసించి రేపువచ్చుట కొప్పుకొనియున్నాడు.
అప్పుడు సమయోచితవాక్యము చెప్పవలసియున్నదిగాన వచించితిని. ఇంటిక రేపువారు
రాకమానరు. వచ్చురేని నావమానంబు నీర్థంబుగాన ప్రాణంబులవలలులు ముచిది
యనియెంచి యాహారదుల నిచ్చుచాని యున్నవాడను. ఇదియ నావృత్తాంతంబనిచెప్పి
యెమియు ననక యూరకుండెను. అంత నే సేమియందోచుఁ నీయెద్దవనచ్చితి. ప్రతిజ్ఞ
చేసి తప్పపోవుటకంటె నాతిచిక్షుండె యేనును శరంబువాయుట మేలని యెంచి
యున్నాను. ఇందుఁ డేలఁచిననీ ప ముంచిననునెమరునిచ్చి విచి య పనికితై యూరకుం
డెను. అంత నే సేమియందోచుఁ బ్రాప్తావాసిఁ భయపడి యాచేటికతోడ నిట్లంటిని.
ఓసి! మీరరువురును నాకతంబునం ప్రాణంబులవదలవలదు. రాజాంతఃపురజనమునకు
యథోచితముగ సర్వసత్కారంబులు సేసెదను. ఆవిప్రుని భుజియింపజెప్పునున నదియు
మహాహర్షంబుతోఁజని యతైతంగెటంగింప నతఁడు సంతసంబుతో నారేయిభుజియిం
చెను. వినును మరునాఁడు వటువాత లేచి యింటిక ననేకవిధంబులగు పరికర్తాదుల
సేయించి మామిడిచిగుళ్లతోఁ దొరణంబులుకట్టించి యతివిచిత్రంబులగు ధ్వజము
లెత్తించితిని. ఇంకెలోపల నంతఃపురదాసీజనంబువచ్చి యోయమ్మా! రాణి గారు తమ
యంతఃపురంబు వెలువడి. తమయింటిపీఠికిన నయతెంచుచున్నవారు. అనిచెప్పు
చుండఁగా నేనును సర్వభరణభూషితనై తూర్యవాద్యధ్వనులు వినింబడుటయు వారి
నెదుర్కొన ననుప్రసచోటికరాగాఁ గాంతాజనంబులు మోయుపల్లకీలు వెక్కులచ్చి
టికి వచ్చునిలిచిన వానినుండి నవజలధరంబులంబాసి విలసిల్లెడు తట్లెల్ల తికలోయన నా
రాజాంతఃపుర కొంతాజను లనేకలు యామయావన విలాసవంఛితరంభారంభోరువులు
వెలువడ నేనువారిసంధిశుభిధంబుల సంభావనంబుచేసి తొడ్కొని యథోచితసత్కా
రంబులగౌరవించి యర్హాసనాసీనజనెసి తుకలంబడిగి సమస్తోపచారివిధులం బరితృప్తుల

నొంబి యాస్వాద్యంబులగు కలమాన్నాడత భుజియింపజేసి యిష్టలాపసంతుష్టి
వలయు గూరుచుండి మాటలాడుచుండగా నారాజియు నన్నుంగాంచి తనప్రణయ
సఖిమణితోడ ననుంజూచు నిట్లనియె. ఓప్తయసఖీ! లోకంబున ననేక తాంతాతిల
కంబులగలవుగాని ఈమడతేభులంటిసొందవ్యవతి లేదని యేనొక్కిచెప్పంగలనువినుము.

సీ. కన్నులై తేసరే కన్న విన్నవిగాని మించుతక్కులు గ్రుమ్మరించవలదె
చన్నులై తేసరే గురరాజ్యపట్టాభిషేక కుంభంబులై చౌరగవలదె
వదనమై తేసరే వరుమనోహర్వాప్తి శరదించు బింబమై మెరువవలదె
రూపమై తేసరే చూడకకలదు సర్వాణసౌఖ్యంబు నించవలదె

గీ. తాంతయెనంతగరియె నిష్కామండైన
మానివరునైన మరునిబుదామగాను
జేయవలవె యిటువంటిచిన్నిచాన
మనుజుకౌంతలలోలేరు మహాసింజాడ.

ఆని వారలనుకొనుచుండ నేను నామనంబు. నాయొక్క విధివై పరీక్ష్యంబుం
దలంచికొనుచునుంటి. ఆ విప్ర తుమారుంబు నొంపించోట రాజులుఖడ్గంబు నుదయా
దిత్యుని సకలౌపచారవిధులం బరత్పత్తసింగావించె. ఇట్లాపగలంతయుంజరుగ నారేయి
గరనాన్నాడులు భుజియించి మాయించినబంగారుతగటునుపుటులంబరిగ్రహించి సంత
సించి తాము తమయింటికింజనునప్పుడు విలాసవతి తనచేడికనంపి తనపెనిమిటి యుత్త
ర్వునంది ఎల్లినీవును నీభర్తయునువచ్చి విందారగించి బోవలయునని నన్నుంబిలిచి
ప్రార్థించెను. అప్పుడు నేనొప్పుకొనిఁ బోవుట గరికొదని వారిమాటతరు సమ్మతించితి.
ఇట్లు నన్నురమ్మని ప్రార్థించి యాయంతఃపుర తాంతాజనంబుతో విలాసవతి తనయింటి
కింజనియె. రాజును తననగరునందు ఎల్ల విందారగించమని యావిప్రనిం బిలిచిపోయె.
ఏనుఁడు ఆపలాగవత్సవయాదిత్యుల సుఖంబునకును పరస్పరానుకూలతకును మది మెచ్చు
కొనుచు నాతలవిధిం దలంచుకొని విధియాజుచుఁ బ్రతుకొకగిల్ల నూరారని సతుల బ్రతు
కేలానునియెంచుచు నొకచోటం బైటకొంగుభూమిపయింబరుచుకొని పెరుండియుండ
యాచేటియు నేతెంచి యోడేపి! నీవిల్లు భూతలంబునం బరుండుటవరఁ గారిణంబేమికి
అలిమృదురములుగశయనంబులుండ వాని ననాదరించి యీశునుమనుమరంబగు శరీ
రము నిట్లువెకలంబైట్టుటవలన నీకేమిప్రయోజనంబుగమఁగూరు. అన్నంబులగు కుసు
మాస్తరణంబుల నలంకరింపక యుండుట సేవచితంబగు నేకియనియిట్ల నేకవిధములగుచేటి
జనోచితాలాపములుసెప్పుచుం బ్రక్కనఁగూరుచుండి మరునాఁడు రాచనగరునకే
వచ్చునట్లు సమ్మతిపడచుకొనిపోయెను. మరునాఁ డుదయకౌలంబున రాచనగరునుండి
మనోహరంబగు నొకయందలంబుమోసికొని యనేక దాసీజనంబులువచ్చి నన్నుంగాంచి

యోదేవీ! నిన్ను మారాజిగారు పిలుచుకొనినప్పుడు నిరని ప్రాంప నేనును సంతసమున
మించుచు దానినెక్కి యా రాచను రుజేరిన నా బిభాషవలయు నాకెదురొనరించు
కైదండయిచ్చి తోడ్కొనిచని యత్నాభిరంబుతో శబ్దవిత్కారంబులు నొకరించి
యానాడంతయు నిష్కగోష్ఠుల నాతో ప్రార్థనలు శున్నుచుండెను. ఆ ప్రాంతాణమహారం
దును రాజుచే సత్కృతుండగుచు నాదినంబుగఁగె, ఇట్లుండ నా నాటిరాత్రి భోజ
నాదికృత్యంబులు జరిగినయనంతరము నేనింటికింబోన యత్నించుచు నానడి విలాస
వతి కెఱిగించిన నామెయు ననేకజాంబూననాంబరజాంతల నన్ను సత్కరించి
యింటి కంపఁబోవునమయంబున నొకదానివచ్చి రాజిగించి యోదేవీ! రాజుగారు
చెప్పినపనిన గంగతులు మరలించేయుచున్నాను. ఆలకింపుమన నామెయు నేమివిశే
షంబులని యడిగిన నది యిట్లునియె, ఓ, దేవీ! యీదినము సాయంకాలంపున నీ
యూరికి శ్రీమంతనగరమునుండి యతిచతురులగు భరతకాన్త శివక్షణు లేతెంచి రాజం
గాంచిన మహారాజును దనయింటికి వింగులగు నీ మదలేఖా సుకవద్ధులకు విజ్ఞోదకరం
బుగ నీదినంబె తననగరంబు దాట వేయింప నెలవిచ్చియున్నారు, అదిగాంచినయనం
తరము వారును తమయింటికిఁగంగలరుగాన నీవృత్తాంతంబు తమకెఱుకపడంజేయు
రాజుగారు నన్నంపిరినిచెప్పి యామెనెలవంది వెడలిపోయె, విలాసవతియుక్క ప్రార్థ
నంబుచే నక్కడనిలిచితిని, కొంతతడవునకు జీమాతధ్వజులవంటి మద్దళధ్వజులు వినం
బడుటయు నతికుతుకసమాకులహృదయలగుచు నంతఃపురకొంకలు రాగా నేనును
విలాసవతియు నా రంగస్థంబునకు సమీపనిబ్ధంబయియున్న యొకమేడపై కెక్కి
సన్ననివలనంటి తెరకట్టియుండు దానిగవాక్షులు సమీపంబున నమర్చుంబడియున్న
ధౌతాంబరాలంకృతంబులగు మృదుళతరమంచంబుపయిం గూరుచుంటిమి, మేళుగూరు
చున్న సౌధంబునకెదురుగ రంగమండపంబునకును మాకును మధ్యస్థంబున నుదయా
దిత్యుండు కవిగాయక విద్యత్పరిహాసక భట్టాదిసంతాంగంబులతో సభచేసేహూరుచుండె,
అంత నాటకంబు నుపక్రమింపంబడియె, కొంతకాలంబుదనుక నయ్యాటఁ గాంచు
చుండి యా రాజుయొక్క మణిమయాసనంబునకు సమీపంబుననుండు నొక్కమహా
ర్వాసనంబుపైఁ గూరుచుండి యుదయశిఖిశిఖరం బలంకరించు పున్నమచందమామ
యనువునం దోచు నొక్కపురువన త్తమునింజూచితి? అయ్యో! యేమిసెప్పదు, నా
మనోహరాంగుని సౌందర్యంబు,

సీ. చక్షురానందంబు సమహృచ్చతనువున్న నతనుడు సాటియాననఁగవచ్చు
నడవుల నెండల నాకుల పడకున్న నలవసంతుని సాటియనఁగవచ్చు
సనిమేషకాంతివిస్తారనేత్రములన్న నలజయంతుని సాటియనఁగవచ్చు
బాహుపీఠ్యస్ఫూర్తి బ్రబలచునుండిన యక్షేళసుతు సాటియనఁగవచ్చు

గీ, ఆనగోహరముఖకాంతి యతికాం
 పేనవక్షోమహాన్నతి పృథులదానా
 కలకరంబులైవ్యంబు సరసనాని
 పానపానసాంపు లచ్యుతయంబులేవు.

అనికెట్టి యాతని: దలంచుకొని గన న్ననఁ బుల. లేకయఁ గన్నీరు కాలవలై
 పారం బయింపఁ చేయుచుకొని మఱియఁ బట్టించెను.

ఓ కునూరుదా! విచము, కతనిపొందగ్గఁగఁ దలంచుకొన్న నన్యబాపఁబులు
 మఱచి మనంబు తదాచు తొలుత. అస్సడు నెన నునంబున “ముఖోకంబులలో
 నద్భుతమాచనాధానందను మకరధ్వజాని ల్నిఁచి యగనియాకారంబున కతిశయిం
 చిన చూపరాజితో నొప్పనల్లున నీ కుమానిమయాచన మఱియొందా మకరధ్వజుని
 పరించి గల్గించెనో? మఱియు నానఁచ నకటజగన్నయనానందకరంబగు శశిదీపం
 బును లక్ష్మీ విలాసావాసంబగు కమలంబున స్పృశింపఁ గలపాదితకాశలుండయి యీతని
 మొగంబు స్పృశియించె గాబోలు? కావేనింట్లుల నవద్యకళాధామంబైయుండు నే”
 యనితలంచుచు నిమేషంబులమఱచి యా ముపజిల పక్షంబులై యజింహతరతారకంబు
 లతో నొప్పగొప్పగచ్చులచే నాతని మ్రొంగుకొనివలెను. ఏదని యాచించుదాని విధం
 బుగను, నీకుం దక్కియున్నదాననని కల్గుచున్నదాని తెఱఁగులను. హృదయము
 కభిముఖముగ నర్పించుదానిరీతిని, సర్వకరంబుల నాతనియందుం బ్రవేశించుదాని
 పగిదిని మద నాభిధూతనయి శరీరంబు వేదమనన్తఁగాపాడుమని మనవిచేసికొనుదాని
 భాతింబోచుచు హ! యేమి యీస్థిగూడతకము, ఇందఱుచూచుచుండ నసాంప్రత
 మగు పనిచేయుచున్నా నే? ఆనియెఱింగియు నింద్రియంబులమరల్ప నశమగురానయి
 స్తంభితనైవగిదిని, చిత్రలిఖితనైవవిధంబునను, చెక్కింపఁడించానిరీతిని, సంయతనైన
 చుదంబునను, మూర్ఛితనైనమాడ్చిని, బోచుచు నప్పుడుకలిగి యొకయవద్వేదంబుచే
 నిష్కందకలావయవనైయుంటిని, ఆదియట్టిదనిచెప్పనలచిగాక కేవలము స్వసంవేద్యం
 బైయుండె, మఱియు నాతనిరూపసంపదచేతనో? లేకమనస్సుచేతనో లేకమన్మథునిచేత
 నో? లేక యభివయావయవముచేతనో? లేక యసురాగంబుచేతనో? ఉపదిశ్యమాననై
 కొంతతడవారనింజాచిచిని, అదియునంగక ఇంద్రియములు నన్నెత్తికొనిపోవునట్లును,
 హృదయము ముందుకీడుచుకొని పోవునట్లును, మన్మథుండు వెనుక ప్రక్కఁజేరి తోయు
 నట్లును కౌఁగా నేను బ్రయత్నంబులు మానియుంటిని, నిశ్వాసమాహారంబులు విశే
 పించె, మఱియుం గుచయుగళంబు స్ఫురకముఖంబయ్యె, లజ్జయు జాఁపాయె, మదన
 శరాభిఘాతంబుగల భయపడినచంపంబున శరీరలతికయుఁ గంపంబునొందె, ఆతనిం
 గాఁగిలింపనెంచు నానందగంబులవలన గోమాంచంబులు విలసిల్లె, ఇట్లు కొంతతదవు

నాపడుపాటులచ్చెనవందిచూచుచు నాయంతఃపురకాంతాజనంబు నన్నుంజూచి యోమదలేఖా! నీ కిట్లుగుటకుం గారణంబేమియని యడిగిన వారలకేమియు వచింపంజాలక నాశరీరం బొకవిధంబుగ నున్నది. ఏ వేరంబు మాయంటి కేగవలయుననిచెప్పినం దత్కాలంబునన వారియుత్తరువుచొప్పునం గొందఱుకొంతలు నన్ను బల్లకిలోఁగూరుచుండఁబెట్టి నాయంటికించెచ్చి విడిచివెట్టితి. ఏనుసు బల్లకిదిగి మెల్లమెల్లన నాచేటికయందిచ్చు కైదండకొనుచుఁ జంద్రకాలకేగి యొకపాన్పుపయిం బరుండి యిటునటుం బొరలుచు నున్నరని నిట్టూరుపులునిశ్చచ్చుచు నతిశయించిన సంతాపంబునం బొరలుచుండ నాదాని సమీపంబునకువచ్చి మదనతాపంబుగా నెఱింగి తదుచితోపచారంబులు కొన్ని యొనరించియుం గొంచెమైన మేనికొక చల్లారకమించుచుండఁ దానును లోనభయంబునొంది నాతో నోదేవీ! ఇంత సంతాపంబునకుం గారణంబేమి.

శ్లో. అంగాసంగి మృజాలకాండ మయతే భృంగావళీనాం రుచిం

నాసాక్షాత్కృత మింద్రనీలసరణిం శ్వాసానిలాద్దాహతే
ధత్తేయం హిమవాలుకాపి కుచయోర్ధ్వతేక్షణం దీపతామ
తప్తాయః పతితాంబువత్కరతలే ధారాంబుసంలీయతే.

ఓయమా! లోకమునం దనేకకాంతలకు శరీరతాపంబులు కలుగుటకలదు గాని యింతవిపరీతం బెచ్చటనైనఁ జూచినదానంగాను. నీయొక్క శరీరముమీఁదఁ జల్లనకై యిడిన తామరతూడు నీశరీర మంటి యంటకమునుపే కనని తుమ్రెదలగుంపుట విధంబుగ నల్లనగుచున్నది. నీయొక్క ముత్త్రీయంపుంబులాకి యత్కుష్ణమగు నిట్టూరుపులు సోకి యింద్రనీలమణి విధంబునం దోచుచున్నయది, కుచములయందు కైత్యసంపాదక మయించిన పచ్చకర్పూరమును సునాగ్రములదాకగానే త్క్షణములోపల దీపమయి మండుచున్నయది. అదికొదని నీళ్లు ధారలుకట్టునట్లు పోసిచూచితే యవియన్నియుఁ గాలిన యినుమున నీడ్చుకొనిపోవురీతి నీహస్తంబున లీనమయిపోవుచున్నయవి. ఇందుకు గారణంబుఁదెల్పుము. నీకు నన్ను బహిఃస్రాణంబు ననితలంపుము. దాపక సంగతులనెఱింగింపుము. అని యిట్లాదాని యనేకవిధంబుల నన్నడుగఁగా నేనును గొంచెముసమాళించుకొనిలేచి కూరుచుండి యోసీ! నీవేల నన్ను గుఱించి సంతసించెదవు. పున్నమచంద మామకు కన్నుల కానందకరంబుగాఁ జూడవగుంగాని చుద్దాడుటకు నీలుపడునా? ఆట్లేనునందనిప్రసిఫంష్ట కష్టుసాచివెట్టి నైయాన్నదానను! ఇది నేనోరువిడిచి చెప్పినను నీవేమిసేయఁబోయెదవు. ఈసంతాపంబు తాళంజాలక యున్నదానను. ఇంటివారులేక యొంటినుండు పంజరపుచిలుకకు విడాలంబు వేచియున్నవిధంబుగ నీబాపడు నాకుఁ గాచియున్నవాడు. ఆతనిబారినుండి వంతలంగుందుటకంటె నాకుఁ జేసేతవిషంబుదిని యనువులబాయుటయ యచితంబు. నీవు పరమార్థసఖివైతివేని యావిప్రం డింటికి

రాకముంద నాకువిషంబుఁ గొనితెచ్చి యిచ్చితివేని నేను శరీరంబువాసి సుఖంబునందు
 చు, అనియిట్లు విలపింపఁగా నాచేటియు నోడేవీ! యింతగఁతాపపడనేలా? నీమనంబున
 నుండుసంగతి తేటపఱుతువేని యది నేనుగమ్యంపగలదానను, కౌర్యంబుతెఱుం గఱిం
 గింపుము. తనకుంగలిగిన మనస్తాపంబు సభజనంబునకెఱింగించిన నది విభక్తంబైనవిధం
 బునం గొంతసహ్యవేదనంబై యుండుగాదె? అనఁగా నేను నాదానికఁగాంచి యి
 ట్లంటిని, ఓచెలియా! నేను కులకుమారీజనోదితంబైనమార్గంబు వదలి నాసాటివారు
 నవ్వుదురనులజ్జయుడిగి గౌరవంబుగఱింపక దైర్యభుజంబున నెడనుకొలఁదాచి ఖల
 మార్గంబున నంధకౌరవటలంబులఁ బ్రవేశించితిని, అట్లు ప్రవేశించిన నలభ్యంబగు
 వస్తువుంగోరి మారునిపూవుటంపడికిం దూలివారిఁజెందుచున్నదానను, తొలిజన్మంబున
 ననేకతపంబులొనరించి సద్వ్రతంబులు సల్పియున్న సారికిం గాక యటరూపవంతులును
 తరుణులు నగుపురుషులంగూడి మరునిబాధలం దొలంగించుకొనుట కలంతులకు అభ్యం
 బగునే? చెప్పెదను వినుము, చల్ల కునచ్చి ముంతదాచిన నేమియగును? ఈదినముదయా
 దిత్వని సమీపసింహాసనంబుపయిం గూరుచుండిన రాజకొమారునిం గాంచిన మొదలు
 మనంబు తదాయత్రందై యుత్తలంబందుచున్నది, ఇది నావంటి యద్భుతప్రసీనురాలికిం
 బనుపడునదియే? ఇక నాజీవంబును శరీరంబును తదాయత్రంబుగాని యన్యవిధంబు
 గాదు, ఇందుకు నావిప్రుఁడు విన్నతోడనే మండిపడక యుండునా? బహుదినముల
 నుండి నన్ను పెండ్లాడవలయునని యున్నవాఁడు, ఇట్టిసందర్భములవలన నాలోచించి
 చూచిన మరణంబై శ్రేయంబని తోచెడిని, ఆదియు నింకం గొంతనేపటికిఁ గలుగక
 మానదు, పంచశరం దుదంచితకౌర్యంబునం గుప్పించు వాఁడియలుగుల వేడిమి కింక
 నోర్వంజాలను, అనిచెప్పి కన్నీరుమున్నీరై ప్రవహింప నతివై న్యంబుతోఁ బలుకు నా
 వచనంబులువిని యా చేటికయు నోడేవీ! యింతమాత్రంబున కిట్లు సంతయింపనేలా?
 లోకంబున నుత్తములగువారికి నితరాలంబనమున ననురాగంబు గలుగక తమ కను
 రాగంబు గలుగదు, అట్లయ్యెనేని యది విరసంబుకొదె, నీ వతనియం దుత్కంఠితవైన
 రీతి నాతండును నీయెడల సుత్కంఠితుండై యుండనోపుననిచెప్పిన నేనును ఓ సఖీ!
 యా చెలువుండు నన్నెప్పుడుగాంచె, నాయందాతని కౌస్తక్తిగలుగుటకు హేతువేమి?
 అతం జేయూరనుండువాఁడో యేనెఱుంగనే, ఇట్లు నన్నాతండు నెఱుంగఁజే? పర
 స్పరానురాగంబుగలుగుట యెట్లని యడిగిన నది యిట్లనియె, దేవీ! నీవాతని నెఱుంగక
 పోయినను నిన్నాతంఁడెఱుంగు, ఈదినంబున మీయిరువురకు మనస్థంఁడెయెఱుకవఱుచె,
 దై వలిసితంబును మంచిదియయి ప్రవర్తిల్లె, “తప్తేనతప్తమివ సంఘటనాయ యోక్తుః”
 [కఱుగఁబడిన దానితోఁచేర్చుటకు మఱియొకదానింగఱుంచు] అన్నట్లు మీహృదికయు
 రసావహంబై నెలయు ననఁగా నేను మనంబునసంతయించుచు నోవీ! యా నవమన్న

భండు నన్నెఱుంగుటకుం గతం జేమియనిన నదియ నోడే! నిన్నెఱుంగకయేనా
యిన్నిదినంబులనుండి విన్నవవున నీయెడల మెలంగుచున్నవాడు. అన్నంబని తిని
యెఱుంగడు. నీనాతని మొగంబుం గాంచనొల్లక యుండినను సీతై ప్రేమచే భవత్సం
కల్పకల్పితముతగు ననేకమడలేఖ లాతఁబొదివియున్నవారు. చీమచిటుక్కుమన్నను
కొముమత్తదంతినివగునీవు వచ్చుచున్నావోయంచు నెరుచుమాచు. అని వినిపింప నేను
నోసీ! నీ వింతపల్కులు యా సురవర్ణిని జెప్పొనియేనా యని యనఁగా నది యో
డే! యాపేరు నాతండు కొన్నిదినములనుండి కొర్యార్థము ధరించియున్నవాడని
యనిన సందర్శనంశయమందుచు నేను దానింగాంచి యేమే యోసీ! మనయింటనుండు
నతండు సురవర్ణియను మారుపేరు ధరించియున్న యితరుండా? వాస్తవముగా సుర
వర్ణికాఁడా? యని యడిగితి. అందు కది యానని యూరకున్న నేను దానింగాంచి
యితండు సురవర్ణికాతున్న నెవ్వఁడు? ఏవలపువాడు? అతనిపే రెయ్యది? యని ప్రశ్న
సేయఁగా నాదానియు నోడే! యతండు నీవలపులవగండు, క్షుత్రియకుమారుండు,
అతనిపేరు రోచనుండు. అతఁడు నిన్ను సురవర్ణి బారెంబడక తప్పించి కొనితెచ్చి
యాన్నాడు. సురవర్ణియని నీతో వాడుకొనుటమాత్ర మేకొని యీయూరరోచనుం
డనియె పిలువంబడుచుండు. నీకుం దనయం దసురాగంబుగలుగుదనుక దన్నుఁ బ్రకా
శింపంజేసిన విరసంబగునని నాకు నట్ల యేర్పాటుచేసియున్నవాడు. ఈవిషయంబు నీ
నెఱుంగనిదానవై యాతండు సురవర్ణియేయని భ్రమసి మొగంపై నజూచినదానవుగావు.
ఈదినం బాతని నుదయాదిత్యుని సమీపంబునంగాంచితివి యనఁగా నేను నాతనిచమ
త్కారంబున కాగందంబు నచ్చెరువునొందుచు దానింగాంచి యోసీ! కలవృత్తాంతం
బంతయుం దెల్పుమనఁగా నదియిట్లనియె, ఓరాణీ! విషము, నీజనకునియింటికడ నుండు
నప్పుడు సురవర్ణి నిన్ను వివాహంబుచేసికొనంగోరి యొకనాఁడు తనభావంబు నీతోఁ
బ్రకటింపజేయు నీవుకోపించుకొంటివి. అది మొద లాతఁడు నీయెడల మక్కువఁగల్గి
యొక్కివంబున నిన్నుంపైకొన యత్నించుచు స్త్రీవశీకరంబులకు మణిమంత్రప్రధంబుల
ననేకవిధంబులగువాని సంకాదించి యవియన్నియు నీయెడం ప్రయోగించియు ఫలంబు
నందక చింతాత్రాంతుఁడై యాచారంబుమాని దురహభిభూతుండై దినములుగడుపుచు
నెల్లకాలము సిద్ధలకు విశేషములగు ధనంబులొసంగి వారి నన్నపానాదులఁ బరితృప్తి
నొందించుచుండెను. ఇట్లుండ నీవును చిన్ని యెలజవ్వనంబున నుండునప్పుడు.

సీ. బంగారుపూగలరంగారునునుచిన్ని మొలకచిన్నొగ్గలకులకుఁజూచి
యించుకించుకసిగ్గసంచారమై మించుచుఱుకు వల్కూపుల సొగసుఁజూచి
నానాటికిని చిక్కి నకనక పడునట్టి చిన్నారితేఁగెనుచెన్నుఁజూచి
తోచితిోచకలేత నాచుతీవియబోలు నూనూగునూ గారుజానుఁజూచి

తే, సరసమైమించునుందహాసంబుజూచి
గడియకొక్కొకవిధమగు కౌంతిజూచి
వన్నెలొల్కెడి మురిపెంపువగలు నూచి
బాళిచేసగమయ్యెనా బాపనయ్య.

ఇట్లు విప్రకుమారుండు మదనవేదనాభీభూతుండై యేమియుందోచక యితరులతో మాటలాడనొల్లక యున్న తునిచందయినది దిఱుగుచు నొక్కనాఁడు నగరము వెలుపలనుండు భైరవాలయమున నొకశిలాశలంబువైఁబరుండి కన్నీళ్లుకొలువలై పాఱననేకవిధంబుల దుఃఖించుచుండునప్పు డొకసిద్ధుం డచోటి కఱుగుచెంచి వాని పడు పాట్లు గాంచి మించిన కరుణాతిశయంబున నొకుమారకా! నీవేల యిట్లువంతలంగుండెదవు, తెల్పితివేని యది దొలంగించునుపాయంబు సాధ్యమగునంత దనుక నేయట కనువుపడును, అనఁగానే యతండునులేచి కన్నీరు దుడిచికొని యాతనిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లియిట్లనియె, ఓయయ్యా! నేనేమి కెప్పుగిలను, అనార్యజనోచితంబగుమాంబున మెలంగంగోరి యలభ్యవస్తు ప్రార్థనాదిహస్తధైర్యుండనై మరణంబ శరణంబని యున్నవాడననఁగా నాసిద్ధుండు నోవిప్రకుమారా! యలభ్యంబుని నీవు తలంచినను నా మణిమంల్రైషధంబులచే లభ్యంబుకానిదిలేదు, అం దెదేసి నీకొసంగదననిన సురవర్ణియు భవత్సంగమంబున కువ్వెట్లూరుచుఁ దనకొకకాంతావకీకరణోషధంబు గావలయునని ప్రార్థింప యోగియు నొకరసగుళిక యాతనికిచ్చి యిది నీకేవ్వుయగు కౌంతాతిలకంబుచేతి కందఁజేసితివేని యొకరాత్రి యంతయు దేహంబుదెలియక నీకు వశగతియుండు, నూరోద్దయంబయ్యెనేని ఈగుళికొమాహాత్మ్యం బుపయోగింపదు, ఈలోపలఁ జతురమతివై తార్యంబు గమకూర్చుకొమ్మనిచెప్పి ఆజోగియుఁ దనయిచ్చంజనియె,

సురవర్ణియుఁ బెన్నిధింగన్న పేదచందంబున నిన్నుఁ దనకుం ప్రాప్తప్రాయ యని కలంచుచు నతివేగంబు నీచదువుపాఠశాల కేతెంచి యాగుళిక నీచేతనిడిన నది మొదలు వానికి వశగతంబగు భావంబుతో మెలంగుచుంటివి, ఈమోసంబు సమీపముననుండు వా రెఱుంగదురనియేమొ యాతఁడు నిన్నేమియుం బలుకరించక నీవును విద్యాశాల విడిచి పోవునప్పుడు నిన్నొక రహస్యస్థలంబునకుఁ బిలిచి “యీనాటిరాత్రి రెండు జాములకాలమునకుఁ బెద్దగంట్రాగుగమయమున నిద్దురమేల్కొంచి యొంటరివై భైరవాలయసమీపంబునకు రావలయు, అచ్చటికే వచ్చియండి నిన్నుదోడ్కొని పోయెద, నీవంతిపురంబు వెలువడునప్పుడు చేటికౌవేమంబు ధరియించి వచ్చితివేని నిన్నెవ్వరునడ్డగింపరు” అనఁగా నీవునగుమ్మతించి యింటికివచ్చి తద్గతంబగుమనంబుతో మెలంగుచుంటివి,

ఇదియేను చెంతలఁజేతలం బొందిపొంది యుండివినుచున్నదానంగాన నెట్లెట్లై
కొంతాటిలకము కష్టసుఖములను భవంపవలసియున్నదో? ఇది యితరులకుఁజెలిపితి నేని
నాకేమిచేటువాటిల్లునో? యనితలంచి యెవరికిఁజెలుపక యేసు నాదినయిన నిడితీగి
భోజనంబుఁజేసికొని యతివేగమె నీ వుండుచోటికి వచ్చుచుండఁగా నారెండుజాముల
ఘంటప్రాగెను. అందుకేసు మఱియన నొక పఁఘడియలస్పృహను కాలేదు. ఇప్పుడ
యారెండుజాములఘంట ప్రాగుటకుఁ గారణంబేమో? యని తలఁచుచు నతివేగమున
వచ్చుచుండఁ ద్రోవలో నాఘటకొట్టెడివాఁ డెదురుపడిన వా. నడిగితిని. వాడును
నన్నుఁజూచి యొలలితా! యీదినము చితుర్దశిగాన మనరాజు పట్టణసమీపముననుండు
శంకరపురంబుననున్న మహాకొలుని కిక్కింప నంతఃపురకొంతానమేతుండై యేగెను.
ఏల్లియుదయంబున గాని రాడు. నాకుబహుదినములనుండి ప్రణయపాత్రంబైయున్న
యొకకొంత యనేక ప్రయత్నముల గమ్యించి యీ నిశీఘ్రమయఁబున నొకగంకేత
స్థలంబునకు నన్నురమ్మని చెప్పిపంపిన యది. ఆటమకలుచే నేను నాచోటికిఁబోవ
సమకట్టి రాజా నూరలేమింజేసి ముందుగ నే ఘంటకొట్టి వెడలిపోవుచున్నాడను. అని
చెప్పిన నేనును వల్లెయని కన్యాంతఃపురమునకునచ్చి యెదురుగావచ్చు నిన్నుఁగాంచి
చేటివేమంబుధరించుచున్న నీసాగసున కచ్చెరువందుచు నీవెనువెంటన వచ్చుచుంటిని.
ఛైరవాలయంబుననుం జేరినగరికి నొకగుట్టంబుపై నొకమూసీయు రాతిలేనిగుట్టం
బొక్కటియు నచ్చోటనుండుఁగాంచి నీవు ప్రక్కకుఁజూచి యోచేదీ! గుట్టంబు
పయిం గూరుచుండము. అని యశ్వంయు నధిశోహించిన నాయశ్వంబును రాతి ఎక్కి
యుండు గుట్టంబుతోడన యరణ్యమధ్యంబుననుం జని యనేక దుష్టవృత్తలంబులఁదాటి
నూర్యోదయకాలంబున కొకకొలునిగల్లుననుం జేరెను. అది మొదలుకొని నీవు దేహం
బెఱుంగుదువు. మీర లీపట్టణంబుంజేరినయనంతర మొక్కనాఁ డాసుంవచ్చి వేషము ధరి
యించియున్న యాకినిం దదృష్టాంతంబు నవిస్తరంబుగ నడుగంగోరి ప్రస్తాపంబుఁ
జేసితి. అతడును తాను విజయాభిధానపురంబుననుం బ్రభువనియు రోచనాభిధా
నుండననియు ననేకదేశంబులంఁగాంచుచు నేతెంచుచున్న తనకుఁ ఛైరవాలయసమీ
పంబున కొంతాటిలకంబుతో నీవు ప్రాప్తవయితిమియనియు వచియించెను. ఆకారము
నింగితమును సదాచారసంపత్తియుఁగాంచిన సుత్రమక్షత్రియకుమారుండు గాని యిత
రుఁడుగాఁడని తోచెడిని. శ్చత్రియకుమారుండు కానిచో వ్యాఘ్రసంహార సమర్థం
బగు బలంబును మనస్థుని మీఱునోయగుంబును గలిగియుండునాకీయనిన నాచి నీవచి
నంబులుమిని యేను నానందంబుధింజేలుచు నోలలితా! శీఘ్రంబయెగి యారాజకుమీ
రునిం దోడ్కొనిరమ్ము. ఇన్నిదినంబులు శ్రమనయున్నదానంగాన నతని కంటంజూడ
నైతి. నిన్నును లలితయని యెఱింగియు నీ నావిప్రునికి హితంబుగఁ బ్రయత్నించు

దానవని యెంచి సీతోమాటలాడుటకు నొల్లకయుంటిని, చెవనియతి యేరికైన నలం
ఘ్యంబుగాచె, ఇంతదనుక సురవల్లయని ప్రమసియంటి, ఇట్లును క్షత్రియకుమారుం
డనియె. నచ చారసంపన్నుడనియు నాయం దనురక్తుండనియు విని యంచుకేనియుఁ
దాశేకయున్నదాన, అతిజేగంబున నేగి యాలసిందోడ్కొనిరమ్మ, వేగిరంబ పొమ్మ,
అని చెప్పిపంపిన నదియు వల్లెయనియేగి యెంతసేపునకువచ్చి వేపి కుమారుండువచ్చి
భవదాక్షాప్రతిపాలకుండగుచు ద్వారపక్షంబున నున్నవాడని చెప్పఁగా నేను నతి
కుతుకంబునలేచి నిగ్గనంబానుపుడ్డి నన్న వలికెంపుచీర బిటుంగట్టుకొని, పెనఁగొని
యున్న మాత్యజేరుల చిత్తులెడలించి కుచంబలం గురుకుపఱచికొని, నదలి
యున్నతోడవల నుచిరగలంబుల నిడికొని, క్రొచ్చుడిదిది, రైకఘటియించి, పెట్టకొం
గునం గన్తురిలకంబు నొత్తుకొని నిర్గులుజేరు సేగ్గనంగొరుకుపూను పాదవిన్యాసంబు
లతో నేతెంచి ద్వారదేకంబున నవఁగొంచి సేగ్గవిశేషించి తలవాంచి యూరకుం
టిని, అప్పుడా మనోహరాంగింపును నన్నుంగాంచి మందస్థితసుందరనదనారవిం
దుండై యిప్పుడే కృతార్థుండనైతిని. ఓ ప్రాణనాయికా! నీ యనురాగవిశేషంబులకుం
బాప్తుండనైతి, ఈనాడు మగలనిడువుర మృచ్ఛుం డనుగ్రహించె, ఇకనైన
నన్నాదరింపుము, ప్రేమరసపరీవాహంబులైన నునువాడిచూపుల ననురాగభరంబు
నింపుము, నాయంగతాపంబు నడవయింపుము, అనఁగా నేను నాతనికిం గృతాంజలిపై
యో ప్రాణనాథా! యే నింతదనుక నిన్ను రాచకుమారుండవని యెఱుంగక యపరాధ
శతంబు లొనరించితి, అవిక్షమింపఁగోరెడనని యూరకున్న నప్పుడతండు నాకరంబు
తనకరంబునంపెమచ్చి శయ్యాగారంబునకుం దోడ్కొనిచని శయనంబునకుం దారిచి
ముద్దుపెట్టుకొని సమీపంబునం గూరుచుండ నునిచి సరసాలాపంబులాడుచు నా
యిచ్చుకమలపాకుమడుపు లందుకొనుచు నులిక్కిపడి లేచి యో కాంతామణి! నేనొక
చోటం బ్రమాదవడి వచ్చియున్నాడను, మనయొక్క లలిత సీవృత్తాంతంబు నాకుం
దెల్ప నేతెంచె, అంతకుమున్నె యంతఃపురంబునం జరిగినవిషయం బెఱింగియున్న
వాడఁగాన దానింగాంచి “ఘో, కుశలంతస్యాః” [అకాంతామణి నేమయుగ
నున్నదా?] అనియడిగితిని, అందు కాదానీ “జీవతి” [బ్రతికియున్నది]యని యుత్తర
మిచ్చెను, అందుకు నేను “కుశలంపుచ్చామి” [ఓ దానీ! కుశలమడుగుచున్నాను
గాని బ్రతికియుండువిషయ మడఁగలేదు] అనఁగా నాచేటియ “జీవతీత్యుక్తమ్”
[బ్రతికియున్నదియని యప్పుడేచెప్పితి నే] యని యనియెను, అదివిని నేను మనంబున
భయంబుతో దానింగాంచి “పునరపితదేవకథయసి” [ముందు జెప్పినదే మరలబలుకు
చున్నావు, ఏమిడి? తెల్పుము] అనఁగా నాచేటి “మృతాన్నురథం కథయామియా
శ్వసితీ” [ఓకుమారుడా! ఆ నాయిక యింకామరణమొందలేదే, అట్లుండ మంజించె
నని యెట్లుపల్కుదు, నేను వచ్చునప్పుడు ప్రాణములపాక కొట్టుకొడుచు నిట్టూరుపులు

నిశ్చయమగుచున్నది. అట్లు ప్రాణములుపోకయుండునప్పుడే చచ్చినదిగా నెట్లు చెప్పవోరా డున్నానియనెను. అదివిని నేనునునంబున మదనమును మహాహ్రయమును. ఎట్టి హ్రయకృత్యం దైన నొనర్చజాలు. అనితలంచుచు నుదయాదిత్యుని యిచ్చోటువాసి కదలి యతివేగంబున కేగుచుచునో నాతిథికి మధ్యనలంబుననుండు సౌకచండికాలయంబు గాంచి ప్రతీదివము నేను వచ్చుచుఁ బోవుచుండునప్పుడు నాకాళికి నమస్కరించి పోవుట వాడుకగాన నవ్విధంబుగ నాచేవికి సాష్టాంగనమస్కారంబుఁజేసి తేచినుతించి భవదధీనంబుననుంబుతో నాచేతనండు చంద్రహాసం బచ్చోట ముడివచ్చితిని. అది యెత్తికొని వేగిరంబవత్తునంతదక్షక మద్విరహంబు నైచియుండుము. అరగా నేను వదనంబువాచి ప్రాణనాథా! మన లలితాఽభినివంపి తెప్పించుకొనవచ్చును. మీరుపోవలదు. ఇంక నిన్నుఁబాసి యొకనిమిదందైనను ప్రాణంబులు భరింపజాలను. అని యనేకవిధముల వేడికొనుగా నాకొమరుండు ఓచెలీ! యింత భయపడనేలా? ఈ నిశీధినియందు స్త్రీలకొంటిగాఁ బంపఁగూడదు. ఇచ్చమాచుచుండు మొకవక్క కొరుకునంతలో వచ్చెదననిచెప్పి యతిత్వరితగతింజనియె.

గడియకాలంబయ్య నాతఁడు రామింజేసి యేను వియోగభరాక్రాంతనై యేమి యుందోచక లలితాసఖి! దిలిచి యో ప్రాణసఖి! మన రోచనుం డిట్లు వెదలిపోయి యొకగడియయ్యె. కాళికాలయం బిక్కడికి సమీపముననే యున్నది. రాజకుమారుండు రామికిం గతంబెదియో తెలియదు. అదియునుగాక నామనంబును తద్విషయం బున ననేకానిష్టశతంబులు చింతించుచున్నయని. ఇంకనిచ్చోటం దదయశక్తంగాను. ఈ గాఢాంధకారంబున నిన్నొంటిగ నంపుటకును మనంబొల్లదు. కాన పయనంబున కాయతనైతి. నాతోఁగూడరమ్మ. అనిచెప్పచు మదనజేదనావిహ్వలంబులగు నంగం బులతో దాని నవలంబంబుగాఁ గొని మెల్లఁగ బానుపుఁదిగితిని. దిగ్గచుండఁగానే నాకుఁ గుడికన్నదరె. అప్పుడేను మనమున నక్కటా! చైవము మఱొక్కటియు నపక్రమించె. ఇంక నేమిచేయునున్నదో? శ్రీరామనంతవాని నడవులలో దిరుగుచు పరావహృతకళక్రందై మెలంగునట్లుననించెగాదె? అనితలంపుచు లలితాద్వితీయపరి జననై కాళికాలయంబున కేగుచుండు నాకు సమాలోపితకరాసనుండై బాణసంధా నంబుగామించుకొని తునుమాయాధుండనుచరుండయ్యె. చంద్రుఁడునుండి చి దూరంబు నకుం దనకరప్రసారణంబుచేసి మత్కరంబుం బట్టికొని తిగుచు వానిపగిదిందోచె.

నేను నడుగడుగునకు నేలకుం ద్రెళ్లుదునని యేమెఱాగం బవలంబందై నిలుచు చుండె. సిగ్గును వెనకకుంద్రోచికొని హృదయం బింద్రియంబులతో ముందరం బరువు లిడుచుండె. నిర్భయంబుగ నుత్కంఠ నన్నెత్తికొనిపోవుచుండె.

ఇట్లుచని గమిషమునకుఁ జేరవచ్చును నాగ్నదయంబు శంకౌసంతతితంబయి
చెడరి యేచని యొకయస్థియు నంతరంగంబునఁ దాల్చినట్లు మిగుల విషణ్ణంబయి
యండఁగా నేను అతితా! యేమే? యిది. యిది భయముతోపఁ బంజుచు శరీరంబు
వదవదవదంక నతిత్వరితగఁజేసి 'కాళి' అయింప నెరిగియును వేతై పడి
యున్నవానిం గాంచితి. ఇటుమాచి ప్రాణంబులు వెడలిఁ దానిచందంబున నేజపయిం
బడి మూర్ఛనొంది పాతాళనివరంబునం బడినవడువునం. గొంతతడవు నే నెక్కడ
జేరితిన్నా? ఏమిచేసితిన్నా? ఏమంటిన్నా? ఎక్కడకుంటిన్నా? ఒక్కటియు నెఱుంగక
యొకింత సేపునకుఁ గేహముతోని యగమ్యంబును శోకాగ్ని చేదహ్యమానంబయి భూమి
పయిం బొరలు నాకౌశంబుం గనుగొనిలేచి అక్కటా! చైవయు నన్నిట్లు లాపదంబు
నిధిముంచునే? శోకదావాన్ని చేతం దహియించునే? ఇట్లువంచించునే? అయ్యో! నా
కెట్టి కట్టడిగతియా కలగవలసియుండె? ఓరి దురాత్మా! ఓరి పాపీ! మన్మథ నిర్మూల!
యెంత యకృత్యముచేసితిరా! ఓరిపాపీ! దుష్కృతకాణి మదలేఖా! యెంతవిర్భాగ్యు
రాలవే ఓరి దుశ్చరిత! ఓరికలవిత్రా! చైవమా! చండా! కృతార్థుడ నైతివటరా?
ఓ ధర్మదేవతా! నీధవచ్చిపోతివే? ఓ ప్రానాథా! యేనును నీవెంబవచ్చెదను. తీసి
కొనిపొమ్ము. నిన్నెడదాని యొక్కక్షణంబైన నిర్లజాలను. శ్రొతవానిపగిది
నన్ను తలపెట్టి మె తవలేని మనంబున నొక్కయక్షణంలో విసర్జించిపోవుట యుత్త
మయా? ఓ దయతా! నీకెట్టి యతినీష్టురత యెట్లుసంభవించెనో చెప్పుము.

ఓనాయకా! నినువిశాగా నెక్కడకుఁబోదు. ఎవనివేడికొందు. ఎవనిశరణము
చైకొందు. కటాకటా!దిక్కుతెల్ల సంభంబులయ్యె. ఇక జీతంబు నిరర్థకంబు. ఎవనితో
బరిత్రమింతు. ఎవనితో నాలకింతు. నాయకా! లేచి యిట్లువలపించుచున్న నానం బ్రతి
వచనం బీఁగూడదా? సేతునాయెడలనుండు ప్రేమ యేమయ్యె? ఆస్తితపూర్వకభాష
ణంబులును ఆశ్రంగారతరంగిత వీక్షణంబులు నెప్పుడెట్లయ్యె. ఈకౌళికాలయంబునం
జంద్రహాంబునైకొని వచ్చెదనంటివే యాపటకు సత్యంబునేయంజను? హానాథా!
జీవితవిబంధనా! యేకాకినినైన నన్ను విడిచి యెందుబోతివి. నీకాఱు నేననుభవించిన
యవస్థల నిలితాసాధిసహజము; నీవెడబానివచ్చిన ఒకగడియయు యుగసహస్రంబు
లయి పరిణమించెనే? సుముఖా! నాశుండుఁ గోపముమాయము? ఒకమారైన సంత
పింపుము. ప్రణతవాత్సల్యంబుఁ గాన్పింపుము. ఇంచుకయైన విలోకింపుము. మనోరథం
బులంబూరింపుము. ఏనార్తనే! అనురక్తనే! అనాథనే! బాలనే! అగతికనే! దుఃఖి
తనే! అనన్యశరణనే! ఆతనుపరిధూతనే! ఏల నాయందుకరుణింపవు? నీవంటివానివదలి
బ్రతికియున్నానే! నావంటికొరహృదయగలదా! ఓనిర్మూలండా! చైవమా! ఇంక
నైనగణింపరాదా? భగవతీ! పార్వతీ! నీతో విన్నవించుకొనుచున్నాను. దయతదక్షిణ

యిచ్చి కావుము లోకమాతా! లలితా! యాతని ప్రతికింపలేనటే? అని యిట్లనేక విధంబులం బ్రలపించుచు నాలలితాగ్రభికంఠంబుం బట్టికొని యొకింతనేపు విలపించితి, ఓ యయ్యా! యిప్పుడు చింతించిన నంతఃకరణంబునకుం దగులవు, అప్పుడట్లు లచింత్యంబులు నశిక్షితంబులు ననుపదిష్టంబులు నదృష్టపూర్వంబులు నతి కృపణంబులు నగు చాటుసహస్రంబులుద్భవించె, ఆసంలాపంబులే? కటకటా! యతి కరుణంబులా రుదితంబులు, ఆ ప్రకారంబునవంబ, ప్రశయము ప్రతరంగంబుల జేగంబునం బొంగు నశ్రుజలప్రవాహంబుల జలయంత్రంబులపగిది నానయనంబులు వర్షించుచుండె, ప్రలాపంబులు పయింబయి చిగుర్చుచందంబునం దోచుచుండె, దుఃఖశతంబులకు శిఖరంబులు గలిగినట్లయ్యె, మూర్ఖులు సంతానంబులం బడయుచుండురీతిం గాంచుచుండె, ఈ మాధవ్యాదయం బతికెనంబగుటచేతనో, ఈ శరీరంబు ననేక దుఃఖసహస్రంబుల సహించునదిగాననో, ఇట్టి దీర్ఘ శోకంబు విహితంబగుటనో, లేక జన్మాంతరకృతంబగు దుష్కృతంబునకు భాజనంబగుటచేతనో, ఆ పాడువైవముయొక్క దుఃఖదాన నైపుణ్యవిలాసంబుచేతనో, ఏకారణంబుననో నాప్రాణంబులు నన్నెడబాసి పోజాల వయ్యె, ఏను నట్లనేక విధంబులం బ్రలాపించి తైలనాశంబున నించించుక సంకోచించుచు నిర్వాణోన్ముఖంబులైన దీపంబులతోఁ జూపట్టు దివ్యైకంబంబుల యధఃప్రదేశంబులనుండి యంధకారంబులు కలయంగ్రమ్ముచుండం జేయునదిలేక తత్సమీపంబున నుండు ప్రాదంబులొబడి ప్రాణంబులు వదల నిశ్చయించుకొని లలితతోఁగూడ నచ్చొటువాని కదలి దాని యనునయాలాపంబుల నొల్లక పూర్వపరిచితంబగు నాయాలయపు వెనుకవైపుతోవం జనుచు తదీయంబగు నుత్తరద్వారంబుం జొచ్చి నిర్గమించునో నతిగాఢంబగు నంధకారంబుచేఁగ న్నుమిన్నైఱుంగక నా వెనువెంట వచ్చుచుండు లలితాగ్రభి యేమయ్యెనో యనితలంపక కొంతదూరం బందుఁ జనిచని తదీయ దారుణమాఘాతవిశిష్టలటాటపట్టికనై మరలి వైవంబును నిందించుకొనుచు వచ్చుచుండ నొకతట్టు తలుపులు మూయుశబ్దంబు విసంబడెను, ఈ శబ్దరాశ్రంబున నాఁడుదాని యెలుంగు వినిరేని యచ్చటచ్చటఁ గృతసంకేతులై దాగియుండు విటచేటకవిదూషక చోరప్రాంబుజనులు నన్నుఁబట్టి బాధింపకమాన రనుకొని లలితాగ్రభింపూడ బిలువక యూరకయ తిరుగుచు నల్పనిర్గమననై గతియెఱుంగక కొంతతడవునకు నొకపేటికలో నుండి మనుష్యసంవాహితనై పోవుచుండుట మనమునకు రాఁగా నిదియు నొకవిధివిపాకం బనితలంచుచుం జేయునదిలేక చింతాసంతానదంతర హృదంతరంబుతోఁ బంజరంబునం దగులుకొన్న చిలుకవలెఁ బలుగతుల నలయుచునుండ నా పెట్టియ యొక చోట నుంచబడుట భూతలసంస్పర్శంబున నెఱింగితి, కొంతతడవునకుం గొందఱు బానిస లాపెట్టియతలుపులు దెఱచి నన్నుంగాంచి నా రూపరేఖావిలాసంబుల కచ్చెరు

వందుచు నొండొరులతో నోసి! యీ కౌతూహలముగించిన నీ భూమండలం బేలెడి చక్రవర్తికిం బట్టపురాజియై యుండందగునని తోచెడిని. ఈ నానీరోమణింబట్టి తెచ్చుటకుగా నీ ధనలబ్ధిండు బహుదినంబులచుండి వేచియుండి తుదకు సాధించిన వాడయ్యెగాదా. దీనిపైనిమిటి రోచనుండుచు రతికి మన్నుభునివిధంబునను, శచికి దేవేంద్రునిరీతిని, లక్ష్మీకి నారాయణుని బాతించి దగినవాడయియుండె. ఈమోసగాఢాతని నెట్లు వంచించితెచ్చెనో యెఱుంగము. బుద్ధిమంతులును ప్రమాదంబు నొందుదురుగాదా? సర్వసాభాగ్యలక్ష్మీకిం బుట్టిల్లగు నీపల్లవపాణి నిట్టి యతిసీచక్రియలనంబట్టి త్రోచిన కట్టడిపై వంబు నేమనవచ్చు. అదియునుగాక.

సీ. చతురతతోఁబల్లు గతులెఱుంగనికొమ్మ పరపురుషులనెట్లుబల్కరించు
మగవారిఁజూచిన మఱుఁగకేఁగెడు నింటి వగకొండ్రుకేఁగి వలపుఁగొలుపు
పూవుదాకినగండుపొలతి మై దీవియవిటమర్దనమునకే విధిగహించు
శిలముతోనుండఁబోలఁ తీలావతిపరరతి కేలాగుబాటుపడును

గీ. శ్రమగమంటని కుసుమంబు గిదిదోచు
దీనినవయావనము కులో స్త్రీపతుఁడగు
రాచకొమరునికిని గాక రహిఁదొరంగి
కటకటానన్నకొండ్రుచే కానుకయ్యె.
మఱియును.

చ. లలితపురూపసంపదల లక్ష్మీ యనందగునట్టికన్యకా
చాలుపుగ స్పృష్టిచేసివిటపుంజముజేటికె బట్టియిచ్చియా
జలజభవుండు, రాచిలుక సోనితచేతికొసంగురీతి భూ
తలసుజనాశికిఁ హృదయతాపభరంబునొనర్చె కక్కటా.

చ. ధరజననాంతరాచరిత దారుణపాపఫలంబుచేత నీ
తరుణియునిల్లువాసి వెన ధారుణిదేవకుమారుమాయభూ
ధరసుకుమారుబొందియును దద్విరహంబున స్రుక్కిపొక్కుచుకా
శరణములేక నై వగతిచాలమిని ధనలబ్ధిఁజేరెగా.

క. తలవ్రాతతప్పిపోవునె
యిలనెంకటివారికైన నెవ్విధి నైనకా,
లలితాంగిద్రువదజాసతి
పలువిధములఁ గచ్చగతులువడదేలొలుతకా.

అని యిట్లనేకవిధంబులం దమలోతామసుకొనుచు నాదగ్గఱకేఁగించి యిట్లుని.

ఓయమ్మా! మనమందఱము సమానదృశ్యులము, ఏమును నీవలెననేకదేశములునుండి కొనితేలుడిన కన్నియలము, ఇది సామాకరం బచుపట్టణము. దీనియందుం గొట్టిబొండును రాజు వసించియుండు, “యథారాజా తథాప్రజాః” అన్నట్లు ప్రజలును తదనుగుణులయు ప్రవర్తిల్లుచుండెదరు. వినునీ యయూరగుండువారి జాతిధర్మములు నాచార సంప్రదాయంబులైనవము. సాధారణులగు వారికొండొరులకుం గలహంబుకలిగించి వారికి మాటుగా రాజసానంబుల దామె సత్వం బగత్వంబుగను, అగత్వంబు సత్వంబుగను దమనేర్వకొలఁడిని స్థాపించి ధనంబులం గడించెడివార లీపట్టణంబునం బెద్ద మరుఘ్నులు, వారి నెల్లవారును గౌరవించుదు. మఱియు నధికారలన్నిచో ధనంబును నేర్పును గలవాఁడెందఁగాని సత్వరతులందు నుముఖులుగారు. ఆపరాధంబునకు మితిమీరిన ధనదండనంబు విధించి యాస్తిలంబులుగాక యన్యద్రవ్యంబు లీధరాపతి కోశంబులలేవు. పరదేశంబులకుండుని మగ నాండ్రు ననేకవిధమణిమంత్రివధంబులచే వశీకరించుకొని తెచ్చి తదియ రతిసుఖంబుల ననభవించువార లీయూరి రనేకవతంసులు. మఱియుఁ గంసాల, అగసాల, దూరేకుల, బలిజ, బాపన, పట్టసాల, జంఁకు, కుమ్మర కమ్మరి, దొమ్మరి, బోగము, వడ్లంగి, తుంక, చాకలి, యెఱుక, కులంబులవారికిని వెలయాండ్రులం జనించినవార లీ నగరంపువ్యావహారికులు. పరపురుషులంగూడిగాని యాయూరితరుణులు సుఖంబుల నుడభివంపకు. అన్నంబు విక్రయించుట, భక్ష్యంబు లమ్ముటయు నీ నగరపు దేవాలయాధికౌడలపని. వడ్డినీసికొనుట సొమ్ములడంచుకొనుట యీనగరంబున నింద్యంబుగాదు. యథాశక్తి పరధనాపహరణంబు నేయకుండుట వృథాకౌలక్షేపంబు. హరిస్తరిణం బప్రయోజకులపని. ఆమృతాంధంబులకుం దిరుగుట విప్రకార్యము. కర్మక్రియాపదంబు లెఱుంగక నిస్తపులై యుపనయించి తమకమ సమాహంబుల గౌరవంబు వడయుట కవిపండితవర్తనము. సద్యోగర్భంబులు దాల్చిన యంద్యద్యౌవనలగుజంతులూండ్రుఁగలంబువెలిచి రహస్యవత్తంబులగు తదీయధనంబులం బరిగ్రహించుకొని పునీతలని చెప్పట శాస్త్రులన్నవారలు నేయుపని. మఱియు నిట్టివినఁ గూడనిపనుల కీయూరుపుట్టిని లై వెలయు అది యట్లుండనిమ్ము. నిమ్మచెప్పించినవాఁడు ధనలుబ్ధుడనుపేరుబరగు నీయూరనుండెడి బెద్దనెట్టి, పిఁడుతనకుఁడగినకార్యనియుక్తులంగని పథికులగువారిం బిలుచుకొని తెచ్చి వారివారికిం దగినయన్నపానాదుల నమర్చి యందుచే నపరిమితంబులగుధనంబులం గడించుచున్నవాఁడు. ఆయాత్రికులు గౌరవని రాత్రుల దనయింటంగల కనకగాత్రులం గూర్చి యతి.పాత్రంబయిన సొమ్ము సంపాదించి మించియున్నవాఁడు. అందుకై పొంచిపొంచివేచి పెఱదేశపు మించుబోడుల వంచించి తెచ్చి యంచితంబును రీతిదక్కి యిక్కినంబున నెక్కొని ద్రవ్యవంతులగు వారలకుం గూర్చుట వానిపనియైయున్నది. ఇందుకు నీవు పూటపడితివిగదే యని

చింతించుచున్నవారము. అని యాకాంతానుబంధుల సెప్పగా నేనును నావిధి వైప రీత్యంబుండలంచుకొనుచు నేమియుంబలుకక చేయునదిలేక యాదినంబాకాంతలు చెప్పినచోప్పున మెలంగుచుఁ గర్తవ్యంబు దోచక స్తుర్తవృత్తినిం దలంచుచు నతి నిర్బంధమున నభ్యవహారాదికంబులు దీర్చుకొనియుంటి, ఆ కాంతలు నాకు ననవగతంబును పనులు నేయుచుండిరి.

ఇట్లుండ నొక నాఁడొకదాని సాయంగమయమున నేతెంచి యోమదలేఖా! ధన లుద్ధండు నీతోఁ జెప్పుమన్నమాట వినుము. ఏమంటివేని, ఈదినము మహాధనికుండగు నొక రాజకుమారుండు మనయింట నన్నంబుగుడిచి యన్నుల తలమిన్నయగు నొక వస్త్రేలాడిం గలయఁగోరి నాక నేకధనంబులు చెల్లించియున్నవాఁడు. విచ్చలవిడి నీ వాతనిగూడి పచ్చబిలుకొనిపనుల మెప్పించుము. సర్వాతంకారాలొక్కతవై గ్రచ్చ రన నీ యింటికిం తూరుపునకుండు మనోహరంబగు పై మేడమీఁదం గట్టంబడిన దారు మయంబగుపడకటింటికింజేరుము. అని నీకొజ్జ యిడినవాఁడని యాదాని దాఁగొని తెచ్చిన య నేకాభరణంబులు నచ్చోట నుంచి చనియె. ఏనుచు నాగతియిట్లాయెఁగా యని నా విధిమాఁబుకొనుచు నంతికంబుననుండు వారినిర్బంధముచే నలంకరించుకొని చంద్రో దయ సమయమున నాధనలుద్ధానియింటి తూరుపుమేడపైన నుండు నతివిచిత్రంబగు దారుమయమయిన పడకటింటికింజని యచ్చోటనయుంటి. కొంతతడవున కక్కడ కొక రాజకుమారుండువచ్చె. వచ్చి యారాజకొమరుండు నన్నుంగాంచి మించిన మోహితీకయంబునం బంచశరవేదనాక్షుభితవృద్ధయందై తాళంజాలక తటాలు నచ్చీనమర్పంబడియున్న పట్టెమంచంబుపై గూరుచుండె. పాప మాతనిగతి నే నే నుండు! కూడుచండినమాత్రంబుచే తన యామంచంబుపైఁబఱచియుండు ప్రచ్ఛద పటంబు నురీసి యాతనిం గ్రమ్ముకొని దానినడుమనజారి యారాచకొమరునితో నందు కథఃప్రశ్నేయమననుచు నొకనూతిలోఁబడియె. నేనును వానిగతింగాంచి రిచ్చనడి యెచ్చటికింజని తొంగిచూచితి. అప్పుడారంధ్రంబునకు నరిపోవునట్లొక దారుఫలకంబు మూసికొనుచుండె. ఇది యీయింటివారు చేసియుండిన కృత్రిమంబని తలంచుచు నీ రాకొమరుని గణియేమయ్యెనోయని యెంచుచుండ నాపాతాళవివరంబునం గొంత తడ వొకయార్తనాడంబు వినంబడుచుండి కొంతతడవున కదియడంగె. ఏను నందుకు మహావ్యాకులత నొందుచుండ నొకబానిస యేతెంచి యోమదలేఖా! యింక నీకిక్కడ పనిలేదు. క్రొత్తదానవుగాన నుత్తలపడియెడ వంతెకాని యిందుకుం జింతింపకుము. ఇంతకుముందు ధనవంతులగు రాజకుమారులు పెక్కుండ్ర కీబిలంబు గంయమనీద్వారం బయ్యె. లుద్ధకుండు దీపకంబుగ గానిపించి మృగంబుల వలలిందగుల్పరీతి నీ ధనలుద్ధాం డును మీపంటివస్త్రేలాడులం జూపించి యనేకుల వంటించి చంపుచుండు. ఇదియె

వీనికి బనియని చెప్పి నన్నుందోడ్డొనిపోయె. ఇట్టి యశ్వుతంబులు దినక్రమముగ పెక్కులు జరుగుచుండె. అనేకుల కే మృత్యుదేవతనైతిని. ప్రతివాడును నన్ను గాంచినంతలో విహస్తధైర్యుడయి శయనంబునకుం గడంగి యిట్లు యనులోకంబు నకుం బయనంబగుచుండు నంటియకొని మదనవేదనసహించికొని నాతోచూటలాడిన వాడు లేడయ్యె. ఇట్లేను శిఖంబు గాపాడుకొనుచుంటిని.

కొంతకాలం బిట్లు జరుగుచుండగా నొకనాడు ధనలబ్ధినిపంపుననే నా పడకటింటికింజని మృత్యుగృహీతుం డెవ్వండకో? యని చింతించుచుంటిని. ఆహ్వాదక్కడ కొకమహాపురుషుండు నుంచెంచె. అంతదనుక యేను పరపురుషువారాగంబు లేనిదానయ్యుండద్రూపకంపత్రి గాంచినయంత స్నేహపరవశనై లజ్జయును భయంబును మనంబునం చెనంగ,

సీ, స్ఫురితముఖంబులై పులకించునీద్యైంపు గిచ్చిమచ్చుబ్బు లుబ్బునూర
మోహంధకారంబు ముప్పురించుపినాళి చెళుకువాలూపులు తులకులీన
నిద్దంపు నునుచెక్కుటద్దంబులయదోచి మురిపెంపుచిటునవ్వుమొలకలెత్త
కస్తూరితిలకంబుగఱగించుచులలాట పట్టి లేడెమఱ జూపట్టుచుండ

తే. మదినిగోరిక లుబ్బగద్దదికగచుర
పోకముడిపిడమోదంబు పొలుపుగూడ
ధైర్యగరిమాయి దిగజార భవునిజేర
జూచితలయూచితేచియా సుముఖుడాసి.

కులకన్యకాజనవిరుద్ధంబయ్య విటగంగమంబునకుకోయక పంచశరసాయక పీడిత నగుటంజేసి యానవమస్తథుని శరణుజేడికొనుదని యనువునం దత్తుకోభాగంబునకుంజని సిగ్గునం గించిదవనతాననపంకజాతనై నిలిచిన నావగకాడు నన్నుంగాంచి కొన్నిసంగతుడిగె. ఏచునాతనకు తరంబొసంగితి నదివినుము. (ప్రశ్నోత్తరపద్యము)

సీ, రాజు. నిన్నుంగాంచినరాచనెఱతగాదోచెడి. మద, ఘనలకలంపులు కల్లలగునె
రా. భ్రమరమంటనితీవె పగిదినుండెదనేల. మగ, సంపంగినంటునే వట్టదంబు
రా. కులపాలికకుట్టి కుత్తితగుణమానె. మద, తలవ్రాతయేరికె దప్పనయ్య
రా. ఈబచ్చబాకివెట్లుపాల్పడితివి. మద, మాయకసాధ్యంబు మహినిగలచె

గీ. రాజు. తొయ్యలులకన్యకలయంబు దోపమతివ
మదలేఖ. సీత ద్రౌపది దమయంతి చెడిరె తొల్లి
రాజు. యబలలకు మానభంగంబు లగుటకలదు
మదలేఖ. సత్పతివ్రతలకు రక్షనచ్చరితము.

ఇట్లాతని ప్రశ్నలకు తరచుబాసంగిన నన్నుంగాంచి యా మహామండు మిగల వ్యసనాక్రౌఢుండై కొంతకడవు చింతించి శలయూచి యా మంచయిపయిం గూరు చుండఁబోయి మత్పరిషిష్ఠుండై నిలిచి కలవృత్తాంతంబు తెలిసికొని తనపయినున్న యుత్తరీచుంబుదేసి యా మంచులపయినున్న తలగడకుం జాట్టి తనయొడలిసొమ్ములు కొన్ని దానికీం దగిలించి యా మంచమధ్యంబునం బడవేసిన నాయా నాపాతాళ రంధ్రంబునంబడి యడుగుకుఁబోయె. ఆ ద్వారాధ్యక్ష దేశంబున ననేక మృకకళేబరం బులం గ్రండుగ పొండుపటచిహనున్న యనుపయంత్రంబులం దోలుకొనియున్న వానిం గాంచుచుండి వారుపలకం బాద్వారంబడ్డగించిన నదిగాంచుటయూని రాచ కొమరుండు. ఓ సుంపిమణి! యాకింబు సేమృతులకు రాచకొమరులకు నేను ననుచుండనై పోవలసి యుండ నన్నురక్షించితిమిగాన నిండుకే... నీకేమి ప్రత్యుపకారంబు నేను. మి. ఇది మొదలు నా యంగంబుల ప్రాణంబుల: నీ యధీంబులు. నీ యష్టప్రకారంబున నన్నేలుకొనుమని చెప్పిన నేను నాతనితో నోయయాత్! యాపట్టణంబున కెప్పుడే తెంచెడిరి. ఇచ్చటంబున వ్యవహారంబులు మోలఁగాంచి తెలిసికొనలేకపోలరా? మీల యాయామలమారి కొమరుంబంబులకుం బక్కిలేరి. మివృత్తాంతంబుం బెప్పుడనిన నాతండు నన్నుంగాంచి యిట్లనయె. నావృత్తాంతంబు మొదటనుండి చెప్పట కిప్పుడు సమయంబుగాదు. బహుశ్రమంబు లనుభవించి యాదినంబుల సీయూరికింజేరితి. ఒక కొలనిగట్టనం గూరుచుండి విధూతిఘాసర శబదంబై నావిత్రి జపింపుచువాని పగిది నంగులు లెక్కించుచుండు నొకవిప్రునింగాంచితి. ఈనగరవృత్తాంతం బడఁగం గోరి యాజన్నిగట్టుతో నేను 'శ్లో. విప్రాస్తేన్నగరేమహాస్కథయః' (బ్రాహ్మణుడాయీ యూరిలో గొప్పవాడెవఁడు చెప్పము.) అనఁగా నాతఁడు 'శ్లో. తాత్రమౌ జాంగణః' (బ్రాహ్మణుల సమాహము ఈ యూరిలోఁబడెనవారితో గొప్పది. అనఁగా పెద్దమనుష్యు లీయూరలేరని తాత్పర్యము.) అనియు తరమిచ్చెను. మరల నేను 'శ్లో. కోదాతా' (ఈనగరంబున దాతయెవఁడు, అని యడఁగఁగా 'శ్లో. రజకోదదాతి విసనం ప్రాశస్త్యహీత్వాసికే' ఈనగరంబునం జూలవాడేదాతి. వాడు ప్రార్థన బట్టలు కొనిపోయి రాత్రికాలంబునం గొనితెచ్చియిచ్చుచు, వాడుగాక యితరుఁడు దాత లేడు.) అని యాతఁడు ప్రతిచెప్పెను. అందుకేను 'శ్లో. కోవిద్వాక్' (ఈనగరంబునం బండితుడెవఁడు అనియడిగిన 'శ్లో. పరదాతవిత్త హరణే సర్వేషివిద్యజ్ఞనాః' (పరుల యొక్క భార్యలను పరులధనమును హరించుటయం దందఱును పండితులు. అందుఁ బాండిత్యములేనివాడీయూరలేడు.) అని యాతఁడు తరమిచ్చెను. అదివిని యేనునతనిం జూచి "ః స్త్వంజీవనీ హేనఖే" (ఓమిత్రుడా! నీవీనగరంబున నెట్లుజీవించెదవు.) అని పృచ్ఛచేసితిని. అదివిని యాజన్నిగట్టు 'శ్లో. విష్క్రిమిన్యాయేనజీవాన్యహం' (అయాత్!

నేను వివదాదపువంబుట్టినపురుగు దాని నే బ్రక్షించుచు జీవించురీతి నీ యూరంబుట్టిన వాడఁగాన పీరికిం దగిన యుపాయంబుతో నిక్కడ ప్రతుకుచున్నాఁడను. అని నా ప్రశ్న కడఁగుత్తవమిచ్చెను. అంత నేను నామనంబున నిట్లనినతిరిగితి. ఇదివరకు బహుకౌలంబుగ బహుదేశంబులు చుట్టి చూచుచున్నాఁడను. ఇట్లేనగరంబు నెక్కడ నైనంగానను, దీనియందుఁ బ్రవేశించి కొన్నిచిత్రంబులు చూడవశుననియెంచి యేను నా బ్రాహ్మణునిశేఁకొని యాతనియంటం బడచేయుట కొప్పించుకొని తత్సమాహూతుండనై యా పట్టణపుపీఠికెంటం జనుచు నన్ను మున్నెఱిగిన వారివలె మాటలాడుచేటి విటవిమాదతొడి ప్రాయపారనికరంబుల మన్నించుచు నాపాయుంటికింజనితి. అతిథిజను నన్నుంజూచి చూచి ప్రనిభార్య యేమేమె గలుగుకొనుచు నెనిమిటిం ద్విమించు గొంతసేపు గృహంబున నిట్టుటెరిగి తుదకొకమూలలో పైటకొంగువేసికొని యిలపయిం బరుండి యెంతసేపటికిని లేవకయుండఁగా పాప మాబ్రాహ్మణుడు దాని గమింపఁబునకుంజని, 'శ్లో. ఆఁ పాపంవరకోపిపాపిని,' (అయ్యయో! మరయింటి కతిథి వచ్చి ప్రాణములుపుచ్చుకొనుచుం బరుండియున్నాఁడే. ఓ పాపిష్ఠురాలా! వంశకము వందజేమే? అనియనఁగా, నాపాపతతటాలునలేని మండిపడుచు 'శ్లో. కథంపాపీ త్వదీయః పితా' ఎట్టెట్లా నేనాపాపినినీ, నీయబ్బరా పాపి, నేచుగాను, నన్నా పాపిని యని యనియెడు; అనిదెడిరింపంగా విప్రుఁడుమరచు 'శ్లో. రంధేఽబ్జుసి కిం' (ఓముండా! ఏమి విశేషముగా వదరుచున్నావు. అనియనెను. అంతట నదిదాని యొరంబున 'శేతెంచి చేరతతో బుగ్గులుబాడుచుచు 'శ్లో. త్వదీయజననీ రండా త్వదీయా స్వసా' (ఓరి పెద్దమ్మ పుత్రుడా! నేనుబాదురా ముండను. మఱి నీకల్లి ముండరా, ఇంక నీసోడు:ముండరా.) అని బిట్టదలింపఁగా నా ధరామరుండ. మనంబునం శలంకుచుఁ దైకేదైర్ఘ్యంబుఁ దెచ్చుకొని యా దుర్బుధంఁగాంచి శ్లో. 'నిచ్చన్నస్మృతౌద్వహిః' (ఓహి! నాయెంట నింక నీ వుండఁజనను. ఇల్లువెడలిపొమ్ము. వెలికిరమ్ము. అని యార్జుంఁగా నదినిని యా బ్రాహ్మణియు నట్లయగురా? నేనా యిల్లుదిదీఁపొవలయును. అనిచెప్పుచు నంతకుముంద సిద్ధపఱియున్న జింపిచేటయు మొక్కచీపురుంగొన వేగిరంబవచ్చి నెనుభూతంబు చందంబున నా భూసురునిం జాట్టువట్టివంట తగిలి పీపుమిఁదమోరుచుండ మెల్ల ననేను వానివిడిపించితి. అంత నది నాబాహుబంజంబుకొలఁదని వెనుకకీడ్వంబడి నిలిచి భుజంగినిచందంబున లోజును 'శ్లో. భవతిమే నేవంత్వదీయంగృహమ్' (ఓహి! యిది నీ యిల్లుకొడు. నాయిల్లురా. వచ్చినవాికెల్ల దగినట్లు మెతఁగి వారికి మనస్సున కింపు పుట్టించి భవంబులగడించి నే నంపాఁచిన యిల్లుగాని ప్రాప్తనలేచి నుత్తుపట్టుకొని మొనమొనలాడుకొనుచుం గూరుచుండు నీ మొగముఁజూచి యిచ్చినదటరా యిది.) అనియడుగఁగా నంతనాబ్రాహ్మణుడు వాకిటికివచ్చి యనాథునివలె నేడ్చుచు,

‘స్లో, హాహాజేకమయాద్య జేహిమరణమ్’ (కటాకటా! ఓ దేవుడా! నే నీముండయొద్ద దొరకికొని బాధలబడలేను, ఇప్పుడు నాకు మరణము కరుణింపుము, నేను చచ్చిన వెనుక యీ ముండవిధవయై నలుగురివలనఁ జీవాల్తుమనుచు,) అని మొరలిడఁగా నది విని బ్రాహ్మణి ‘స్లో, శమ్మంసుదీక్షుంగతమ్’ (నీవుచచ్చిన నాయుధోశోమ మొకటిపోయె, హా, అనిచెప్పి యింటిలోనికింజనియె.

ఏనుగు వారలచరితంబులుగాంచి బ్రాహ్మణునిజూచి యోయయా! నీకు నా కొఱకు కష్టంబుసంప్రాప్తంబయ్యెఁగదా, అని కరుణించి నా ప్రేలనుండు ననర్థంబు లగు మణులుచెక్కిన యుంగర మాతనికిం జీవికొర్రం విచ్చి మఱియుండుచోటి కఱుగ వలయునని ప్రయత్నపడుచు నేయింటికిఁ బోయిన నేమేమి యనర్థంబులు సంభవించునో యరి చింతించుచుండఁ గొందఱు చనుదెంచి నాకుం బ్రణామంబులుచేసి కర ములు ముకుళించి యిట్లనిరి, స్వామీ! మాయధికారి యీ యూరికిం బెద్దసెట్టి, అతఁ డనుదినంబును తమబోటియతిథులకు సర్వోపచార పూర్వకంబుగా వస్త్రసోపేతంబగు నన్నంబిడిగాని భుజియింపఁడు; అతిథులకు గా మూఁడుజాములవఱకువేచియుండి వారు లభించని నాఁడు సంతసంబుడక్కి శరీర ధారణంబునకు గా నిఁచుక భుజియించు నంతియ కొని యింపుతో సారగింపఁడు, ఈదినము మీరీయూరికి వచ్చుటని బహుసంతోష భరితుండై పిలువనంపి మీరాకతు వేచియున్నవాఁడు, వేగిరంబ యేతెంచి యీతని మందిరంబుఁ బావనంబునీయుండ, అని విన్నవింప నేనును తుఢాతురుండనై యున్న వాఁడఁగాన వారిమాటలకు లోఁబడి యీసెట్టియింటికివచ్చి సర్వోపచారంబులువడసి మధ్యాహ్నమంతయు జూదంబులాడుచు నాతనితోఁ బ్రాసంగడపి రాత్రి భోజనంబుఁ జేసి పాణిపాదప్రక్షాళంబుం జేసికొంటిని, ఒకదాని యేతెంచి యయా! తమరు పథ శ్రమంబున నిగులఁ బడలియున్నవారుగాన వేగిరంబ యీయింటి కైమిద్దెపెనున్న చంద్రకాలకేఁగి యందు శీతలవాతపోతంబులుపీవ నుఖశయనంబునం బరుండుండు, ఆవ ధీరీతరంభారామణీయకయగు నొకరంభోరువు నిన్ను సంభోగాదులంజేల్పు, అని విన్న వించిన నేనును మిగులఁగొతుకొక్రొంతుండనై వల్లెయని తరుపదివృత్తార్థంబున నిచ్చోటి కేగుదెంచితిని, ఇదియ నా వృత్తాంతంబని యీ రాజకుమారుండు సెప్పెను.

అదియంతయు విని యేను నతనితో నిట్లంటిని, ఓ కుమారకా! యీ బ్రాహ్మణుఁ డును బ్రాహ్మణియును నీయొద్దనుండి కొంతద్రవ్యము గడించుటకుగా నట్లు ప్రవర్తించి యుండుదు రంతియకొని యీయూర సజ్జనుండన్నవాఁడు లేఁడు, అందఱును మోస గాండ్రేయనిచెప్పి యింక మనమిచ్చుటనుండుట యు త్తమంబు గాదు, ఎవ్విధంబుననైనఁ దప్పించుకొని యీ యూరువెడలిపోవుట యురవు, మనము బయలుపడి యనేకులం జంపి తెంపున ననేక కష్టంబు లనుభవించుటకంటె రంపులేక యితరుల కెఱుకపడ తుండ రహస్యమార్గంబున నిర్గమించుట మంచిదియని యే విన్నవింప నందుకొడంబడి

రాకొమరుండు నన్నుం దనవెనువెంటం దీసికొని యాయిల్లు నిగ్గమించి నన్ను నిలువఁబెట్టి నా భుజంబుల పైకెక్కి యాయింటి ప్రహరికిం బ్రాకి నాచేతులు వట్టిలిగించి దానిపై కెక్కించి యనువుతోఁదాసు వెలికిదుమికి నాహస్తంబులు వట్టుకొని వెలుపలికించిం చెను, అంత మేమిరువురమును కదలి వీధివెంటవచ్చుచుండఁ గొండలు రాజభటులు మమ్ముం బొదివిపట్టుకొనవచ్చిరి. వారి కతివైన పుణ్యంబున నొక్కనినైన మిగిలింపక యమృతద నంబునకంపి యా రాజచంద్రుండు నన్నుంబోడ్కొని దత్తమీపంబుననున్న యతిగహ నంబగు నరణ్యంబునం బ్రవేశించెను. సూర్యోదయఁమయంబయ్యె. కుమారుని మొగం బుం గాంచితిని. తొల్లి యేనుసెప్పిన రోచనుండె యా రాజకుమారుండని తోఁచె. ఆయినను మరణంబు నొందినవాఁడు మరలిజీవించుట యప్రసిద్ధంబుగదా యతితలం చుచు నాభావంబుం బోఁగొట్టుకొని యాతనిం బూర్వపరిచితుని తెఱంగునం జూచు చుండ నాతఁడు నన్ను సమీపించిచూచి నీవు మదలేపువుగావా? యని యడిగిన నేను నొననిచెప్పితిని. అంత నతఁడు రోచనుం డనురాజకుమారుండు నీకు విదితపూర్వండు గాఁడే? అతం డెక్కడనున్నాఁడు. ఉదయాదిత్యుని నగరంబున నాతఁడును నేనును మిత్రులమైయుంటిమి. ఆతనియింట నిన్నుం గాంచినట్లు తోఁచెదని, అని యడుగఁగా నేనును కత్తస్రణంబునందేసి దుఃఖజేగంబున వెక్కివెక్కియేడుచుచు శోకభారంబు పైరింపఁజాలక సూర్యునొంది యిలపయిబడి పొరలి దేహంబెఱిగి యతఁడు చెచ్చి యిచ్చిన నీటం గన్నులు గడిగికొని, వననోపాంతంబున మొగంబు దుడిచికొన్నదాననై, నిట్టూర్పు నిగడ్చుచు మెల్ల న నిట్లంటిని. రాజపుత్ర! యతినిర్భృణావృదయయి పరుల పాలంబడి పలువిధంబుల పడరానిపాట్లుపడిన యాపాపిష్టియొక్కవృత్తాంతంబు చెప్పి యేమి? వినియు నేమి? నాకై యనేకదినంబులువేచియుండిన రోచనునిపైకొన్నిదినం బులకు మరులొన్న నన్ను నెన్నరానియిహములఁ బడద్రోయందలంచి విధి యాతనిం దలద్రుంచివైచె. ఏమిసేయును. నేను పిన్న నాటనుండియుఁ గన్నెఱికంబు చెడక యున్నదానను. ఏకారణంబుననో యెఱుంగ నీయందు మిగులయిష్టంబు గలిగియున్నది. ఇంక నుం జన్మాంతరకృతంబు హేతువై యుండనోవు. అని నెప్పఁగా నా పుడమితోఁ దును తలయూచి యో చిన్నదానా! విధికృతంబుఁ దప్పింప నేరీకైనం దరంబగునే? గతంబుఁజింతించి యేమియొకయొగంబు. ప్రాప్తియుండెనేని మృతులయినవారును సంప్రాప్తులగుదురు. అన్నిటికినిఁగాలంబు మూలంబు. ఇప్పుడు వగచుటవలన నేమియు లేదు. కొన్నిదినంబులు కేహమాత్ర జరుపుచుండవలయుగాదా? మన మితరుకాలకు సమీపముగాఁ బోవుమార్గమునంబోయి యేదియో యొకనగరమునఁజేరి రోచనుకుమారునివృత్తాంత మరయుదము. చైవ మెల్ల కాలము నాపదలంబొరయినీడు. అని యాతఁడు వత్కఁగా నందుకు సమ్మతించి యేను నతనివెనువెంటం జనుచునుంటి. కొంతదూరం

బటిగిన హాతు వికసించిన పచ్చములవాసనలు కలుదిగ్గుల వెదచల్లును జల్లిని నీటి తుంపురులతో మందచూరుతము పివఁగాఁ బథస్రములు శాంతమై యా గాలివచ్చు నట్టి కొలనుగాంచ నిచ్చజనించెను. కాతూహలాకృష్టస్వాంతుల మఱిటలన దూర దేశ గమనాయాసంబు తోపకయపోవుచు నొకరమణీయమును శీతోద్భావమును జూచి తిమి. దానియందలి ఫలభరభరితంబులై సేలకుం పంగియుండు శుష్క లేమాపుటను ఆ చెట్లక్రింద సమర్పంబడియున్న విశాల చంద్రకాంత శిలాఫలకంబులును గణికజన హృదయంబుల కతులానందదాయకంబులై యుండకమానవు. ఓరుమారుడా! యేమి సెప్పదు నా యుద్భావనముయొక్కనీటు.

అది గాంచినదిమొదలు నామనంబు కేవలము మత్తథాయత్తంబై యిట్టి లీలో ద్భావంబునం దమతమనాయకులతోఁ గూడ క్రీడించు చేడియలు చేసినదిగదా పున్ని యము. ఏనెంతనిర్భాగ్యురాలిలో! ఇట్టిసుఖంబు స్వప్నమునందైనం గాంచినదానఁగాను. అని యిట్టివి య నేకవిధంబులగు వ్యక్తమనోరథంబులం దలంచుచుండ నా రాజకుమారుండును నన్నుంగాంచి ముగ్ధహాసంబందరవదనారవిందుండగుచు నిట్లనియె. ఓ కామినీతిలకమా! చూచితివే! ఈ గమణీయంబగువనంబును. ఇందుంగలతియ్యనిచ్చిచ్చావి తోఁటయును, ఈ విశాలంబులగు చంద్రకాంత శిలాఫలకంబులును మనస్సుండు మన యెడఁగరుజించి నిర్జనస్థలంబున గమకూన్చినట్లుండలేదా? మనమిప్పుడు కామదేవధరణి పాలునివిభూతిం దలంచి యాతనియతుంతిక కౌర్యంబునకుం దలంకి తదీయోపచారం బుల పల్కుకొనకుండుటంబట్టికాదె యీచూమిడిగన్నులెక్కి మనపై కోవెలు కన్నులెఱ్ఱచేయుచున్నవి. అంతియకాదు. ఈ శుకపికకారికానికరంబులు మనలంగాంచి తమరాజగు మత్తథునికి “ఈ యిరుభర భవద్బాణవిభిన్నహృదయులంజేసి యవైర్విత నిర్వాణపారీణతఁ గఱపింప నిదియ యదనని విన్నవించువిధంబున మధురతరని నాదంబుల మందలించుచున్నవి. ఓ తనజీ! మనమెట్లు తప్పించుకొనగలము. అని యిట్లాచతురుండు పల్కుచుఁ దనమనోగళంబు బయలుపఱచెను. అయ్యా! ఏమనిచెప్పవచ్చు.

సీ. అనపమనవయావనాఁభమబలల కరయ మహానర్థకరముగాదె

కంటికింపుగువగకొని సాన్నిధ్యంబుసతులకు వ్రతహానిపల్కుఁగాదె

కేరీవనాంతర లీలావిహారంబు లలనలరతికినూల్కలుపుఁగాదె

శుకపికకారికానికరవిరావములో కాయజతంత్రములో గఱపుఁగాదె

గీ. మగువకొంటిగమగవానిఁ దగిలియుంట, ధైర్యహానికిహేతువైతనరుఁగాదె

విషమబాణకిరాతుండు వివిధవిరహి, జనులవేటాడతటివేచి మొనయుగాదె.

ఏనుసంచలితధైర్యనయ్యుఁ గులపాలికాత్వంబు తొలంగునను వెఱపుచేఁ గుందుచు నేమియు మందలింపక తలవంచుకొని వెనువెంటంజనుచుంటిని. నాతో నుజియుఁ

గొన్ని వచనములు చెప్పించు దనమనంబుననుండు తమకంబు వెల్లడిసేయుచు నా రాజు
కుమారుండు ముందట మండలాకౌరంబుగ నుండుతిమాలవృక్షంబుల చాటువుంగాంచి
దానిలోఁబోచి హెచ్చినయల్లాసులుతోఁ దిరిగిచూడక యతిత్వరితగతిం జనుచుండె.
ఏమి యిట్టి కుమారుండు నన్నుఁజూచి యతివేగంబునం జనుటకు నిదానంబని
యోచించుచు వెనువెంటంబోవుచుంటి. ఓ యయా! ఆ నా విధివైపరీత్యంబు నేమని
చెప్పుదు. నాకొకించుక నహంపదవచ్చినను వారికొకవిషయము సంభవింపకమానదు. కట
కట! యా కతిసంపువృత్తాంతంబు వెల్లుచెప్పుదు. అప్పుడు కన్నులారఁజూచి సహించి
యున్న చిత్రాతిలకను సేనిస్వయం వాచా వర్ణించి చెప్పఁజాలకయున్నాను. దేహంబు
నిత్యలేక భూమిపయి దొరంగునట్లున్నది. మనస్సు కొట్టచ్చులోఁ దగిలి దగ్ధమగు
విధంబుగఁ దఁపించుచున్నది. అక్కట! యేమందుననెచెప్పుచు నా కౌంతామణి
మూర్ఛపోయి భూమిపయిఁదూలిన మంత్రికుమారుండు మూర్ఛ సేదదీర్చిన లేచి కన్నీరు
కొలువలై కుచతలంబుపైఁ బ్రవహంపఁ బయింటఁజెక్కినొత్తుకొని యామంత్రికుమా
రుని వచనంబులఁ గొంచెము ధైర్యము చెచ్చుకొని యిట్లనియె. అల్లారాజకుమారుం
డతిత్వరితగతింజని యొకకొలనింజేరి దానినవరత్నమయమగు నవతరణమార్గమున దీర్చి
“అపరిచితకళంబున నిట్లు సాహసించి ప్రవేశింపజనదు.” అని నేనుచెప్పుచున్న
యనునయవచనంబులం బెడచెనినెఁజెట్టి జలంబులోనం బ్రవేశించి దానిమధ్యంబున
కుంజని యచ్చట మనోహరమగు నొక్కస్త్రీరూపంబును జూచి మెచ్చుకొనుచు దాని
పాదముల నుపమంబునంబు రత్నమయమగు తిన్నియపైకెక్కి మోహంబుతిశయించి
యా స్త్రీరూపమయొక్క మొగముచు తనమొగమునంజేర్చి వాద్దలగొని యథరంబు
నొక్కి దోహతముల గిలిగింతలు సేయుచు నున్న సుకంబగుతమిం దాళలేక దానికుచం
బులు తనకరంబులంబట్టి యున్నతైలాపంబులు కొన్నివల్కుచు గాఢాలింగనంబు చేసి
కొనియె. తత్కణంబునన యా కౌంతారూపంబు రెండుభాగంబులై వాస్తంబులుచూపి
యా రాజకుమారుని లోఁగొని నీటమనింగిపోయె. అదిగాంచి యేనుడుఃఖాతలమయిన
హృదయముతో భూమిపయింబడి మూర్ఛవోయి లేచి యాతనివిరహంబు పైరింపఁ
జాలక యా కొలనిలో దూకి ప్రాణంబులు వాయుదు నినుకొని దానిలోఁదగిన నదియం
తట మోకొలిబంటిలోఁతై కనపట్టఁగా నిదోర్భాగ్యులొక కింఁ సెన్నికష్టంబు లనుభ
వింపవలసియున్నవోయని యనకొనుచు, దుఃఖవేగంబు సహింపంజాలక పేరెలుంగున
నేడ్చుచువచ్చుచుంటి. ఇక్కడనిన్నుంగాంచితి. ఇదియ నా వృత్తాంతంబనిచెప్పి యా
కన్యక యూరకుండెను.

ప్రథమతరంగము సమాప్తము.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని

❖ ద్వితీయతరంగము ❖

రామాఘనతరతుచ

కోరకకాశ్చీరరుచిరగురుతరవత్సా !

నారాయణ ! గోపీజన

బారా ! కరుణించి వినుము జలజాతాత్మా !

సుందరీమందిరవృత్తాంతము

ఇట్లు మదలేఖ యనురాచకన్యక సెప్పఁగా కృతబుద్ధియను మంత్రి కుమారుండు విని తనమనఁజున కేమియందోచక యీమదలేఖవిషయమునందు నిక జేయునదియేమని యాలోచించుచుండెను. ఇంతికుమున్న యక్కడనున్న యొక్కపొన్న చెట్టుపైఁగూరుచుండి యీ మదలేఖావృత్తాంతంబువినుచున్న యొకరాజకీరం బిట్లనియె. ఓమదలేఖా! నీ వృత్తాంతంబు వినువారికి మిగుల దుఃఖదాయకంబై యున్నయది. నాచేయుపని యొకటి నీకు మిగులఽహాయకరంబు గాఁగలదు. ఎద్దియనఁగా? ఇంతికు సమీపంబున నుండు నీ చిన్నపర్వతమున కుత్తరపుగట్టున నతిరమణీయంబగు సుందరీమందిరంబును నగరంబుగలదు. దానియందు మందారమాలయను నొకరాకన్నియ యున్నది. ఆ పట్టణంబున ననేక కన్నియ లున్నవారుగా ని యామందారమాలతో నొక్కతెయు రూపరేఖా విలాసంబుల సరిపోలదు. అంతేగాదు. వారండఱు నారమణీరత్నంబునకు ఖచ్చిత్రాయలై యనువర్తింపుచుండురు. ఆ కన్యకామణియు గురుజననియు క్తులయిన యాచార్యుల వలన ననేకకాస్త్రంబు లభ్యసించి సంగీతరత్నాకర పారంగతయై యనల్పకాలమైనపుణి గలిగి వెలయుచున్నయది. దానికి వృద్ధకాపాలికి యొక తె మిగుల విశ్వాసంబుగల్గి యొల్లకొలము దానిసరసన యుండు. సుగుణములమరియుండు వారింగంచిన నాకాపాలికిని యీ మందారమాలకును బ్రీతిగలిగి విశేషము వారలగారవింతురు. నీయొక్క రూపరేఖావిలాసంబులు గాంచిలేని తమప్రాణంబులు నికు నొప్పగించి యుండురు. విశేషముగఁ బల్కనక్కరలేదు. నే నామందారమాలయొక్క క్రీడాశుకంబను. నా

శేరు మధురరవము. ఈదినముదయమున నన్నుండనచేతిమీఁదనుంచుకొని ముద్దుడుకొనిన నేను ఓమందారమాలా! నన్నుగట్టిగాఁబట్టుకొని ముద్దిడుకొంటివిగాన నామక్కు నొచ్చెను. నాతెక్కులు మిగులకలఁత నొంచెను. నాయలంకారంబెల్ల మాసిపోయె. నేనింక నీదగ్గఱకురాను. అనిచెప్పి మిథ్యాకొపంబు చెచ్చుకొని యాకన్యాంతఃపురపు మేడపై కెగిరి వ్రాలియుండిన నాముగ్ధయు నన్నెన్నోయనునయాలాపంబులు వల్కుచు సమాధానపఱచుచుండ నంకలో దానిపెనమిటి యచ్చటకు వచ్చిన చన్నెడదాసి తన యింటిలోనికింజనియె. ఆకన్నియ కింకను ౧౮ వత్సరంబులు నిండినవికొవు. భర్తయు నన్నిగంపత్సరములవాఁడె. నేను నచ్చటనుండి యొక్కొక యువానిమున జూచుచు నిచ్చటకువచ్చితిని. నీకథవినుచు నింతకాలము విడిచిబోలేక నిలిచితిని. నన్నుంగానకున్న నామందారమాల యాహారంబుఁగూడఁ ద్రాకొనదు. ఏబోయి నీవృత్తాంతంబంతయు నాకన్నియకు విన్నవించి యావన్నెలాడి నిన్నుఁ డనయొద్దకుఁ బట్టించుకొనునట్లొనరింతును. ఈకుమారుండును అనగరంబునకు రాఁగఁజండు. ఈపట్టణమునకుఁ దూరుపు తిట్టున శౌక్యబూరుగుచెట్టుకు సమీపమున చితురక్రమగు నొకరాయి భూమిఁబయిఁ బడియుండు. ఆరాయి పైకెత్తినయెడల నొకసహాయుఖంబు గనంబడు. ఆగఁజిల్లోఁ బ్రవేశించి కొంతమారంబు చనిన నొకరమణీయమార్గంబు గనుపట్టు. అది యాసుందరీ మందిరంబులోనికిం జనుత్త్రవ. అహ్లా మధ్యంబుననుండు తామరకొలనిగట్టున నుంటి వేసే మందారమాలయొక్కదాసి నిన్నుఁబిలుచును. తత్క్షణంబు బయలుదేరిరమ్మ. అనిచెప్పి యారాజకీర పెగిరిపోయెను. మంత్రికుమారుండు నదివిని యారాజపుత్ర! “మొల బంటిదుఃఖమున మోకొలబంటి సంతోషము” అన్నట్లు ఈమహావిప్రునందు సేచిలుక పలుకుట కొంత యావ్యాచుకరములు. తాన మరము నాచిల్క చెప్పినయట్లు పోయి యాసుందరీమందిరంబుం జొత్తము. దేవుఁ డెయ్యవేళల నెట్టివిపత్సింపదల నీయను న్నాఁడో యెఱుంగము గదా. అనిపల్కిన నాసుదతి గతియొందులేమి నట్లకొనమ్మని యనిన మంత్రికుమారుండును కడలి యాచిల్కపల్కిన రీతింజన యాకలాఫలకంబు నెత్తి లోనికింబ్రవేశించి మదలేఖయుఁ బ్రవేశించిన యనంతరము దానిని యథా పూర్వంబుగ నమర్చి గుహలోనం బ్రవేశించి తన్నధ్యమార్గంబునంజని సూర్యాస్తమయ సమయమునకుఁ దామరకొలను దరిసి యచ్చోఁ బథశ్రమంబు బోవ దానితరభూమి యందుం గూరుచుండెను. మదలేఖయు నట్లయ్యుండెను.

అప్పు వచ్చుటికొకమచ్చకుంటి యేతెంచి యామదలేఖంగాంచి యోయిమ్మా! మా రాజకన్యక నిన్నుఁడొడ్డినిరమ్మన్నది. ఆకన్నియ నీయందుఁగల యనురాగ భరంబున నొకింత తామసించితివేని తానెయిక్కడకు వచ్చుపట్టుతోఁచుచున్నయది యనిన మదలేఖయు నిడవచ్చెదనని చెప్పచు మంత్రికుమారుని పీడ్మొనిననియె. కన్యకాంతః

పురము దలెయింబోవునప్పుడు మంచారమాలము మదలేఖంగాంచి యది దేవతా కన్యయో? లేక మోహనీదేవతయో? లేక మన్మథునింబాసి సునిరించు రతిదేవయో? లేక లక్ష్మీయో కొడుండిన మనుష్యమాత్రల కిష్ట యనవద్య రూపరేఖావిలాసము లచ్చుపడి యుండు నే? యని తననభీజనముతోఁజెల్పించు సౌధులుండి యేతెంటు సమీపమునకు వచ్చి యామదలేఖనా గ్రంథు రసహస్తంబునం వెనుల్చుచు నోయక్కొ! నీచరిత్రంబు మధురరవంబు సెప్పఁగావలెటి; ఇన్నిదినము లనుభవించిన కష్టంబులకు మఱి, నాయెంటు నుండుము. నీభక్తవృత్తాంతంబు నీకౌపాలికి నీచారించి క్రమక్రమంబుగ నీసం దెలుపఁ గలదు. నీయెల్లుగా నే నాయుంటినిభావింపుము, అని చెప్పుచుఁ గైదండయచ్చిత్రోద్గొని పోయి తనతోఁగమస్తాభ్యవహా గదుల నిర్వర్తింపఁజేయుచుఁ దనకుఁ బ్రాణభీమణిగా నుంచుకొని సర్వవిషయంబులందు నామదలేఖను నన్ని బహిష్కరింబను ప్రాణంబని తిలించి ప్రవర్తించుచుండెను. మదలేఖయుఁ దనభర్తృవింహవ్యధ గాక యొం డేదియు నెఱుంగక యామంచారమాలతో నిష్పగోష్ఠంబులం బరితృప్తి నొందుచుండెను. మంత్రికుమారుండగు కృతబుద్ధియు మదలేఖను రాజకన్య యొక్కదాది వెంటఁబెట్టు కొనిపోఁగా ననంతరము తానొంటిగఁ గొంతతడ వచ్చొట్టయిండి లేచి సగరసమీప మునకుఁ జరుచో వంతకుసమీపమున నుండు నొకయుద్వానవనమున నిద్దఱుకొంతా మణులు రహస్యము మాటలాడుటఁగాంచి యా సగరవృత్తాంతం బరయఁగో! యున్న వాఁడుగాన నెవ్వరికి నెఱుకపడకుండ నావనంబునందలి బండిగుంగింజపందిరి మాటున నుండి వారిమాటలువిసవలయునని యొంచి యతండు నల్ల యొనర్చెను. చీకటికాలము గాన నతఁ డచ్చొటనుండుట మఱియెవ్వరికి నెఱుకపడదయ్యెను. అప్పు డావనమున నుండుకొంత లిల్లుమాటలాడుకొనిరి. ||ఒక తె॥ ఓప్రాణసఖీ! కళావతీ నిన్నుం గాంచి య నేకదినంబులయ్యి. ప్రతిదినమును భగవతియగు నాంఖ్యానుని యొక్కనైవత్యాన్ని కై యేగోసి యుంచిన పూలను చిగుళ్లను ఫలముల నెత్తుకొని పో వచ్చుచుంటివి. ఇప్పుడు కొన్నిదినములనుండి రాకయున్నావు. ఇదియేలా?

మఱియొక తె॥ ఓకమలవతీ! సుందరీమందిరంబునఁ గాపుర ముండఁదాసవలె నడుగుచున్నావు. బౌరా! నీనంగ నాచితనమున కేమనవచ్చునే? మనసాంఖ్యానుని చేయుమంత్రమునకు నీవునొక నిర్వాహకురాలవు గావలె? ఆసన్యాసిని నాకొకరహస్య కౌర్యము చేయుమని తెల్పి కొన్నిదినములకుముందు నీనగరమునకు సమీపమున నుండు మహారణ్యములోని శీతాసారమున కమలసరస్సునకు గూఢమార్గముగ నంపియుండుట మరచితివే?

కళావతీ॥ కొంచెములో వించి జ్ఞాపకము తెచ్చుకొని, ఓప్రియసఖీ! బౌనాను, నేనును నీవలె నీతర కౌర్యనియుక్తురాలనై పోయి యాపనులు సరిపఱుదుకొనుట

కైన యలనటకే తగవృత్తాంతంబు ముడియొచ్చుచానగాన నిచ్చట్టడితిని. మంచిది. నీచోపోయిన కార్యగతి చెట్టిది. ఇది యేకభ్రమ. మునిపో కలవృత్తాంతంబు చాత్రుల బెల్లము.

కమఃవతి! ఓశీచెలియా! నినుము. సాంఖ్యాయని నన్నుండలివి 'నీవు కీతా సోమకు సరస్సునకు నీ సగరముననుండి భూమిలోనుండి కమ్మయున్న సురంగము నంబోయి ఆ కొలనినడుమనఁ బ్రతిమూకారముగ కేర్పరచియున్న ఈ సురంగము యొక్కవాకినిం గొన్నిదినులు వేచియుండవలయు, ఆ ప్రతిమూకారమును గాంచి మోహించి యెక్కడు ముద్దిడుకొని యల్లిగనము చేసికొననో? ఆతని ననువుతో మర నగరంబుననుడు బాలోద్ధానమునందలి సితచంద్రంబనియెడి సాధమునకు దీసికొని రావలయు. ఇది యితరు లెఱుంగుచునేని యనేకానర్థంబులు గంభీరపరమానవు. ఆతని నక్కడకుఁ జేర్చుటయు నా కార్యగతి ప్రతిఫలముటయు నమకాలికంఁడై యుండునో? మిగులశ్రేయము" అని యాజ్ఞచేసియంపిన నేను నా పరివ్రాజిక నూని నట్టి మార్గమునఁజోయి చూ సురంగముద్వారమునఁ గొన్నిదినులు వేచియుండ నిన్నటి మధ్యాహ్నమున నొకరాజకుమారుడవచ్చి మన మంచారమాల యాకారముతో నమవృంధియున్న ప్రతిమను ముద్దాడి తమకంబు నాంగముచేసికొని దానినెబ్బలు వట్టికొని చూచుకంబులనంటెను. ఆ ప్రతిమకు ముందుభాగము నొకతలుపు వెనుకటి భాగము ఒకతలుపుగా నేర్పఱచి దానిని తెఱచుటకు చూచుక సానంబు. తాళముగా నిర్మించియుండఁటచేత నట్లు స్పృశించియత్రాననే తలుపు తెఱచుకొనెను. తత్సమీపముననున్న నేను మంచారమాలిక వేడుచు ధరించియుండుటబట్టి భామానురుంధై నిరూపింపలేక యారాకొమఁగుండు కటాబున నాయొద్దిరువట్టి మదనబాధ కోర్చునివాని వలె మిశల ననునాయంపసాగిన నేనును ఓ రాజ! నీమరొంథంబు నమహర్చ స్థముగ నున్నాను. నీకై యనేదినమాలయంటి వేచియున్నదానను. ఈసంకల్పస్థంబు మనకు సుఖకరముగ నుండదు. ఇంతకునమీపముననుండు చూ యుద్ధానమునందలి సాధమున కేతెంచెదవేని మనసురువునము సుఖములు పడయవచ్చు. అనిచెప్పిన వల్ల యాని యారాకొమఁగుండు నా వెనుకెంటుం జనుడెంచెను. సితచంద్రంబును సాధంబుంజేరితిమి. మూడవజాము గడచె. ఆచోటనంక ద్వారపాలిక చేత సాంఖ్యాయనికి వృత్తాంతంబు చెప్పిపంపి గుచ్చమృష్టాస్వాదల నా రాకొమరునిం ఒరితృ పునింగావించి యింకఱోన నచ్చోటికి భగవతి వచ్చుటంగాంచి నా గృహంబున కఱిగితిని. సాంఖ్యాయని సితచంద్ర సాధంబుననుండి యిప్పడతనియింటికివచ్చి కపాలిపూజగల్ప తీర్థోదకస్నానము చేయుచున్నది. ఆ పూజకై పూజపుట్టికం గొనిపోవ నేనిదె వచ్చియున్నదానను. ఇదియె వృత్తాంతంబు. నీలనే? మొగమునంచుకొని కొంచెమునవ్వెదవు.

కళావతి॥ ప్రియశభ! మతేమితేదు, కలవృత్తాంతమునంతయుఁ జెల్పితిని, అందులో నొకించుక వానివే, ఏమి నీచమత్కారం బనినవ్వెదను.

కమలవతి॥ ప్రాణశభ! నే నేమియు దాచుకొనలేదే?

కళావతి॥ ఓసీ! ఆ రాకొమరునితో మనమిరువురము రతిసుఖంబులంబడయ వచ్చు నన్నదానవు, అబద్ధమునేయుడువా?

కమలవతి॥ చిలునవ్వనవ్వి, ఓసీ! యిటుపరిహాసముచేయుటయేగదే నీకు నైజమా, ఉండనివ్వుది, నీకు భగవతి యజ్ఞయిడిన కౌరవ్యందెది, అది యెట్లుయ్యె, తెలుసు.

కళావతి॥ ఓప్రియశభీమణీ! వినుము, సాంఖ్యాయని నిన్నుంజూచి “యోకళావతి! మననగరంబున కుత్తరపు కోటగోడలోఁ బిన్నేశ్వరాకారము మలిచియుండు రాయి యొకటిగలదు, అది పైన గాలితో ద్రొక్కిన లోపలికిఁబోవును, అగోడలో నొకదారి బహుదూరముపోవునట్లగుపడును, నీవు భయపడక యందుఁబ్రనేశించిపోవ గొంతదూరమున నొకమామిడిచెట్టు నీకుఁజెలియును, అదివిర్మానవృద్ధులము, అచ్చటం గొన్నిదినములం దెడతేని యొకరాజపుత్రుని ప్రతిబింబము వ్రాసియుండు పటముఁగొని యొకరాచకన్నియ యేతెంచును, దానికి సంగతులుగా నిరువురు కిరాతులు వచ్చు చుండుదురు, వారినివంచించి నీ సామగ్ధ్యంబుమెరయ నాకాంతం దోడ్కొనిరమ్మ, పొమ్మ,” అని యజ్ఞచేసిన నేనబలనయ్యు భగవతియొక్క వాక్యగౌరవంబున వలె యని యామెయానతిచ్చినరీతిని యాకోటదారిలోగుండబోయి యామామిడిచెట్టు క్రిందం గొన్నాళ్లుపసియించియుంటిని, ఒకమనుష్యుడైన నాదారివచ్చినవాడుకొండ, ఇట్లుండ నొకనాడు అచ్చటికి సమీపముననుండు మట్టిపైసెక్కి చూచుచుండఁగా సాంఖ్యాయని చెప్పినచొప్పున నిరువురు కిరాతులును ఒకరాచకన్నెయు నాకగపడిరి, వారల్కొడితే వత్తురనియెంచి యేనావృక్షముయొక్క యాకులనందున మఱిగియుంటిని, ఆ మావృక్షమువచ్చి యా చెట్టుక్రింద నారేయి విడియుటకుం బ్రయత్నపడి కూర్చుండి యాకిరాతు లొకరితోనొక రిట్లుకొనిరి, ఓసీ! యీరాచకనృకయొక్క సౌందర్యముఁ గాంచినదిమొదలు మనకు మనస్సు నిలవకయున్నది, దీనివిషయంబున నేదేని యొకయకృత్యంబు జరిగించితిమేని దీనిపైమరులుకొని యెన్నెన్నో విధములగు కష్టము లనుభవించుచు నిలిచినచోటనిలువక యల్లాడుచున్న మనయధికారి మనల ప్రతుకనివ్వఁడు, ఈ పిల్లను గొనిపోయి మనతోనికె గానుక యర్పింతుమేని మన కభిమతములగు భూషణము లిచ్చును, అందఱలో మిగుల గౌరవించును, అని యనుకొని మరల నాకొంతామణిం గాంచి మోహంబు కలకెక్కి,

సీ. నిండుచందురుఁబోలు నెలఁతముద్దు మొగంబు గొడుగుమైదలబ్బగంధికురులు
మీల నేలగఁజాలుబాలకన్యంగవ సింగంబుతోసరిచెలియకొను
నల్లత్రాచనవచ్చు నాటికీడ్డనె యనఁటికఁబంబఁబీయలివతోడలు
నాచుతీలియకుద్దినళి నాక్షి నూఁగారు నూలూరభువన లీగునవచును

గీ. కంబుసుందరమీనుచుగంధిగళము, తప్తహరికసదృశమితరుణి మేను
వక్కబింబంబనఁదగుపడఁతిమోసి, సింగిణుడెఱిచ్చి చూడనీచెలియబోమబు.

చ. అనువచురూపయావనకళాతిశయాబుగమీఱుజన్మసిక్
మనమున మోహమువృథిలమాటికిమాటికి మోవిసొక్కుచుకొ
ఘనకుచకుంభముల్ కరయుంగంబునఁబ్రక్తికళల్ గరంచుచుకొ
వనివడిగూడుటల్ మనకుభావ్యములిక్రతినిక్రతిలోదరిన్.

అని యిట్టాయరువురు ననుకొనుచుం గొంతతడవుండిరి. సూర్యుండు నస్తమించి
రెండుగడియలకాలమై గాఢాంధకారంబు గప్పియుండె. ఆ మగువయుఁ జేయుచదిలేక
వివర్ణహృదయయై బావురుఁబిల్లులకుమఁజిక్కికొన్న చిన్ని చిలుకచందంబున నుమ్మలి
కంబుఁ జెందుచుండ నందులో నొకండుడగ్గటి యొచిన్నదానా యింఁసీవేమి యాలో
చించెదవు. పులకకాళ్లక్రిందంబడిన యాఁడుజొకచంచంబున నైతివి. ఇంక మమ్మిరువుర
మన్నధోపచారంబులఁ బరితృప్తులంజేయక నీకుఁదీఱును. పోనమురమ్ము. ఈ చెట్టుక్రింద
మనమిరువురము బరుండమని యొకన్నియచేయివట్టి తిరియఁబోవుడు నేను నామనము
నందు ఈ నమయమున నుపేక్షించినఁ గార్యహానికలుగునని తలంచి యనువ్రాపించి
ఆ నమయంబున నొకపేరెలంగెత్తి యతివికృతధ్వని ఆకసంబునిండ నఱచితిని.
వారును భయభ్రాంతులై ప్రాణభీతిచే బరువులిడుచు నేలం దెట్లుచు లేచుచు వ్రాలుచు
అయ్యయో పికాచంబు మనలమ్రొంగనుంకించుచున్నయది యనియార్పుచు నతిచేగ
మున వెల్లిరి. ఆకాంతయు మూర్ఛాక్రాంతయై యలాతలంబునంబడియె. వారలు మరల
వత్తురేమో యను భీతిచే నప్పడవ్వడు నఱచుచుంటిని.

వారు జహూదూరం బఱిగిననడి యెఱింగి చెట్టుదిగి యాకాంతామణి సమీపము
నకువచ్చి యాచిన్నదాని నెత్తికొని తొడలపైనినుకొని చల్లనీనీటం గన్నీరుదుడిచి
నేడదేర్చి కొంతకాలము వైత్యోపచారములుసల్పి భయసంభ్రమములు వాపి యవ్వా
మాక్షియొద్ద నొకరాజపుత్రుని చిత్రవటంబుండుటంగాంచి మఱునాఁడు సూర్యోదయం
బగుటకుముందె పూర్వప్రమాదముగుండ గొనితెచ్చి మందారమాలవనీయించు మేడకు
సమీపమునం గట్టంబడియుండు సాగరధవళంబను సౌధంబులోనుంచి సాంఘ్యాయనికె
సంగతి విన్నవించిన నామెయాయంటికిం జనియె. యాతాయాతశ్రమంబును, పరదేశ
వాసవైక్లబ్ధంబును విశేషించియుండుటంజేసియు నాయధికారములోనున్న యా
చమత్కార—రి

యుద్ధానము వైపరామరిక లేక బాగుచెడి యుండుటబట్టి దానిఁబనివారలఁగొని చక్క
పఱచుట నాకు ముఖ్యమై యుండుటకలనను రెండుదినములుగా నేనక్కడను
జోలేదు అని యిట్లు జూటరాడుచుండగా నొకవనగజము మదముచే నొడలెఱుంగక
యనేకవృక్షంబుల చుట్టలనంబు నేదఁ దుంబొదరిండ్లం దొండంబునంజుట్టి మట్టు
పెట్టుచుఁ గేళీసరోవరములఁదిగి కలంచుచుఁ దామరల సమూలధ్వనంబునేయుచు
మయూరశుకవికసిరంకరంబులగు వృక్షశాలలచిఱిచి కుప్పలుపెట్టుచు మహాభయం
కరంబుగా నకాలవృత్తువు చువంబున నచ్చటికి వచ్చినంగాంచి యీ యిరువురును
దయంబు పెచ్చుపెఱిగి కాట్లతడబడఁ బరువులిడుటయు నామదపుటేనుఁగు తొండంబు
వినరుచు మోరయెత్తుకొని యాకాంతామఱుల వెంటనంటి తరుమనుపక్రమింప రక్ష
కుండు లేక యీ యిరువురు కొంతవడిబరుచిడి శక్తిచాలక భూమిపయింబడిన నాకరీం
ద్రము తనతొండమున నందొక్కతెంబట్టుకొని వైకెగరవేయఁగా మంత్రికుమారుండును
ససంభీమాంబుగ నచ్చటికిఁజని భూమిపయింబడక ముందె యాకాంతను లాఘు
పాదనం దనచేతులతో నడుమొని యిలపయిబట్టి బెట్టిదంపుదైర్ఘ్యంబున నాయెను
గురు కుంభస్థంబువగుల వజ్రముష్టిబొడిచిన నది దిక్కులు పిక్కటిల్లునట్లు ఘోర
రంబు నలుపుచు నీలపయింబడి ప్రాణంబులు వదలెను.

భయంబుపైకొని మూర్ఖత్వమై యున్న యాకన్నీయ కొంతతడవునకు
దైర్ఘ్యంబుఁ దెచ్చుకొని లేచి కనుచిచ్చి నలుగడలుం బరికించి చూచిమఱియొకతెచే
సంగతుల నన్నింటినివిని యా మంత్రికుమారునొద్దకువచ్చి చేతులుబోడించుకొని ప్రణా
మంబులుచేసి యో య యూ మీ రెవరో యెఱుంగము నిష్కారణవత్సలతం బ్రవర్తించు
మీపాటి ధన్యాత్ములు ఎక్కడనో గాని తఱుచుగనూడరు. గొప్పవంశంబునఁబుట్టి
యనేక వత్సరంబులు గురుకులవాసంబుచేసియున్న వారికిఁగాని యిట్టి యార్థరక్షణగుణ
మనువుపడియుండదు. వేయే! ప్రాణంబులిచ్చికాపాడిన నీకునే నివ్వనిదేమున్నది.
ఇది మొదలు మా యిరువురకరీరములు ప్రాణములును నీయధీనములు నీవీ యూకిం
గ్రోతగాఁ దోచుచున్నాడవు. నీ కీయూరం గాఁగల కార్యంబులకెల్ల ప్రాణంబులిచ్చి
యైన పేమునీకు సహాయభూతమయ్యెదము. ఈ యూరనుండువారలకుఁగాక యికరుల
కిది దుష్ప్రవేశంబు. నీ వెట్టిసగరంబుజొచ్చితివో యెఱుంగము. మీపంటిమహాత్ముల
కలంఘ్యంబైనది యేదియును లేదు. కాన నిదియు మాకత్యాశ్చర్యకహంబైన యుండదు.
అనిచెప్పిన వారలతో మంత్రికుమారుండు నిట్లనియె.

ఓయతివలారా సర్వజన బులఁచు రక్షించువాఁడు భగవంతుడు. వానికి వినాగా
నెవ్వనికైనా దరంబుగాదు. ఉండనిమ్మా విషయాంబు. నే నొకదేశపు మంత్రికుమా
రుండను. దేశంబులం జూచుచు నీనగరమునకు వచ్చియున్నవాడను. ఇంకఁ గొన్ని

దినంబు లిచ్చోటవసియించియుండు. నాడొందుఁ బ్రీతికలిగి మీరు నాకనుకూలరై
ప్రవర్తించుచుండవలయు. ఆనఁగానే వారును వల్లెయని యామంత్రికుమారుని దమ
యింటికిం దోడ్కొనిపోయి నమస్తోకచారంబులు చేసి యాప్తమృష్టాన్న పరితృప్తుని
గావించిరి. ఇట్లొకమలవతీకళావతులచేత నత్కృతుండగుచు దన్నుంగాంచినవారలు
“ఈమహాబయిడేకదా కమలవతీకళావతుల నతిసాహసమున రక్షించినవాఁడు.
ఈసంహారాక్రమని నయ్యబలలఁజ్ఞీంప ననుకూలవిధి యచ్చటకుం జేల్చెఁ గాబోలు”
అనియిట్టి బహుమానవాక్యంబు లనుకొనుచు మిగుల గౌరవంబుదోచు లవర్తిం
చుచు రా నామంత్రికుమారుండు నానగరమున వసియించుచు ఎల్లకాలము నతఁడు
చింతాసంతానసంతులనూనగుండగుచు విన్ననగు మొగంబుతో నుండుగాని యభివ
తారుణ్యలక్ష్య కనుగుణంబులగు చందనకుసుమ తాంబూలంబుల నంగీకరింపఁడు.
ప్రీతికథాలాపంబుల వినఁడు. తన కుపభోగార్హులయి యుండియు నేతంబున నశ్యమ
రాగముతో నూరుసంవాహనాదు లొనరించుచుండినను గమలవతి కళావతులయెడ
మనసున నించుకేరియఁ జంచలత్వము వహింపక జేలేదైయుండై ప్రవర్తించుచుండు.
ఇట్లుండుటఁగాంచి యాకామినితలకంబు లొకనాటిరాత్రి యాతని కుపచారంబులు
చేసి పాదంబు లొత్తుచు ఓయిరుంత్రికుమారుఁడా మేము నీమనస్సున కెక్కివలయు
నని యెన్నెన్నోయంపచారము లొనరించుచున్నారము. ఆవియన్నియు నించుకేనియఁ
బాటింపక వ్యసంపడుచున్నావు. నీవ్యసనకారణంబు తెల్పిలికేని మాశక్తికొలంది
లవర్తించి చూతుమని వేడుకొనిరి.

అప్పుడు మంత్రికుమారుండు వారలతో నిట్లనియె, ఓతరుజులారా మీరలెన్ని
యంపచారంబు లొనరించిననేమి? శీతాసారముచుండి కమలవతి వెంటబెట్టుకొనివచ్చిన
రాజకుమారుని గాంచవలయుననుత్కంఠ నన్ను బాధింపుచున్నది. ఏమి నేయనగు
మఱియు నికగొన్నిదినంబు లాతనిగావకయున్న నాశరీరంబు నిల్పదని తోచెడిని.
ఇందుకుమూలం బేనెఱుంగను. అనిచెప్పిన నా కమలవతీకళావతు లొకరి మొగం
బొకరుచూచుకొని “యది యతిదుర్బటంబగువిషయంబు. దీనిమనమెట్లు సాధింప
నగును. సాంఖ్యాయని చేసినమంత్రంబు భేదింపఁ జాణిశ్యుడైనను శక్తుండుగాఁడు.
అట్లుండ మనమొకవారము.” అని యనుకొని యందుఁ గమలవతితో నారాజకుమా
రుండు వచ్చినదాదిగా సాంఖ్యాయని తద్విషయంబున నేమి యొనరించుచున్నదియొ
తెల్పుమని కళావతి యడిగినఁ గమలవతి యట్లనియె. ఓకళావతి యేమనవచ్చునే
యాభగవతియొక్కమంత్రాలోచనంబు. శీతాసారమునుండి కొనితెచ్చిన యారాజ
కుమారు నచ్చోటన వసియించియుండనిచ్చి మనమందఁకమాలయొక్క సౌధము
దగ్గఱ బహువిధిత్రమగు నొకహర్ష్యమును అద్భుత శిల్పకల్పచాసల్ప చతురంబుగ

నిర్మించి సితచంద్రంబును సౌధంబునకును ఆహార్యమునకును భూమిలోనన సురంగముం
గల్పించి యారెండుస్థలంబులకును హోరకాలు గూఢముగానే జరిగించునట్లేర్పఱచి
యొన్నది. ఆ మిడ్డటింటిపేరు మధునుంతము. దానినమీపముననె నీవు వెంటఁబెట్టుకొని
వచ్చిన రాచకన్మియకు నొకరమణీయగృహము నిర్మింపఁజేసెడిది. అందాసుందరాంగిని
ననేకచేటిజనంబులతో సమస్తోపచారపరితృప్తగా నుండునట్లు ఏర్పాటుసలిపి ప్రతి
దినమును మాతృజనము వలె నాకాంతను విచారించుచున్నయది.

బృహస్పతిబుద్ధియొకడు సాంఖ్యాయని పన్నిన తంత్రంబున సారాంశముగ్రహింపఁ
జాలడు. అదియట్లుండనిమ్ము. నిన్న మధ్యాహ్నము సాంఖ్యాయని యారాజకుమారునిం
గాంచి యిట్లనియె. కుమారకా నీ వేకారణముననో న్నస్థచిత్తతలేక యిండుకతెల్లఁ
బాటి చిక్కిన నుందరశరీరంబుతో రతిసేదబాసిన మన్మథునివలె దోచుచున్నాఁ
డవు. చైత్రాకరమును పేరంబరగు నోలీలోద్యానము ఈనగరమునకు సమాపమున
నున్నది. ఆచోటికిఁజని యందుంగల విచిత్రంబులు కొన్నిటిం గాంచుచు నీమనస్సు
ఓనోదపఱచుకొని యస్తమయమున కీయెడకుం జేరుము. నీవెనువెంట నీకమలవతిరాఁ
గలదు అని యిట్లాజ్ఞ చేసెను. ఈయదయమున నేనాతనివెంటఁజనుటకై యచ్చటికేగ
వలసియున్నది. నీవును ముత్రికుమారుని నచ్చటికిఁ దీసికొనిరమ్ము. అనంతర వృత్తాం
తము నాలోచింతము. అనిచెప్పి కమలవతియుఁ గళావతితో సితరశయనంబునకుంజని
శయనించి నిద్రించిమేల్కొంచి యదయకాలమునం గళావతికి హెచ్చరికచేసి సిత
చంద్రంబునకుం జనియెను. అనాఁడుదయమున ముత్రికుమారుండులేచి కాల్యక్య
త్యంబులు నెఱవేర్చి దివ్యాంబరాదుల నలంకరించి భోజనముచేసి మధ్యాహ్న సమయ
మునిం గళావతితోఁ గదలి చైత్రాకరమునకుంజనియె. తోటవాకిటనుండు నొక
రసాలపాదపంబుసమీపమున నిలుచుండి యావనముయొక్క సౌభాగ్యమును జూచు
చుండునంతలో లోపలనుండి యొకతె యతివేగంబునఁ దనచేతులతో సురంబుమోందు
కొనుచు భూమిపయంబడుచు లేచుచు నేడ్చుచు వచ్చుచుండఁగాఁ గాంచి యద్దాని
కడ్డంబుచనిన నదియు నోయయ్యా నన్నరక్షింపుము. వేగిరంబరమ్ము. ఖడ్గంబు నొఱ
వెటికి చేతికందికొనుము. అని తనపాదంబుల పయింబడి యేడువఁగా నోకాంతా!
కొంచెముదైర్యముఁజెచ్చుకొని సంగతివిశదపఱపుము. తగిన యుపాయంబుం జేరిం
తము. అనిచెప్పిన నానుదతి యిట్లనియె. ఓయయ్యా భగవతియగు సాంఖ్యాయ
నికేఁ బుత్రప్రాయుండగు రాజకుమారుండు తనవరిచారికయగు కమలవతి వెనువెంట
రాగాఁ జిత్తఓనోదార్థంబుగ నీయుజవనమునకువచ్చి కేళీసరోవరములను వృక్షవాటి
కలను లతానివహంబులను గాంచుచు నొక్కచోట నొకలవలీలత నతిమనోహర
మగు దానింగాంచి దానియొద్దకుంజని మృదుశంబులగుతన యంగుళులచేనంటుచు దాని

రామణీయకంబునకు మనస్సున మెచ్చుకొనుచుండగాఁ దత్సమీపముననున్న కొండ చఱియలోనుండి దొంగలు కొందఱువచ్చి కమలవతి నెత్తుకొనిపోవఁ దటాకునలేచి యావీరుండును కోపారుణితలోచనుండై ఖడ్గఘేటకంబులు ధరియించి వారిం దఱుము కొనిపోయి కొందఱుం జేదఱవందఱ చేసి తఱుము చుండగా నందుఁ గొందఱు తప్పించుకొని పోయి తమయధిపతిం విలుచుకొనివచ్చిరి. వేలకొలఁదికూరులు చుట్టు ముట్టియున్నారు. ఆతస్కరులు వేయి బాణజాలములచేనొచ్చి రాకొమరుండు బహు కాలము యధముచేసి బడలియున్నవాఁడుగాన సొమ్మసిలి భూమిమయింబడియె. వారు నయ్యిరువురనుబట్టి యెత్తుకొనిపోవుచున్నారు. వేగిరంబవచ్చి వారలవిడివీరిపుము. తొల్లి మదనుత్తరంబు వనగజంబును జంపి కమలవతి కళావతులం గాపాడిన మహాకూరుం డవుగావా? నీవు. తానుసింఁచితి వేని కార్యంబుచెడుచు అని చెప్పఁగా నామమారుం డుచు యుద్ధనన్నధుండై కత్తియొఱిసిసి ర్భుళింపచుచు నోసే దొంగలు పోయిన త్రోవఁ జూపుమనిని నదియట్లనేయఁడు నతిత్వరితగతిం జని రాజకుమారునెత్తుకొనిపోవు వారలందఱికి శరీరంబులు ఖండించి యాయాఁడుదాసిం గాంచి యోసీ యీసమీపమున నుండు నెలయేటినిట నీతనికితైత్తోపచారంబులు సేయుచుండుము. కమలవతింగని పెట్టి తీసికొనివచ్చెదననిచెప్పి యతివెగంబునంజని యడుగులజాడలంగాంచుచు నొక గుహలోఁబ్రవేశించియచ్చటనుండు నాదొంగలఱేనితో మహాయుద్ధంబునలఱుపుచుండె. ఇచ్చట రాజకుమారుండు సేదదేరి యాకాంతంజూచి కమలవతియొక్కడనని యడిగి యద్దానిగుండ వృత్తాంతంబునిని యాదొంగలుపోయిన జాడలరయుచుంజనిచని యా గుహలోఁబ్రవేశించిన నిష్ఠకు వాయువునహాయపడినట్లు వారలసమూలముగా నిద్దఱును పరస్పరసహాయముగా భర్తంసముఁజేసి యంతటంగలయవెతకి యొకదుర్గమస్థలం బున నుంచంబడియుండు నాకమలవతిం దీసికొని మహాసంతోషముతో నగరమునకు వచ్చుటకుమరలి దొల్లింటి యాయుద్యానముగుండరాఁగా నింతకుముంద, పూర్వము మంత్రికుమారునికిఁ గమలవతిని దొంగలు తీసికొని పోవుచున్నారని చెప్పి లోడ్లొని వచ్చినవనపాలిక పోయిచెప్పఁగా నావృత్తాంతంబుని మహావ్యసనాక్రాంత యై యచ్చటికివచ్చియున్న సాంఖ్యాయనింగాంచి ప్రణామంబులు చేసిన నాభగవ తియు సంతసంబంది యారాజమంత్రికుమారుల నొదలమూర్ఛిని యిటుదొడలవయిం గూరుచుండఁబెట్టుకొని వెన్నునిమురుచు నిట్లనియె. ఓయన్నలారా నేనిచ్చటనుండు టంజేసి యానగరమునఁజూపుపట్టునఁ గ్రోశపుదూరమున నుండునను సప్రాణులును నాతపం బునకు మంత్రంబునకును భయపడుచు నిపట్టణంబు ప్రక్కఁగన్నెత్తియైనను జూడరు. ఇప్పుడుమీచేఁ జచ్చినవారుమాత్రము మైకిభయములేనట్లు ప్రవర్తింతురు. వీరియెడల నేనును జుకుచునెయిండు. మిఠలివ్యధు వారలంబంపి సిద్ధుంట్లకంబుఁ గావించితిరి.

ఇతనాతపోవ్రయంబు సేయనక్కఱలేదు. మేలయ్యెను. నామంత్రశక్తిచేత సంతయు నాకు వశీకృతంబై? మీ రిదిమొదలు పరస్పరమైల్లి గలిగి యొండొరుల కుపకారంబు లొనరించుకొనుచు నిందుండవలయునని చెప్పెదను. అనివచ్చునట్లయనియాలింగనము నొనరించుకొని యొండొరుల కరంబులం బట్టికొని యల్లసించిరి.

అదిచూచి కనులవతీకళావతులను సంతసంబుచిరి. మఱియుంగొంతసేపు అవస ముననందఱుచుండి తపతమయిండ్లకుంబిరి. ముత్రికుమారుండు నారాజకుమారున కది మొదలు నర్తనఖండై కయనాసన క్రీడావిహారంబుల యంచెడబాయక యాతనికి బహిష్కరంబయిన ప్రాణంబనందగి ప్రసర్తిల్లుచుండెను. ఇట్లు కొన్నిదినములు జరుగుచుండగా నొకనాడు ముత్రికుమారునితో మాట్లాడుచుండు నారాజకుమారుని పాదములకుం బ్రణామంబుచేసి యొకతె స్వామి భగవతియగుసాంఖ్యాయని మీకాజ్ఞ యిడుచున్నయది. ఏమని? మీరు బహుదినములనుండి నన్నడుగుచుంటిరికదా? ఇప్పుడు మీయందనుగ్రహించి యంతర్వచేయుచున్నాను. ఈనాడు సాయంసమయమున మీ రిరువురును మనోహర వేషాలంకృతులై యిల్లుబయలువెడలి కట్టించుము నలుప్రక్కలఁ గలయం గనుంగొని వేగిరంబ మీనెలవులకుండేరునది అనియాయమచెప్పిపంపెననఁగా వారిరువురును వల్లెయని దానినంపి యాసంధ్యాసమయంబున సితచంద్రంబువెలువడి రాజపీఠిలోఁ బ్రవేశించి దానిచుట్టప్రదేశమున నుండుమందారమాలాసౌధముయొక్క నమీషమునకు వచ్చుచుండిరి. అప్పు డామందారమాల కొండలుచెలికత్తెలతోఁ గూడి మైపేడమీఁద నిలువంబడియుండి తనకెదురఁ బూబుతులాడు ప్రణయసఖులం జూచుచుండెను. రాజకుమారుండును దూరముననుండి యాకాంతామణింగాంచి సుచలిత స్వాంతుండై తద్రతంబగు చూపు మరలింపలేక చెమర్చిన యొడలితోఁబయివయిం గ్రమ్ముపులకలతో వైకొను బడలికతోఁబ్రబలమగు దగ్ధత్రికతో ముత్రికుమారునికింజాపి యొచెలికాఁడా చూచితివే యీకామినీమణిని, లోకమున నెందఱెందఱో యంద గత్తెలుగలరుగాని యీసర్వానవద్యరూపరేఖావిలాసం బితరులకుంగలదా? చూడుము. ఈనుందరీలికముయొక్క ముఖారవిందము పున్నమనాటి చందమామవలెఁ గన్నుల కానందజనకంబై పరిపూర్ణకళావిలాసములచేత నెంతజూచిననుఁ దృప్తికలుగనియ కున్నది. మఱియు దీనివాలారుచుఱుకుచూపులు మిగలభేయపడిన యొకసంవత్సరపు లేడికొదమకన్నులవలె సతిచంచలములును కలువపూలమాలికలవలె నల్లదనముమీఱినవి యునై మన్నభుండు తన బాహుబలంబుకొలఁది యెఱింగింపందిగిచియేసిన క్రూరనారా చములవలె హృదయమును భేదించుచున్నయవి, ఇంక నీకలకంఠియొక్క చిత్తారినను లేనగవు సూతనమగునమృతప్రవాహమువలె సతిభవశంబును జగన్మోహనంబునై వెలుంగుచున్నయది. అదియెనుంగాక సీచంద్రముఖయొక్క చెక్కిలులు కొంచెముకొంచె

మంకురించి లోనయడంగు మందహాసమును సూచింపజేయుచుఁ దుడిచియునిచిన మణిపర్వణములకాంతిని గొట్టలాడుచున్నది. అధరమును పండిన దొండపండునకు సాటియై పగటుమీఱి తరుణజవలహృదయంబులరక్తంబులు సేయుచున్నది. మణిమయ తాటంకంబు లలంకరించుచుండు దీనిశ్రవణయుగళంబు యువజవలహృదయమృగంబు లం బట్టుకొననొడ్డిన మదనకీరాతుని పాశంబులలో యనంపగియున్నది. గళంబును నుందర రేఖాత్రయమంగళంబై యంగజుని చేతుండు విజయకంఠంబనందగి రంగాను చున్నయది. ఓరి చెలికాఁడా ఇది యిట్లుండచిమ్ము. ఈకాంతయొక్క యభివతారుణ్య విలాసంబు రసీకజనహృదయహారియై లావణ్యవిశేషంబుల వెల్లిగొలుపుచున్నయది. కొంచెము సావదానమతివై వినుము.

శ్లో. జిఘ్రత్యాననమిందుకాంతిరధరం బిబప్రభా చుంబతి
స్పృష్టం వాంఛతి చారుపద్మముశశ్చాచ్యాయావిశేషస్తై
లక్ష్మీకోకనదస్యభేలకరా వాలంబ్యకేంచాదరా
దేతస్మాస్పృష్టకకరోతి కదమోస్సేవాప్రవాళద్యుతిః.

[శ్లోకమునకవతాంక. ఈకామినీలకణురకు బాల్యమువీడి క్రొత్తగా యౌవనము. అంకురించునప్పుడు ఒక్కొక్కవస్తువు దీనికొక్కొక్కపని సేయుచున్నది. తెప్పదను విజము. అని చెప్పుచున్నాడు. టీ. ఇండుకాంతి = చంద్రునియొక్కకాంతి, ఆననం = దీనిముద్దు మొగమును, జిఘ్రతి = ఆహ్లాదముచేయుచున్నది. బిబప్రభా = దొండపండుయొక్కకాంతి, అధరం = నుచుమోవిని, చుంబతి = తాఁకుచున్నయది. లోకము నందు మిగుల నందగతైలగు కూతులంగాంచి వాఠితల్లులును దాదులును ప్రేమయతి శయించి మొగంబు మద్దిడుకొని మోవియంటుచు సంతసీతురో యట్లే ఈభామిని యొక్క మొగమునుజూచి చంద్రకాంతియను, అధరమునుజూచి బిబప్రభయును జేయుచున్నది. అనఁగా యౌవనము వచ్చునప్పుటికి మొగము చంద్రబింబమువలెను అధరము పండినదొండపండువలెను మనోహరములై వెలుంగుచున్నవి యని తాత్పర్యము. చారుపద్మముశశ్చాచ్యాయావిశేషః = నుందరములైన తామరమొగ్గలకుఁదిరిక లోకంబు విశేషము, స్తనోచక్షులను, స్పృష్టం = తాఁకుటకు, వాంఛతి = కోరుచున్నయది. కామిగానుండెడివాడు తనసమీపముననున్న కాంతయొక్క కుచములను గాంచి మోహమతిశయించి యౌవనైలాడి చిన్నిచన్నులంబట్టఁబోయి యితరులు జూచిననేమి యర్థము సంభించునోయని భయపడి విరమించుకొని మఱియొక దమిపాచ్చి చేతులనంటియైనం జాతమానుని కోరి నమోపించెమరిగిం బద్ధశ్రోరకచ్చాయా విశేషమియతివయొక్క కుచంబులందాఁపట్ట గమకించుచున్నయది. అనఁగా నీ బాలామణి చిన్ని చన్నులు మొట్టమొదట సురస్థలంబునందలచూపి మెల్లమెల్లగ

మొలకలై యనంతరము బంగారపుబిళ్లలవలెఁ దభుకుఁదభుక్కుమనుచు ప్రక్కల వ్యాపించు చుండి కొంతతడికిం గెఱకట్టుకొనుచువచ్చి పోకలంతలై చూచువార లకు వింతలై దోచుచు నుండి మఱికొన్ని నాళ్లకు నిగనిగలాడుచు బిగువుమీఱి యామలకమాత్రంబులుగ ప్రకాశించుచు నింతలోపలఁ గొంచెము గురుత్వముం గనుపట్టిన నింతకు ముందు నిష్పచండ్రుకు దీటులై యున్నయవి? ఇప్పుడు యావన ప్రాదుర్భావమువలనఁ గొనలుబ్బసాగి తామగమొగ్గలయొక్క కుదిరికగలిగి సంభోగ యోగ్యుంబులు కాఁబోవుచున్నవి యని తాత్పర్యము. శోకనదస్య = ఎఱ్ఱదామరయొక్క, లక్ష్మీ = కాంతి, కరా ఆలంబ్య = దీనిహస్తములు పట్టుకొని, ఖేలతి = విహరించుచున్నది. చెలికత్తెయొకతె తనప్రియసఖయొక్క హస్తములు పట్టుకొని యాటలాడుచున్నట్లు ఎఱ్ఱదామరల కాంతి దీనిచేతులుపట్టుకొని పరిభ్రమించుచున్నది. అనఁగా దీని చేతులు ఎఱ్ఱదామరలవలె మిగుల నెఱ్ఱనగుచున్నవి యనిభావము. కించ = అదియునుం గాక, ఏకస్యాన్యుద్యతః = ఈకాంతకు, ప్రవాళద్యుతిః = పవడంపుఁగాంతి, పదయోస్నే వాం = పాదసేవను, ఆదరాత్ = ఆదరముచేత, కరోతి = చేయుచున్నది. ఒకదాని పాదసేవసేసినట్లు పవడపుఁగాంతియును దీనికి పాదసేవఁ జేయుచున్నయది. అనఁగా పాదములయందు పవడపుఁదీగెవలె నెఱ్ఱనికాంతి ప్రసరించుచున్నదియని భావము.

తల్లియు దాదియువలెను నిందుకాంతియు బింబప్రభయును మొగంబాఘ్ర జించి యధరముముద్దుగొనుటయు, పద్మముకుశచ్చాయా విశేషము కామివలెఁగుచ యుగము సంఠం గనుకొంచుటయు, శోకనదలక్ష్మీప్రియవలెఁ జేతులుపట్టుకొని పరిభ్రమిం చుటయు, ప్రవాళద్యుతి పరిచారికవలె పాదసేవసేయుటయు ననునీవ్యంగ్యార్థములు మిగుల చమత్కారావహములుగాఁ జెలియనగును.]

అని యిట్టా రాజకుమారుండు తననర్హసఖునితో దానివట్టించి చెప్పవచుండఁగా మందారమాలయు నాతనినిగాంచి పరపురుష వీక్షణిభయముచేత నింటిటినికిం జనియె. రాజకుమారుండు తనకన్నులకు భాగ్యాధిదేవత కనఁబడి యస్తమించినట్లైన మిగుల వ్యాకులచిత్తంబుతో మంత్రికుమారునిగాంచి యిట్టనియె. ఓచెలికాఁడా పూర్వము నే నొక సరోమధ్యంబున నిట్టికాంతాకారమును గాంచితిని. ఈకన్యక పరిపూర్ణ యావన యగునేని యాయాకారమే యనవచ్చు. దానినిగాంచినప్పుడు నాచునన్ను కరంగిన విధ ముగ నిప్పుడును గరఁగుచున్నయది అయిన నేమి లోకోత్తరమైన స్త్రీహంపంబునుజూచి యట్లే శిల్పసమర్థులఁ చేయలేరా. అని చెప్పకొనుచు మరలి “ఇచ్చటనున్నాఁడ ననియు, నిట్లుచనుచున్నాఁడననియు, ఇది నెప్పుచున్నాఁడననియు, నెఱుంగక కేవలము మంత్రికుమారుని ప్రయత్నముచేతనే తనయిట్లుసేరెను. ఇట్లు రాజకుమారుండు సిత

చంద్రమునుజేరి మందారమాలయంద యాచక్రచిత్తుడై యున్నత్తునివిధమునఁ బరిశ్రమి
యించుచుండ నికనీతనిమనోరథంబు నమకూర్చుకొందుట మిత్రభావంబుకుఁదగినది
గాదనియెంచి మంత్రియేమియునా గోచన పాలువోక కొంతకడవుచిందించి జ్ఞప్తికి
దెచ్చుకొని ముందొకనాఁడు కమలవలెవలన నీసితచంద్రంబునకును మధుమంతంబునకును
గూఢమార్గమున్నట్లు వినియున్నాను. దాని సరయుటచుంచితి. అని నిశ్చయించుకొని
యా పాతాళమార్గంబు వెదకి కనిపెట్టి మధుమంతంబునకును దానిగుండఁ దాఁజని
యచ్చటి నన్ని వేశంబుగని మరరాజకుమారునికి మందారమాలాలాభ మలిమప్పరంటె
యగు. అయినను చేతనైనంతవఱకుఁ గార్యప్రవర్తన ముచితముగదా యని తలంచి
మరలివచ్చి రాజకుమారునితో నిట్లనియె.

ఓమిత్రతనూ నాయొక్కమాటలు సావధానమతివై యాకర్షించి యట్లు
ప్రవర్తించితివేని క్రమక్రమంబుగ నామందారమాల నీకొకప్పుడైన దొరకును. లేని
యెడల యదిలేదని యనుకొనుము. అనియనఁగా రాజకుమారుండు నన్ని చెలికాఁడా
యీవిషయమునందు మాత్రమేకాదు తక్కిన యన్నిటియందు నిన్నతిక్రమించి యెప్పుటి
కిని బ్రవర్తించను. ఇది నీవు తిరముగనమ్ముననఁగా మంత్రి యుట్టనియె. ఇప్పుడు నీవు
కొరరానివస్తువును గోరియున్నావు.

సీ. చేటితలికిమంచిదీరలాదిగనిచ్చినశముచేసి కొనంగవలయు మొదల
చెలికత్తెలకునాత్త బలహుప సాహసములఁకాపి యింపుగా మెలఁగవలయు
భావగర్భంబులౌ పనులచేఁజతురకరంగనభావమెఱుంగవలయు
నత్తమామలయెడ నాఁడుబిడ్డలయందు వంచనతోఁబ్రవర్తించవలయు

గీ. నిరుగుబారుగులవారలనెఱుంగవలయు

బ్రాణనమమైచదులికఁబడయవలయు

గానఁబరదారిరతియెట్లకాలమధిక

కన్యతరమాబయల్పడఁగలుగుహాని.

కాననీవు సాహసంబుమాని యుపాయముతో నీ కార్యంబునం బ్రవర్తించ
వలయు. ఈసితచంద్రమునుండి పోవునట్టి పాతాళమార్గముగుండఁబోయి యామధుమం
తంబునందుఁ గొంతసేపు వసియించుచు మరలివచ్చుచుండుము. నీమీఁద దానికభిప్రా
యంబు క్రమంబుగఁగలిగెనేని యెట్లైనను గార్యమయ్యకూలమగు. అనిపెట్టి యాద్వారము
గుండఁదీసికొనిపోయి వఱలదీసికొనివచ్చెను. అది మొదలు రాజకుమారుండప్పుడ
ప్పుడు మధుమంతంబునకుఁ బోకరాకలు సేయుచునుండె. ఇట్లుండ నేకతంబున మంత్రి
యొకనాఁడు కమలవలెనిజూచి యోకాంతా! తొల్లి నీవుప్రాణంబులచేతనైన నుప

కారంబు చేసెదనంటివి. ఇప్పుడట్టి కార్యంబొక్కటి ప్రసక్తంబైయున్నది. అదియే మంటివేని? నాప్రాణసఖుండు రాజకుమారుండు మందారమాలయందాసక్తైశ్చేది పడరాని యిడుతులక బడుచున్న వాఁడు. నీవు మందారమాలకు సమీపమున నుండుచేటిని గాన నిది నీవలన నెవ్వధి నైన సమకూరుక ఇదిఁజనుంబుననుంచి ప్రవర్తింపుము. సిత చంద్రమునుండి గూఢమార్గముగ రాకొమరుండు మధుమంతమునకుఁ బోవుచున్న చున్న వాఁడు. అనిచెప్పిన సదియుం గొంచెమాలోచించి స్వామి యేమైననునరే మీ మాటకడ్డముగఁ బ్రవర్తింపను. అనిచెప్పి యాతనిపీడ్చొని తనయంటికిం జనియె. అని మొదలు కమలవతి మందారమాలయొద్ద నొకత్రుటికాలమైన నెడబాయకయుండు. ఎవ్వరును లేనికాలమున కాకుంతలూరులగునిలిహసములం జదివించి వానియర్థంబులు వెల్లడిసేయు. సంగీతాదులయందు విశేషరక్తిగల్గించి వినిపించు. ఇట్లు కొంతకాలము ప్రవర్తించుచుండె. ఇతర చేటిజనంబులకంటెఁ దనయందు మిగుల విశ్వాసమును బ్రీతి యును స్నేహమును గలుగునట్లు మందారమాలతోమెలగుచుండె. తనకష్టసుఖములు చెప్పుకొనుట కనుకూలయగు సఖయని తోపించుచుండె. ఏమిచెప్పవచ్చును. తుదకు తనమాటజవదాటక యుండునట్లు రాఁగ్నియను వశముచేసికొనియె. ఇట్లుండి యొక నాఁడు రాజపుత్రిం గాంచి యోయచ్చు నీ సౌధమునకు సమీపముననుండు మధుమంతమును గాఢజేఱుచుండినుచ్చినయొక శిల్పి తననైపుణ్యచుంతయుఁజూపి యలిపించిత్రముగ నిర్మించియున్న వాఁడనింపను. నీకు దానిఁజూడఁ గోరికయున్నను బోయి కను గొందము. అనిచెప్పిన నారాఁగ్నియ యత్యుత్సాహముతో యోసీ నేచును మధుమంతము విచిత్రశిల్పచాతుర్య సీమయనిండు. దానిం గాంచుట కభిలాషముఁగనియుండు. ఏన భగవతియేమనునోయని భయంబునొందియున్నదానను. అనియిట్లువినిపించఁగాఁ జేటి యోయచ్చు యిదిసాంఖ్యాయని చెవికెక్కవలయునా? ఆ మధుమంతమునకును నీ సౌధమునకును గూఢమార్గముగలదు. మనమిరువుర మితరులకెఱుకవడక బోకరాకలు చేయుచుదము. అనిచెప్పఁగా రాజపుత్రియు వట్లేయని కమలవతితో గూఢమార్గమున నరిగి యామధుమంతమునుజూచి దానియందుం జురుదుండు గురుభార్య యగుతార ననుకూలపఱచుకొనుటయును, ఇంద్రుం డహల్యాదేవినిపించించి పంచశరసుఖములం బడయుటయును, దారుకావనకాంతలను హరుండు పంచించి తనయందు వలపుఁ గొలిపి సంచలితతైర్మలంజేసిన విలాసములును, శ్రీకృష్ణుండు గోపకాంతలయొక్క యంబరంబు లవహరించి వారిమానములు గొల్లఁచిన విశేషంబులును గోడలపైన వ్రాసియుండుటం గాంచి కమలవతి మొగంబుగని మందనానంబు సేయుచు నొకరహస్యస్థలంబుగా నేర్పఱచియుండు చంద్రకాల కెక్కి యందుం దూఁగుటుయ్యలపయిం గూరుచుండి మణిపాదుకలం బాదంబు లిడికొని చిత్రపటం బొకటి వ్రాయుచు నుయ్యెల

నూగు మనోహరాంగునింగాంచి యొడలు ఘట్టుమని వెనుక కడుగులిడి కమలవతి చాటునకుంబోయి యోసీ పరపురుషుండు పసియించు నేకాంత స్థలమునకు మనపంటి వారమొంటిగ రావచ్చునా? కేవలము బాల్కనులభవగు చావలముచేత నిట్టికార్య మొనర్చితిమే ఇది యితరులెఱింగిరేని యేమందురే? శ్రీఘ్నముగఁ బోవుదమురమ్ము. అని చేయి పట్టియాడ్చినఁ గమలవతియు దానిరెండుచేతులుపట్టుకొని యోయవ్వు భయపడ కుము. పెరివారలెవ్వరునులేరు. మనసాంఖ్యాయనికి రెండవహృదయ మనఁదగినయట్టి రాజకుమారుండితండు. నీవునన్ను వెలుపలిప్రాణమువని చెప్పుచుందువుగదా. అట్లు యీతఁడు నాయెడం బ్రపత్తింపుచుచుడు. “ఆకారసదృశప్రజ్ఞక” అనువచనప్రకార ముగ నీతనిరూపము గంభీరమై ప్రకాశించునట్లై హృదయమును గంభీరమైయుండును. ఈమహాపురుషుం డిచ్చటికివచ్చుట యెవ్వరు నెఱుంగరు. మనము నట్లె పచ్చుచుం బోవుచుందము. మనయిష్టమున కవిరోధముగ నీ సౌధమునంతయుం గలయంగునంగొని పోదము. అని యిట్లుచెప్పఁగా నామందారమాలయు నందుకునవ్వులింపక పరపురుషుం డొంటరిగనుండుచోట మనముండుట యెంతమాత్రము నుచితముగాదని తనచేతులు విడదీసికొని పోవనుద్యుక్తరాలైనంగాంచి యోసీ నీవీసౌధమును గలయంగాంచకపోతి వేని నావైయానయన్నది యనిచెప్పి యొట్టుపెట్టినం బోవుచున్నట్టిది నిలిచి ప్రాణ సఖి యట్లు ప్రారముగఁబల్కుతుము. ఇదిగో నీయిష్టప్రకారము నిలిచితిని. అనఁగాఁ గమలవతియు దగ్గటికిబోయి యాకాంతయొక్కజేయి తనచేతంబట్టుకొని యీగృహము నందలి విచిత్రములను జూతము రా యని పిలుచుకొని పోవుచు నక్కడ గోడలపైన నొకచో రాజహంసాదులు తమపడఁతులతోఁ గలయనుంకించుచునుండువిధంబు వ్రాయ బడియున్నంజూపి యిట్లునియె.

నీ. రాజహంసముజూడు రాజహంసీయాన తమ్మిమొగ్గలనంటఁదమక మొందు
రాజకీరముఁజూడురాజముఖిమణి బింబంబుదొరయఁగావ్రీతినిొందు
యంపకరోరముఁజూడుమురుతరనుశ్రోణి ఘనతజండురు ముద్దుగొనఁగదిపురు
భృమరరాజముఁజూడుభద్రైభవరయాన లకలతోనిత్యసంగతులువెదకు

గీ. మదగజంబొక్కటియొడమంజూవాణి
పద్మినినిగాంచితనకరప్రసరణమున
నంటగమకించుడుమైదల్పొంటరేఁగి
కరచుగేమోయటంచులోఁగాంచుభయము.

అదివిని యామందారమాలయుం దనమనంబులొ “నీచతురయగుకమలవతి నావై యీరాకొమరుండు మరులుగొనియున్నవాడను నర్థంబుం గనుపటట నీరాజహం సాది

దృష్టాంతములను జెప్పుచున్నయది” అనియాలోచించి యిందుకుం దగినయుత్తరం బొసంగకున్న సరికాదనియెంచి యిట్టనియె. ఓసఖి కమలవలీ వినుము.

చ. క్రమముగఁజైత్రునాజ్ఞ నను రక్షివరించియుఁ బ్రీతిబాలభా
వము మొదలొక్క భోగశుభవాంఛలంగోకిలమాసమండఁగా
రమణిరొమావిలీ కెసరిరానివయస్సుననుండఁదానితో
భీరురము సంగతుల సలుపుచుద్ధతింగోరుటస్వామ్యమార్గమే.

అనిచెప్పిన నాకమలవలియు “సేకన్నియ తనకుపభోగార్హుడుగు వయస్సురా కనుగాంక్షించుచు బిన్నతనమునం దనగురుజనమీయగా వివాహముచేసికొనియున్న భర్త వేచియుండఁగా ఆస్త్రీని నితరపురుషుఁడు పరువమునిండకయిండునప్పుడే కూడం దివురుట నాయమా? యని నన్నడుగుచున్నయది. ఇందుకుం దగినయుత్తరం బొసంగుదు” అనితలంచి మఱియు నిట్టనియె.

ఉ. కోమలియాపదుచ్చస్వసికతోరక చారుగుభుచ్చలక్ష్యితో
జేమరుసౌరభస్ఫురణవిశ్వము మోహమునందఁజేయునా
కామునిమానితోఁటంగలకమ్మనికొమ్మనుగాంచిపట్టుదం
బామనిరాకఁదాళఁగలదానుచు లేనియగ్రోలకేడైఱక.

అని చమత్కారముగాఁబల్కినవిని మందారమాల తనమనంబున “మన్నభుని యెలమానితోఁజులొనికమ్మని కొమ్మవలె నుండునీవు మనోహర మగునభినవతారజ్యులక్ష్యే విలాసాలంకృతవై పొటమరించిన చిన్నలూఁపచన్నులచే నకల రసకజనహృదయాహ్లాద మొనరించుచు నెదుటంగనంబజిన నీయొక్క సొగసుఁగాంచి విలాసియగు నీరాజ కుమారుండు నిస్తుముద్దుగొని మోచిలేనియలానక విడుచునా? అట్లుచేయఁడేని యీతండు తమిందాళలేడు ఆనుభావము కమలవలి తెలిసినయది. కానిమ్ము దీనికిం బ్రతివచనం బొండొనంగును.” అనితలంచి యిట్టనియె.

ఉ. తేనెలుగ్రోలితాపలపుఁదిర్వుకొనంగమకించుఁగానియు
ద్యావలతానఖుల్ కునుమహానరుచిందనునవ్వనంచునో
చానయెఱుంగదేలనె? రసాలపులేకునుదీకూటముల్
మానుటగండుతుమైదక్షమాన్యము మాన్యములబ్ధినిరతుల్.

అనిచెప్పిన మందారమాలయొక్క పల్కులకుఁ కమలవలి తనహృదయమునందు “పిడుతనమనస్సునఁ గలిగినమరులు తీర్పుకొన నామధురమగు నభరమునునొక్కి తేనెలానవలయునని యున్నవాఁడంటియకాని సమీపమున నిరుగుపొరుగువారులు పిమ్మట నన్నుం గాంచిగాని తన్నుం గాంచి గానినవ్వదురని యెఱుంగఁడుకాబోలు. అవి యట్లుండగిమ్ము. ఇంకను బరువమునిండనినాతో కేరుటకుఁ బ్రయత్న పడుటకుఁ దె

బరువమునిండిన యండజరాజమూలంగలయుట మేలుగదా, అనుతాత్పర్య మీబాల కనఁబఱచె. కాని మైందువిధముగ దీనికి సమాధానమువచింతు” అంచుఁదలంచి యిట్లనియె.

చ. ఇతరులఁగవ్వరే ? యనుచు నెంచుచునున్నిభులూరుచుండఁగా
వెతలుదొలంగు నేతనకు వేడుకతోనిచుబోలుదంతిరా
ద్గతులను గూడినవృథముఁగాంచుచు లేనును మోచినొక్కచుక్క
మతిదయఁబూనఁగానుబలిమాలకయీసరసాగ్రయాఁయిన్.

అని చెప్పినవిని మందారమాల మందస్థితనుందరపదసారవిదయై తలవంచు కొని సిగ్గుతోఁజెలికత్తెఁజూచి యోసీ నీ వెల్లకాలము నిట్లునరసంబుకాడుచున్న దానవైన నితరపురుషుని సమీపమున నిట్లుచెప్పంజరదు. నేనును బాల్యముచేత మీఁజెఱుంగక యుత్తరప్రత్యుత్తరములను జెప్పకొనుచువచ్చితిని. ఇంకఁజాలును. పోదమరమ్ము అని తాను ముందరుగఁగా గమలవతియు దానివెంటనె యింటికిఁజనియెను. ఇంటికి వచ్చిన దాదిగా నామందారమాలకు మధుమంతంబునం గాంచినకుమారునిం జూడ మనసేకాని యితరసంగతియొక్కటియును మనోష్ఠము కాకయుండుటఁ గమలవతి యాత్మలోనెఱింగి యప్పడప్పుడును తత్ప్రస్తావంబులం జెప్పచుదాను. మందార మాలయు వినుచుండు సంతయకాని యతిగంభీరస్వభావయగుటచేతను ఇది యితరుల కెఱుకపడనో యనుభయంబుచేతను ఏమియుఁజెప్పక యూరకుండు. ఇట్లుండ నొక నాఁడు కమలవతి యతిచింతాక్రాంతయై చిన్నబోయియున్న మొగముతోవచ్చి యొప్పురుసుంచుగూరుచుండి తలవంచుకొని యేమేమియు యాలోచించుచందంబున నూరకయుండఁగా మందారమాలమాచి యోసభి నీవిట్లేల దుఃఖాక్రాంతవై యుండెదవు. ఒకనాఁడైన నితకుమందు నీవిట్లుండలేదే. నీకెట్టి చింతకుం గారణమేమి ? తెల్పుము అని యనేకవిధముల బలిమాలినను ఏమియుఁజెప్పకయుండఁగా రాజపుత్రి దుఃఖాక్రాంతయై కన్నులబాష్పంబులుగాఱి నోవెలీ యెన్నివిధములనడిగిన జెప్పవు. తోడి సఖులకు ననివార్యమగు కష్టముకలిగినప్పుడు వాస్తవమగు సఖయైనం దానింజూచి యోర్వలేదు. నేనిక బ్రాణములువదలి నీకష్టంబుగానక యుండు. అని యతికరుణంబుగాఁ బ్రార్థించి గమలవతియుఁ గొంచెమాత్వాసముఁజెచ్చుకొని నిట్టూరుపువిడిచి యోమం దారమాలా మనమందఱమును బ్రాణత్యాగము చేసికొనవలసినకాలము సమీపించినప్పుడు చింతపడవలసినదేమున్నది. అయినం బ్రాణసఖునిగాన నీకునుదెల్పి యనంతర మాపని కొడిగట్టఁదలఁచినాను. ఈ కష్టముదీర్చు కత్తలింకెవ్వరును లేరుగదా ? హఠాదైవమా ! నీ కొకింతయైనం గరుణలేదటరా ? అనినఁ గమలవతిం గాంచి రాజపుత్రి యో ప్రాణసఖి నీట్టికష్టం లేవిధముగ నంధించెనే ? దానిప్రకారంబేమే ? దానిం దీర్చు

వారలు ఎవ్వరునులేరే? ఆట్టుతీర్పురాసిదైన మనమిరువుర మేకకాలమునం బ్రాణములం బాయదము. అవిధమొకింత నాకుండెల్లము. కూడునేనిఁ బ్రతివిధానంబు నాచేనై నంతవఱకును జేయనగును. అని యిట్లనేకవిధముల ననునయించి యడుగఁగాఁ గమల వతి కొంచెము ధైర్యముఁదెచ్చుకొన్న దానివలె నభినయించి యో ప్రాణసఖి నీవట్ల నైనంత సహాయముచేయుట నిజమేనట? ఆట్లైన నాచేతిలోఁజేయివేసి ప్రతిజ్ఞ చేసి యిమ్ము. అనిన నామందారమాలయు నట్లుచేసినఁ గమలవతి యిట్లనియె. ఓ యమ్మా మందారమాలా యేమనిచెప్పదునే? ముందొకనాఁడు మనము మధుమంతమునకుబోయి దానియొక్క చంద్రకాలయం దొకరాజకుమారుని జూచితిమిగదే?

మందారమాల ససంభ్రమముగ. ఔను. చూచితిమి. ఆ జగన్మోహనునికి ఏమి దురవస్థ సంభవించెనే యిప్పుడు.

కమల. ఏమనిచెప్పదునే మందారమాలా? ఆ మనోహరాంగుం డిప్పుడు తన ప్రాణములం దెగించి విడిపింపం బ్రయత్నపడియున్నవాఁడు. ఇంకేమికావలయునే?

మందార. ప్రియసఖి యట్టిచూహగంభీరపురుషులు కేవలమొకింత కారణముచేత నట్టి క్రూరపుఁబనికొడిగట్టరు. ఇందుకుం గారణంబేమియో తెల్పంగదే?

కమల. కారణ మేమని చెప్పదును. ఆవేళ మన మా యేకాంతస్థలమునకుఁ బోవుటయేకాని మఱియొండుగాదు.

మందార. అచ్చటికి మనము పోవుటంబట్టి యాతనిరాకయెఱింగి రాఁగూడని చోటికివచ్చినందున కేమైననాతనియందు భగవతి సాంఖ్యాయని కోపగించుకొన్నదా? లేక మఱి యెవ్వరైన విప్రియంబుఁ జేయయత్నించిరా?

కమల. లేదులేదు. వారికందఱకు నితనికి విప్రియంబుఁజేయవలెననియేమి? క్రోధమా? అప్పుడు మనమాతనింగించినవేళ.

గీ. విరహజనులఁగన్న వేటాడుమదనుండు

నుదరినీడువాలచూపుగముల

బాణములుగఁజేసివటుధైర్యమున దాసి

యేసెరాజమృగమునేపుమిగుల.

అదిమొదలు.

సీ. నఖిలతో మాట్టాడఁజాలఁడొక్క వేళనన్నంబుభుజియింపఁదాదరమున

జలకంబులాడఁడుజలజాకరములందు మలయజగంధంబుమానినాఁడు

పువ్వులఁజేసంటఁబోడుమత్తాశులయుకారములకుల్కి సంశ్రమించు

తనలోనఁదానే మొతలఁచుచుఁజింపించునూరకలయూచియుత్తలపడు

గీ. చిత్రఫలకానసీవంటిచేడెవ్రాయు

ప్రాసీచూచుచుబాష్పముల్వలదగట్ట

వరదవరదాయటంచునవ్వన్నెకాడు

వెన్నునిదలంచుచుండునోకన్నెవినుము.

మందార. లక్ష్మీసంభ్రమశోకంబులతో. ఓప్రియసఖి యిట్టికష్టంబున కేవా
కారణమైతిని? అనంతరవృత్తాంతము వచియింపుము.

కమలవతి. ప్రియసఖి! నకలభివనైక మోహనలీలానిశానచందరమందిరాంగు
డగునాకందర్పతుల్యండు.

సీ. మలయమారుతమునుచుదదరి కొప్పించురాత్నాంగకంబులశాశమాని

వట్లవశయ్యలఁబలుమాఱుబోరలాడువవదనాచంబరితలఁచితలఁచి

పద్మరజఃపాళిఁదైప్రాసీకొనుగుకూలానలంబని దానినాత్మనెంచి

గొజ్జంగిసిటికొంగోరిమజ్జనమాడుదప్రతైలంబిదితనువుఁదొలఁచు.

గీ. ననుచు నారాచకొమరుండు ననుదినంబు

వరితపింపంగఁజూచెదఁబద్మనేత్ర

యంతయే కానియేమిసేయంగఁగలకు

రాజకనుజుండుహృదయాతరంబునాకు.

ఆతండ్రిదినమునం దుదయమున సితచంద్రంబులలో నొకయెడ నేకతంబున నీచద్యం
బొకవత్తంబువై ప్రాసీయించి యెక్కడకొపోయియున్నవాడు. అదిగాంచినది
మొదలు నాకుమిగుల దిగులుకలిగియున్నది. ఆచద్యంబిచే చదువుము. అనియొకకప్పు
మందారమాలచేతికిచ్చిన.

మందా. ఆందుకొనిచదువుచున్నది.

సీ. కన్నులఁగట్టినట్లున్నది యారామ గాంచఁగాఁదివిరినఁగానఁబడదు

కొగిలిచ్చినయట్లు కనఁబడునాయిత బాహువులతోలానఁబట్టుబడదు

పల్కులుదానేమొ పల్కినట్టైయున్నఁజెవియొగ్గినినిననుజెప్పజేమి

మోడిగానాతోడఁగూడనట్టైయున్న బతిమాలునంతలోపలమొఱుగు

గీ. నిట్టిహయావధూటిఁజేపట్టనాకు

వశముగాఁదోచదంగజావాఁడిములుకు

లాత్తునుగలంపసాగెనుహాయిఁకెట్లు

లేనుహమాంసవిక్రయంబిపుడునేతు.

అనిచదివిన.

కమల. చూచితివటే యితఁడు * మహామాంసవిక్రయమునేయ బౌద్ధజేసి
యన్నాఁడు. సకలజనయనోత్సవములగు నాకనియంగంబు లిట్టి మ్రూరదశలంజెంది
కత్తిచే గోతపడి శ్మశానభూతముల కెరగాఁబోవుచున్నవి. ఇట్టియమంగళము వినఁగా
నెట్టికఠినహృదయమైనను గరంగదటే. అదియునుగాక నాకత్యంతమిత్రుఁడు. ఏమి
చెప్పుదును. ఆతఁడుశ్మశానమునకేపోయెనో నుఱియొక్కడకైన బోయెనో యెఱుంగను.
ఇంతవఱ కౌతసిశరీరంబు నిలిచియున్నదో? లేకభూతభేతాళశాకిసింధాకినీ ప్రముఖముల
దంష్ట్రలసందున నమలంబుచున్నదో. ఓమందారమాలా తలఁచుకొన గుండెతల్ల
డమునొందుచున్నదేయని మూర్ఖిల్లి పుడమిపయింబడిన మందారమాలయ నేదదేర్చి
కమలవలీ యిందుకు మనమేమియుఁ జేయలేము. కార్యబలైక్రాంతంబయినట్లు
తోచుచున్నయది. ఇకమనకు శరణంబు మరణంబు, తెమ్ముపోదము. మనయుద్ధాన
వనమున నుండునగాధంబగు వ్రాదుబులోదూకి ప్రాణంబులుమాని యామహానీయుని
కనుంగుఁ జెలికత్తెల మయ్యెదము.

కమల. ప్రియసఖి యేనాకనికఁ జెలికత్తెఁగాన నట్లుప్రాణములు తొలుగుట
యొచితమే? నీ వేల యావట్టిపని కొడిగట్టెదవు.

చ. మదనునిన్సహృదగు మానధనుండు మగండు నీకున
నృదవతు లేందఱో సఖులుమాననిప్రేమఁజెలంగుచుందురీ,
యదనుననాపయ్యనృదయమానినప్రేమకరీరముజ్జరిం
వదగదునిల్వ మేడ నెడఁబ్రాణములన్నిడ నాడనిప్పుదున్.

మందార. ప్రియసఖి! కమలవలీ! యిదియేనాన్నేనాధర్మము. నీ నెయ్యనియొక్క
వియోగమునకు దాళలేక నీవు ప్రాణములు విడువబోవుచున్నావు నేను పరమార్థ
ప్రియసఖినిగాన నియేమొ నన్ను నీతోడంగొనిపోవనిష్టంబులేక నిషేధించుచున్నావు.
నన్నుగూడఁ గొనిపోవుటకు నిష్టంబులేనియెడలఁ బ్రకారాంతరమున నైనను
ప్రాణములు వదలి నీ యుండుచోటునకుం జేరుచున్నాను.

కమల. ఓమందారమాలా! ప్రియసఖివన్ననీవుగదా? పోవుదమురమ్ము. అనిలేచి.
ఓప్రాణసఖి మందా మహామహిమమారు డున్నచోటుఁగాంచి యామధుమంతము
యొక్క యుద్ధానభూమిలోనుండు కొలనిలోఁగలయెదము. నీ సౌధసమీపమున
నయ్యెనేని యితరులు తఱచుగా నుండుదురు.

మందార. సఖయట్లకానిమ్ము.

* శ్మశానముననుండు భూతములకు తనశరీరముగోసి వేయట మహామాంస
విక్రయమనఁబడు.

ఇద్దఱును గూఢచూర్ధమున మధుమతమునకుంబోయిరి. అచ్చట నొక చోటు చూపి యాకమలవతి యిట్టనియె. ఓమందారమాలా యొక నాఁ డా రాజసుమారుండు నే నెత్తుకొనివచ్చిన నీదాసిబిడ్డను వేడుకలై తానెత్తికొని నినుంగాంచుచు గాంచుచు ముద్దాడి నీ మందహాసంబునకుం దాఁ గృతార్థునిఁగాఁ దలంచుచు నాబిడ్డ సంవిష్టబోగా నేనును గార్యవ్యాప్యతనై యుండి నిన్నుఁ దీసికొనుచున్న నీవు భయమును లజ్జయును లైకొన నఖమాట యతిక్రమింపం జాలక చేతులొడ్డునప్పుడు ఆసరమందు శిశువు నొసంగునెంచున నంగుళులతో నీ మిటారిభూష చక్కులు తాఁకిన నీవునవ్వుచు నేమి యుం బలుకలేక తొలంగి పోతివే ఆచోటివిదేకదా ?

మందార. లజ్జాకరుణంబులతో. ఓసీ యిట్టివి యుగ్గడింప నిదియేనా నమయము.

కమల. ఏమిసేయుదునే? ఆయాఘటంబులం గాంచి నప్పు డాయాచెయ్యెలు తలంపునకు వచ్చి తపియింపంజే యుచున్నది. ఓసీ యీశాధారున నొకనాఁ డా కుమారుండు పసియించి యుండ మనము బంటరిగా వచ్చితిమి. అప్పుడాతనితో నేకు గొన్ని సంగతులు మాటలాడుకొనుచు నిలువంబడి యుండఁగా నీవును సిగ్గుచే నెదుట నిల్వ నొకక నావెంబడిన యుండి విచిత్ర చిత్ర రచన నేసీయుండు నీయిటుకటపుం బోటున నిలువంబడి తైన విసోదము చూచునప్పుడు ఏదే నొకపనిగా నక్కడి కా సర నుండు వచ్చి చిత్రముం గాంచుచు మఱియొకదిక్కుకు మరలిన దానవై తన్నుంజూడక యున్న నిన్ను నితంబబింబమునఁ దనచేతం దట్టెను, అప్పు డులిక్కిపడి యావలికిం జన యత్నించియు నెదుటనుండు సీమార్గమునం బోయిన నొంటరినై యితనిచేతఁ జిక్కు కొందు నేమోయని తలంచి నిలిచి గోడకొదిగిన నీనితంబబింబంబులు తనతోడలు సోక నావలికి నేఁగుచో నతండ్రికచేత నీ ముద్దు మొగంబు నిపురంబోయె. అప్పుడు నీవు తప్పించుకొని నాయొద్దకు వచ్చి చేరలేదా. ఆచోటిదేకదా ?

మందార. కమలవతి నీ వాయాచోటులు చూపించునెంచున మరన్మననైనఁ దలఁచఁ గూడని పనుల నుపస్యసించు చున్నావు. ఇవి యితరలచెవికెక్క నేని ప్రమాదంబు సంఘటించును. ఊరకయ రమ్మ.

కమల. మందారమాలా యిక్కడ మనమిరువురముఁ దప్ప యితరమైన ప్రాణి చీమకూడ కనఁబడలేదు. ఏల భయపడియెనివు “అనునంతలో తనమాట తానే యాక్షే పించుకొని” నీవుచెప్పిన మాటకూడ వాస్తవమే? ఎయ్యెచోట నెప్పుచెప్ప రుం దురో ఎవరెఱుంగుదురు. అటెరిగిన బాధ కలుగకమానదు. పోని మూవృత్తాంతంబు ప్రియసఖ నాకు నీవు పరమార్థ ప్రియసఖవైతి వేని నాకెన్నందును విప్రియంబు నేయవుగదా. ?

మందార. ఔను.

కమల. అట్లు నాకు విప్రియంబు సేయనిదాక పేని యాకుమాచునిసిని విప్రియంబు సేయనిదాక పే యగుదువు.

మందార. ఔను. స్నేహపక్షమట్టియేకదా?

గీ. భావమొక్కటియైయుండు బరంగగవ్య

సుఖములొక్కటియైయుండు జూడంగతి

స్నేహమార్ద్ర ప్రవృత్తితో జెలగువారి

కొడలుమాత్రము భిన్నమై యొప్పుగాన.

కమల. మందారమాలా నాకు విప్రియం బెప్పుడును సేయనన్నమాట యెప్పుటికిని మఱవకుము. ఏదేని సమయము వచ్చినప్పు డీమాట తలంపునకుం దెచ్చుకొనుము. ఆరాకొనుదనికి విప్రియంబొనర్చిన నాకొనరించినట్లుని నీవచనంబుచేతనే యర్థపుగు చున్నయది. ఏనునియెడవు?

మందార. తనమనంబున. ఆహా యీ కమలపతియొక్క చతురములగు మాట లనువలలలో రసాంతరాకృత్యమైన యేన తగులుకొంటి. ఎవ్విధముగజైన మిత్రవచనం బరతిక్రమణీయంబు. ప్రకాశముగ కమలపతీ నీవచనంబు మేరకు నాతనిసిని విప్రియంబు సేయను. నమ్ముము.

కమల. సఖి ప్రాణములు విడువంబోవు మిత్రుల వచన మత్యాదరణీయము. కాననిది నాకుం బ్రమాణపూర్వకంబుగాఁ దెల్పుము. పరలోకమున నీవెక్కడనో? ఏనెక్కడనో? ప్రాణములు పోయినను భావస్థిరములై మిత్రభావంబులు జన్మాంతరమునందుగూడఁ బ్రాణులకు ననువర్తించుచుండుకట్టు నఱిగొఱును మానకయొందు కాన నిన్నింత వేడికొనియెద.

మందార. సఖి సేవుచెప్పినది సరే, ఇదె ప్రమాణపూర్వకంబుగాఁ దెల్పెద.

క. చినచుణచింద్రగ్రహములు, ఘనతరపాతలుగ సేతుగడు వ్రీతిమొక్క,

వినిపితువిప్రియంబా, యనఘునికిఁ జేయంగోరనాత్మ నెఱుంగుమీ.

కమల ఇక నేనఱిగొఱలేక ప్రాణములు విడువంగలను. పోవుదము రమ్మద్యాన భూమిగుండా మహాహ్రదం బున్నచోటికి. అనియామందారమాలను వెనువెంటం దీసికొని యుద్యాన పనికింజనియె.

ఇట్లుద్యానపనిలోఁ గొంతదూరమఱిగి యాకాంతామఱులు మనోహరమగు నొక బండి గురింజపందిరి ప్రక్కం బోవుచుండిరి. కమలపతి దానిసొంపువర్ణించి చెప్పుచుఁ గొన్నికొన్ని పువ్వులు గోసికొనుచు నాలతాగృహము దండ వదలి పోకుండఁగా నప్పుడు

మందారమాల యొక పూలగుత్తిగాంచి దానిం గోయఁదలంచి కొంచెమునిక్కి తన చేతుల నాగుచ్చుబును గడలించిన నందుంగల తుమైదలుతోని యామందారమాల యొక్క మొగంబుం జుట్టుకొని ఝాకారము సేయఁగా నది భయసంభ్రమంబులతోఁ దనఁజైఁటచెఱుగున మొగంబుఁగవ్వకొని యొకమలవతీ యేసిట్లు బాధపడుచున్నను నన్ను విడిచినాతివే? ఇదేనా నీస్నేహము. అని డగ్గర్తికతోఁ బల్కిననదియు నాకుం గూడ నట్లేమునరుచున్నది. మునుఁగుదీయవలదు. నీమొగమందు గండుతుమైదయొకటి చుట్టుకొనియున్నది అని చెప్పచుండ మందారమాల నీత్కారముసేయుచు నోసీ నేర పయిఁటకొంగు మునుఁగువేసికొనుటకుఁ జేతులెత్తఁగా నాదోర్దూలంబులం గిలిగింతలు నలిపినట్లున్నయది. మనాబును ఝల్లురుచుచున్నది. తుమైదలభయమువలన మునుఁగు దీసి చూచుటకును లేదు. అనిచెప్పఁగాఁ గమలవతియు మఱేమిలేదు. ఆ పూఁబొరిఁచి నుండు మామిడిచెట్టుయొక్క కొమ్మ యొక్కటి యట్లు నిన్నంటి యుండవచ్చును భయపడకుము. గండుతుమైద నిన్నిక వదలదుగాఁబోలు? మరల వచ్చుచున్నది. యని చెప్పచుండగాఁ దనపూప చచ్చులాక్కండు తనకరంబున నంజీనట్టుండ నదియు మామిడిచెట్ట శాఖలసంవర్కంబుగాఁ దలంచి బాహువులచేఁ బరిహరించుకొనుచుం గొంతదూరంబట్టయఱిగి తాఁగట్టుకొన్న వలిపెంపువీరచెఱుగును బొటన వ్రేలంబట్టి యిడ్చినట్లైన నచ్చటి చెట్టకుం దగులుకొన్నదియని తలంచి మెల్లన విడదీసికొనం బోవుచు నఱుగుచుండం గొంతసేపటికిఁ బోకముడిపిడి వీరయు నేలపయింబడిన నప్పుడు తనపిఱుండులవయిన నొకపురుషుని కరంబు స్వేద యుక్తంబయి పులకలు గ్రమ్ముచు భయసంభ్రమంబులతో నొలయుటజేసి ఇది యీకొమ్మల పులుగావని సంభ్రమించుచు కమలవతిం బిలిచిన నదియు సమీపంబున లేమి సేమియు సేయలేక తనవీరయంతయు నాతనిచేత నుండంగా నదియడఁగలేక తనచేలి చెఱుగును మొలకుం గట్టుకొని కొంచెమవనతయై యొకచేతఁ బోకముడి ధృఢంబుగాఁబట్టుకొని వేఱొండు కరంబునఁ జిన్నిచన్నులం గవ్వకొని మరలియుండె. అప్పుడు రాజకుమారుండును దాని సమీపమున కేగి యొచిన్నదానా! నిన్ను నిట్టొనరించినది వృక్షముగాదు. నేను నీ మీఁది మక్కువ నిట్టొనరించితి ననిన నామందారమాలయుఁ గొంచెము కోపంబుఁదెచ్చు కొని మీపండ్లి వారి కివిమేరలేనా? కలకన్యకయని కలంపరైతిరా? యనిన నతండు మందహాసంబు సేయుచు మందారమాలా మన్నభుండు మేరమీఱితెలుచునెంతటి తైర్మ పంతులు నేమిసేయంగలరు. నీవు కులకన్యక వైన నేమి నిన్నెవరైనఁ గులంబులొవెలియు దురే? యనిన మందారమాల రోషంబుతో నింకనిచట నుండఁగరాదు. నివృత్తం బగు కార్యమును గుఱించి యేమియుఁ జేయరాదు. నావీరవదలుము. నేనింటికి

బోవతె. ఇళనేమైనజేయ నుండిచెదలేని కమలవలిం బిలుతు ననఁగాఁ గుమారుం
డును నీవు కమలవలికిం బ్రాణపథవిగదా? దానికస్తత్సమాగమవిష్టంబయి కాదె
కను మొఱిగిపోయినది. ఇప్పుడు నన్నతిక్రమించి పోదువేని దాని కప్రియంబుచేసిన
దానవయ్యెదవు. కులకన్యక వయ్యెదవేని ప్రతిపదపుకుండుదువు గాదె యనిన మం
దారమాలయుఁ దనమనంబున నాహం యాకమలవతి ప్రియరథవలెనుండి యెంత
చేసెను. దీనికపటవచనంబుల కేమరి యచ్చటికి వచ్చి యాతనిచేతం జిక్కుకొంటి.
ఇళ నీతనివలనం దప్పించుకొను మార్గంబుఁగానము. ఒకవేళ కొవగించుకొని పోయిన
నలిచతురయగు కమలవతి యేమేమి సంకటంబులు దెచ్చిపెట్టి మరల నీతని చేతం
జిక్కుకొనునట్లుచేయునో? ఈకఁడును తనమరొరథంబు దీర్చుకొనకవిడువఁడు, ఇప్పు
డీతనితో మెండ్లాడ్డినను పెరవారలకుం దెలియకమానదు. ఆభిమానం బీకనలయించు
చున్నయది. యని చింతించుచుండ రాజకుమారుండును దానికేలుతనకేలంగీలించి.

సీ. వైకైత్రఁగాఁగఁగి బాహుమూలములందుల్లింకఁజేసితిం గేళి మెఱయ

చేలంబునీడినింగారపులితంబవింబమంటితినిరాగంబుతోడ

ననువుతోనీసిమమునువీడ్చిరుంభోయకాండ కాంతులఁగంటిఁగౌతుకమున

నెదురై నచోనీదుకుదురుచన్దబృలఁబట్టిఁగరములబాళియెన గ

గీ. కీలుజడవట్టినును మోచిలీలనొక్కి, నిన్నుఁగొగిటఁ జేరిచినేర్పుమీఱ

రతులఁజేలింతుక్కటేరమణిమిగిలి, యున్నదదియును దీర్పుమీక న్నెయివుడు.

అని వంచుకొనియున్నఁ ముద్దుమొగంబునిమిరి దనచేతంబుకంబువట్టి యెత్తిన
నేమియు ననకయుండఁగా సుకసించి.

సీ. ముద్దాడుటకుఁబలి మోము మోమునఁజేర్పఁదిపురమొగంబుఁగాఁ ద్రిప్పికొనుచు

కుల్కుగుబ్బలఁబట్టఁగోరిహ స్తమువైనఁజేర్పఁ గాబాహులఁజేర్చుకొనును

తొడలనంటఁగఁబోవవడిమీఱఁ గూర్చుండి యనువుదోవకయ్యండునట్లుమెలఁగు

తమిచేతనివదల్పఁగాఁజేయిదార్పదినచేతఁబట్టియాతంకపఱచు.

గీ. కొనరిదిగికాగిటికిఁ జేర్పఁగోరినపుడు, వెనుక ప్రక్కకుమరలితాఁదనువుఁదాఁచు

ముగుడగావున పతిమోహమునకునాత్మ, నలరుచలరింపఁ జేసెనాయకునివగల.

కట్టాకింత నేపాకాంతాలికంబు సిగ్గురితనంబు మీఱియిండు కన్నెగావున
నాళని చేయలలికనువుపడక పాదరసంబుగలిం బరిభ్రమింపనావన్నెకాఁడు దానిచిన్నె
తెల్లం గాంచి మించిన మోహతిశయంబుతో నంగననుదప్పించుకొనిపోనీక చేరంబట్టిరిగిచి
వలపుతలకెక్కి యొకింతగాఁగోవభోగంబునలుప నుపక్రమించినను రక్తయయ్యఁ గన్నె
గానఁ దాళంజాలక తప్పించుకొనననువేది యప్పుడు.

సీ. మోవిచుఱుక్కన మొనపంటనొక్కఁగానోర్వక నీతృప్తులొలినలుపు
కుచతోరకంబుఁగోర్పి గట్టిగఁబట్టఁదాళలేకనుచు మెత్తఁబడిపల్కు
బిగికొనిటికిఁదాల్చి సొగయింప శ్రమమయ్యె విడుమని మెల్లఁగావిధునివేడు
తోడలతోఁదోడలనుదొరయనోత్తఁగఁదాళఁగల నెయింకకునంచుగాంతుఁగొనరు
రాగమునజేయు బాహ్యోపభోగమునకు, తాళఁగాలేనివై ననుదరుణియపుడు
జారరతి గానమనముఁమారు కేళి, కుప్పిఁబుజెందుచుండె నాపువ్వుబోడి.

ఇట్లు కొంతతడవాకాంతుఁడును బాహ్యోపచారంబులఁదనివినక నూమందార
మాలకరంబుఁబట్టి యోవగఁజేడి! నీవు ముగుదవుగా వున మిగులఁ బడలితివి. ఇంక నిచ్చోట
నుండు తలరులశయ్యవయింఁగూరుచుండి కొంచెము శ్రమపరచుకొను చున్నాము.
నేను నీకు శీతోపచారంబులుసేయుదు; అని యంతకు సమావముననుండు పూర్వజ్ఞులకు
దార్పఁబోవనుదారమాల తరచునమున నింకవఱ కీకండు నాతోబాహ్యులొంగఁగి
మోహమతిశయించి మదనకేళింఁగూడుట కీయై క్తి బన్నియున్నాఁడు. కన్నెనైననాతో
నీకార్యంబుతగునా యనితలంపఁడు ఏమిసేయవచ్చు. ఒకవేళ నేనించుకొడంబడనినాఁడు
ప్రాణములనైన బాయునేమో? చేతనైనంతదయక జెప్పిమాచెద. మించిన నొప్పు
కొనవలయునుగదా? అనితలంచుచుండనాతండు మందారమాలా యేల పూర్వజ్ఞులొప్పు.
అనియుడుగఁగా నామందారమాలయు మందహాసగుండర వదనారవిందయగుచుఁ
బ్రాణనాథా నామనవి నంగీకరింపుఁడు. ఏనుకన్నెనుగదా? ఇంక గొంతకాలమున
కెరువము సిండ్లఁగలదు. ఇది యింకమీద మీఁదస్తువుగాని యన్యవిగాదు. ఆప్పుడు
యథాసుఖముగ ననుభవించుజనును. కరుణించి యిప్పుడు నన్నంపివేయుఁడు. అనివేడి
కొనఁగా నానరసుండును ఓమందారమాలా భయపడకుము నేనట్టికార్యములకుఁ బాల్పడను.
నీకిష్టముకానిపనికిఁ జొరను. కొంతసేపు వేడుకగా మనమిరువురము నీతలరులశయ్యపై
వసియించి మనయింద్లకేఁగుదము అనిచెప్పుచు నామందారమాలను తలరులశయ్యకుం
దారిచి యొకింతసేపు వినోదంబునలిపి యామగువయు మనమున మదనకేళింఁగోరుచుం
దైకి సిగ్గుచేఁ బలునిధముల నలయించుచుండుట యెఱింగి యిట్లనియె. ఓనాయీకా బహు
దినములనుండి మనమిరువురము పరస్పరప్రాప్తికై యుప్పిఁబులూరుచుండఁగా నేటికి
జేవుఁడు మనవైఁగరుణించి యింతటిమేలు సమకూర్చె. మనంబు తృప్తినిందక
యొన్నది. ఇంక నెన్నడు మనమిరువురము చేరంగలమో తెలియదు. ఒకింతకొంతయొం
ద్దిప్పితివేని నన్నుఁ బ్రతిఱించినదానవొదవు. అని యనుకయించిన నేమియుమాటువల్కు
లేక యామగువ చిఱునవుదోప తలవంచుకొని మెల్లన నిట్లనియె. ప్రాణనాయకా
జరువమునిండక యుండునన్ను నిప్పు డీవసులకుం దార్పకవిడుచుటమేలు.

- సీ. చిన్నానినును లేతచప్పులింకను నాకు మొదలు దీరవు పైకి మోహనాంగి
తలిరుటాకెనయనదన చెడు మోహిజిగిసిందడింకను జెలిమికాండ
ఇంచుకించుకజిగిమించునదై మేనువీడక యున్నవి వేడ్కకాండ
తనుభావమెడబాసి దనచెడుజుగుంబుగునతఁద్రైకొనసింకవినుతచరిత
గీ. నిగనిగలుముద్దుచెక్కిళ్ల నెఱయసింక, బొడబరుటమయిమితులుదొడరనింక
వదలమిందాకనువిలాసవదుగాదు, కానవలరాచపనులకుఁబూనవలదు.

అనిచెప్పిన ముద్దరాలి వచనములకుఁ దద్దయుమనమునఁ గరంగుచు నా కుమా
రుండు ఓరుదాచుచు నీ చెప్పినమాటలచరియే. నాచునయెక్కటి యంగీకరింపుము.

- సీ. కుటుమిటారంపుఁగొమరునీచప్పులు మగ్గుచూచుకములేమంజువాణి
పుంస్కీలముచువభోగోక్తుకముఁజేయుచువిలేఁగిని నీ మోవిబాల
తారుణ్యభూషణి చేతిల్లనుఱిల్పు వెలిగఁడారమునీదుకులుకుఁబిఱుదు
బాల్యవిభావరి వాయవికానలక్ష్య చుంబితాబ్జంబుచెలియ మోము
గీ. కలికినీ మేచునానభాస్థలమునందు, గొలుపువీరెనువలరాజుకొక్కినిపుడె
వానిచులెట్లనలువంగనలయుగానఁ, దగదుమారాడనీకునుద్దండుఁడతఁడు.

అనిచెప్పిన నాతని సరసపుఁబలుకులకు మనంబునం గరంగుచు గొంచెముగ మొగ
మెత్తిల్లా రుఁజితులులగు కటాక్షనీక్షణములచేఁ జూచినవ్యచు మరలపంచునిన
నవరిమితానురాగంబుతో నానుదరుండు నుదరిం దనపైకిఁ దీసికొని పూలపానుపునం
జేర్చి పేర్చినకమినోడతెఱుంగక యాచిన్నానికిన్నె కనుపునఁ గళల యిక్కువలంటి
యుల్లాసంబుగల్పించి, యప్పటికంఠముల కెదురెక్కి యొడలి బుగారము చూరలిచ్చి
తమిమెచ్చి పచ్చవిలుకానివళులకు విచ్చలవిడిఁదచ్చనలు లేకతత్తరించు నవ్వుత్రకాశి
నింగూడి యాసరసుండును.

- సీ. కీలుకొప్పొక చేతఁగీలింపినను మోవివల్లంట్లు లేర్పడఁబాళినొక్కి
కంచుకంబెడలింపిఘనకుచంబులపైనఁగరజడతంబులుగల్గబట్టి,
మొగమెత్తిచెక్కిళ్లదగుపత్రములుమాయ మోహంబుమీఱుగముద్దులాడి
చేలంబుఁదొలఁగించి చిన్నారి తొడలపై గిట్టలేర్పడఁగఁగిల్గితచేసి
మించునూనూఁగునూఁ గారుగాంచులరి, చిన్ని లేఁగొనుదీవియఁజేతఁబట్టి
వఖలయందముఁజూచి భావమునగరఁగి, నీ విదిగఁజార్చుగాఁజేయునెవ్వెదార్చె.
అప్పుడా సీమంతపవీనుణియు లజ్జయతిశయించి కాంతునికరంబొకచేతంబట్టు
కొని ప్రాణనాథా యిదిసీకుఁదగదు. గొంచెమునిలుపుము అనిచెప్పిన నాకుమారుండును
చానికరముఁబట్టికొని కాలిబొటనచేల నాయుంటిచేతెఱుంగవట్టి తిగిచిననీవియుఁ

దిగజాతి నందుకు మందారమాల సిగ్గుతిగించి నాయకునికన్నులు మూసెను. అప్పటి యాతరుణుల తమకంటె సేవనిచెప్పంగలరు.

క. తారుణ్యమునిండమిచే, నారమణిఁబడినొకింతయునటయైకొ
జాతసురకంఠుగావున, కోరికలనుమీనివెల్లికొలుపుచుండెకొ.
ఇట్లుండ నప్పుడు వారల కొక శ్లోకము వివరించెను.

శ్లో. అన్యాయతాపక్షపత్త్యవహేతుభృంగ, లోలంబనోదయమనన్యుచనోలతాను
బాలామజాతరజసంకలికామకాలే, వృద్ధంకదర్థయసికింపవల్లికాయాః.

[టీ. భృంగ=ఓతుమైదా? అన్యాయతాపత్=ఇకరములయిన; సుషనోలతాను=పూదీగెలు, ఉపమద్వివహేతు = సీయొక్కయుచభోగమున కోర్పుకొనందగినవి; యుండంగా, (వానియందు) లోలంబ=చంచలమగు, మనః=చునన్యుచ, వినోదయ=వినోదింపఁజేయుము. బాలాం=లేతదియును, అజాతరజసం = పుష్పాఙ్గినిండివర్వనిదియునగు, నవమల్లికాయాః=బుడిగురుగొజతీవెయొక్క, కలికాం=మొగ్గను, అకాలే=నమయముకానినయయును, వృద్ధం = నిష్క్రియాజనముగ, కదర్థయసి = బాధపఱచుచున్నావు, కిం=ఏల

ఓతుమైదా నీకువభోగార్హములగుపూదీగెలుండంగా సీచంచలమగు మనన్యుచ వానియందు వినోదముచూపంగూడదా? అట్లుచేయక మిగులపసిదియై పుష్పాడులుగ్రమ్మకొనిననవమల్లికయొక్క మొగ్గను బట్టుకొని విశేషముగ బాధించుచున్నావిదియేలా. అట్లుచేయుట కిదిసమయముకాదే. అనితాత్పర్యము.

ఇందుకు వ్యంగ్యార్థము. ఓ సరసుడా నీకుగల మోహంబుదీఱున టైన్నివిధముల భోగించినను సీయంబభోగమున కోర్పుకొని మనమున ననురాగము వృద్ధికాఁగా నీతోఁ బెనంగందగిన కాంతా మణులెందఱొయుండంగా స్త్రీయన్న మాత్రముననే గరంగివారి సంభోగాదులకు తపాతపాపము సీహృదయంబును వారలయందు సంతోషపఱచుకొనంగూడదా? ఈమందారమాలయో మిక్కిలివసిది. ననురాగినిదియుఁగాదు. ఇంకను మైదీగెనీడినదికాదు. అట్టిదీనిని సురతాదులకుందాపుచున్నావు. ఇందువలన దీనికి శ్రమముగలుగునుగాని యనురాగంబు గలగదే? దానికనురాగములేనిచో నీకును సుఖంబు లేదుగదా? ఉత్తమమైన రాజసంతతివొబుట్టిన మత్తకాశిని గాన యాపనావిర్భావమునంగలుగు లావణ్యమాత్రంబునన వలపుగొలిపింప నీవిట్లేచేసెదవు.]

అనిచెప్పగా మందారమాలయు రాజపుత్రుండునువని యదిగవడి యొడలు ర్పుల్లు మన నతిత్వరతో నాతలిరులకయ్యవైసుండిలేచిరి. రాజకుమారుండును మధుమంకంబు నకుంజనియె. మందారమాల ముగ్ధగాన సేయునదియెఱుంగక సంభ్రమించుచుండఁ

గమలవలెపచ్చినవ్వుచు నోసభ! యేలయీశ క్షణపాటు! భయపడకుము. నేను సమీప
మన నున్నదానను. ముందు నిన్నుజూట్టకొనియలయుచుచున్న గండుతుమ్మెద నిన్ను
వదలించనియె అనిచెప్పిన మందారమాల యేమియుంబల్కులేక తనతప్పు వరులుగని
పెట్టిరిగదాయని చింతించుచు సంతయనుకయించినను మాటలాడనొల్లకున్న నాచిన్నారి
కన్నియను వెప్పుచుతిచి నేనుండనిపు నితరులకుజెలవవలసినదిలేదు. అనిచెప్పుచు
నొడలుడుడిచి వీరెనైరించి నైకదొడిగి యాభరణకాలంబులు చిక్కులెడలించి యామం
దారమాలయొక్క సౌభమునకుం దోడ్కొనిపోయెను.

ఇట్లు మందారమాల తనయింటికెరిగి తాజేసినతప్పు మనసునందలంచుకొని ఇది
యితరులకు జెలుకవడియున్నది. ఇందుక నేమికిమ మూడునో? భగవతి సాంఖ్య
యనినాయందు మిగులగౌరవమునో మెలంగుచుండునది. ఆమెకిదినిదితమగునేని నామొగ
మైనఁ జూడనొల్లదుగదా. పెనిమిటికిది యెట్లు తెలియకపోను. తెలిసిన నతనిమనం
బునఁ ప్రధమతీతయించి చంపఁజూచుగదా? పెద్దలకు నిది నలుగురిలోఁదలవంపులై
బాధించు. ఉత్తమమగువలముంజెలవ నిట్టి జాగిణిగు నేనేల పుట్టవలె. అప్పు డారాజ
వమాడుదు బలిమాలకొనం ద్రోచివైచి యేలరాకపోలిని. బుద్ధి పెడతలంబులైగదా.
నలుగురు చెలులు గూడినప్పుడు నన్నుంగాంచి భావముల నయర్థంబుంచుకొని యెం
డొరుల మొగములు గాంచుచునన్యవదేశముగదూఱరా? ఇదియిప్పుడె మగవారికూట
ములకు సప్తుతింప నికనెట్టియటయగనోయని యందఱువాడుకొందురు. ఏమనుకొన్న
నేమియున్నది. నిందకొడిగట్టియేకదా నూనుందరునిపొందుకు సప్తుతింజెందిలి. ఏమి
నేతు సఖులమొగములుగాంచి మాటలాడ నిష్టంబు గాదు. సభజనములు నన్నుంగాంచి
యీమోనివై పలునొక్కు లేమి? ఈగుట్టులవై నఖిక్షతంబులేమి ఈతొడలవై గిల్లులేమి
యని యడిగిననందుకేమి యుక్తరం బొసంగఁగలను. అని యిట్లనేక విధములం దలంచు
కొనుచు, గురుజనభీతిచే జితాసాగరమునమునిగి దరిగానలేక వీరతపించుచు
జెక్కిటంజేయిచేర్చి యీకమలవలివలనఁ గదా నాకిట్టికష్టంబు సంభవించె దీనిన్నేహంబు
కవటంబని యెఱుంగక బేలుపోలిని. ఇప్పుడు దాని ను శాసించినను గార్యహానియుం
ల్రచూదముం జేకూఱకమానదు. దానికి మనోవిరోధములేక ప్రవర్తించ వలసి
యున్నది. అని కొంత తడవకుకొని చీమ చిటుక్కుచున్నను భయపడుచు మనమున
సూరటజెందక యుండఁగా గమలవతి దానికిసమాపించి యోచిన్నదానా యేల
యిట్టుచింతించెదవు. నకునేను బహిశ్చరమగు ప్రాణమునుగాని యన్యరాలఁగాను.
మీర లనోన్మనంగతులు చేయుచుండఁగా నంతకుంజెంతలనున్న యితరకాంత
యెఱింగినందున నెట్టికిమవాటియనోయని యులుకుచున్నావు. నానేరుపు మెరయఁ
గొన్నిదినములలో దానినట్టచేసి నీకుంజూపుదు సంతపింపకుము. అనియూరార్చిన

నూరణ్ణి ప్రియనఖి యట్టొనరించెదవేని నాహృదయముననుడుభయము వాయు.
ఇది యనతికాలమునఁ జేయవలయు. దీప్తకాల మగునేని దానిచే నిదిప్రకాశించఁ
బడకమానదు. తంత్రమున జాగరూకనై ప్రవర్తింపుము, అనిచెప్పెను నాకమలవతి
గాక యితరసఖుల సమీపమునకు రానీయక భోజనాది కృత్యము లాచరువవలసన
ముగించుకొని యానాటిరాత్రి శయనమున నొంటిగాఁ బక్కపించి రాజకుమారుని
చెయ్యల మనమునఁ దలంచిననుచు, మంచయుద్ధమున నష్టత్రాడుతెగిన పోటరిబంటు
విధంబుగ నైన తనకొఱుతఁ దీర్చుకొన ననువులేదనియెంచుచు బంచశరదాణ భగ్నంబగు
హృదయముతో నిదురరాక శయ్యపైఁబొరలుచు.

నీ. కాఁగిటనాథుండుగదియించిసొగయింపనెదురొత్తులివ్వకయేలయుంటి
నునుమోవిసాధుండునొక్కచోదమిమిఱనెదురవృళింపకే నేలయుంటి
కంచుకంబెడలించికాంతుఁడుకళలంటఁగుల్బలమరమేలఁగ్రువ్వునుంటి
నీవిసడల్పియానీటుకాఁడురమింపనొడలితోనొడలేలయరయనైతి.

గీ. మదనతంత్రమునకు వేడమదిఁగరంగి
యెలమితోహత్రిపైకొనకేలయుంటి
బాలఁగావునదై ర్యంబుచాలకునికి
బేర్చిఁబరిసేఱుకొనలేక బేలనైతి.

అని యిట్లనేకవిధముల మనమనందలంచుచుఁ గొంతసేపటికి నిదురఁగూరె. ఇట్టా
మందారమాల యారాజకుమారుని పయిగల ప్రేమాతిశయంబునకు గలుగుబాళిం
దాళలేక యుండియు నితరుల కెఱుక పడకుండఁ బ్రవర్తించుచుండె. మేడపయికి
గూడ యొకనాఁడైనను దలచూపదు. ఉద్వాసవనమునకు సఖులెన్నివిధముల వేడికొన్నఁ
బోవనవ్వులెంపదు. కేవలము తనయుండు కన్యాంతఃపురమునంద యితరులతో విశేషముగ
మాటలాడక యేకతంబయిండు.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డొకవంజరముఁగొని కళావతి మంత్రికుమారుఁడుండు
చోటికివచ్చిన నందలి ముద్దుచిల్లనుగాంచి దానిదనచేలిపై కెక్కించుకొని దువ్వుచుం
బిఱునగవు మొగంబునఁ దుఱుంగలింప నాకీరముతోఁ గొన్నిమాటలాడి దానిచాతుర్యంబు
నకు మెచ్చుకొనుచు నోపచ్చువిలుకానిలేజీ యొక్కకథఁ జెప్పఁగలవాయనిన నదియొం
గానివ్వుని యిట్లనియె. మంత్రికుమారుఁడా వినుము. విను మధుమంతరామక సౌధ
మునకుఁబ్రక్కఁ గట్టియుండు సాగరధవళంబున మేడలో వసించియున్న మదనమాల
యనుకన్యకకుఁ గ్రీడాశుకంబను. నన్నది యతిప్రీతితోఁబెంచుచు నాముద్దుమాటలకు
సంతసించుచుఁ దనకుఁ బ్రాణపదముగా నుంచుకొనియున్నది. అచుగువ కొన్నిదినములకు

ముందొకనాఁడు తనసాధముయొక్క గవాక్షమార్గమునకు సమీపమునం గూరుచుండి నాముద్దుమాటలకు దద్దయునంతసించుచు దనచేతిమీదికెక్కించుకొని వినోదముగా జూచుచు నాత్మసాధమునను సమీపముననుండు మధురతపు నుద్యానవనమునందలి యొక బండి గురువందపొడకుసమీపమున నొక ప్రవృణికాని కన్నీయను మగనల్లీలనల యించు నించువిల్కానికిసమానుడగు విలాసిపురుషునింగాంచి కొంతసేపు వారిచెన్నులం కన్నులారంజూచి యువ్విభులూరుచు ఆ మోహనాంగుండు దాని సతిచతురతతో పూనెజ్జకుందార్చి ముగుడగావున వలరాచవనుల కోర్వజాలదని యెఱింగి నుండ దమి హెచ్చి కొన్ని కామోపచారములునలిపి రలికేళిగూడనుంకించి గూ యలివహిక ముడిపీడ్చి తమితలకెక్కిమాడఁ బోవునమయమున వారిచెన్నులంగాంచి యత్యాతు రయై యోచిలుకా యివ్వడొక సమయోచితపద్యంబు వచింపవేయన నేనును “అన్యాయ సుతాపదుపమర్దనహానుభృంగ” అనుపద్యంబు వచియించిరిని. అదివిని యా కాంతుయు కాంతుగడును భయభ్రాంతులై తమయొడ్డనుంజనిరి. ఆ కాంతునింగాంచినది మొదలు మదనముల మన్నభబాణ విభిన్నవృద్ధయయై యాహాగంబుగొనక నఖయలతో మాటలాడనీల్లక కేవలము బాష్పయమాణేక్షణములతో నెల్లపుడు కేలుకపోలమునఁ గీలించుకొనియుండ నచ్చటి దానీజగాధికారము వహించి ప్రతిపదమువచ్చుచుం బోవు చున్న యాకళాపతిసూచి యేకతంబ యనేకవిధముల ననునయించియుం దనభావంబు బయల్పఱువకయ్యండ నేకతమున నన్నడిగి కలవృత్తాంతంబు తెలిసికొని యోచిన్న దానా నిన్ను దొంగలగు కిరాతులయొక్క బారికిం దప్పించుకొని తెచ్చిననాయందునీకు నమ్మిక లేదా? సిగ్గుచే నీవు చెప్పకపోయినను చిలుకవలన నంతయు నెఱింగితి. ఇందుకుం దగిన మార్గంబు నెనునెకకఁగలను. కొంచె మోర్చుకొనియుండు మనన నదిసిగ్గు చే మొగంబు వంచుకొనియుండఁగాఁ దానివీడ్చొని కళాపతి నన్నుందీసికొని సితచంద్రమునకుఁబోయి యచ్చట నొకయెడ నొంటరిగఁబరుండి చిత్రాక్రాంత వృద్ధయయైయున్న కమల వలింగాంచి ప్రియశభి యివ్వడేలయిట్లు చింతఁగూరుచున్నావు. ఏమైన రహస్యంబు లున్ననవి బయల్పడనీయక సమరస పెట్టదము. అని చెప్పఁగాఁ గమలవతి కళాపతింగాంచి యో ప్రాణసభి నీవుచెప్పినంతవని చేయంగలదానవు. కానచెప్పదను. మనరాజ కుమారునితో మదనమాల నెద్దిధివైనఁజేర్చవలయు. ఇందునీచాతుర్యంబుంజూపవలయు. ఈ యర్థమతిగూఢంబై యుండునదియని మందలించనందుకాయితయలరి. ఖ్లో. తా మేవ ధ్యాయలేతనై విస్మయజ్ఞైవదూతిః.” (అది యెవ్వడెవ్వడు వచ్చునాయని ధ్యానించు చుండు నాయకునియొద్దను ననియేదూతిగాఁ బంపఁబడె.) అన్నట్లు ఏను నివ్వడందుకై వచ్చియుండ నీవు నదియె మందలించితివి. మంచినయ్యె. అనేకదినములనుండి మందార

మాలాసక్త మయియుండు సీరాజపుత్రుని హృదయంబితరానురాగంబుఁ జెందునట్టినప్పుడు యిప్పుడవశ్యకర్తవ్యంబై యున్నది. అనిన వారిమాటలకడ్డంబుగానే నిట్టంటి. ఒక నాఁ డీవిలాసియుగు రాజకుమారుండు తనచెలికానితోఁగూడి మదనమాలాసౌధసమీపమునఁ బోవుచుండి యతిమనోహరమగు నొక పాటవిని యొకింతనేపు నిలిచియుండె.

అప్పుడచ్చటి చెలికత్తెలు రాజకుమారుని సౌందర్యవిలాసంబుల కచ్చెరువుపడి యొకరితోనొకరు సబ్బసింఁచుకొనుచుండఁగా మదనమాల వీణెవాయించుటనిలిపి జాల మార్గ సమీపమునకువచ్చి రాజకుమారునిం గాంచెను. రాజకుమారుండును మదనమాల సౌందర్యమును విలాసములుంగాంచి తనచెలికాని కిట్టనియె.

శ్లో. మాందూరాదరవిందమందరదర్శే రాననాసంప్రతి. ద్రాగుత్తుంగఘనస్తనాంగణగళచ్చరూత్తరీయాంచల, ప్రత్యాసన్నజప్రతారణపగాపాణింప్రసార్యాంతికే, నేత్రాంశస్యచిరలకురంగనయనాసాకూతమాతాకలే.

[టీ. కురంగయనా = లేడి కన్నులవంటి కన్నులుగలయాకాంత, సంప్రతి = ఇప్పుడు, ఆరవిందమందర = కమలమువలె మనోహరమగునదియును, దరదర్శే = చిలువపువ్వుతో నొప్పునదియునగు, ఆననా = మొగముగలదిగాను, ద్రాక్ = పేగముగ, ఉత్తుంగ = ఉన్నతములును, ఘన = గొప్పదియునగు, స్తన = చన్నులయొక్క, అంగణ = వైప్రదేశములనుండి, గళత్ = జాటుచున్న, చారు = మనోహరమగు, ఉత్తరీయాంచలా = పయిలుకొంగుగలదిగాను, ప్రత్యాసన్నజన = సమీపించియుండువారిని, ప్రతారణ = పంపించుటయందు, పరా = అసక్తిగలదియైనై, నేత్రాంశస్య = కనుగనయొక్క, అంతికే = సమీపమున, పాణిం = హస్తమును, ప్రసార్య = ప్రసరింపఁజేసి, మాం = నన్ను, సాకూతం = భిషాగర్థముగ, దూరాత్ = దవ్వులనుండి, ఆలోకతె = చూచుచున్నది.

తా. ఈలేడికన్నులవంటి కన్నులుగలకాంతామణి కమలమువలె మనోహరమైన తనమొగమునం జిలువవొలచు, ప్రతిక్షణమునకును తారుణ్యమదముచేతఁ బ్రేకినబిడ్డి గబ్బితనముతో నొప్పుగుబ్బచన్నులవైనుండి వలిపెంపుఁపయిటజాఱఁగా నది చక్కనోత్తరీయాంచల తనసూపముననుండువారల కెఱుకపడకుండం దననేత్రాంచలము నొద్ద హస్తముంచుకొని కొన్నియభిప్రాయములు నాకుండెలుపునట్లు నన్నుంగాంచుచున్నయది.]

అనిచెప్పి యంతలానిటునటు సంచరించువారలంగాంచి తొలంగిచనియె. ఆపద్యంబేనువంటిఁగాన నాతనిభావంబు మదనమాలయందును లగ్నంబై యున్నదని యెఱుంగుదు, గంభీరహృదయిండుగాన వెలియిడకయున్నాఁడు. చిక్కింతసూచింపఁజేయ నది మరలతలంపునకురాఁగలదు. ఆసంగతినిగుఱించి యేనుమందలించెద. మీరును సమీపమున

నుండి వినుండు. అనిచెప్పిన వల్లెయనిరి. అంతనక్కడనుండి యెగిరిపోయి రాజకుమారుని కరంబుపై వ్రాలితిని. అతండు నన్నుంగారవించి చక్కెరలుపెట్టి నీవు పెంపుడు చిట్కగా నున్నావు. నీకనేకనాయికానాయకులసంగతులు తెలిసియుండుఁగాన రమణీయమగు నొకవద్యంబు వచియింపుమన నిట్లంటిని.

శ్లో. తస్మిన్సాయదిగాయతి శ్రుతికటుర్వీణాధ్వనిర్జాయతే
యద్యావిఘ్నరుతేస్థితానిమలివై వాలక్యతేచంద్రికా
ఆస్తేష్టానమివోత్పలంసవమపి స్యాచ్చేత్సరోనేత్రయో
త స్యాశ్చిరవలూక్యతేయదితటిద్వల్లి వివర్ణవసా.

టీ. సాతస్వీ = అప్పుడు నీవుచూచిన కృశాంగి, యదిగాయతి = కంఠముతోఁ బాడునేని, వీణాధ్వనిః = వీణియయొక్కధ్వని, శ్రుతికటుః = చెవులకుఁ గఠోరముగా, జాయతే = అగుచున్నయది. ఆకాంతయొక్కకంఠధ్వని విన్నయెడల వీణాధ్వనికర్ణ తతోరమైయుండుననుట, స్థితాని = చిఱునగవును, యద్యావిఘ్నరుతే = బయలుపెడల నిచ్చెనేని, చంద్రికా = వెన్నెల, మలివైవ = ముఱికిగానె, అలక్యతే = కనఁబడును, దానియొక్కచిఱునగవు పెదవిదాఁటిరాదు. ఒకవేళ పెదవిపైకిందోఁచెనేని దాని తెల్లం దనమునకు వెన్నెల నల్లగానే కనఁబడుననుట, సవమపి = క్రొత్తదనను, ఉత్పలం = నల్ల కలువ, తస్యాః నేత్రయోపురోయది = దానికన్నులయెదుటనున్నట్టుయిన, ఘ్నానమివ వాడినదానివలె నుండును, దీనికాటుకకప్పులయొక్క నల్లందనమునకు సరిరాక క్రొత్త కలువపూవయినను వాడినదానివలెఁ గనఁబడును, తస్యాః = దానియొక్క, శ్రిః = దేహకాంతి, అవలూక్యతేయది = చూడఁబడినదాయెనా, సాతటిద్వల్లి = అమెఱుపుఁ దీఁగె, వివర్ణవ = కాంతిలేనిదిగానేయగును. దానిశరీరకాంతిఁగనుకొన్నవారికి మెఱుపుఁ దీఁగెయందు కాంతియున్నట్టుతోఁచదు అనితాత్పర్యము.

అనివిని వీణవాఁయించుచునిలిపి తన్నుఁగానవచ్చినగాంతామణియొక్క ముద్దు చిట్కయిదియని యెంచి యారాజకుమారుండు దానియోకారరూపరేఖావిలాసములును మనంబునకుఁరాఁగా నాచిలుకతోఁ నిట్లనియె. ఓచిలుకా ఆకాంతామణియొక్క సౌంద ర్యాదుఁజ్ఞివేయనుటకు సందియములేదు. వినునొకించుక దానింగుఱించి చెప్పెదవను మని యిట్లనియె.

శ్లో. కర్ణార్ధంతుదమేవకోకిలబుజంత స్యాశ్చుతేభాషితే
చంద్రోల్లకరుచిస్తదాననరుచేః ప్రాగేవసందర్శనాత్
చక్షుర్లీలన మేవతన్న యసయోగ్రేమృగీణాంపరం
హ్రోమాల్లల్యపీతావదేవలలితాయావన్న సాఁక్ష్యతే.

[టీ. తస్మాభిషిలే = ఆకాంతయొక్క వలకు, శ్రుతేసతి = వినబడునేని, శోకిలరుతం = శోవెలధ్వని, కర్ణారంతుదమేవ = కర్ణకతోరమే, తదాననరుచే = దానియొక్కముఖకాంతిని, సందర్శనాత్మగేవ = చూచుటకుమునుపే, చంద్రే = చందమామయందు, లోకరుచిః = జనులకభిలాషయందును. దానిముఖముజూచెనేని చంద్రునియందెవ్వరికి నభిలాషజనింపదనిభావము. తన్నయనయారగ్రే = దానికిన్నుల యెదుట, మృగీణాం = లేళ్లు, చక్షుర్మీలనమేవవరం = కన్నులుచూసికొనుటయే మేలు. దానికిన్నులయెదుటః దమకును గన్నుల సౌందర్యముగలదని తిరుగుటకంటె, దమకు గన్నులే లేవని లేళ్లు కన్నులుచూసికొనుటయే మేలు. యావత్ సానలక్ష్యతే = ఎంత వఱి కాకాంతకనఁబడక యుండునో, తావదేవ = అంతవర్యంతమే, హైమిః ప్రియ = బంగారుతీగెయును, లలితా = మనోజ్ఞమైయుండును. దానిని గాంచిన నెనుక బంగారు తీగె మనోజ్ఞమైతోచదనుట.]

అని చెప్పిన నేను నాతనిరసజ్ఞతకు మెచ్చుకొని యారాజకుమారునితోనిట్లుంటిని,

శ్లో. యాచంద్రస్యకళంకినోజనయతిస్తేరానిసేనత్రపాం

వాచామందిరకీరసుందరగిరో యానర్వదానిదతి

నిశ్వాసేనతిరస్కరోతి కమలామోదాన్వితా న్యానిలాఙ్

సాత్రైవేవహస్తయావిరహితా కాంఛద్దశాంసీయతే.

[టీ. యా = ఏకాంత, స్తేరానిసేన = చిలుకగ వాలయుముద్దు మొగముచేత, కళంకినఃచంద్రస్య = కళంకముగలవాఁడగుచంద్రునికి, త్రపాం = సిద్ధులు, జనయతి = కలిగించుచున్నదో? అనఁగా గాంత తన నగుమొగముచేతక గళంకముతో నొప్పచుండు చంద్రునికి సిగ్గుకలుగునట్లు చేయుచున్నదియనుట, మొగముకళంకము లేక యున్నదిగాన కళంకి యగుచంద్రుని మీఱుచున్నదియనిభావము. యా = ఏకాంత, వాచా = తనవల్లలచేత, మందిరకీర = ఇంటిమెపుడుఁజిల్లలయొక్క, సుందరగిరిః = మనోహరము లగుమాటలను, నర్వదా = ఎల్లపుడును, నిందతి = దూఱుచున్నదియో? అనఁగా చిల్లవల్లులకంటె దానివల్లులు మిగులరసావహములనుట. యా = ఏకాంత, నిశ్వాసేన = ఊర్పులచేత, కమలామోదాన్వితాఙ్ = తామరలవాసనతోఁగలసియుండు, ఆనిలాఙ్ = వాయువులను, తిరస్కరోతి = తిరస్కరించుచున్నదో? అనఁగా దానియూరుపులలో సాగసైనవాసనయున్నది గాన కమలగంధముతోఁ గలసినమలయమారుతములను తిరస్కరించుననుట, సా = ఆకాంత, త్వయావిరహితా = నీచేతవిరహముకలిగింపఁబడినదై, రహః = ఏకాంతమందు, త్రైవేవ = ఆచంద్ర శుక వచన మలయమారుతములచేతనే, కాంఛద్దశాం = ఒకయవస్థను, నీయతే = అనుభవించబడుచున్నది. ముందు తమ్ము

నవమలించిన యారముణిని సమయము వేచియుండి యిప్పుడు భవద్విరహముచేత నించుక తాపంబునొందుటం గాంచి చంద్రుడు శుకములుగను కమలగంధపువాయువును దాని నెవ్వరు లేక యొంటినుండఁగాఁజూచి యధికముగ బాధింపఁదరు. ఇనియన్నియు విరహుల కుద్దిపకములనుట.]

ఇట్లు నేనువచియింపఁగావిని యాకుమారుండొకయింతయూహించి తలయూచి యోచిన్నిచిలుక' యాకులుకులాడి కొకదశ కలిగి యున్నదని యంటివి. అదియెట్టిదో తెల్పుమనఁగా నేను మరల నిట్లాటిని. ఏమిచెప్పంగలను ఆరముణిమణియొక్క విరహ వేదనను, వినుము.

జ్ఞో. నైవృర్యంకలకంఠశోమలగిరాంపూర్ణ సృశీతద్యులే
సిగ్ధ త్వంబతదక్షిణస్యమరుతోదాక్షిణ్యహానిశ్చలాం
స్తర్తవ్యాకృతిమేవకర్తమబలాసన్నాహమాతస్వలే
తద్విఘ్నః క్రియలేకృణాదిచలనోద్భూతైశ్చదాప్తిప్రమైః.

[టీ. కలకంఠశోమలగిరాం = మనోహరములగు శోవెలపప్పునులయొక్క, నైవృర్యం = పరుసఁదనమును, పూర్ణ సృశీతద్యులే = పరిపూర్ణ చంద్రునికి, సిగ్ధ త్వం = కఠోర త్వమును, దక్షిణస్యమరుతో = మలయమారుతమునకు, దాక్షిణ్యహానిశ్చ = ప్రీతిలేక పోవుటయును, తాంబూలాం = ఆపసిగోలను, స్తర్తవ్యాకృతిమేవ = స్తరణమునకుఁ దగిన యాకారముగలదానిగానే, (ఆనఁగా జీవించియుండు నేని చూడవచ్చును; అనంతరము మనస్సునందుమాత్రమేకదా తలంపవచ్చుననుట) కర్తం = చేయుటకు, సన్నాహ మాతస్వలే = సన్నాహమునుచేయుచున్నవి. తృణాదిచలనోద్భూతైః = తృణముమొదలగునవి చలించుటవలనఁ గలిగినవియగు, త్వదాప్తిప్రమైః = నీయొక్కప్రాంధుగలుగుననుభ్రమల చేత, తద్విఘ్నః = ఆ సాహసపుంబనిశిరోభము, క్రియలే = చేయఁబడుచున్నయని. అనఁగా గోవెలపలుకు లింపయినను తనకు మహాపరుషములగుటవలనను, చల్లఁదినమునకిరవులగుచంద్రునికిరణములు తనకు మిగుల కఠోరములగుటచేతను, మలయమారుతము దాక్షిణ్యముమాని విసరుటచేతను, ఆకాంతప్రాణములఁబాయ యల్పించియు తృణములు మొదలగునవి చలించఁగా నీవువత్తువేమోయనితలంచి మానుకొనుచున్నదనిభావము.]

అనఁగా నతండును ననుంగొంచి సంతసించి నీచమత్కారవచనములకు నాకు సంతోషమును ఆకాంతయొక్క యపస్థుడలంచిన భయమును గలుగుచున్నది. ఏమి చెప్పుదు. కాముకులయొక్క శరీరమును ప్రాణములును సౌఖ్యములును దూఱికలచేత నున్నవి. అనఁగా నేను దూఱికలును మీకుహితంబుగోరుచునే ప్రవర్తింతురనిచెప్పి

యాశనిసిద్ధోన్ని కళావతి కమలవతులంగాంచి మిటిరా రాజకుమారుని వృత్తాంతంబన వారును సంతసించిరి. మీఁదటికార్యమునకునువూహించి నన్నుందీసికొని కళావతిమదన మాలముంటికింజనియె. ఓ మంత్రిను గారుడా యిట్లువచ్చి యాకళావతి మదనమాలకుఁ బన్నీటఁజలకంబొడిగించి జీలుఁగునలువలుధరింపఁజేసి యస్తమయమున నోమదనమాలా మనమిరువురము వేమకగా మధురంతముయొక్క యుద్భావవనమునకుంబోయి యచ్చటిపూఁబొదరిండ్లసొంపుగాంచి పువ్వుబంగోసికొని మరలవత్తమురా యని యందు కొడంబడిన యామదనమాలందోడ్చిని యొకరహస్యసూర్తముగ సాగరధవళమును నిర్గమించి యాలోటకుంజనియె. ఏనును వారవెనవెంటబోలిసి. అట్టులనేకమలగు పూఁబొదరిండ్ల నామదనమాలకుంజూపుచుంగొని చని యొకచోట మదనునిచలువమందిరి యోయనందగి యతిమనోహరమై తమాలపృథుంబులనీడలచేతఁ జీకటులంగవ్వచు సూర్యకిరణములు చొచ్చుటకనువుపడని యొకపొవరింటిగాంచి దానిలోనం బ్రవేశించిన నవ్వుడే నచ్చోటికిం బోయి యెమరనొకఁజ్జులేమావికొమ్మతైనుండఁగాఁ గళావతి నన్నుంబట్టుకొనునట్లువచ్చి యెగయఁదోలిననేను నాచోటువదలి పొదరింటి వెలికిరాఁగాఁ గళావతియు నామదనమాలంగాంచి యొసఁగి మరకేళీకుకొ బెరిపిపోవుచున్నది, పట్టుకొనివచ్చెద. నీవు బహుదురము నంచరించి బడలియున్నదానవు. నాతోఁ రాజాలవు అనిచెప్పి యాసెపంబున వెలుపలికేగి కమలవతిచేఁ గృతనంకేతుండై వచ్చియున్న రాజకుమారునికిం గనులైగనేయఁ దటాలున నకండును ఆపొదరింటి కడ్డంబుగా వచ్చి నిలువంబడెను ఆవిలాసం బేమనిఁర్పింతు!

శ్లో. కాంతేదృష్టిపథం గలేనయనయో రాసీద్వికాసోమహాః

ప్రాప్తేనిర్జనమాలయపులకితాజాతాతనుస్సభ్రువః

వక్షోజగ్రహణోత్సుకేనమధవత్సర్వాంగకంపాదయః

కంతాలింగనతత్ప్రచేదగళితానీవీదృఢాపిస్వయమ్.

[టీ. కాంతే=వెనిమిటి, దృష్టిపథం = నయనమార్గమును, గలే = పొందఁగా, నయనయో = కన్నులయందు, మహావికాసః = గొప్పవికాసము, అసీత్=కలిగెను, నిర్జనమాలయం = ఒకశూన్యమగునెంటిని, ప్రాప్తేనతి = పొందఁగా, సుభ్రువః=కాంతయొక్క, తనుః = శరీరము, పులకితా = గగుర్పాటుఁజేరినదిగా, జాతా = అయ్యెను, వక్షోజగ్రహణోత్సుకే సతి = బిగిచన్నులఁజట్ట నుంకింపఁగా, సర్వాంగకంపాదయః = సమస్తానయవములయందుమవణఁగులుగుట. సమభీవల్ = సంభించెను. కంతాలింగనతత్ప్రచేద =కంతము నాలింగనము చేసికొనంబోయినపుడు. నీవీ=పోకముడి, దృఢాపి=ఇంతకు ముందు కట్టిగాఁగట్టుకొనంబడినదైనను, స్వయం=తానే, గళితా = జాతిపోయెను.]

అకాంతననాయకుడు అగవడినప్పుడే కన్నులయం దొకవికానంబుగలిగె. ఇంత లోపల నతం దానిర్జనమగు పొదరింటం బ్ర పేళింప దేహమెల్లపులకాంశురములచే నిండిన దయ్యెను. అదిగాంచి యాశండునమిపించి మందహాసముతో దానికేలు తనహస్త మునంబట్టుకొని మెల్ల మెల్లన చిగువుగద్దిగుబ్బలంబు జేయిదార్ప నొడలెల్లఘట్టుమని యొకకంపముజనియించె. మెల్లమెల్లగా వెన్నచతిచి యాకాంతుంగు దానియొక్క కంఠము నాలింగన ముచేసికొనంబోవుడు ముందుగట్టిగాఁ గట్టుకొని యొన్నదియయినను తమి విశేషించినందున పోకముడి తనంతటతానె దిగజారిపోయెను. అట్లు జాతీపడినచీరె నెత్తికొనంబోయిన నాకాంతామణి కందనీయక యానరకుండు దానిచేలమును బోటన వ్రేల నానలికిం జచ్చినం జేయునదిలేకయున్న గూఢనైలాడిం దనకనంబునంబట్టి తలిరులకయ్యకుండానిచిన నాయంతి సిగ్గుచే నన్నంగనుగొనిన నింక చేనచ్చట నుండఁ గూడదనియెంచి యాపొదరింటి వెలుపలికిఁబోలిని. అట్లు వెలుపలనుండునాకు,

సీ. కేళిమైవలి సేయుగిల్గితలకుఁదానునాతియలంటిగానవ్వుటయును

తమి జుఱుక్కునమోవిధవుఁడునొక్కిననోర్వఁజాలకసీక్రతుల్పల్కుటయును

రలిఁగూడునప్పుడు సతిగళంబునఁబుట్టుపాపరావల్కులపంతములును

చాలువీడుమువద్దనభవచ్చునోయే మొ యని మెల్లగాఁగంతయనుపంకులు.

గీ. చేతులు విదిర్పఁగడియాలవిన్ని నులువు

సూములాండొంటినొరనెడిసరసరవము

గలసినాకర్ణ యుగళికిఘననుధార

సంబోలుకుచుండెఁ నంతలోనవిధభూమి.

మందారమాలయుంగమలవతియునుబొదలమాటురఁ బొంచి పొంచి చప్పుడు సేయక యడుగులిడుకొనుచు వచ్చుచుండఁగాఁగాంచి ఆహా ! ననుయముకప్పివచ్చినదని యెంచి యామదనమాలారాజకుమారుల కెచ్చరిక సేయఁదలంచి యేకకుంజంబుజొనికొం బోలి. అప్పుడు సమరలిఁజాలించి మగచెయ్యలకుంగడంగిన నానరకు లన్యంబేమియు నెఱుంగకుండ నిప్పుడు రసధంగంబుసేయంజనదు. వారుకేవలము సమీపమునకు వచ్చు నప్పుడుదెల్పెదనుగాకయనియెంచి యానికుంజమందలి తమాలవృక్షపుఁబత్రముల చాటున నుండి మందారమాలాకమలవతులను మదనమాలారాజకుమారులను గని పెట్టియంటిని.

అలిచిలుకచెప్పుగా మంత్రికుమారుండువిని సంతసించుచు ననంతరవృత్తాంతంబు విిననత్తుత్సుకుండై యుండెను.

ద్వితీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీ రాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని

తృ తీ య త ర ం గ ము

నారదమునిసన్ముత
సూనవతీపంచబాణ మధువైత్యహారా
సూనశరజనక సత్స
జ్ఞానానందస్వరూప జలజాతాక్షా.

అవధరింపు మట్టు తదనంతర వృత్తాంతం బరమం గోరి యున్న మంత్రి
కుమారునితోఁ జిలుక యిట్లనియె. అప్పుడా మదనమాలయు,

సీ. పతి పేరురమువైకి బాళిమీఱఁగ నెక్కి కలుకుచున్నబృలఁ గ్రుమ్మిగుమ్మి
నాథుమోమున మోము నర్తిలింగదియించినును మోవి మొనపంట నొక్కినొక్కి
పెనిమిటియూరులఁ బేర్చి తోఁగిదియించి గుండపుఁదొడలచే నదిమియనిమి
మోహనాంగునియంగములయందుఁ గలయంగఁ జెలుపున మైదీఁగఁ జేర్చిచేర్చి
గీ. సుందరాంగునిచెయ్యల సొక్కిసొక్కి కాంతుఁడింపొందులీలలఁ గాంచికాంచి
సురకచాతుర్గముల నేడ్చుఁ జూసిచూసి సలిపె మగలీల లాబాల సరసలీల.
ఇట్లుకింతతడవు విసోదంబునలిపి తద్రతాంతంబునందు.

చ. పులకలుగ్రమ్మఁగా మెయినిఁ బువ్వులు వేరలినుండి రాలఁగాఁ
బలుమఱు నూర్పుగాడుపులు బర్లంగ లేఁజెమటల్ దొరంగఁగాఁ
గలికియు లేఁతన వొలయఁ గాంతునికన్నులు మూసి సిగ్గురక్
సొలుపులు బ్రేకోవంగఁ బలి సొక్కుగ వక్షమువైవ వ్రాలినన్.

సరసుండును దాని బిగ్గకవుంగలించి మోవిలేనియ లామెకలిచ్చుచుండె. అట్టి
సమయమున మందారమాలమాత్రము లతానికుంజమునకుందరిసి వచ్చుచుండెను. మదన
మాల రతి చతురతఁ గనుచు నన్యం బొకింతసేపు మఱచియున్న దానంగానఁ గనులవతి
మందార మాల నెడబాసియానికుంజపు ద్వారమునకు వచ్చుచుండుట యెఱుంగవైతి అట్లు
చమత్కార—12

సమీపమునకు వచ్చుచుందారమాలా గాంచి నేను దాని రాక మదనమాల తెలింగింప నెంచి 'యోమందారమాలా నీవీనమయమున నిక్కడికేలవచ్చితివే' యని యడిగితిని. యోమదనమాల భయంభ్రమంబులతోఁ దలిమలశయ్యడిగి యంతకుంజెంతలనున్న తన చీరె దాని క్రింగనుండు తీయలలఁబెనుల కొని గొట్టువ విడిచిపెట్టుకు రాకుండఁగా సంభ్రమంబునందిగిచి గొట్టుకొని ఎడఁబ్రక్కగా కుంభద్వారమునకు వచ్చుచుందారమాల నాకెదురగుటకుముందె కుడిప్రక్కఁగాఁజని అచ్చటి వేటు పొడరిండ్లలో దాగుదును అని యనుకొని యతివేగముగ వచ్చుచుండెను. అప్పుడు తటాలాగం గమలవతి యెదురై యోమందారమాలను పేగిరింబ రమ్మని యదియొ నట్లురాఁగా నాకస్మిక్తంబగు తనరాకకు నివ్వెఱిపోయి యెమియుందోచకయుండు మదనమాలంకాపి యిట్లనియె.

జ్ఞో. బిభృశా కరచల్లవేన కబరీ మేకేన పర్యావలా

మశ్చేన స్తనమండలే నిదధతీ స్తస్తా దుకూలాంచలం,

ఏషా చందనలేశలాంభితవపు స్తాంబూలరక్తాధరా

నిర్యాతిప్రియమందికా రతివలే స్నాతృజ్జయశ్రీరవః

[టీ. ఏకేన = ఒక, కరచల్లవేన = చిగురటాకునంటి తనచేత, పర్యావలాం=వీడి నట్టి కబరీ = కొప్పులు, బిభృశా = టట్టుకొన్నదియై, అశ్చేన = మరియొక చేత, స్తస్తా = జారిస, దుకూలాంచలం = టట్టుచీరె చెఱుంగను, స్తనమకలే = కుచస్థలము నందు, నిదధతీ = ఉంచుకొన్నదియై, చందనలేశలాంభితవపుః = అచ్చటచ్చట గంధపుః మూత రేఖలుమాత్రముకలిగియుండు శరీరముగలదియొ, తాంబూలరక్తాధరా=పడెము వలన నెఱుపుగదిరిన మోవిగలదియొ నై, ఏషా = ఈకాంత, ప్రియమందిరాల్ = నాయకుండుండుసంకేతగృహమునుండి, రతివలే = సన్నధునియొక్క, స్నాతృజ్జో = ప్రత్యక్షమయిన, జయశ్రీరవః=విజయలక్ష్మీవలె, నిర్యాతి=వెడలినప్పుచున్నది.]

ప్రియసఖి మందారమాలా! ఈ కాంతారత్నముంగాంచితివే! ఇని తానుపరలిం బతిగూడునప్పుడు వీడిన కబరీభారము నొక కరమునం బట్టుకొని, మరియొకచేత జాటి పోయిన టట్టుచీరెచెఱుంగుచే గుబ్బలకొనలు మూసికొని, గాఢాలింగనములందు నాయకుని పేనంటి ముసలిపోయిన మంచిగందపుఃమూత యొక్కకచోటఁ గన్నడఁ దాంబూలముచే నెఱువగు నధరబుతో నిదె వచ్చుచున్నయది. ఇప్పుడీకాంతారత్నము తన కాంతునితో మగచెయ్యలసలిపి నాదనసంగరమున జయంబుది వెడలుచున్నది. దీనిం జూడ నా మన్ననని నిజమై ష్టి మనకు ప్రత్యక్షమైనట్టుండలేదా? అనఁగా మందారమాలయొ జెఱువగవంతురింపఁ దలవంచుకొని ప్రియసఖి యిప్పుడు మనమియ్యెడకువచ్చుట సరికాదు పోదమరమ్మని కమలవతిం దీసికొని తనయింటికిఁబోవుచు దానిం

గాంచి యోయమ్మా నీవెంతపని యొకరించితివే? సఖయయన్న నీవేసఖి? దూతికవన్న నీవేదూతికవు. ఆనియగించి తన ముక్తాహారమును దానికి బహుమానంబుచేసి యింక నీవ్రక్తిండిదానివలన నాకు భయంబులేకుండజేసి నన్నుగాపాడిన నీకు నీకోరిన భవంబులేల్ల నొసంగెదను అని తీసికొనిపోయి యపరిమితమాలగు భవములొసంగి విశేషముగ దాని మన్నించుచు నిది నాకుం బ్రియసఖయైనందున నెంతపనినైన సాధింపంగలను. ఇప్పుడీ రాజకుమారునికి నన్నప్పగించి కపటముగ స్వాధీనపడు నట్లునరించిన విధముగ మఱియొక్కనికిం బట్టియిచ్చుచేమో యనుభవముమాత్రము నాకుదీనియెడలఁ బోయదు. అని యనుకొనుచు మరల నారాజకుమారునిపొందు కుప్పిరులూరుచుండెను. అక్కడ పొదరింటిలో మనసమాల కమలవతిని జూచినంతమాత్రమున నివ్వెఱి పోయి పుత్రుడబొమ్మరితి నొకొకసేపు సబ్బయ్యెయ్యండి; కమలవతి నెన్నిన యెత్తిపొడుపు మాటలకు బదులునెప్పలేక వారు పోయిన వెనుక చింతాక్రాంతయై బొటనల్లేల నేల వ్రాసెను మనంబుకోలుపోయినందుకు పగచుచు తాను మందారమాలచేసిన తప్ప కని పెట్టి తుమ్మదవైలెట్టి యగ్నాపదేశముగా నీ చిలుక చేతం జెప్పించినందుకు కమలవతి యిట్టిసమయమునవచ్చి నా సౌందర్యమును నుతియించురీతిగ నాతప్పు చేశఁబట్టుకొని చెప్పి చూపుచుంబోయెను! దీనివలన నేమేమి సుకటములు సుభింపనున్నవో? ఎన్ని కల్గినను ఓర్పుకొనుటకలంగదా యీ చువనసూలను భూమిచుయి చేవుఁడు సృజించె. అని యనుకొనుచు నింకను గళాపతి రాకున్నది యిదియేమో? కేళీశుకమునుబట్టి తెచ్చిదనని చెప్పిపోయినది. ఇదివరకు దానిపోబడియే యగవడదు? చిలుకయు సిక్కడనెరున్నది? అయిన గొంతదూర మిగిలి సమీపమున నెక్కడనైననున్నదో చూచెదను? అని నూనికుంజమునుదాటి రాజగృహపురాంబుకాఁగాఁ గడులవతీ మందార మాలలరాకకు వెఱచి యాపొదగిరింబ డాయెందు రాజపుత్రుఁడు తటాలన దాని సమీపమునకువచ్చి దాని హస్తంబు నట్టుకొని హదయమాలా యివ్వడు నీవు సాహసించి యుంటిపై పోఁకూడదు. కళాపతి మన యిరువురకును అనుకూలములయిన భోగోప కరణములును గొనివచ్చుట కింటికిఁబోయియున్నది. మరలి గాఁ గొంతదదవుకెట్లు. చందురుం డుదయించి వీన్నెలలు కలయంబర్వనంతవరకు మనమిచ్చుటనయిందము. అని చెప్పఁగా మదనమాల ప్రాణనాథా యొకింత సేపిచ్చుటనుండి కమలవతీ మందారమాలల కంటంబడితి. మరియొకింత సేపుంటినేని యెవ్వరెన్నరు నన్నుంగాంచి యేమేమందురో “ఎవరే రిలిననుకొన్న నేమి? సమాధానపెట్టుకొందునా.” యని యనుకొన్నను జూరిణి యని నలుగుఱికిఁ జెలసినవెనుక జీవించియుండుటయంతరోత పఠేమియు లేదు. అది యట్లుండనిమ్ము. ఇది కమలవతిగుండ సాంఖ్యాయని చెవికెక్కమానదు. ఇది మొదల

భగవతి నామొగంబైన జూడనొట్టపకదా. ఆ మహాత్మరాలి కప్రియయై బ్రతుకుట కంటే ప్రాణములు పరిత్యజించుటమేలు. అనియనిన రాజకుమారుండు దానితో మదన మాలా కమలవతుల నట్టి విప్రియురాండ్రని యెంచకును; మందారమాల ముగుదగావు నను తాను కిట్టిదియగానను నీకు విప్రియం బొకప్పుడైనఁ జేయనొట్టదు; ఇది సాంఖ్య యని చెవికెక్కుటకు విధంబులేదు; కమలవతి నాకు రెండవ హృదయంబుగాని యన్యు రాలుగాదు. మదనమాల తప్పు కనిపట్టిసదుకై సీతప్పు నీయుడిగట్టి చూపిపోవచ్చినది. అంతేకాని విప్రియంబొసరింప వచ్చినదికాదు. కమలవతీ కళావతులకును నాకునుదప్ప నితరుల కీయుద్ధ్యానవనమునకునుపెద్ద మార్గము నయితము తెలియదు కాన నితరులు వత్తురేమో యనుభయము మానును. మనమిరువుర మీరాత్రి యిచ్చుట వసియించుట ముందె కమలవతి నావలన నెఱింగియన్నది. అందుకై చింతించకుము. అని యిట్లనేక విధముల సరసాలాపములు నలుపుచు దానిమనోగతంబగువంతం గొంతదొలగించి చిఱు నగవుతో ప్రాణవజ్రభా! శుకంబు మందారమాలరాక యెఱింగింప నీవు భయనంబ్రమంబు లతోఁ దలరులకయ్యఁదగిన విజానం బిప్పటికిని మనంబు నెడబాయదు.

సీ. గురుతరకుచకుంభకొరకాగ్రంబుల నొకహస్తమున నందమొప్పుమాసి
కరఁగినకనకంపుకాంతులీవెడునూరుమూలంబు పెరచేత లీలంగప్పి
వీడియంసంబుపై ప్రేలాడు కచభార మదవఁమీరంగ గురుదుపఱిచి
సంత్రస్తహాయసారంగశిశులీల బెరుకువాలాఁపులఁ బెడరిచూచి.

గీ. వీడుమని నన్నుఁ గనునైగ కేడుకొనుచు, నాడుకొనరుల నునులేతనవ్వుదోవ
దెగ యువరతిఁ జాలించి విరులకయ్యఁ, దిగిననీనటు తమి మఱి దీటుకొలిపె.

చ. కలికే పునారతంబునను గబ్బించనంగవ య బ్బసూపఁగాఁ
గులుకుమిటారిలేనడిము కొంచముగా నగియాడ లజ్జయన్
వలపును బ్రకొనంగ వరఃర్జిని ప్రేమ నెలంగ నన్నుఁగా
వలసి యెకింత నీకులకువైఖరులన్ మగపాడిఁ జూపవే.

చ. పరితరవీరసంగరము వర్ధిలిమ మ్మరమై చెలంగఁగా
సరగనవింటినారి తెగుచాడ్చిననయ్యెనుమునతంబు ఘ
స్పరుడయ్యెచెడిన్దరుండుచారువిలాసిని వేగవచ్చియా
దడమనఁ గంతులీలల ముదం బొనగూర్పుము నేర్పు పెంపునన్.

క. రమ్మా విరిశయ్యకుఁ గర, మిమ్మా పట్టుకొన నొక్క నిమ్మా యనరం
బిమ్మా బిగియొగిలి గయి, కొమ్మా మగపాడిఁ గూడుకొరిక మరలన్.

అని యట్లు తమిఁదాళ లేక యారాకొమరుండు కనచేతఁ దానికరంబు వట్టికొనం
బోయిన నామఁనమాల చుఱుకుమిటారిచూపులం జూఱుషణంజూచుచు నొండుచోటికి

బోయిన నానరసుండు దానివెన్నంటి యడుగులు ద్రొక్కుకొనుచుబోవుడు నాని
కుంజంబులో నలుప్రక్కలందరిగి యొదిగియు నతండు ననుసరించుచుబోవ నింక
నితండు విడువండనియెంచి యొకచోట నిలువంబడి చీరగట్టుకొనబోయి యాతనిచే
నాకృష్టచేలయై యాలలావతి రాజకొమారుంజూచి యిట్లనియె.

ఉ. వంచనలోడ నన్న పెరివారలు సూడంగ మానహనింగా

నించదలంచియే యిటుకు వేడ్క గళాపతిచేత మున్ను ర

ప్పించి రహస్యభూమి మదిభీతిలి చేయునదేమిలేక యొ

క్కించుక సూత్రమించునను నీవు గ్రహించి హసించు చాత్త లాన్.

క. తప్పించుకొనును పాయం, బొప్పమిచే మిన్నకున్నచు విదను వలపుతో

జొప్పడ శయ్యకుదారిచి, మెచ్చుగ రతికేళిగూడి మించెడుతమిచేన్.

క. పలుమరు విడుమనివేడంగ, శలయిగుచును నుపరతంబు నాశనబుప న

న్వలపునఁబైకొని వలదనఁ, గళలంటుచు మాడుకేళి గలఁచితివి వెనన్.

వ. అప్పుడు.

క. పెరివారిజాడ లారసి, బిఱిబిఱ లేవంగఁ దలఁచి బీతు గడర పెం

డులు మసియాడంగ శయ్యకు, నొఱంగఁబడఁబోయి నేను నువరతి వీడన్.

క. పదలక బిగికొంటి నీ, వనయత ననుఁ జేర్చిపట్టి యడుముకొనంగ నె

మ్మది గడురుభయము దోవంగ, విదితంబుగ వేడుకొనుచు విన్నదనమునన్.

క. కానుకకు నీడిగిలంబడి, యనువున బిగికొంటికిని నంతటవెలియై

తనహస్తమునం బట్టిర, నినుఁ చేత విడిర్చి లేచి నేర్పుచెలంగన్.

ఉ. ఇంతకుమున్ను చీరె యొకయిండుక దవ్వలఁద్రోచియొండు టా

క్కింత యెఱింగి తత్తరము నేడైతి సిగ్గును మేరమీఱఁగాఁ

జెంతలుఁ జూచి చేలను ను చేతుల నంటెడునంతలోన న

భృంతరసీను కాచెలావ యల్లన నవ్వచు వచ్చెఁ జెప్పెయిన్.

క. న న్ననవలసినమంటలు, నన్నింటిని బల్కెఁ జేలియ యనుకూలముగాఁ

చిన్నతనంబున మేలగు, కన్నెఱికంబునకు హానిగలిగెనునాకున్.

క. ఇంతటితోవిడువక నిశ్చింతగతిఁ బుసారతంబు సేయంగ మదిలో

సంతసపఱచెడు మోహోక్తాంతుడడై తగవు మాలి కొతుక మొప్పన్.

క. నను నిర్బంధమొర్చెడు, విను నీచేఁజిక్కికొన్న వెట్టిరయితి నే

యనువున దప్పించుకొన, న్ననఁ జాలదటంచు నన్ను నలవఁదలఁచిలో.

- గీ. ఏమిసేయఁగలను సామి నీ యిష్టంబు, చెడకయందునట్లు చేసికొనుము
చిన్నదాన నీకుఁ జేరికిఁజిక్కిలి, నేకతలము కొంచె మేనుజరిపి.
- గీ. ఇంక నీవు నేన నేకమై రతులలో, పెనఁగులాడువిధముఁ జేర్చితోడ
మగువలకును జూపి మానంబు హరియింపఁగోర్మియున్నదేమొ కోడెకాండ.
- క. డొరక యడిగెద వింతయె, నేరవో మోసంపురతుల నేర్పున గూడకొ
జేరుట కేరాకుండిన, దాచికొని గాఢఁగులఁ దనియఁగలవో.
- క. జారులు తమకార్యములకు, గారడములు చేసి కన్యకలఁ గలఁచి నుహా
క్రూరమదకార్తి యడఁగం, జేరరె యాచేడెగతులు చింతిలక మదిన్.
- క. సమరతి సేమఁగ జూడం, దనుకించుకొ లేక యువరతం బాచెలి యు
త్తమముగఁ గాంచునో రతిబంధములం జూడంగ మదిని తత్తరపడునో.
- క. నీతో సమరతి యువరతి, బాతిగ న సమగ లేనిభామామణికిం
జాతుర్యము నేర్పడునం, కేతమునను నలిపిలివి నికృతి నీచేయువుల్.

అని యిష్టధముగా నడిగిన నారాజకుమారుండు తనమనంబున నిట్లు విశ్కరించె.
ఈయదనమాల తన తప్పుఁ గనిపెట్టుటకు కమలవతి నికుంజము లోనికి వచ్చుటవలనను,
ఈరేయి యానికుంజముననుండునునని యాకమలవతి యెఱిగియిండునట్లు నేనిప్పుడు
నెప్పుటవలనను వీరందఱు కృతసంకేతులై తనకిట్లు మానహానిఁగావించిరి. అని తన మనము
నందు కోవభారమువహించి యున్నది. మంచిని చతురములగు వచనముల దీనికోపం
బడంచెదను అని నిశ్చయించికొని యిట్లనియె.

ఉ. వంచన సేయసీకగునె వల్లభ యఁటివి నిక్కమేమిమీ
వంచకరార్తి పెల్లెగయ బాళి మనంబున నే యడఁచి యొ
క్కించుకతోపసీక మది నెక్కుడుసిగ్గుర గుండుకన్నెలకొ
వంచనలేనిచోఁ గలయవచ్చునె నూనశరుండు పెచ్చునే.

అది యట్లుండ నిమ్మ. పెఱచేడియలు వచ్చుచున్న జూడ లరసికొఁగిలి నీడుమన్న
వీడకపోలివనియంటివి. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వినుము.

క. ననుఁ దొలుతఁ జూచి సంశ్రయమును సిగ్గుచు గదుర నీవు మొఱఁగించనఁగ నొ
య్యనఁ జేరవచ్చి నేసాంపుర నీరముం గ్రహింపఁ బూనినయపుడున్.

ఉ. పాదరసాబురీతి బహుభంగులఁ జేరికిఁ జిక్క కాత్త సం
మైదము మీరఁగాఁ దిలుగుమోహనగాత్రిని నిమ్మజూచినే
నాదటఁబట్టి మోవిఁ దమిసప్తు చుఱుక్కున నొక్క నాభికిం
మోదుగఁజేయిఁ దార్పఁగను మీనవిలోచన కేళి నప్పుడున్.

చ. ఘనమగులజ్జ నీవు సముఖంబున నిల్వక నే తొలంగ నే
ననువునఁ జేయివట్టి తమి నప్పుడు కాఁగిటఁ జేర్చి యున్నత
స్తనయుఁగళంబు చేత సరసంబుగ నంటుచు నేర్పుమీఱిసి
విని వడి వీడ్చి యూరులకు వేడ్కఁ గరంబుఁ దెగుల్పునప్పుడున్.

చ. స్తనములఁ బైటఁ జార్చ గను జక్కగ నీవును నొత్తుకొను నుం
డిన వడివీవిఁ జార్చఁగ మది న్నునుసిగ్గుదయింపఁగాఁ దొలం
గనుగమకించి చేలమునుగట్టిగఁబట్టికొనంగ జూన్చి నే
ననువునఁ చేయివట్టుకొని యప్పుడు కాగిటఁజేర్చు చోవుడున్.

ఉ. చేలము నేహరించుకొనఁ జేడియ నీవు విసస్త్రవైన నేఁ
దాళఁగలేక నెజ్జకును దారిచి వల్లని నీవు వల్కుఁగా
లాలితరీతి మన్తధవిలాసరసైకవిమృగచిత్రశక్
మేలిమితో రలిక్రియకు మెల్లన ని న్నృతిహులునప్పుడున్.

చ. అదె యిదె వచ్చె నెచ్చెలి యటంచును వంచనచేతఁ బల్కు నే
మదిభయమంది తత్తరిలి మానుచు నవ్వలికేగ నీవు న
మ్మదమున మోము వంచుకొని మాటికి లేనగ వంకరింప నా
యదనున నీవు నన్ను పరిహాసమొనర్పఁగలేదె ? నెచ్చెలీ.

చ. పలుమరు కేళిమై నిటు లబద్ధపుమాటల బేలుపోలిసి
వలన నొయారి యట్లయని వైశమ నమ్మిక యూరకుంటి యా
చెలువయు వచ్చె ము న్నువిడచెప్పినవన్నియుఁ దప్ప లైనచో
నలిగిజమైన నమ్ముదురె యాత్మల నావగలాడివాక్యముల్.

అదియునుగాక యంపరలెఁగూడునప్పుడు పెఱచేడియలజాడలారసి నీవు తద్ర
తంబు సాలించి శయ్యకు నొఱుగినను వలసిని యవరాధంబు బొక్కటి గలది. అది
నై గింపుడు.

సీ. ముద్దులుగుల్కు నెచ్చెముదామరయందుఁ గులుకులేనప్పులు మొలకలెత్త
బటువుచున్నబులభార మార్వఁగలేక యలఁచి లేనడు మసియాడుచుండ
లజ్జాలిరేక విశాసభాసురము లొకన్నుల సరసొక్క వన్నెగుల్కు
విరులమాలికలతో వీడి పెందురుము నాయురమువై వ్రేలాడు చొప్పుమిగుల.

గీ. తమిలి మగబాడి సల్పినీతమనివాస, మళ్ళడొక శ్రొత్తయైన నే నాశఁ జూడ
కున్నఁ బ్రాణమువోవునట్లున్న నిన్ను విడువలేవైతి నీవు నన్వేడికొనిన.

ఇది తప్పగాఁ గ్రహించినను సరే లేక సూక్ష్మబాధని తప్ప గాదని యెంచి నను సరే.

చ. కలికి రతాంతమందు వలిగబ్బిచనుంగవ తొమ్మఁ గ్రమ్ముచుకొ

మలపున నొక్క మోవి బలవంతముగాఁగ నొసంగి నాకు నీ

వలఁతిగనవ్వుచుం బయిన నందముమీరఁగ వ్రాలి నాధ నీ

వలసితివేమొ పీడవలదంచు వచింపుచు నుంటి వల్లనన్.

అది యలంతిగానుండియును నాకు బలువితయగుచు గురూవదేశమువలె నవరి త్యాఖ్యమైయుండె. అనిచెప్పిన మదనమాల యాతనిచతురవచనంబుల కలరి యావగకా నింబైకొని కమ్మనిమోవి పారకమ్మలిచ్చి ప్రాణకాథా జరిగిన సందర్భవిశేషమునుబట్టి యాలోచించక నిన్నిట్లు విడనాడితిని. స్త్రీబుద్ధి యెల్లప్పుడు మీఁదటివిషయంబుల నెఱుంగక తత్కాల సంప్రాప్తములగు శోకమోక్షాధాదుల బయలుపఱచి తుదకు యథార్థంబు చెలిసిన యనంతరము తాఁజేసినవానిం దలంచుకొని యనుకపించుచుండునది గదా! ఏఁజెప్పిన వచనములకు మనస్సున సంతపించకుము. నీయిచ్చవచ్చినట్లు నాతో నుఖంబులు వడయుము. అని వేడుకొనుచుం బోకిన నారాజకుమారుండు సంతసించుచు నావన్నెలాడితో ననేకవిధసరసాలాపంబులు నేయుచుం బునారతి నలుపఁ గడంగి యాబాలికామణిని శయ్యకుందారిచి తత్కాలనముదితం బగుస్థిగచే పీఠసవరించుకొనం బోయిన యాచారుహాసిని కఠీతటంబున నుండువలి వెంపుడుకూలము నుపాయంబునూఱి నవనయించి దానియనవద్య సౌందర్యలక్ష్మీవిశాసభాచురంబు లగుమనోహరాంగంబులం గని మెచ్చుచుం బచ్చువిలుకానివలులకు గొన్ని తచ్చులు నేయుచుండె. ఆమదన మాలకుఁ గాజపుత్రుండు నిట్టనోన్యనరాగంబులెచ్చి యనేక సురతోపచారంబుల నానందమహింబుధిం దేలుచుండుటంగాంచి యిట్టి సౌఖ్యము మన కిదివరకు లేక పోయెఁ గదాయని యెంచుచు నాప్రాణవల్లభం దలంచుకొని విరహవేదన కోర్వంజాలక సంత పించుచు నాతమాలవృక్షపుఁ గొమ్మలనడుమ నొకయెడ నాకులు దట్టమై గుబురులు గొనియుండుచోట వసియించి వారల విలాసంబులు గాంచుచు నలుదిక్కులును గలయఁ బరికించుచుంటి.

అట్టి సమయంబున నొక యాడుచిలుక యాచెట్టు కొమ్మకు వచ్చి చేరెను. ముఁత్రికమారుఁడా! ఆచిలుక ముద్దు పల్కులును, దాని సింగారంబును, దానిమేని నిగ నిగలును, దానినీటును గాంచిన నారతీదేవి ముద్దుచిల్కయేయని చెప్పవచ్చు. నేయి మాటలే! దానింగాంచినదిమొదలు నాహృదయంబు మోహసాగరమున మునింగి దరి గానకయుండె. ఆవృథు నేను తిర్వణ్ణాలినులభం బగుసలెచాపలంబుచేత దానిసమీప

మునకుంబోయి యా చిలుక ముక్కుతో ముక్కుజేర్చి ముద్దుగొనబోలిని. అప్పుడా
 యాడుచిలుక మొగమియ్యక యొదిగిసిలచి నన్నుంగాంచి యో రాచిలుకా నేను బహు
 దూరమునుండి యాకాశమార్గమున వచ్చుటంబట్టి నాజెక్కలు నొప్పిగొనియున్నవి.
 అంగములన్నియుం బగిలిపోవుచున్నట్లు నలుపుచున్నవి ; దప్పియధికమై నాలుక లోనికిడుచు
 కొనిపోవుచున్నది; ఇంక నాలుగైదు మాట లధికముగా మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తిలేదు.
 నేను బహుదేశములు చుట్టిచూచుచు నస్త్రమయమగుచోట నితరపక్షులసంచారము లేని
 స్థలమును గనిపట్టి యచ్చట రాత్రులు దసించును మరునాడు బయలుదేరిపోవుట
 నియతము. అట్లే జరుపుకొనివచ్చుచు నీదినము ఈ నగరమున ననేకస్థలములు వెదకి
 చూచియు నట్టిచోటుదొరకక తిరిగితిరిగి యుండి యీ పొదరి టికి వచ్చితిని. ఇచ్చట
 నీ పరికామాతురుండవై ననుఁగూడ వచ్చుచున్నావు. లోకమునందు మార్గాయాసముచే
 బడలివచ్చువారికి నింటివారు ఫలమాలాదుల నాభివృద్ధులు సేయుదురు గాని రాఁగానే
 యిట్టిపనులకు బలవంతము సేయరు. అదియుచుంగాక బహుదినములనుండి శరీరసౌఖ్యములు
 మాని విరక్తిచే దేహధారణకుమాత్రమై యాహారాదులు భుజించుచు దినమున కొక
 యూరుగాఁ దిరుగుచు దుఃఖవేగమున నుల్లాసములేక పరులతో మాటలాడుట కష్టపడక
 యుండునట్టి నాతో సుఖము లనుభవించవచ్చుచున్నావు! నీవలె రాజాంతఃపురమునందు
 రసీకలగు నృపకాంతామణుల కరకమలములచే లాలించబడుచు వారలుచేయు
 పోషణములచే సుఖముగఁబెరిగి వారుచెప్పిన చరిత్రాకర పద్యాదులను నేరుచుకొని
 యితరుల కాప్రోదావహముగఁ గులుకు పంతులుపలకు నాడు చిలుకలతో గదా
 నీవు పొందుచేయవలసినవాడవు. నన్ను గోరుట నీకుం దగునా? అనిచెప్పగా దాని
 మాటలకాశ్చర్యపడి నేను సతిత్వరితముగఁబోయి కొన్ని వొండపడ్డుచు కొన్ని ముదురఁ
 బండినమాడిఫలములును సమీపవృక్షముల నుండివానిని గొనివచ్చి యాచిలుకకిచ్చి
 యవి భుజించిన యనంతరము జుబూఫలంబులం గొన్నిటి నొసంగి తద్రసం
 బాయాడుచిలుక యాస్వాదించి మార్గశ్రమను బరిహరించుకొని యాచెట్టు కొవ్వుతైఁ
 గూరుచుండగా నేను దానిసమీపమునకుంబోయి ఓ చిలుకా నిన్నుంగాంచినం దొల్లి
 రాజకుమారికలయొద్దఁ బెరిగినదానివిగాఁ దోచుచున్నది ; లేనియెడల నిట్టి వాక్యాశ్చర్య
 మును మనుష్యవచనములును బట్టువడవు. అట్టిసీకిట్టి దుఃఖకరమగు దశ సంభవించుటకుం
 గారణంబేమియో? తెల్పము. నిన్నుంగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మిగుల
 ప్రేమాద్ధౌఁబ్రయున్నది అని యడుగుచుంటిని. మా నల్లావములు రాజభివ్రండును
 మదనమాలయను విని యీ చిలుకలు పరస్పర మేమో మాటలాడుకొనఁ బోవుచున్నవి;
 ఈకథ వినినము అని జాకరూకతతో నాలకించుచుండిరి. అప్పుడు చిలుక నన్నుం గాంచి
 యో రాచిలుకా! నాకు నీవు సకలవిచారములునుజేసి నేడదేర్చి బహుదినముల స్నేహి

తునివలె నా కష్టచుఖములకు భేదమోదము లొందుచున్నావు. నీకుజెప్పక నా వృత్తాంతంబు మఱియెవ్వరికిం జెప్పబోదు ? అయినను విన్నవారలకు విశేషసంతాపకరమగు నా చరిత్రంబు మీవంటివారికిందెల్ల యాయాసముఁ గల్పించుటంజేసి యేమియుపయోగమని తలంచి యూరకుండుటకు నామఁగి తలచుచున్నను నీ నిర్లీనధము నన్నిప్పుడు చెప్పజేయుచున్నది.

మదనమాల చరిత్రము

ఇంతకు బహుదూరమునఁ బొంచాలదేశమునందు ధరావంతం బనునగర మొక్కటి గలదు. ఆ నగరమును శూరబాహువసువాఁడు సంరక్షణము నేయుచు నాదేశమునకంతకు నధిపతియగు కాంపిల్యనగరాధిపతికి నేటేటం గప్పుంబుగట్టుచు జనులను విశేషాదరముతోఁ బోషించుచుండును. అతనికి జయచంద్రుండును, ప్రతాపచంద్రుండు నను నిరువురుకుమారులును మదనమాల యను కూతునుగలిగిరి. ఆ కుమారు లిరువురును దగు వయస్సున నుపసీతులై సొంగ వేదాధ్యయనంబు చేసి ధనుర్విద్యయందు రామలక్ష్మణులవలె నొప్పుచు బాహువీర్యముచేత శత్రుభయంకరులైయుండిరి. మదనమాలయు గురువుల యొద్ద వినయంబుతో సంగీతసాహిత్యములును ధర్మశాస్త్రార్థంబులునెఱిగి నాటకాలంకారాదులయందు శారదయేయనియు రూపమునందు నిందిరాదేవియే యనియు నాదేశమునందు బ్రసిద్ధికెక్కెను.

ఉ. చల్కులు చిల్కుచల్కు లలబంగరుబొవ్వుయొహూరిమాపులా

చిల్కులజేసి తత్తడిఁజేరునిముల్కులు మేనికాంతు లా

కళ్ళుపసిండితళ్ళులు నిగారపుఁబున్నమ చందమామయా

కుల్కుమిటారిబోటి తెలిగోము మొగంబు నిజంబునెప్పెదన్.

సీ. కనులైత్తిచూచెనా కలశవయోనిధియల లటు వీచినయట్టులుండు

రక్తిమైబత్కెనా రాజకీరావళుల్ చెలఁగి వల్లినయట్లు వెలయుచుండు

సరసతనవ్వెనా శారదచంద్రికావళులు పర్వినయట్లు వన్నెగుల్కు

లీలమైనడిచెనా బాలచరాళంబు లనురక్తిఁ దిరిగినయట్టులుండు.

గీ. సంగకాంతులుపర్విన నచటనచట, హాటకద్రవములునల్లినట్లు లుండు

కన్నెసింగారమెన్న నాకలగర్భునకును శక్యంబుగాదని నమ్రవచ్చు.

మఱియు నాకన్నియ యష్టాదశవర్షీయయయి యనన్యసామాన్య రూపరేఖా విలాసంబుచే జూపరుల కత్యాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచు నఖిలములగు నలంకారభేదము

లందును భందశ్శాస్త్రమునందును, నాటకములయందును, రసవిభేదములలోను, తనతో సాటి భూలోకమున లేరని నకలవిద్వజ్ఞులు స్తుతియింపఁ జతుస్సముద్రముద్రితధరామండలంబునందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కెను.

అదియునుగాక తనభక్తివిశ్వాసములకు వశగతతై పెక్కందు పెక్కు దేశములనుండియేతెంచి కాపాలిక, భాగ్య, క్షపణక కాంతలు మిగుల వృద్ధులగు వారును పరివ్రాజకలును తనసరసన వసించుచు నప్పుడప్పుడు సమయోచితకథాలాపములు నెవ్వఁచుండ నందుఁ దత్తదేశరాజకుమారుల వీర్యాదార్య గాంభీర్య తైర్య సాహసవిద్యా వైపుశ్యాదుల నడిగి తెలిసికొనుచుండు.

కట్టుండ నొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నసమయమునఁ దనయింటి కేతెంచిన యొక్క కాపాలికకాంతం గాంచి భక్తిపురస్కరంబుగ నమస్కరించి తగువిధులంబూజించి యన్న పానాదులఁ బరిత్యజ్ఞుడై నెఱియింపఁబడిన నుభయనంబునం బరుండియుండు నాయమపాదంబులు తనతోడలపై నిడికొనియెత్తుచు నామదనమాల వినయముతో నిట్టనియె. ఓయమ్మా మీరు నకలదేశములు సంచరించుచు నచ్చటచ్చటనుండు భూపాలుకుమారకలను శౌర్యతైర్యాది సంపన్నులను గాంచియున్నారగదా ! వారలలో నత్యధికుండును సాహిత్యవిద్యాపారంగతుండునుగు రాజకుమారుండు గలఁడని యెఱింగింపుడు అని ప్రార్థించిన నాకాపాలిక నిట్టనియె. ఓమదనమాలా నీవడిగిన ప్రశ్నమునకు మనంబున చాలసంతసించితిని. నీ చేయిపరిచర్యకు మిక్కిలి ప్రియంబంది నేను భవదీయరూపలావణ్యాదులకుం దగిన యొకరాజకుమారుని నీకుండెల్లంగోరి నోరెత్తఁబోతిని. ఇంతలోన నీవె నన్నడిగితివి మంచిదయ్యె. ఇదిగో యీచిత్రిఫలకంబుం జూడుము. ఇదియె యారాజకుమారుని యాకారరూపరేఖాదులను నద్దంబయియున్నది. అని తనయొగవట్టికల నంతర్హితంబై యున్న యొకచిత్రిఫలకంబుదీసి చూసెను.

నీ. తరుణాబ్జవత్త్రనేత్రప్రభా మోహనమందహాసాననసుందరుండు

అపేనవిపులబాహంతర పలంబిసవరత్నహారకునప్రభుండు

పరిపీనకరికరపరిఘాద్వయోపమబాహుచుదితజానుభాగయుతుండు

తప్తహాటకకాంతిధళధృతౌరుణ్యలక్ష్మీశుభాంగవిలాసతనుండు

గీ. లలితసౌభాగ్యరేఖావిలాసరాశి, తైర్యగాంభీర్యశౌర్యవిద్యానునుండు

నభినవోద్భూతమన్నభిఘోషుడైన, భూపతికుమారుడొకడందుఁబోలుచుచుండె.

అట్లులేమనోహరం బైన రాజకుమారునియాకారంబు గాంచి యామదనమాలయు తనహృదయంబున నచ్చేరువందును నాచ్చిత్రిఫలకంబుఁ దనచేతికందుకొని యోభగవతీ యంతండేదేశపు రాజకుమారుండు ? ఈతని యాకారాదులంగాంచినం జతుస్సముద్ర

ముద్రితంబగు ధరామండలము నేలంగలఁడనితో చెడిని; నవి ప్రరముగ నాకుం డెఱుపుమన నాకాపాలికియొ నోమదినమాలా యితఁడు చిత్ర కేశనగరమునకు రాజైన శత్రుం జయిని కుమారుఁడు. మదనమోహనుఁడని యితనికిఁ బేరు. ఈతని గుణగణంబులువర్ణింప నహస్రముఖుండగు నాదిశేషుండైనను శత్రుండుగాఁడు “ఆకారసదృశ ప్రజ్ఞః” అన్నట్లు బుద్ధిచాతుర్యమునుగూడ నాకారముని కనుగుణమయియుండును. అనియన్నియునట్లుగఁడ నభిలవిద్యాపారంగతుండైయుండు నితనికి సాహిత్యకళారహస్యము ముంగొంగుబంగారము. నిన్నుం గాంచిన యప్పుడె యారాజకుమారుండును నాకు హృదయసన్నిహితుం డయ్యె. నేను దేశములు పెక్కులాచుట్టి చూచుకొనుచుఁబోవుచుండి యానగరమున కేగి యానాగరికులవలన నతని సౌందర్యాదులు విని యొకనాడు తద్ద్రవంబునకుంజని సత్కృతులఁబడసి యాతనియొడం గలిగిన ప్రీతిచేత నీపటంబున నారాజుగొమరునియాకారంబు వ్రాసియుంచుకొని యప్పుడప్పుడు గాంచుచున్నాను. అనిచెప్పిన మందారమాల యేమియు ననక గుచకుంభంబులపయిం బులకలుగ్రవ్వు నానందబాష్పంబులు కన్నుల నిండి వర్షమైదీవె, బిఱుచెమటలుగలుగ నూరకచూచుచుండఁగా నాకాపాలికి తనలో నీరాజపుత్రి యీ కుమారునియం దాసక్తిఁ జెందియున్నట్లు తోచెడిని; దీనియొద్దనీపటం బుంచిపోవుటయే మంచిది; యని యాలోచించి యామదనమాలతోనిట్లనియె. ఓకస్యకా మణీ సీవు కనుఁజెప్ప వేయక యారాజకుమారునాకారంబుం గాంచుచుండుటంబట్టి యీతని యందు నీకనురాగంబు విశేషించినట్లు లవగతంబైనయది. ఇది యెల్లశ్రేయంబులకు మూలంబు. ఈఫలకంబు నీయొద్దనయఁడనిమ్ము. ఇది నేను నీయెడలన చ్చియిచ్చినది; గానఁ గైకొనుము; నిషేధింపకుము. అనిచెప్పి యాకాపాలికి మదనమాలకుఁ దాఁగొని తెచ్చిన చిత్రఫలకంబిచ్చి యారాజపుత్రి చేతఁ బ్రార్థింపబడి యానగరంబున పసింపుచు ననుదిన మును గన్యకాంతకపురమునకు రాకపోకలు సేయుచుండె.

ఇట్లుండనొకనాడు శూరబాహువు సమస్త సామంత మంత్రిపురోహిత పార వర్ధంబుతోడఁ గొలుపుటాటమునం బేరోలగంబున్నయవనరమున నచ్చటికిం బ్రతిహరి వచ్చి జోహారుచేసి దేవా! కాంషిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్తమహారాజుగారియొద్ద నుండి తత్పురోహితుం డగుబ్రాహ్మణవరుండువచ్చితమదర్శనముకొఱకు మోసలయందుఁ గ చియున్నవాఁడు. ఆక్షానుసారముగఁ బ్రవర్తింతుననఁగా శూరబాహువును మిగుల భయభక్తులతో నాననంబువిడిచి లేచి నిలువంబడి సమీపముననుండెడి విప్రవర్యునిం జూచి అయ్యామీర లేగి యాజయవర్తమహారాజుగారిపురోహితునిం దగువిధంబున సత్కరించి సభ స్థలంబునకుం గొనిరండు అనిన శూరబాహుని పురోహితుండును పట్ట యనిలేచి యాప్రతీహరితోఁగని యక్ష్మివలెం బ్రజ్వలించుచుండు బ్రహ్మతేజంబున

నోష్ఠుచున్న పాంచాలాధిపతిపురోహితుని గాంచి నమస్కరించి యాచిధ్యమిచ్చి గోవు నొసంగి కైదండ యిచ్చి తోడుకొనివచ్చి తేనికెసమీపమున నమర్చుబడియున్న మఱి మయాసనంబుపైఁ గూరుచుండనునిచిన రాజు నమస్కరించి తదాక్షుచే నుపవిష్టుండయ్యె. అనంతరిము మంత్రి మొదలగువారెను తత్తదుచిత్రస్థలంబులం గూరుచుండిరి. ఇట్టులాకింత తడవు జరిగిన యనంతరము పూర్వము వాపురోహితునిగాంచి యిట్టనియె. ఓవిప్ర వర్యా కాంపిల్య నగరాధిపతియగు జయవర్తమహారాజు సేమంబుగనున్నవాడే? అతండు మాయెడల దయారసంబుతోఁ బ్రశ్నర్తించుచున్నాఁడుగదా? సులసామంత రాజులు నాయనకుఁ బ్రతిసంవత్సరము సంపవసిన కన్నములు సమయము తిప్పక పంపు చున్నారే? దేశమునం బ్రజలు నిరుచద్రవంబుగ నుఖించుచుండుదురుగదా? ఇప్పుడు నాయొద్దకుం దమరి సంభుటకుం గారణంబేమియో? లేవడ నెఱింగించిన నవ్విధానంబు సంప్రవర్తింపగలవాడను. అని చెప్పఁగా నాపురోహితుండును సుతసంబుతో నోరాజు జయవర్త క్షేమంబుతోడనయిన్నవాఁడు! సామంతరాజు లాయన పేరుదలఁచినయంత మాత్రమున నులికి తమ తమ కప్పముల మనుమున్న పంపుచున్నవారు. తదీయబాహు సాలంబున మహాగుప్తినొంది జనులు నిత్యసంతోషమున నోష్ఠుచున్నవారు. ఆజయవర్త మహారాజు సీతోబహుదినముల నుండి సఖ్యంబుపాటించుచు నిప్పుడు సంబంధమును బాటింపఁగోరి యున్నవాఁడు. మొయరుపురసంబంధము సర్వజనక్షామసియంతలై యుండు ననుటకు మీరియభిజనంబులును సుగుణసంపత్తియును శౌర్యతైర్యావిగుణగణసీయతలు నొండొరులకు సమానంబులై నాధుజక్షామసియంబులుగనుండుటయె నిదర్శకంబునంపద యన్ననో యఖిలదేశ విభులసంపద కధికములు కుబేరునికి సాటియయి యొప్పుచున్న యది. అదియునుం గాక మొయింటికివచ్చి యతిధిసత్కారంబులవడసి యప్పుడప్పుడు కాంపిల్యనగరమునకే తెంచిన విప్రవర్యులవలన సీతనూజాత యగుదుదనమాలయావ రేఖాలితయములు విని తనకు నా కన్యారత్నమును సర్వారతేశపురప్రధానమహిషిగా జేసొనందలంచియున్న వాఁడు. ఈ సంబంధమునుగుఱించి మేము మీకు విశేషముగ నుగ్గడించవలసినదేమియు లేదు. సర్వంబు సీవయెఱుంగుదువు. చక్రవర్తియగు నాతనితో సంబంధమునల్పిన నీకు పాంచాలదేశపు రాజులందఱును వశగతులయి ప్రవర్తితురు. నీవును స్వతంత్రరాజవగుటయుం గాక యాచక్రవర్తికి సమానుడవుకాగలవు. ఇంక కన్యకాయాచి కాయపంమాతాచిత్రంపితాశ్రుతం బాంధవాకలమిచ్చంతి" యన్నట్లు కన్యకయ్యాచి కాయించందగిన నవయౌవనమనోహర మగురూపసంపత్తియు; తమకూఁ టురు సౌఖ్యవడవలయునను కోరికతో మాతృజనము మనోరధింపెడి ధనసంపదయు; తనకిం దె నధికునితో సంబంధముచేసేలిమి గదా యనునభిమానము పాటింపందలంపు

గలవాడగుటవలన తండ్రిగోరెడి గొప్ప ప్రసిద్ధియు; బాధుజనములు శయనాసన భోజన లీలాసరసాలాప ప్రముఖములు తమకంటె దక్కువయగువానితో సలిపిన నవమానంబు దప్పక గలుగునని యభిజనంబును ముఖ్యముగఁ గోరుచుండుట సిద్ధముగదా? అట్టిమహా కులప్రసూతియు నాజయవర్తకు గలవనువిషయంబు నేనువస్యసించి నీకుఁ జెప్పనక్కర లేదు. ఆయన సిద్ధుడు “శ్లో. నృప్తేన్నమిరేవజనాః” అన్నట్లు మీరునువారును సం బంధముచేసికొని యపరిమితానందాంబుధిం దేలుచునుండఁ దత్సౌఖ్యగ్రహణ మహా తృప్తంబుం గాంచనేలెంచి మీయడినభిక్ష్యభోజ్యాహారసంపన్నులగుమృష్టాగ్నింబు భుజి యింప మావఁటివా రిగునితరులెల్ల మిక్కిలిమక్కువ గల్గియున్న వారనువిషయంబె యిప్పుడు మీతో మందలించవలసియున్నది. అని నెప్పుఁగా విని శూరబాహువు పురో హితునిం గాంచి యోవిప్రవర్యో మీగ లుపస్యసింపవలసినవనియు నుపస్యసించితిరి. జయవర్తకును మాకును సంబంధముకలిగె నేనియది సకల జనశ్లాఘనీయంబైయుండునను టకు సంచియంబులేదు. లోకమున గొందఱు తమతమ కన్యకలు పసితనంబున నుండఁ గానే యభిజనరూపవిద్యాసంపదలం గలిగియుండు కుమారులకిచ్చి వివాహము చేయు చున్నారు. అటుకాక కన్యకలు బుద్ధియెఱిగి యుక్తాయుక్తపక్షానముతోనొప్పుచు దారుణ్యమునిండాది యయ్యాజానపదులపలన నాయారాజవమారుల శౌర్యతైర్యాది గుణములెఱింగి ప్రమాణాంకరంబులచేత వానినిక్కువంబు తెలిసికొని తామైవరించి రేసి పిదప వివాహంబుచేసియిచ్చుట మాకుం గులక్రమాగతంబు. కాన నామాత నభి ప్రాయం బెఱుంగక జయవర్తకిచ్చెదనని యెను దృఢముగఁ జెప్పంజాలను. ఆతనియిందు నాకొమార్త కభిప్రాయంబుగలిగెనేని మిగులసంతోషము. లేనియెడల నిందు మమ్మ నిర్బంధించుటవలన నుపయోగములేదు. ఆమెయభిప్రాయం బెట్టిదియో? మీరు నాతోఁ గన్యాంశపురమున కేతెంచెదరేని వెల్లిదమగు, అని చెప్పి సభచాలించి యా పురోహితుని దోడ్కొని కన్యకాంశపురంబునకుం జనియె. అంతకుముంద చేటిజనసమా సహితయైవచ్చియున్న యాశూరబాహుని పట్టమహిషి యగుజయమాలిని యెదురేగు దెంచి భక్తిపురస్కరంబుగ నాపురోహితునికి నమస్కరించి యాలిభ్యంబొసంగి ప్రాణ నాథునిం గైదండయిచ్చికొనిచని యిరువుర నర్హాసనాసీతులంగావించి యొకచేటిక నా బ్రాహ్మజునికి పట్టివేరుపిపనచే విసరున ట్టినరించి తానును దనపెనిమిటిసమావముననిల్చి నవరత్నములుచెక్కియుండుకాడగల యొకసురటిఁగోని విసరుచుండెను. అప్పుడు మదనమాలయ సర్వాభరణభూషితయై తనకుం బ్రాణపదం బగునన్నుం దనచేలిపై కెక్కించుకొని యెక్కిడకువచ్చి భక్తిపురస్కరంబుగ బ్రాహ్మజునికి తండ్రికిని నమస్క రించినిలకె. అప్పుడు శూరబాహువు తనకూఁతుతో నిట్లనియె. ఓక్షమారీరత్నమా మన

పాంచాలదేశపు చక్రవర్తియగు జయవర్మమహారాజు సిగుణగణంబులువిని నిక్కుం బరిణయంబు చేసికొనందలంచి తనపురోహితుని రాంబరముగాఁ బంపియున్నాఁడు; ఇండు నీ యభిప్రాయంగేమియో యెఱుకఁజుటయు నాకన్యారక్షము సిగ్గుచేఁ దలచుచున్నది అయ్యా తమతమ కన్యకాజనమునకు జనసేవనకుఁ ప్రభువులు గదా? ఇహా. పితారక్షణి గామారే భర్తారక్షణియోవనే, రక్షణివార్థకేపుత్రాః నస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హతి. అను నీతికాస్త్రము స్త్రీలను తారుణ్యమువచ్చునఱకుఁ దండ్రియు, తారుణ్యము సంప్రాప్తమయిన యనంతరము భర్తయు, తారుణ్యము గడవిన యనంతరము పుత్రులును రక్షింపవలసియిండునని తెల్పుచున్నది. మఱియు స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్య మొకప్పుడును లేదుగదా. అట్లుండ నన్నడగవలసిన దేమున్నది. అని యనుచుండగా నాయమ మాటల నాక్షేపించి నడుమ చే నిట్లంటిని. ఓరాజా! నామనవి వినుము.

సీ. బాల్యంబువీడి సంప్రాప్తయోవన యగునబలామణికి లజ్జ యధికమందు రందు పెండిలికథ లడిగిన తమభావ మించుకయైన నూచింపరండ్లు తనమనోవర్తి యాసపు నెన్నివిధముల నడిగిన పరులతో నాడరండ్లు శౌర్యగాంభీర్యాదిసంపన్నులై నాన సంకరంగంబున నందురందు.

గీ. రదియకాలక్రమంబుగనంగకముల, నుభగతరమారవేదనావిభవనూచి తన భాషాపాండురత్వాదివిప్రలంభి, ములఁ జతురలైన నఖిలకుఁ జెలియొసండ్లు. ప. కాన నిప్పుడి తన్నంగియభిప్రాయంబెఱుంగుట దుర్లభంబు. మఱియును.

క. తరుణులభావ మెఱుంగక, పరునొక్కనిఁ గూర్చిలేని వనితలు లోనం గర ముప్పులించుకొందురు, ధర కన్యకభావ మెఱుంగఁ దగు జనకునికేన. ప. అదియనుంగాక.

గీ. తానుగోరినట్టిధవుని కియ్యక యన్య, వరునికిచ్చెనేని వనిత వెతలఁ దగులు; నట్టితల్లిదండ్రులు తనకూతు, కపరిహర్యులైనయరులు గారె. ప. అంతియకాదు లోకసాధారణం బగువిషయం బొకటిమందలించెదవినుము

సీ. రమణికి గుచశోరకము లురంబునఁ దోపఁ బలివాంధ తోడనె వైకిఁదోచు వెలఁదికి మైదీఁగె విస్తరిల్లు చు రాగ కోరికల్ తోడనె గోలుకొనును నతి కవలగ్నంబు నన్నగిల్లుచుఁండ సరగున తైర్పొంబు నన్నగిల్లు బాలకుఁ బిఱుఁదులు బటువులై కనుపట్ట రితివిధేదక్షానరక్తి ప్రబలు.

గీ. నభినవోద్భూతయోవన లై నకన్నె, లకు మనోభవతాపంబు ప్రకటమగును నదియు లజ్జాయవనికాభ్యంతరంబుఁ, బాయఁగా లేకన్నన బయలుపడవు.

కాన నీ సుతారత్నంబునకు నంతరంగంబున గాంతవిషయానురాగంబు కదం బిడియున్నది. అభిజనవిద్యావిశేషవినయగాంభీర్యాని గుణయుక్తగావున నీయమయను రాగం బేకాలంబనఁబ్రేయండును. ఆయాంబనంబైన పురుషుడు నతిమనోహరుం డును రూపయావనలక్ష్మీ విభాసురుండును గులీసుండునై యుండునని లలంపుము. విన మియింతికి,

సీ. రాగంబు హృదయాంతరంబునఁ జూపట్ట గుండపాకుల హెచ్చెఁ బొండిమంబు మది మనోరథము లమందమై పర్విడ నడలఁగా మాంద్యంబు గడలుకొనియె మగనివై వాంఛలు తగురితిఁ బెంపొందఁ గార్వ్యంబు దేహనఁ గ్రమ్మకొనియె సంకల్పములయందు నరసునిరతిగల్గ విషయాంతరంబుల విరతి గల్గె.

గీ. నభిన వాగతతాదుజ్యవిభజనాశ, గళితధైర్యహృదంశరగహ్వరమున నభినబాణుండుదాచియున్నాడురాచ, కొంచు నొక్కనిగాంభీర్యగుణవిభూష.

చ. జనకుండు సూపునట్టివతి సారసబాణుండు సూపినట్టిమా
గునుండగుభక్తకంటె నధికత్వముఁ జెందఁడు గానఁ దండ్రయున్
సునిశితబుద్ధియే యయిన సూనశరుం డెఱింగించినట్టిరా
నినిఁ గొనితెచ్చి పెండిలి వినిశ్చితరీతినిఁ జేయ మేలగున్.

అని యిట్లునెప్పిన నన్నుం గాంచి నాపచనముల కచ్చెరుపందుచు నాశూర బాహువు మందహాసంబుతో నోచిల్లుకా నీవు నెప్పినమాట లన్నియు యుక్తియుక్తంబు లయి వెలయుచున్నవి. ఇంతవరకు నుపన్యసించినరీతి నింకొక్క విషయంబును నిస్సంశ యంబుగ నుడివెదవేని చాల మేలుచేసినదానవోడువు. అదియేమంటివేని మన మదనమాల హృదయాంతర్వర్తి యగుటకూడఁ డెవ్వరుండో యెఱుంగుదువేని తేటవఱుచునని. అని యడిగిననేను నారాజచంద్రునితో నిట్లంటిని. ఓ మహారాజా నన్నింతమూరం బడిగెదవు. తెలిసినంతదనుక విన్నవించెదను. మన మదనమాల యొకకాపాలికి యిచ్చిన చిత్రఫల కంబుఁ గాంచుచుండుటవలనం జిత్రకేతన నగరాధిపతికిం గుమారుండైన మదనమోహ నునివై ఆశఁగొనియున్నది యని సూచికంబైయుండెడిని. ఆ కాపాలికి యిచ్చిన చిత్రఫలకంబును ఆ రాజకుమారుని రూపమమరియుండుదాని నొక నిమిషంబైన నెడ బాయదు. అది యామెచేతికందినది మొదలు,

గీ. చెలులతో మాటలాడదు కలువకంటి, చిలుకలకుఁ బన్యములు నెప్పఁజేర రాదు,
రాజహంసములకు నడల్ రక్షిఁగఱుప, దెంత యడిగిన నుత్తర మిడదు మాకు.

ప. అదియునుంగాక.

సీ. ఒకవేళఁ గుచకుంభ యుగముపైనిడుకొను నొకవేళ మోమున నొత్తుకొనును
ఒకవేళ ననిమేషయుక్తిమైఁ గనుగొను నొకవేళఁ గొంగిట నుంచుకొనును

ఒకవేళ బ్రహ్మయై యోలి బ్రాహ్మసేయు నొకవేళ రతికేళి కురవడించు-
నొకవేళ నునుమోది నొగి నొక్కగముకించు నొకవేళ విరహార్తి నొట్టబోవు.
గీ. మఱియు నొకవేళ నేకాంతమందీరమున, నరసచూడుచు నేస్తకాదురకయున్న
మోడితోజూచు నీరీతి మోహనాంగి, చిత్రకూటునితో లీల జేలగుచుండు.

అని చెప్పినవిని రాజును మనంబున సంతసించుచు దనదేవింగాంచి యోజయ
మాలినీ యాచిలుక తెలివెడివియన్నియును యథార్థంబులయి యుండునవియే? యని
యడిగిన నారాణియు మందహాసముతోనట్లుకాదేని యాచిలుక యిట్టేల యుపన్యసించు
నని పల్కుగా సిగ్గుచేతదలయెత్తలేక తనవిషయములన్నియు బట్టబయలుసేయుచిలుకపై
కోపగించుకొని గురుజననవిధంబుగాన నేమియుసేయనేరక యూరకయ తనలో
దానున్నలికముపడుతనకూతు నేమియు నడుగలేక రాజును పురోహితునింగాంచి
యోయయ్యా విషయమంతయు మీహృదయమునకువచ్చిన యదియే? బయవర్తకు
వృత్తాంతము విన్నవించి మాయందుఁ గరుణారసము గలిగియుండునట్లు సేయుండు అని
చెప్పి యాచిపునికి జాంబూనదాంబరాభరణాదులు బహుమానంబుగానొసంగి యంపివే
సెను. ఇవిధముగ నాపురోహితునింబనిచి రాజు అనాడు జయమాలిని యుండునంతః
పురంబునకుంజని యందునాహ్నికకార్యములు జరిగించుకొనుచుండె. మదనమాలయు
తనగురుజనంబు తననగరుబాసి చనినతోడనే నాయొద్దకువచ్చి నన్నుంజుఱచుఱజూచిన
నేనును ప్రియనఖి నాడై గోపగించుకొనకుము. మీతండ్రియడిగినవృథు నీవేమియు
ననలేక సిగ్గుపడుచు మనోగతంబు నెప్పులేకయుంటివి. ఇట్టిసమయముల సమీపమున
నుండుప్రియనఖి కన్యకామణికిం గలసాధకంబులు పరికిలించుచు నమదాచితంబుగ
నాయమయభిప్రాయంబు వెల్లడిచేయవలయు; అట్లుసేయనినాడు దానికిం గలుగు
బాధలు సూచి సంతపించు. ఇప్పుడు నీయభిప్రాయంబు వివరింపవైతివేని యాపాంచాల
దేశపుచక్రవర్తికిచ్చి పరిణయంబుసేయ నీజనకుండుయత్నింపకమానఁడు. ఇదిసీకనిష్టంబు
గాన నిట్లుచేసితి. ఇందేదైన నీకనిష్టంబుగలదేని నన్ను శిక్షింపుము. అనిచెప్పిన నామదన
మాలయు నాయందు మిగుల సంతసపడుచు నోచిలుకా నీవునమాచారముగురుజననన్నిధి
యందు విన్నవించుటచేఁ గొన్ని కార్యముల కనుకూలకయుఁ గొన్ని కార్యములకుఁ బ్రతి
కూలతయు సంభవించును. నేను మదనమోహనునియందు అనరక్తచైత్రయున్నదాననుట
విని పాంచాలదేశపుచక్రవర్తి మన కప్రియంబుసేయకమానఁడు. ఇదిప్రతికూలము. నా
తండ్రియు శిఘ్రిముగ నన్నామదనమోహనునికిచ్చి వివాహంబుసేయఁబ్రయత్నించు.
ఇదియనుకూలంబు. నన్ను బాంచాలాధిపతి కియ్యం బ్రతిజ్ఞ చేయకమునుపె నాతండ్రి
కిని యెఱింగించుట మేలని యిట్లుచేసితిని. రాజోవుననర్థకంబుం జరిగింపవైతివి. ఇంక

నీ విషయంబునం దామసించినఁ గార్యంబుచేడును. శత్రుంజయునికుమారుం డగుమదన
 మోహనుని కీవృత్తాంతము విన్నవించి గులిత్కరితగతి నాతని సీనగరమునకుం దోడ్కొని
 రావలయును. ఇందుకుం దగినసారలె స్వరో? మనంబునకురా లేదు. ఏమిసే యుదును
 అనిచెప్పగా నప్పుడు నేనిట్లుంటిని. ఓ దనమాలా భవదీయప్రాణనాయకునిదోడ్కొని
 వచ్చుటకు నన్నుఁబంపుము. వేగిరంబచని యతనికి నీవృత్తాంతంబెఱిగించి తోడితెత్తును.
 అనఁగా సారాజమాతురు చిలుకా నీవు మదనమోహనునికి దగినసమయోచితాఘాత
 ములు పచించి యాతనికి నాయెడలఁ గరుణజనియించుండేసి యిచ్చుటకుం గొనివచ్చుటకు
 ననుర్ధురాలవే? అయినను ఒంటరిగా నిన్నింతదూరము వచ్చుటకు నామనంబొల్లదు. నకల
 జనయనవిలాభసేయంబగుసూక్ష్మలీల గాంచిన నెల్లవారును నిన్ను పట్టికొని బంధింపఁ
 దలంపకమానరు. నీ విల్లిరిడిచి పోయినదిమొదలుకొని నురల నాచేతికి దొరకువరకును
 ప్రాణంబులు కల్లడవడుచుండును. అనఁగానందుకునేను రాజపుత్రీ నీవుచెప్పినదినత్యమే?
 అయినను నేను నాచాతుర్యముమెఱియ నెవ్వరికి నగవడకుండంజని గూతనికి వృత్తాం
 తము విన్నవించి వేగిరంబవచ్చెద. అనిచెప్పిన నందుకొడంబడి యారాజకొమారిక “మం
 చిది నీవితరులచేతఁ జిక్కకుండఁ దప్పించుకొనిరాఁగలదాన వనుటకునందియంబులేదు.
 అయినను స్త్రీశాతి యొంటరిగాఁ జరగూడదుగాన బహుదినములుబండ్రి నీకు భర్తగాఁ
 జేయవలయునని నేనత్యాదరముతోఁ బ్రాణపదంబుగఁ బెంచుచు వచ్చుచున్న కల
 కూజితం బనురాజకీరమును నీకునహాయముగాఁ బంపెదను. దానితోఁగూడనేగి నీవీ
 కార్యంబును నెరవేర్చుకొనిరమ్ము. అనిచెప్పిన నేనుసిగ్గుచే నేమియుననక యూరకుం
 డఁగా నామదనమాల ప్రాణసభి యగుమళికయనునది యామెతో నిట్లనియె. ఓప్రియ
 సభి నీవొకించుకయైన నాలోబింపక వల్కుచున్నావు. మనకలకూజితము ఈచతురిక
 చక్కండనమును చాతుర్యంబును మనముగ్గడింపఁగావని దీనియందుమరులుగొనియున్నది.
 అంతియకాదు! దీనిసెప్పుడెప్పుడు కనుగొందునాయని దినమొక్క యంగముగాఁ గడపు
 చున్నయది. అదియిట్లుండ నీవు కొన్ని దినములకుముందొకనాఁడు సాయంసమయమునఁ
 గలకూజిత ముండుపాజరీమునకు నమిసించి యనేకవిధము లగుచమత్కారవచనములు
 నెప్పినను అయ్యెమియుఁబలుకక కేవలము చింతాక్రాంతంబై యుండుటఁగాంచి
 సమీపమున నుండునావల నీకీరమాహారాడులయ దిచ్చమానియుండుటయెఱింగి విరహ
 పాండురం బగుసారాజకీరముశరీరమును గాంచి నాతో ఓమకరికా ఈశుకము చతురి
 కయం దత్యంతానురాగంబుజెంది మదనవేదనఁదాళంజాలకయెన్నట్లుతోఁచెడిని. మన్న
 ధునికి బ్రాణంబులు మాత్రమే విషమంబులుకావు, చర్యలును విషమంబులేకాన నుపే
 షింపందగదు. ఈకీరంబులకుం బరస్పరానురాగంబు కలుగుటకైకదా మనము కలకూజి

తముగుణములు చతురికయొద్దను చతురికగుణములు కలకూజితమునొద్దను బ్రతిదినము నువన్యసింఛుచుంటిమి. ఇదివర కవి యొండొరులముఖంబులు గాంచుకొన్నవిగావు. ఒక మంచిముహూర్తంబు విచారించి యారెంటికిం బరిణయమహోత్సవంబు బహువిచిత్రముగ జరిగింపవలయును ; ఇంక నాలస్యముచేయంగూడదు. అని చెప్పియుంటివిగదా ? అట్టికలకూజితమును ఈచతురికతో బంపిలివేని నీకార్యమయిన యట్లే తలంచవలయును. ఒక పేళ యిది యొకించుక నీమీఁదిమక్కువచేతఁ గొంతదూరం బరిగినను కలకూజితంబు మనోహరము లగునుద్యానములను శ్రోవలోఁగాంచి వానియందు నీచిలుక నడ్లగించి యడ్లగించి వలరాచపనులఁ గాలంబుగడపుచు శరీరంబెఱుంగక విహరించుచుండును. ఇదియెకాక మదన మోహనునికి ఈ వృత్తాంతంబు నెవ్వట కింతదూరంగా ననవు. అని చెప్పఁగా మరకొకచరణములు విని మదనమాల కొంచుమాలోచించి మరకరింఁగాంచి యోసఖి నీవుచెప్పినదినరే ; ఇండుకొక యొక్తిచేయవలయును. అది యిప్పుడ నీకుం దెల్పెదను. కలకూజిత ముండుపంజరముం గొనెగమ్ము అనిన నామరక యట్లుచేయ మదనమాలయం నన్ను నాకలకూజితమును గాంచి యోశుకములారా మీరిరువురు నెచ్చోటను నిల్వకచని చిత్రకేసనపట్టణమున నా రాజకుమారునింఁగాంచి నా వృత్తము విన్నవించి యాతనిం దోడ్కొనివెత్తురేని మీ యిరువురకును నవరత్నచోరములు మొదలగు నాభరణముల నబరికరించి వచ్చిననాఁడె మహోత్సాహకరంబుగ బరిణయమహోత్సవంబు జరిగింతును. నాకు బహిశ్చరంబు లగుప్రాణములుగాఁ దలంతును. నా కాంతుని గొనితెచ్చియియ్యక మీ రిరువురును నొకపేళఁ బరస్పర మనురాగానుకూలముగఁ బ్రవర్తింతురేని మీమొగంబైనఁ గాంచను. అట్లు మీరు ప్రవర్తించితేరేని నామీఁద అనయంబుది. నాప్రాణములచేత శసింపంబడుదురుగాక. మీరిరువురును పంజరములొనున్నవానిఁగాఁ దలంచుకొని రాత్రులయందు వెన్నేఱుస్థలములంబరుండుచు నొకటితో నొకటి విశేషముగఁజేరి సరసాలాపాదులు నలువక పోయి కార్యము సాధించుకొని రావలయును. అనిచెప్పి మరక తెచ్చియిచ్చు శర్కరలను పండ్లును భుజియింపఁజేసి పంజరములుదెఱచి యాశుకమును నన్ను వదలిపెట్టెను. మదనమాల యడిగిన యాజ్ఞకు భంగంబుగలగకుండ మేమిరువురమును చిత్రకేసనపట్టణపుమార్గముం బట్టితిమి. దానితోఁ గూడ నేనును నాతోఁగూడ నడియను పోవుచున్నార మని యంతమాత్ర మెఱుంగుదు మంతెకాని యొండొరులం గన్నులెత్తియైనం జూచుకొన్నవారముగాము. ఇట్లు చని కలి పయదినముల కానగరమునకు సమీపముననుండు నుద్యానమునంజేరి కొన్నిఫలములు భుజించి పథశ్రమగాను సపనయించుకొనుచుండఁగా నచ్చోటికి సమీపమునఁ దెక్కింపు కాంతామణులు పేదనూటలాడుట కింబడిన మే మక్కడకుం జని యొక

చోట నొకకొలనికెదుట నలిమనోహరముగఁ గట్టంబడియుండు దేవాలయంబుం గాంచి యద్దాని వాకిటను నువర్ణఘటంబులం దత్సరోవరసీరంబులు గొనితెచ్చువారును పుష్పఫల వస్త్రసముదయంబులు గొనియండిచ్చువారును మఱియు ననేకవస్తుసంభారములు మోచు కొని వచ్చువారుపై తిరుగుచున్నకన్యకామణులం గాంచుచు నాగుడిలోనం బ్రవేశించితిమి.

ఆచోట నొకరాజమహిషి నిందుధరసుందరికిం బురోభాగంబునం గూరుచుండి బ్రహ్మసనస్థియై నేత్రములు ముకుళించి నృటికాక్షమాలికను హస్తంబునం బూని జపి యించుదాని నొక్కతెం గాంచితిమి. కొంతసేపటికి ఆయమ నేత్రములు డెఱచి గౌరీ దేవికిఁమ్రొక్కి యితరకాంతాకరాసీతము లగునువర్ణఘటోదకముల నాభవానికి మజ్జ నంబునెసి ధౌతవస్త్రములచేఁ దడియొత్తి జాంబూనదాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఫలపుష్పాక్షతాదుల నర్పించి కర్పూరసీరాజనాదులు సమర్పించి ప్రదక్షిణసమస్కారము లొనరించి భక్తిపురస్కరంబుగ నంజలిబంధంబుఁ గానించుకొని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించె. ఓ హైమవతీ నాయందుఁ గరుణించి యనేకదేశవిభాకనోత్కంఠచే నగరంబుం బూసి పోయిన కృతబుద్ధిసహితుం డగునాకుహరునికి నెవ్వరివలనను భయంబులేకుండునట్లును సర్వకార్యంబు లనుకూలమగునట్లును శరీరారోగ్యంబు తప్పకయుండునట్లును భ్రమ ప్రమాదంబులు సంభవించక యుండునట్లును శాకినీధాకినీప్రముఖపితృచంబులవలనను భయంబులేకుండునట్లును ఆనుగ్రహింపుము. అని శుఠియు ననేకవిధముల వేడికొనియె. ఇట్లు ప్రార్థించెడియాయమ మదనమోహనుని తల్లియగుమణిమాల యనియు నాకుమారుడు సీపోయినరేయె యిట్లు వెడలిపోయె ననియు నచ్చటి వారిపరస్పరసంభాషణాదుల నెఱింగి వచ్చినకార్యంబునకు విఘాతంబు సంభవించె నని తలంచి చేయునదిలేక చింతాక్రాంతహృదయులమై కుమారుని దీసికొనకపోతిమేని మదనమాల మనమొగం బైనం గాంచనిట్లుదు; రాజపుత్రుఁ డూరలేఁ డని తెలియుచున్నది; అనేకదేశములు కనుంగొనందలంచి పోయియున్నవాఁడు వియూరనుండునని యొక్కడొక్కడ నెదుక వచ్చును. ఇది యసాధ్యమగు పనిగాని నుకరంబుగాదు. మనరాక కెదురునూచుచుండి యామదనమాల తుదకు మనల నఖద్రోహులనుగాఁ దలంచి తనకింక నెవ్వరు నేకాంత నఖులను దూరదేశగమనసమర్థులును లేమి నేమియుం దోచక చింతానముద్రమున మునింగి దరిగానలేక యుత్తలవడఁగలడు. రాజపుత్రుని దీసికొనక మనముమాత్రము పోయినను దానివలపంకెఁ దొలంగింపంగలమా? దానివడుపాట్లు గాంచుచు మనమును బహువిధములఁ బరితపింపవలసియుండును. పోకపోతిమేని మనము రాజపుత్రుని దోడ్కొనివత్తుమనుప్రత్యాశతోఁ గొన్నిదినములు బ్రతికియుండును. మనముమాత్రము

పోతిమేని నిరాశచేఁ దక్షణంబున మృతజెందినను జెందు. కాన మగకారాజకుమారుని శక్తిగలకొలది వెలకుటయొక్కర్థవ్యము. అందుకు సకలజేశములును గలయోగసుంగొనుటయొ యివ్వడు మనకుం బనియ్యెనున్నది. కార్యభారము చేపునియం దుంచి శక్తిమంచనలేక ప్రవర్తించువారికి సేమంబుచేసేతం గలుగకమానదు. అని నిశ్చయించుకొని మేమచోటు వదలి కదలియనేకపట్టణములు నువవసంబులును గడిచి యామరుసాండు సూర్యోదయనను యమున కొకమహాకణ్యమధ్యముం జేరితిమి. ఆట్లుచేరి తదీయమధ్యంబున నుండునొక సరోవరముగట్టున మొలిచియున్న ఘృతబృందములం గలమదరబండీరపండులు మెక్కి ఝద్వాధ నడంచుకొని యాకొలనికిం గొంచెముదూరమున నుండునొకమట్టిపైఠం గూరు చుండి మార్గాయానముఁ దీర్చుకొనుచుండఁగా నక్కడి కిరువురుకుమారులు రూపయావన వినయ శౌర్యభైర్యగాంభీర్యాదిగుణోపేతులు క్రాంతవాహనలై పచ్చుచుండుటం గాంచి వీర లెవరో తెలిసికొనవలయునని తలంచుచుండ నాకుమారులును మేముండుపటవృక్షము క్రిందం దిగిరి అందొక్కరుండు తృషార్తుడై యుండుటంబట్టి దప్పులనున్న కొలనిలో నుండి జలములు గొనితెచ్చుటకు కుటియొక్కనింబువె. అప్పు డేను తొట్టి పాలికి తెచ్చియిచ్చినచిత్రఫలకములొని కుమారునియాకారమును ఆచెట్టుక్రింద నుండుకుమారునియాకారమును సరిగా నుండుటవలన నితఁడే మదనమోహనుం డని నిశ్చయించి సమీపమున నుండునొకదానిమ్మచెట్టుననుండి కొరికి యొకముచిపండు ముక్కునఁ గఱచు కొనిపోయి యాకుమారునిచేత నిడి కుమారకా నీవుదప్పికోనియున్నావు గాన నీపండు పిసికి రసాస్వాదనం బొనరించిన నది యడంగును; వేగిం బట్టయొనర్చెదవేని నీకొక్క రసావహ మగుకథనెప్పుడు ననిన సామాట కాకుమారుం డచ్చెరువందుచు నాఫలము భుజించి గతతృప్తుండై యెంచిలుకా రసావహమగునొకకథ నెప్పెదనంటివే యది నుడువు మనిన, నేను సారాజకుమారునితో నిట్లుంటిని. ఓయయ్యా ఫలదీయగాంభీర్యాది గుణములును జగన్తోహనమగునాకారమును నిన్ను మదనమోహనుం డని యెఱింగించు చున్నయది. అయినను నిశ్చరయార్థము శత్రుంజయుసికుమారుడవా కావా యని నిన్ను డుగవలసియున్నది. అదియెఱిఁగికాని పృత్రాంతము విశదీకరింపఁగూడదు. అనిచెప్పిన నా తండు నేనె మదన మోహనుండనిని చెప్పఁగా సంతసించియే నిట్లుంటిని. పాంచాలదేశాధి పతికూతురు మదనమాలయనుకన్యక నీగుణగణములు కర్ణాకర్ణిగావిని నీయందనురాగము జేంది యావిషయము నీకెఱింగించి తోడ్కొనిరమ్మని నచ్చును నాతోగూడ నీకీరమును బంపియున్నది. నీపై మనము నిలిపి యాకులకులాడి యుభవింతుదురువెట్లల నీతోవిన్న వించుచుం దడసితినేని యా మందయానను కందర్పండు చరిమదశకుం గొనిరాక మానఁడు. అయిన నొకంత పీఠ విశదీకరింతు వినుము.

ష్టో. *అధివసతివసంలేమర్తుకామాదురంతే నవకిసలయతల్పంపుంజితాంగారకల్పం,
విరహామనహమానాచక్రవాకీసమానా చకితవనకురంగీలోచనా శోమలాంగీ.

[టీ. *చకితవనకురంగీ లోచనా = భయపడినదియు నరణ్యముననుండునదియు నగు నాండుజింకయొక్క కన్నులపంటికన్నులుగల, శోమలాంగీ = కాంత, చక్రవాకీ సమానా = ఆండుజక్కవపులుగువలె నాయకునియందు బ్రేమయతిశయించినదియు, అందువలన, విరహామనహమానా = విరహవేదనను సహించనిదియనై, దురంతే = మలయానిల శోకిలాలాపాది కామోద్దివనములు కలిగియుండు సదియగుటచే విరహిజనులకు దుష్టరమయియున్న, వసంతే = వసంతమునుపుండు, మర్తుకామాసతీ = చచ్చుటకిచ్చు గించినదియై, పుంజితాంగారకల్పం = గుంపుగాఁ జేయబడిన నివ్వతోనొప్పుగు. నవకిసలయతల్పం = క్రొత్తచిరుటాకులపానుపును, అధివసతి = ఆశ్రయించుచున్నది. మనుష్యులతోఁ బరిచయము లేమిచే నేర్పించిన బెదురుగల యడవిలేడికన్నులపంటికన్నులు గల యా నుకుమారాంగి ఆండు జక్కవపులుగువలె ప్రియానురాగముగలదియై నాయకుండు సమీపములేమిచే కనిపెట్టించి మలయానిలశోకిలాలాపచంద్రాతపాదికామోద్దివకములచే వియోగిజనులకు దుష్టరమయియున్న చనంతకాలమునందు మన్తభావస్థలను తొమ్మిదియు ననుభవించి తాళంజాలక ప్రాణహరిత్యాగము నేయటకు యత్నమును విరహిజులకు సుద్ధివసమగుటచేత రాశికాజేయబడిన నివ్వకణికల కొప్పుయి నట్టుతోఁచెడి లెజిగురుటాకులపానుపునందు బరుండుచున్నది.]

ఓ రాజకుమారుడా ఆ కన్యక విరహతాపము నే నేమనివిన్నవింపఁగలను. అని నేను చెప్పచుండఁగా నాతోఁగూడ వచ్చియున్నకలుకాజిత మనుకీరము తటాలున మా సమీపమునకువచ్చి యిట్టనియె. ఓ కుమారుడా !

ష్టో.†నవకిసలయతల్పంకల్పితంతాపశాంత్యై, కరసరసిజనంగాల్లేవలంఘ్నాపయంత్యాః,
కుసుమశరకృశానుప్రాసితాంగారతాయా, శివశివపరితాపంకోవదేత్తోమలాంగాః.

టీ. †తాపశాంత్యై = దేహతాపనివృత్తికొఱకు, కల్పితం = సఖులచేఁ గల్పించఁ బడిన, నవకిసలయతల్పం = లేజిగురుటాకు పానుపును, కేవలం = కేవలము, కరసరసిజనంగాల్ = పాణిపద్మముయొక్క సంబంధముచేత, ఘ్నాపయంత్యాః = ఘ్నాపమగునట్లుచేయు నదియు, కుసుమశరకృశాను = మన్తభాగ్నిచేత, ప్రాసితాంగారతాయా = దేహమున నెగతగయు చున్నదియునగు, శోమలాంగాః = నుకుమారాంగియొక్క, పరితాపం = విశేషమగు దేహతాపమును, శోవదేత్ = ఎఁడు ఉపన్యసింపఁజాలును. శివశివ = కటకటా! అకాంతా మణికి విరహతాపము శమించుటకొఱకు సఖులు నూతనములయిన లేజిగురుటాకులుగొని తెచ్చి వడకవేయఁగా నది రానివాస్తవము సోకినంతమత్ర న యాపానుపు వాడిపోవు

చున్నది అదియుచుం గాక దానిచేమామున మన్నథాన్ని జ్వలించుచుండుటబట్టి నెగలగ
యుచున్నది ఆకాంతయో బహుశకుహర గాత్రి. దానితాపము నేమని నుడువవచ్చును?]

అనిచెప్పగా రాజకుమారుడునిని యట్టి యబలామణినిగదా రక్షింపవలసినది
యని నుచుంబునందలంచి శుకంబులుగాంచి నాప్రియమిత్రుడు కృతబుద్ధి నాకు నీర్ణ
దెచ్చుటకు బోయియున్నాడు. అతడు వచ్చినయనంతరము వాడును నేనును వచ్చె
దము. కొంచెము విశంబమునకొంచుకొనుడు. అనగా నేన మనమున మంత్రికుమా
రుండు సమీపించెనేని యొక వేళ యిందుకొదాబ డుకుండఁజేయు నేమో యనితలంచి యా
కుమారునితో నిట్లుంటిని.

సీ. యధ్యసన్నద్ధుడై యంగడుక త్రువుబిల్వఁ దామసింతు నె బాహుదర్శయంతుడు
అన్నంబు భుజియింప నానతోబిల్విన ననుగంతగాఁడె త్సుధాతురుండు
అపన్నదనునిన్ను నాశ్రయించితి నన నూరకయుండునే యందుయశుండు
పాత్రుండు తనకు సంప్రాప్తుడై యుండఁగా దాఁ దామసింతునే దానభుండు
గీ. అట్లు మదనశగోధామహతివిమూర్ఖి, తాత్తయైయుండుజవ్వని యాత్మగరఁగి
వేడుకొన జాగు నేయునే వేడ్కకాఁడు, పడలి గానంగ నిప్పుడె బయనమగుము.

అనిచెప్పిన నన్నుంగాంచి యా రాజకుమారుండు నోచిలుకా నీవు చెప్పినది
నత్యమే కొలనికేగియున్నమంత్రికుమారుండు మరలవచ్చి నచుంగానక యత్యంత
దుఃఖితుండై నేను బీచించియున్నవిషయంబునందుగూడ నమ్మికెందక యతం
డేమేమికష్టనశల ననుభవించునో? లేక యొక వేళ తనశరీరంబును పదల యల్పించునో!
సాధారణముగ బుట్టిననాటినుండి శయనాచనభోజనవిహితాదుల నొకప్పుడైన నించుక
యెడఁబాయని నాప్రియమిత్రుడు నాకై కష్టదశలఁ జెందవలసిన ట్లయ్యెనేని నాకీటి
సుఖము సంప్రాప్తమయిన నేమియుపయోగము? అదియు నాకు సుఖకరంబుగాదు.

అని యిట్లుచెప్పిన నేను కుమారునింగాంచి యోమయ్యూ యాతనిఁ గుఱించి నీవు
చింతింపవలదు. రాజపుత్రికం గాన వేగిరవనుము. మంత్రికుమారుని కిరీవిషయంబు
నూచనఁగాదెల్లె మేమును నీవెనుపెంట వచ్చెదము. అని చెప్పఁగా నందుకు సప్రతింది
యాకుమాఁడుండు శీఘ్రముగ నశ్వవరంబు నధిరోహించి మేము చెప్పినమార్గమున జన సను
కట్టె. వాయువేగంబునం బోవుననిగాన నాయశ్వంబును రాజకుమారుం డారోహించు
టయెతడవుగా మేము మాచుచుండ నా మహారణ్యంబుగఁడచెను మే మొకింతసీత్రమంత్రి
కుమారునిరాకఁ గాంక్షించుచుండి రాజకుమారునితోఁగూడిఁ గలిసిపోవలయునను త్వర
మప్పుండనియక యలయింప నా మంత్రిప్రోయినమార్గమునం జని యనతిదూరమున
నాఁకడు వచ్చుచుండుటం గాంచి యొక బూరుగుచెట్టుకొమ్మపైఁ గూరుచుండి మేమిరు

పురము పరస్పరసంభాషణమునయ్యె విధముగ మదనమోహమును మనకుం బ్రాప్త
ప్రాయుడే. ఇక మనరాజకుమారకకు నితనిని జరుగుచిత్తంబులంగాంబుటకు మనము
పోవుదము అని చెప్పికొనుచు నాచెట్టునుండి యెగిరి రాజకుమారుండు చనిన త్రోవం
బట్టి మతివేగమునబోలిమి. బహుదూర మరిగియు నారాజకుమారునిగానక సూర్యుం
డస్తమించు ననుచుంబున మార్గామూసంబు మ్రోసినగా విక్లబంబు లగునవయవములతో
జొకిం మక యైనదలలేక మనము రాజపుత్రియొద్దగాని మదనమోహమున గాంచ
లేము అని యనుకొని రేపు తక్కినత్రోవ నడచిపోవచ్చునని నిశ్చయించుకొన్న వారమై
యొకమరణ్య మధ్యంబున నుండు రమణీయమగుసరోవరసమీపమున బూవులు పిండలు
కాయలు సిండియుండు రెండుమామిడిచెట్లు వికసించిన పుష్పకుంజరులపొముళము నలు
గడల వెతచల్లుచుండ వానిగాంచి వానిమనోహరత్వమున కెచ్చెరువునొందుచు జేరియొక
వృక్షమువైకెక్కి యతివికాలము లగుదానికొమ్మల యందలి కోటరములలో నారాత్రి
వసించియుండ నిశ్చయించుకొని తత్సమీపమున నుండు వృక్షపుష్పములు భుజించి
యాకలి యడంచుకొనుచు గొంతసేపు తక్సరోవరసీరంబు లాస్వాదించి దప్పియడం
గించుకొనుచు గొంతసేపు ఆమామిడిచెట్టుకొమ్మలపై శుభ్రాబుగిరించుచు గొంతసేపును
బరస్పరప్రాప్తి మనోరథంబుల గొంతసేపును జరుగ నర్థరాత్రి సమయమునకు మే మాతరు
కోటరములయందు శయనించి నిద్ర గూరితిమి.

ఇట్లు నిదురించి తెల్లవారుటకు నాలుగుగడియలు మిగిలియుండగా మేలుకొని
యెరు. నామనంబున సీదినము మనరాజపుత్రియొద్దకుంబోయి నానాయకునితోగూడ
చేరగలను. తోడనెప్పుం గాంచి తనభర్తం దోడ్కొనివచ్చినదని యలిప్రేమతో నన్ను
మన్నించి ముద్దిడుకొని మార్గామూసంబు వోవనువచరించి తాను ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న
యాధరణంబులచే నన్నులకరించి యీ కలకూజితంబునకు నన్ను బల్పించి జేయును.
ఆయుత్సరంబుమాచు వారలకును నాకును మనోహరంబుయ్యుండంగలదు. రాజపుత్రుండు
నితని మదనమాలయొద్దకు జేరియుండవచ్చును. రాజపుత్రి మారాక కెదురు నూచు
చుండును. ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారుచు. ఎప్పుడెప్పుడు నామనోహరునిగాంతును. ఎప్పు
డెప్పుడు మదనమాలచే నాయకునితోగూర్పబడి శుభంబులబడయుండును. అని యివ్వధం
బున ననేకవిధము లగు మనోరథంబుల దలంచుకొనుచు నాకోటద్వారమునకువచ్చి నా
నాయకుడు వసియుండు మామిడిచెట్టువలనికి దృష్టులు నిగుడించితిని. ప్రతిదినము
నాకంటె ముందు నిద్ర మేల్కొంచి నాయుండుచోటికిరాను భయపడుడు పట్టజాలని
ప్రేమమున నాతో లీలావిలాసంబులనల్ప యల్పించియు మదనమాల యిడిన యొట్టుకు
బిట్టదరుచు మదీయముఖవీక్షణంబునకు వేచియుండునట్టి నా ప్రాణనాయకుండుసూర్యో

దయసమయంబయ్యను కనంబడకుండుటచే నా మనంబున నొకవేళ యీకలకూటి తంబు సాయెడంగలుగు ననురాగంబుచే నన్నుంగలయంగోరి తన్ను వెదకవచ్చు నన్నుం బట్టి భోగింపందలంచి తనకోటరంబందుకుం దగినచోటని యచ్చొట్టువిడిచి రాకయున్న దేమో? కామతురులు కాంతల నెవ్విధమైన వశపలుచుకొని కలయందిపురుట సహ జమేకదా? అని యనుకొని మదనమాలవచనముం దలంచి యచ్చటికిం బోవనొల్లక కొంతసేపు నాయుండుతావునన యుండి తదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నామాశలు బూరుగుకాయ కాళించివేచినట్లుమ్రొగి బహుకాలమయ్య గలకూటితము కరంబడకపోవు టచే నేను సంతోషంబులేక తద్విషయమున ననేకములగు ననివృత్తకాములు చింతించుచు నదియున్న చోటికింబోయి యా కోటరంబునం బ్రవేశించి యంకయుం గలయంగాంచి సాధుండు బాడగానమికి వగచుచు బైవై భర్తృవియోగతావంబు నంతరంగంబు దహింపం జింతాసాగరంబున మునింగి దిక్కుతెలియక పెక్కుతెలుగుల విలపించుచు ఓ ప్రాణసాధా నన్నిట్టంటిగా నీనిర్జనంబున విడిచిపోవుట నీకుచింతంబగునా? నీయందను రక్తురాలననియైన నాలొచింపకపోతివే? ఓసాధా నేనవ్వడవ్వడు చుంబనాదుల కుద్యుక్తుండవగు నీ కనుకూలముగఁ బ్రవర్తింపకసాగినని కోపగించుకొని యివ్వడు నన్ను వదలిపోతివో? లేక నామనంబుననుండు ననురాగంబుఁ బరిక్షింపజెంచి యెచ్చటలైన దాగియున్నాడవో? కాక మదనమోహనుని వృత్తాంతంబు నాకంటెముందుగ రాజ పుత్రికెఱింగించి తత్ప్రసక్తంబులగు బహుమతులం బడసి నన్నెదుర్కొనం దలంచి ముందుగ భరావంతంబున కేగితివో? అట్లుగాక పాపిష్టులగు బోయలచేతఁబడి ప్రాణ ములు గోలుపోతివో? ఎక్కడ నున్నాడవో? ఏదిధనుగనున్నాడవో? మదనమాల యానమింద నీతో నేను మొగమిచ్చిమాట్లాడకుండితిగాని నేను నాహృదయమున నెప్పు డెప్పుడు రాజపుత్రిక కార్జ్యమునెఱవేఱు? ఎప్పుడు భవభృగమసౌఖ్యము నను కూరు అని తలంచుకొనుచు నున్నస్తకమగు మోహాతిథియము నడంచుకొని భవన్నయ మైన మనముతోఁ బ్రవర్తించుచుండుదును. దయతా! కామకుల మన మతిచంచల మగుటచేఁ బ్రతిజ్ఞాహాసకలుగునని నీకు నాచనోగతిము ప్రకటింపవలెతిని. మనకు రక్షకు రాలగు రాజపుత్రికయభీష్టంబు సమకూర్చి సుఖచాగంబుంబు నీహంగలననియంటిని. ఇక భవద్విరహంబు నైకరింపంజాలను. తొల్లింటి నాయవరాధంబులు మన్నింపుము. నీ కభీష్టంబగు నేని నాతో సురతసుఖంబు లనుభవంపుము. నామనస్రాపబవనయింపుము. నీ ముద్దుమొగంబుఁగానిపింపుము. నీచనోంధంబుపగిలం బ్రవర్తింపుము. ఇకనిట్లొకింతకడవు నన్నుంగరుజింపవేని యేనుదేహంబు నిలుపుకొనంజాలను. ఎన్నివిధంబులఁబడికొనినను నీకుం గరుణలేయ న్నది. ఇట్టి కఠినగుణం బెప్పుడు నీకుం బట్టువడియె. నీమీదిహక్కువచేత

నింతదనుక నాహారంబు కసిగాట్టుగాఁ దినుచుంటిని. ఇంక నదియెను మాని ప్రాణంబులు విడువనిదె ప్రయత్నపడుచున్నాను. ఆ ర్థప్రాణంబు త్తమలకత్యంత కీర్తిప్రదంబుగాదె? అని యిట్లు నేకవిధములం గ దుఃఖించుచు :

సీ. మగనితోఁ గూడనిమానదతీర్థిణీ కిలఁగాన నుఖలాభ మేగిలేదు

సరసునికొఁగిట సమృద్ధమందనివడలికి జన్మసాఫల్య మేమి

రమణితో సౌఖ్యసామ్రాజ్యమేలనియట్టికొంతకు లావణ్యగరిమ యేల

నాథుతో రతుల నానందంబుఁ జెందని నభి నాక్షి జాంతనమ్ము వమ్ము.

గీ. సరసుఁడౌ ప్రాణనాథుండు సమృద్ధించి, యెంచి మోహంబుననుగారపించ మించి
యుగముత్యటిగాఁగఁ గడపనియువిదబ్రతుకు, విశ్వగర్వి తమగురని విందుఁగాదె.

అనితలపోయుచు నామరకస్థం దలంచి పరితపించుచు ; మగనినడి యెఱుంగమికి వెఱుంగనుచు నేను గొంతతడ వామామిడిచెట్టుకొమ్మలయందంతట పెడకుచును, గొంత కాల మాకోటరపువాకిట నిలువంబడి ప్రలపించుచును, గొంతసేపు ప్రాణనాయకుని విరహాగ్నికి సహించలేక వెచ్చుచున్నాను, గొంతవడియితరకీరంబులఁగాంచి నానాయకుండని భ్రమించుచు నయ్యెడకుంజనిచూచుచు; గొంతసేపటికి నామనస్సునందు నేను నాయకుని నెడఁబాసి రాజపుత్రి దగ్గఱకుంబోయి నన్నుంగాంచి కలకూజితంబెక్కడనని యడిగిన నేమి నెప్పుంగలను ; తనప్రాణంబులకు సమానముగఁబెంచిన యాపంచర్యరునివాహరం బును గాంచనినాఁడు రాజపుత్రినన్నుండుఱుచుఁ దనప్రాణంబులువదలునేమి? భర్తృ విరహాకోకంబొక ప్రక్క దేహంబుదహియింపనలుగురిలోనిది మగనిఁబోఁగొట్టుకొన్నమాన హిసయని దూఱువడుచు రాజపుత్రికకు ననూయాపాత్రంబై చెలికత్తెలు సేయునిందలకుఁ గొందలంబుందుచు ధరావతంబునకుంబోయి విధవవై జీవించుటకంటె సీయరణ్యమధ్యంబు నుదిరుగుచుఁ బ్రాణధారణంబునకుం గించిన్నాత్రాహారంబుఁగైకొనుచుం గొంతకాలం బున కీశరీరంబువాయట యుత్తమముగాఁ దోచుచున్నయది. ఒకపళ ధరావంతంబు నకుం బోలినేని శాభర్తృవియోగవ్యధఁగాంచి యందఱునుజేరి మఱియొకకీరంబునకు నన్నుఁగూర్తురేమి? అట్లు సేయుదురేనియేమియు నేయలేనుగదా? నాకుంగలకూజితంబు వయింగాక యితరంబువై యంచుకేనియు నానజనించినదికాదు. ఎన్నివిధముల నాలొ చించినను పట్టణంబునకేగుట సరికాదు అనినిశ్చయించుకొని యచ్చటనదిరుగుచు నిలు చున్నచోట నిలుకడగాఁ బండుకొన్నచోటువడకగా నాయకుని ధ్యానించుచు బహు దినంబులు సంచరించుచుంటిని ఇట్లు చూచువారలకు వై న్యాదివేదతపలిఁ దోచుచు ననేకారణ్యముల సంచరించుచుండి యొక్క నాఁడొకయరణ్యమునకుంబోయి దాని యందుం గొన్ని పండులుఘోరించి తృప్తయడంచుకొని మహావ్యసనాక్రాంతనగుటచేత నా యరణ్యంబంతయుం గాంచం గుతూహలంబుఁ గొనక యాయారామముండునట్టి యొక

కొండచటియల్లాఁ గనంబడుచున్న గుహముఖంబుం గాంచి యాచోటు ఏకాంతస్థలం
 బుగనుండునుగాని నొకేంత సేపువిశ్రమించి మార్గాయాసము బోగొట్టుకొందును అని
 తలంచి యాగవివాకిటి కరిగిలిసి. అచ్చట విషమస్థలంబున నాడుదియొకతే భూమి
 పయింబడియుండఁగాఁగాంచి సమీపిని యాకాంత నా రాజపుత్రక ప్రాణసఖి
 యగుమకరికగా నిశ్చయించి సమీపించి యాచేడియకుం గలిగినదుర్లభా విశేషమునకు
 దుఃఖించుచు నక్కన్నియహస్తంబువ్రాలి వృతప్రాయయైయుండు నామకరిక
 గాఢమూర్ఖకాంతయని నిశ్చాసాదులనెఱింగి యేమియుండోచక యందుకు సమీ
 పముననుండు నొక కొలనికరిగి యా సరోవరజలంబులచే నాతెక్కులు తగుపునని
 వచ్చి యాచేడియపైన నీటితుంపురులు విదిలించిలిసి. కొంచెము మూర్ఛదేరి యామక
 రిక యొక ప్రక్కకుఁబొరలిన నేను మఱియుఁబూర్వోక్తప్రకారంబుగ తైత్వీయపచారం
 బునీయం గనువిచ్చిచూచి యోమదనమాలా తూరబాహునను జనుమాలినియు నిన్ను
 భూమిపై చుడుగు పెట్టనిచ్చినం గందిపోదువేమోయని యతిగారాటమనం బెంచుచుం
 డిరే? అట్టిసికిట్టికట్టిడిదశ సంభవించెనే. కటకటా! విధివిపర్యాసంబునీమందు. ప్రాణ
 సఖి తొల్లి యొకత్రుటికాలంబైనను వస్తునెడఁబాసియుండఁజాలచే? ఇట్లును వస్తు
 బాసిపోవలసివచ్చెఁగదే! అక్కటా నిన్ను మదన మోహననితోఁజేర్చి నీనుఖంబులం
 జూచి సంకపించవలయునని యెన్నెన్నోమనోఁధంబులు మనోరథించుచుంటిమే? అని
 యన్నియు నొక్క గడియలోపల నశించిపోయెనుగదే! అయ్యయో! శృంగారరసాధిదేవత
 యస్తమించిపోయినట్టయ్యెనే? కటకటా! సౌందర్యసారములగుంకేతనికేతనంబు అడవి
 పాలైపోయెఁగదే! హా! రామణీయకనిధిరాళ్లంగలసిపోయెచుమా! యని ప్రలపించుచు
 మూర్ఛ పోయెను. ఏనునుమరల నాసరోవరజలంబులు తొక్కలచేఁగొనివచ్చి పూర్వపువిధ
 మునంజల్లిలిసి. మరలసేవదేరి యామకరిక కనువిచ్చిచూచి యోభగవతిమందపాలకీ నీకు
 రెండవ ప్రాణం బనందగియుండు నీమదనమాలకెట్టియాపదసంభవించెనే? హాదైవమా ఈ
 నుకుమారాంగిని నెట్టిబెట్టిదపుబాధలు పెట్టెదవు. ఇందున నీకైనఫలమేమిరా? అయ్యో?
 నీయంతనిర్భయఁడులేడురా? ఓమదన మోహనుడా! రాజపుత్ర! నీ వెక్కడ నెవ్వధం
 బుగ బాములుబడుచున్నావురా? నిన్నుదలంచినమాత్రముననే యోమదనమాలచందురు
 నింగునుగొన్న చకోరకాంతయనువున నుప్పొంగుచుండును. రాకుమారా! ఓకలఘాతకమా!
 ఓచతురికా! మీరెప్పుడువత్తురోయని ప్రతీక్షించుచుండి గడియ యొకయుగంబుగాఁగదవు
 చుండెనే? మదనమాలవిషయమందుమీరే లెంత ప్రారత్యముం జూపితిరే? పిన్ననాటనుండి
 ప్రాణపదంబుగ మిమ్ముంబోషించినవిషయంబైనమనంబుననుచుకొనకపోతిరిగదే? అని
 యిట్లు ప్రలపించునామకరికతో నేను ప్రియసఖి అలిదొర్భాగ్యకాలినినగు నన్నేలదలం
 నెదవు. అనిన చక్కగాఁగను రెత్తిచూచి యామకరిక ఓచతురికాయని మరలమూర్ఛ

పోయెను. నేనును దానిమాటలవలన నామనంబునందు మదనమాలకు మహావిపత్తు సంభి
వించియున్నట్టిని నిశ్చయించుకొని సంతసించుచు మకరికకు ననేకవిధములగు శ్రేత్యోప
చారంబులు సేయుచు బాష్పాయమానము లగునక్షణములతో డగ్గుత్తికపడునెలంగుతో
నూరార్చి మూర్ఖుడెలిసికూరుచుండంబెట్టి నామకరిక నన్నుంగాంచి వెక్కివెక్కి యేడు
చుచు మనమదనమాలగతి యిట్టయ్యెగదాచతురికా! యని యెలుంగెత్తి పెద్దపెట్టుననేడి
చెను. నేనును దానింగాంచి శోకంబుపట్టుజాలక ప్రముక్తకంఠంబుగ నేడిచి కొంతసేవ
టికి దుఃఖవేగంబు నణఁచుకొని కొన్నివచనములుచెప్పి దానినూరార్చిన నామకరికయుఁ
బైటకొంగుతోఁ గన్నులుదుడుచుకొని వెక్కుచుఁ జతురికా నిన్ను మనమోహనుని
బిలుచుకొనిరానాపి యెన్నిదినంబులయ్యె? ఇన్నిదివసాము లెచ్చోటనుంటివి? సీసహచ
రుడు కలకూజితంబెక్కడ ఆని యడగిన నావృత్తాంతంబునంతయుఁజెప్పితిని. అందు
వలన నాయమకు శోకంబగ్గలంబై పెదవు లదఱుచుఁ గన్నులఁగాలువలై బాష్పంబులు
ప్రవహించుచు హృదయంబుతటతటగొట్టుకొనుచుఁ దేహంబునఁ గంపంబువొడమం
దతరింపఁగా నేనును మకరికతో లోకంబునంగర్తపరిపాకంబున కభిముఖం బగుజంతు
వునకు సంప్రాప్తమలగు కష్టసుఖంబుల నడ్డగించుటకు సమర్థుఁడుగలఁడా? ఏలయింతపం
తంగుఁడెదవు? కొంచెమాశ్వాసమునొంది మదనమాలవృత్తాంతంబు నాకుం దెల్పుము.
శోకవేగం బధికంబగునప్పుడు సమాన దుఃఖదుఃఖులగువాకించెలిసిన నది విభాగించుకొను
బడినరీతిని గొంచెము సవ్యావేదనంబై యుండునుగాదే? అని చెప్పిన నామకరిక యాశ్వాస
మునొంది కన్నులనీళ్లు దుడుచుకొని ఓచతురికా మనమదనమాల వృత్తాంతంబుచెప్ప నా
నోరాడదే? ఏమిసేయుదునని యిట్టనియె. అప్పుడు రాజకుమారునిం బిలుచుకొని రా
నిన్నంపి యా మదనమాల నీశోవుమార్గంబుంగనుంగొనుచుం గొంతకడఁబ్రండి నీవు దృష్టి
పథంబలిక్రమించినయనంతరము భవద్విరహంబుఁదాళలేకననుంగాంచి యోమకరికా
యీచతురికను నే నేలపంపిలినే? దీనిమాటలనమ్మి యారాజకుమారుండు వచ్చునటే? రా
కున్నఁజేయవలసివనియేమి? ఆరాజకుమారునినగరం బిక్కడకలిదూరంబుగాన మఱియు
సెవ్వరును బోఁజాలరుగదా? అని యిట్టనేకవిధములగుతద్విషయాలాపములం బ్రద్దులు
పుచ్చుచు;

సీ. ఎప్పుడు నాచిల్క యొకిమిదికడ కేగు? నెప్పుడు నాగతుల్ జెప్పుఁ బరికి

నెప్పుడు నానాథు నింపుతోఁ దోడై యు? నెప్పుడు బహుమతు లియ్యఁగాంచు
నెప్పుడు నాతోడ నెలమిముచ్చటలాడు? నెప్పుడు దననాథు నేలంకొనును
ఎపుడు నా పాలయల్క లీకొని తాఁ దీర్చు? నెప్పుడు సఖయల నెచ్చరించు

గీ. నెపుడు నాచేలవైకెక్కి నృపకుమారు, గన్నవృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమముగాఁగ
కుల్కుచును గర్జయగళికిఁ బండువులను, నల్పు నని శోధించుడె నానారసాక్షి.

మఱియును.

సీ. శుకమువచ్చెడుజాడ జూపట్ట దివిగ క మదిలోన నాచెల్చి మఱచెనొక్క
నృపకుమారుడు దానినేర్పమాటలజూచి పలుమరు వేడి తా నిలిచెనొక్క
త్రోవబోవుచునుండ దుష్టకిరాతులచే జిక్కి కష్టముల్ జెందెనొక్క
నానావిధోపవనవిలాకనోత్కంఠ భూమిపైఁ దిలుగంగఁ బూచెనొక్క

గీ. కాక నుమబాణబాణనిర్హితదీర్ఘ, హృదయఁడై యున్నతనభర్త యెలమి సేయు
ప్రబలైర్తంధములఁ జిక్కి పలికెఁచక్కి, తాను శుభార్థిఁ జేలంగఁదలఁచెనొక్క.

అని యిట్లుచింతించుచు గొన్నిదినంబులు యుగంబులపగిదింగడవుచుండి యొక
నాఁడుదయమునఁ దనకన్యకాంతపురపుసాధంబునం బై మేడమొడికెక్కి నాతోఁగూడ
చతురికరాకంగాంక్షించుచు నలుదిక్కులుబరికించుచుండి యాహర్త్యముదిగవన నేకయోధ
వీరులు మహాజనంబు లగునశ్వవరంబులనెక్కి కవచములుదొడిగి యొఱవెఱికినకత్తులును
ఘేటకంబులునుధరించి మించినశౌర్యంబున మాయుండునంతిపురంబు నాక్రమించుటకుం
గడంగుచుండఁజూచి వారలచేతకత్తులశత్రుల వియత్రలంబుఁ హత్తుకొనంగాంచి
యుత్రలపడుచు నేమియో? ఈయనమయంబున నిందఱు యోధవీరులువచ్చి కన్యాం
తపురంబు నిరోధించుటకుం గారణంబనిచింతించుచు నేమియుండోచక కొంతతడవు
నివ్వెఱవడి తత్తఱించుచుంటిమి. అప్పు డారాజగృహంబున నొకచోట మహాకలకలంబు
వినంబడుచుండె. మేనుదినుచు భయభ్రాంతలమై యేమి యిది యకాలంబుననిట్టియెడరు
సంభవించినది! కటకటాయనుకొనుచుండ నక్కడకుంగొందఱు దాసిగలువచ్చియిట్లునిరి.
ఓనుదనమాలా పాంచాలదేశాధిపతి యగుజయవర్త సీతంధ్రీయగు శూరబాహు వుండు
గృహంబులోనంజొచ్చి దేవీసహితుండైనయాతనింజెఱవట్టి సీయన్నలగు జయచంద్ర
ప్రతాపచంద్రులతో నొక గడియకాలమున ప్రాయోధంబునలిసి యేమరుపాటున
యోధమునఁ ప్రాప్తమైనందున నాయంధుఁబలులైక కేవలముబాహుబలంబున ననేక
యోధవీరులంజంపుచుండు నారాజకుమారుల ననేకవిధమాయోపాయంబులంబట్టి నిగళ
బద్ధులంజేసి విజయలక్ష్మీవిలాసభాసురుండై సీవుండు కన్యకాంతపురంబున కేగువెంచు
చున్నవాఁడు. తొల్లిపురోహితునితో నిన్నుందనకు వివాహంబుచేసేయియ్యనని సీజనకుండు
నెప్పింపసినందున నాతండుతోపగించుకొని మనపట్టణంబుపై దండెత్తుటకునిశ్చయించి
చతురంగబలనమేతుండై వచ్చి సీయన్న లగుజయచంద్రప్రతాపచంద్రులబాహుసీర్యం
బునకులికి యేమరుపాటునఁ దనమనోరథంబుఁ దీర్చుకొనదలంచి ధర్మయోధంబుమాని
నిద్రానిశ్చాంతజనంబై యున్న రాజవీధింజొచ్చి యావేళవ నగరుచుట్టుముట్టడించి
కావలివారలంబట్టి పధియించి యతివేగంబున రాజగృహంబుం బ్రవేశించెను. అతఁడు
తోచనతం బగునీమహానంకటంబునం జేయునది లేక సీతంధ్రీపట్టుపడెను. యోధసన్న

హంబు సేయుటకనువు లేక సేనానాయకులున్నవారు. అనిచెప్పచుండఁగాఁ గొందఱు యోధువీరులు కన్యాంతకపురంబుంజొచ్చిరి. ఓచిలుకా ఆప్పుడు మాహృదయంబు తెప్పిధి వ్యాకులత నొందెనో యెట్లుచెప్పంగలను? వారలకుఁ బ్రధానుఁ డగునొకవీరుండు సుసమీప మునకుఁజరుదెంచి సౌందర్యగాంభీర్యాదుల నిరూపించి మదనమాలను రాజపుత్రికఁగా నెఱింగి లోకోత్తరంబు లగుదానిరూపరేఖావిలాసంబులకు మదిలోనమెచ్చుకొనుచు ఓ మదనమాలా నేను పాంచాలదేశకాథిపతియగు జయవర్త్యునిను రాజకుమారుడను. నిన్నుం బరిణయంబు సేసికొనంగోరివచ్చి యున్నాడను. నిజవకుండును ఆన్నులను నాచేఁబట్టు వడిరి. ఇకనీవు తాగునీచిన సువయోగంబులేదు. ఈవీవాటంగొని తెచ్చియనిచిన చతురంతయానంబునంగుండుచుంటివేని తిల్లవావాననమర్థలగుకాంపిలు సాయంతకపుర మునకునిన్న భూషణంబుగాఁబొతురు. ఇట్లు నీయంతటరాను నమ్మలింపవేని బలాత్కారం బుగ నైనంగొనిపోవుట నిస్సందేహంబు. వేగిరంబ మిఁదడికార్యంబుజెంతొచి ప్రవర్తిం పుము. అనియెట్లు శృంగారవీరరంజులు దోచంబలికిన మదనమాలయు సరుయంబుతప్పి వచ్చినది. ఇప్పు డితనిచేతినుండి తప్పి చుకొనుట సుపాచుంబు లేదు. కలవ్రాతప్రకారంబు జరుగకమానదు. ఇప్పుడిందుకు సేనోప్ప సేని క్రొత్తంబు పెచ్చుపెఱిగి నన్నునానా విధముల మానహానిసేయుటమాత్ర మేగాక నాజునీజనకులను నహోదరులనుబట్టి వధించి ననువధించుచు. కాన నిప్పుడికనియిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించుట మేలు. అనిమనంబునం దలంచి రాజపుత్రియుఁ గవటవికాసంబు ముఖకమలంబునం గనుపట్టి నోరాజపుత్రా మీరు మాయుంటికుదెంచి మాయచ్చుసాతధ్యంబులుగైకొనక యెట్లుప్రవర్తించుట స్వాయమా! ఈనాదేహంబిక మిసాముగాని యన్యలదిగాదు. తమయిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించి నచ్చుందోడ్కొనిపోయి పరిణయముచేసికొనవచ్చును. అభిజనరూపవయో విలాసంబుల నీజగతీతలంబున నుండురాజకుమారులకంటె నధికు లగుమిమ్మునివాహంబు చేసికొనుట నావంటికన్యలకుఁ దొలిపుట్టువునంజేసినపున్నియంపుంబంట కాదా? అమృత రస్దంబుద్రావ నందఱు నిర్బంధించవలెనా? యని మృదుమధురోక్తులమందలించిన నా జయవర్త్యయు మనమున సంతసంబందుచు నోదేవీ నినుగుణంబులకు మెచ్చితిని. నీనర సాలాపాదులవలన నాకాతిధ్యంబు సుప్రాప్తంబయిపట్టయ్యె. నామనంబు భవత్పాణి గ్రహణంబునకుం ద్వరపడుచున్నదిగావ శిఘ్రింబ చతురంతయానంబు నలంకరింపుము. ఈసీతేలికతైలును మఱియుండువల్లకీల నారోపించి నీవెనువెంట మననగరంబునకు రాఁగలరు. అనతిచిరకాలంబునన కాంపిల్యంబునకుంజేరనగు. అనిచెప్పినవత్తెయని మదన మాలయుఁ దదుపదిష్టమార్దంబునంజని వల్లకియెక్కినను. అవ్విధముగ సాతనినిదేశమునం జేసి యేనును మఱియుంగొందఱునుగూడ జెలికత్తియలను బట్టిల నెక్కితిమి. కొన్నిదిన ములు గడిచిన నొకనాడు మధ్యాహ్నసమయమనకుఁ గాంపిల్యంబుఁజేరితిమి. అచ్చటి

రాజగృహమున నుండెనునుడిగంపుంగత్తెలు మమ్మునెడఁగొని సబహుమానంబుగల బిలుచుకొని పోయి యలిమనోహర మగుహర్ష్యంబున విడియించిరి. మదనమాలకు సమస్తోపచారంబులు సేయ ననేకదాసీజనులు నియమించబడి భ్రుకుటీధటులై తదాజ్ఞా పాలనంబు సేయుచుండిరి. అప్పుడు మదనమాల వ్రనర్తింపెడి విధంబుగాంచి నేను నా హృదయంబున నీ కుమారిక సమయవైషమ్యంబుండటంచి యీ పాపచాలాధిరతిం బెండ్లియాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నదని యెంచియుంటినిగాని మనమున మదనమోహ నునివైఁ బ్రబలమగుననురాగంబు నెడబొనుతుండటంబు యెఱుంగనైతిని. ఆకాపిల్య నగ రాధిపతి సకలగృహకార్యములును మందపాలికి యనునొక కాపాలికి చెప్పినచోష్ఠ్యనం జరుగవలసినవియై యుండెను. ఎవరైన నాయుచుమాజ్ఞ నుల్లంఘించిరేని రాజదండనంబు సిద్ధంబై యుండు. రాజు నాయుచునుండు దేవతాబుద్ధిజేసి తదాజ్ఞ జవదాటకయుండు వాడుగాన నాకాపాలికి వచనంబుచే మదనమాలాపాతిగ్రహమునకుం ద్వరపడక కొన్ని దినములుగడపుచుండె. సభిజనమువలన నారాజకుమారుండు మదనమాలాసుగమోత్సు కుండై యనునీచించువియోగవ్యధలు మాకప్పుడప్పుడుం దెలియవచ్చుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మదనమాలకు నైరంధ్రియై యుండునట్టు లేర్పాటుచేయఁబడిన రతిమాలిని యనునది మదనమాలతో నిట్టసయె. ఓరాజపుత్ర యేసీదినమున జనువర్త నగ్గఱుంటిని. అప్పుడు రాజభటు లొకచిత్రపటంబుంజెచ్చి రాజు నెవటనునది స్వామీ ఈపటంబు మన రాజవీధియంగల్గెయొద్ద నొకతె తనచేతంబట్టుకొని చూచుచుండి యాదృచ్ఛికముగ నచ్చొటికేగిన మమ్ము గాంచి తటాలన దానిందాచుకొనఁగా మాహ్మనయంబున నంది యంబుగలిగి దానినమీపమునకుంజని యోసీ నీవు దాచుకొనియుండువస్తువుం జూపుమని నిర్బంధించితిమి. బహుదూరమట్లు బలాత్కరింపఁగా విధిలేక యాయాఁడుది తనస్తరాం శుకంబునందాచికొనియుండు సీపటంబు మాచేతి కిచ్చెను. మేము నాయతివదోడ్కొని వచ్చి నగరినాకిటం గావలివారియొద్ద నొప్పుగించి క్రొత్తవస్తువుగాంచితిరేని తత్తణుంబ రాజసముఖమునకుం గొనిరావలయును; అని మీరుచేసియుండు నేర్పాటునకు బద్ధుఁగు వారుగాన నిదియిచ్చటకుం దీసికొనినచ్చితిమి. అని మనసేయ రాజును వారలంగాంచి యిప్పు డభినవపద్మపరీక్షాధికారంబు భగవతిమందపాలికి వహించియున్నదిగాన నామె యొద్దకుం గొనిపోవలయు. ఇది యారతిమాలినిచేతికిచ్చి యీపటంబుంజెచ్చిన యాఁడు దానింగూర్చి యాభగవతికడకుంబంపి మీమీపనులయందు జాగ్రూకతతోఁ బ్రవర్తిం పుండుపొండనిన వాగును రాజాజ్ఞచోష్ఠ్య సాపటంబు హచేతికిచ్చి యాయాఁడుదానిం గూర్చి మందపాలికియుండు పర్ణశాలకు బంపిరి. నేను నామందపాలికినమీపమునకుంజని యీపటంబు నామె చేతికిచ్చితిని. ఆభగవతి యాపటంబుననుండు రాజపుత్రుని యాకారంబుం గాచి ప్రాణంబులు మరలవచ్చినశరీరంబు చందంబున నల్లనించుచు గన్నుల

నానందబాష్పంబులునిండ నాయాడుదానింబిలిచి యోసీ నీకిపటం బివ్వజీయ్యంజనదు.
 కొన్ని దినములు నాయొద్దనుండు మచేని యనంతరమాలోచితము. నీకిచ్చట నన్న పానాదు
 లకు మజేమియుఁ దక్కువయండదనిచెప్పిన నామె వచన మతిక్రమింప ననువులేక
 యామగునయ్య దీనమగువదనముతో నర్థాంగీకారముచేసినయది. అంత నేను నామంద
 పాలితితో నోభగవతి మదనమాలకు స్నానసమయంబు సమీపించినయది. దానికంగ
 సంస్కారంబుసేయ నతిత్వరితముగ నేనక్కడ కేగవలసినదాననుగాన నా కుత్తరువు దయ
 సేసి మని వేడికొన నందుకామె నచ్చులించిపంపించిన నచోట్టువాసినచ్చుచు సమీప
 మార్గమని యీనగరమధ్యమన నుండుమహోద్ధానపు నడిత్రోవనవచ్చుచు నచ్చట నొక
 మామిడిచెట్టుక్రింద గూరుచుండినవాని నొక్క రాజకుమారునింగంటిని. ఆతని రూప
 రేఖానిలాసంబులుగాంచిన నావసంతుండె మూర్తిధరియించి యిట్లు పొడసూపుచున్న
 వాడనియు, నీశ్వరామగ్రహంబుకలిమి నభినవమనోహరారాంబువడసిన మన్మథుఁడు
 రతిదేవిని వెదకుకొనుచుం దిరుగుచునియ్యెడకుఁ జనుడెంచియున్నవాడనియు, రంభకంటె
 సలిసెందరాకారయగు కాంతామణిం బడయంగోరి నలకూబరుండు తపంబుసేయ నీయిల
 కవతరించియున్న వాడేమి యని యా నాకుఁజోచెను. అంతకుముం దాచిత్ర పటంబున
 నుండునాకారంబుఁగాంచి యిది యసల్పశిల్పవైపుణంబున నూహించి వ్రాసినదేకాని
 యిట్టిజగన్తోన న మగునాకారంబు ఏరాజకుమారులయందుఁగాని యేదేవతాకుమారుల
 యందుఁగాని యుండదనియే కలంచుకొంటిని. ఆపురుషోత్తముని యాకారంబుఁగాంచినది
 మొదలు ఈయత్తముని రూపంబుంజూచి యతినమద్ధండగళిల్పి తన సామర్థ్యమునంత
 యను వినియోగించియు నించించుక తదీయలావణ్యలేశంబుమాత్రమైన ననుషక్తంబు
 సేయలేకబోయెనని యనుకొనఁచుంటిని. ఆయన నాకుమారునిరూపంబై యాచిత్రపటం
 బున వ్రాయంబడియున్నదియనుట నిక్కవంబు. అభినవయాననప్రాదుర్భావంబుం
 గాంచిన నిరుపదిసంవత్సరములవాడని తెలియఁచున్నది. ఆనవయావనునింగాంచి యిట్టి
 యభినవమన్మథునికిఁ దగినరతి నెక్కడ విధి సృష్టిచేసియున్నాడో యనితలుచుచుం
 డగా మనోరథుడోలికా విహంగంబు నీవొక్కతవే కొంచెముసేపు సలిపితివి. పాంచాలాధి
 పతి చెట్టవట్టంబోవునిన్ను నితరరీతిగఁ దలంపంగూడదనియెంచి యాతనిశరీరలావణ్యపం
 కంబునం బడచిడి పెరించుకొనలేక మునుంగుచుండునామనంబున భవదీయదాస్యత్వర
 చేయూలయియ్య నతికష్టంబున నుద్ధరించుకొనివచ్చితివి; అనియిట్లు రతిమాలిసిచెప్పఁగా
 విని మనసమాల యోసీ యితరపురుషప్రసంగంబు మనకేలయనిన నానానని యాపైరం
 ద్రియఁ దత్కాలలోచిత క్రియాకలాపంబులుజరిపించెను. ఓచతురికా యొకశృటికాల
 మయిన నారాజనియు కలగుకాంతలు మడినమాల నేమరియండరుగాన మేమిరువురము

మాటలాడికొన ననువుపడకయుండె. రతిహాలిని యీసంగతిఁ జెలిపిన యైకామునినం
బులకుఁ బెండ్లిచనులు రాచనగరునఁ జరుగుచుండెను. ఎంతెంత త్వరగా నవిజరుగు
చుండునో యంతంతవ్వరగా మదనమాలకు ముఖమున వైవర్ణ్యంబును మనంబున జీం
తయు నంగంబున విహ్వలత్వంబును మీచుచుండె పరిజనులతో నేమియుం బలుకదు.
సఖులకు నంగతులేమి యు విశదీకరింపదు. కసిగాట్టుగా నాహారంబు భుజించుచు మంచి
సొమ్ము లలంకరింపదు, జిలంగువలువలు గట్టబోదు. కేవలము కరకలితకపోలతలయై
చింతించి చింతించి నిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచుండు. ఇట్లుండఁగా నాదాసీజనులు దాని
విధంబు గాంచి తమపనులయం దేమైన గొఱుతయుండి యది నెప్పలేక యిట్లు లంఘి
కంబుంజెందుచున్న దేమో యని యెంచి భయంబునొంది యొకనాఁడు నన్నడిగిరి.
అందుకు నేను నీమదనచూల తనలీలాశుకము తన్నుఁ బాసిపోయి యన్నదిగాన నిట్లు
పరితపించుచున్నది యంతెకాని యొండేమియు లేదని చెప్పితిని. వారలందుకు నమ్మ
తించిరి. ఒకనాఁడుదయమున నారాజపురోహితునిభార్య యగు నొకవిప్రకాంత వచ్చి
మాచేయుగారపంబునకు సంతసించుచు నుచితాసనాసీనయై మదనచూలం గాంచి యి
ట్టనియె. ఓ కన్యకారత్నమా యీ దినమురాలి మూఁడవయోమము జరుగుచుండు
నప్పుడు ఈ నగరాధిపతియగు జయవర్మచుహారాజు మహాబ్రాహ్మణులు నిర్ణయించి
యొండు శుభలగ్నమున నిన్నుం బాణిగ్రహణంబు నేకొనూ బోవుచున్నాఁడు. నీ పీ
యందయమున మంగళస్నానంబుఁజేసి భవళాంబరంబులు ధరించి మంగళసూత్ర ఘోష
ణంబు లలంకరించికొని యుపవీరించుచు నీదినంబంతయు దేవతానన్నిధియం దుండ
వలయు; పట్టచుపిషీవదంబునకు వచ్చునట్టికన్యకలు పరిణయదినమున నిట్లు లంఘించుట
యారాజకులాచారము; నీవు నట్టి నర్హవలయును. అని చెప్పగా చారాజకన్యక తనకృప
యంబుననుండు దుఃఖసాగరంబు పొంగి పోలి క్రమణంబు నేయంబూనిన నని యడంచు
కొని యా బ్రాహ్మణివాక్యంబులకు నమ్మలించిన నప్పుడు తదాజ్ఞచేతఁ బరికత్తెలు మంగళ
స్నానంబునేయించి యచ్చుతఫేనభవళంబులగు దుహంబులు గట్టనిచ్చి కొన్నియూభర
ణంబు లలంకరించి యాకన్యకను మణిమయముగు చతురంతరూపమున నెక్కించి నమోప
ముననుండు మహాలక్ష్మీనన్నిధానంబునకుం గొనిపోయిరి. నేను దానితో గూడఁ బోయితిని.
పల్లకిఁదిగి యాపల్లవపాణియు నుల్లంబున నుడుకుచు నచ్చటికావలివారల దాసీజనుల
నవ్వలనుండ నియమించి భక్తివినయంబున నాహరివల్లభకు మ్రొక్కి ప్రదక్షిణంబులు చేసి
యనేకవిధంబుల నుతియించి యా యాలయంబున నుపవసించియుండెను. మేమును
రమణీయములగు వివాహకథాలాపములఁ బ్రార్థులువుచ్చుచుంటిమి. మదనమాల యనుభ
వించుమనస్తాపంబులం జూచి సహించలేకయేమొ సూర్యుండును పడమటిసముద్రం
బునం దూఁకె. పాంచాలాధిపమన్మథాగ్నిపొగలో యనందగి కటికిబీకటులు లోకం
చమత్కార—16

ఋనం గలయం బచ్చె. గాఢాధికారమదంతిదంతకుంతంబులకాంతిలతాంకురంబులనం
 దగి తారకలు నభంబున వెలింగెను. విరహపాండురంబగుచు విలాసగిధురంబయిపోయెడు
 మదనమాల మొగంబుతో నివసించిన పరిభ్రమణి గలనాయని పరిక్షించెనెచి యే మొ చందు
 రుండు నుదయించెను. అనేకవీరభటు శ్రీతంబై యుండు నామహాబ్రహ్మచారింబునందు
 మదనమాలయు సేనునుమాత్రము దేవీసన్నిధానంబున నుంటిమి. పరిజనంబుల్లెఱచిరియ
 కార్యతత్సరతం బ్రవర్తించుచుండిరి. కన్యాజనరక్షణంబున నియంత్రులగు కొందఱు
 మందయానలు కొంతదూరంబున నచ్చటచ్చటం గుంపులుగూడి యాయాచరిత్రంబులు
 మాటలాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడు మదనమాల నన్ను గాంచి 'యోచుకరికా పంజరంబు
 నందగులుకొన్న చిలుక చందంబున జేమియు సేయ నేరకయున్నదానను; వివాహగ్నం
 బును నమోపించుచున్నయది; ఈజయవర్తను బెండ్లాడ నించుకేనియు నాకు నమృతి
 లేదు; తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గంబును గనంబడదు; ఇన్నిదినములుగ నీతో నీసంగతి
 మందలించుట కొకించుకదైన నవకాశంబు దొరకినదికాదు. కేవలము మందభాగ్యునగు
 నన్నుం గన్నులమన నాతల్లిదండ్రులకుఁ గప్పదశ సంప్రాప్తంబయ్యెను. నన్ను వివాహంబు
 చేసికొనినయనూతరమునఁగాని జయవర్త నాజననీజనకులఁ గారాగారవిముక్తులంజేయఁడని
 తోచెడిని. విషంబుఁడిని ప్రాణంబులు విడుతునా యని యన్ననో యది గొనితెచ్చి
 యిచ్చువారలును లేరు. కటకటా! దైవంబు నాయెడల నింత క్రూరతరంబై యుండుట
 నాజన్మాంతరకృతపాపఫలంబుగాద? ఇండు కేమందు? లోకమునం గలకష్టంబులకెల్ల
 యునికిపట్టు లేదనియేమొ యీ మదనమాలకు చతుర్ముఖుడు సృజించె? నీవునాకుం
 బరమార్థసఖునైతివేని నాప్రాగ్గంబొకటి యంగీకరింపుము. ఇతరదాసీజనంబులు రాక
 ముందె కార్యంబున కనకూలింపుము. నాభేదం బవసంబుంపుము. ప్రియసభిధర్మంబుఁ
 బాటించుము. వేగిరంబ నావనని యంగీకరింపుము.' అని యిట్లనేకవిధములుగ బలిమారు
 కొనఁగా సేనును దానిపరితాపంబుం గాంచి మనంబున దుఃఖించుచు, 'నోమదనమాలా నీ
 యిష్టంజేమి' యని యడిగితిని. అప్పుడు రాజపుత్రియం బ్రియసఖి యీ నా శరీరము
 మదన మోహనునికి మన్నఘనచే నివేదితంబై యున్నది. ఇట్టిదీని నితరవినియోగంబుంజేసి
 యామహాభాగునికి విప్రియంబుసేయుటకంబెందలక్షణంబుననుజ్ఞగించి యాతనితోఁ గల
 యుటమేలు. సేను శరీరంబుం దొరంగిన నాపంచభూతములయందుఁ బృథివి గూతని
 మార్గసంచారభూమియందును, జలం బామోహనాంగుండు స్నానముచేయు వాసికా
 జలంబులందును, లేజంబు మదన మోహనునియుదరంబునందును వాయు వామహాభానుని
 నిశ్వాసంబులందును ఆకాశం బానవమమన్నఘనీ మందిరాంగణమనందును గలయంబట్టు
 లీకరుణామయి యగు దేవినిఁగూర్చి ప్రార్థించి ప్రాణంబులు వదలుదును. ఇందుకు నీ
 ఛాదంబుడు వని నమ్మి నీతోఁజెప్పితిని. ఇప్పుడు నాకుఁపరణంబుగాని వేలుశరణంబు

లేదు. ఇతరులు నచ్చలేని యదియు దుర్లభంబు. క్షత్రిసమయంబునంగదా ప్రియసఖులు పకరింపవలసియుండు.' అని యిట్లు నేకవిధముల నాచుముకంబుం బట్టికొని వేడికొనియె. ఇత నిన్నుఁగొనిరించుకొనుట లేదుగదా యని యాలింగనముఁజేసికొనియె. నీమధురము అగువచనములను వినఁబోనుగదా యని మొగంబు ముద్దింపుకొనియె. ఈ మదనమాల యందుఁ బ్రియఁబాయకు మని కేలకేలంగీలించె; మద్విరహంబున కోర్పుకొనుమని తన పయింటచే గన్పిరు దుడిచె. నానునవిగా మదన మోహమునిశీం జెల్పుమని ప్రార్థించె. నా జనసీజనకులకు తీరనిదుఃఖదాయని నైతి నేయని వగచె. ఏమి నామాట బత్తమిరయ్యవే యని యానడించుకొనియె. ఇదియేనా స్నేహధర్మ మని దూతె. నన్ను బాములఁబెట్టి సీకివ్వమా యని యడిగె. ఇట్టివారటే ప్రియసఖులు అని పసికొనియె. నాయందుం గరుణించి తనవుం దొరంగనయ్యవే యని పాదంబులుపట్టుకొనియె. నేను నామదనమాల పరితాపించుచుండఁచి; యేమియుం జెప్పలేక కేవలబాష్పాయమనచేత్రనై యంతర్దాధం బగుశోకవేగంబు నడంచుకొనలేక పయింటకొంగన మొగంబుమూసికొని యేడుచు చుంటిగాని దానితో నేమియుంజెప్పఁజాలకయొంటిని. మదనమాలయు నప్పు బహువిధ ములపెడికొనుచుండె. ఇట్లు కొంతసేపుజరంగఁగా నేను మదనమాలతో "నోప్రియ సఖి నీవు పరితపించువిధముం గాంచిన నయభీష్టంబు నెరవేఱనియ్యకయొండుట యొక్కంబు గా దని తోచెడిని. నీచురణానుతర మొకనిమిమలైన నేనుజీవించియుండలేను. మన మిరువురు మొక్కటిగాఁ బ్రాణత్యాగంబుంజేసికొందము. ఇది నీకు సమృతమేని నీ యభీష్టము నెఱవేర్చుటకు నాకును సమృతమే" అని న రాజపుత్రియం గొంచెము కోప గించుకొనుచు 'నోనీ నాయభీష్టము ననుకూరదన్నమాట ప్రకారాంతరముగఁ జెప్పితివం తియికాదటే? నేనుకరీరము నుజ్జగించుట యిప్పటికి భావ్యమగుఁగాని మీకిట్టియమంగళం దేలనే? హరిహరీ! మీతో నేను చెలిమిఁజేసినందుకు మీ ప్రాణములు వోగొట్టుటయేనా ఫలంబు? కడుపుచెడంబుట్టినందుకుఁ గన్నవారికిఁ గారాగృహ ప్రాప్తిఁ జేసితిని. చెలిమిఁ జేసినందుకు జెలికత్తెలకుఁ బ్రాణవరిత్యాగంబుం జేయించవలయునా? చాలం జాలు. మదనమాల నీకుఁ బ్రాణసమనయగుసఖియయ్యెనేని దానిబాధలుదప్పించుట యంచి తము.' అని యిట్లు బహుకరుణంబుగఁ బల్కుచుండఁగా ననతిదూరంబున నొక సన్యాసి మఱియొకసర్వాసపద్యాతిసుందరియగు సుందరీమణిని తనపెనువెంటం దీసికొనివచ్చుచుం డెను. అది గాంచి రాజపుత్రి మహావ్యసనాక్రాంతయై యీమదనమాల మరణనిర్వాణం బునకుంగూడ నోచుకొనలేదుగదా యనిచెప్పి 'యాయమ నూచి యేమిది యనియడిగిన నుత్తరమేమి నెప్పుంగల' నని కన్నులబాష్పములు దుడుచుకొనుచుండెను. ఆ యమయి నతిశీఘ్రముగ నమోపించి మదనమాలా యేమనీకన్నులు బాష్పచ్ఛన్నములై నట్లు తోచుచున్నట్టి; కపోలములయందుఁ గన్పిటిధారలుగారుటవలన ముకరికావత్తంబులు

మాసిపోయినది; సౌభాగ్యవదనమగు నీ మొగంబు విన్న బాటుఁజేందినయది; వెగచుటం జేసి కుచతటంబు కంపంబునొందుచున్న యది; అని యడిగిన నాకాంత భయంబుతోప నేమియులేదనిన నానన్యాసినియు సమావముననుండువారల నవ్వలికంపి యాయాల యపుఁదలుపులమూసివేసి నిర్లసంబగునాగుడి కలయఁజూచివచ్చి మదనమాలనుడగ్గటి దానిచుబుకంబుంబట్టి యెత్తిముద్దిడి తొడవయింగూరుచుండఁబెట్టుకొని కురులు చక్క నొత్తుచు నెట్టనియె. ఓ మదనమాలా యే నెవ్వితెన్నెనదియు నీ వెఱుంగవుగదా? తొట్టి నీకు మదన మోహనుని చిత్రపటంబిచ్చిన మందపాలకినిగానాయేను? నీవునన్ను నిరూపించి చూడునునిన మేమిరువురముచు చక్కఁగాఁజూచి లేచి ప్రణామంబుచేసి భగవతియనవధా నంబుననైన యవరాధంబునైరింపుము; నిష్కారణవత్సలత నియ్యెడకు మీరలేతెంచుటం బట్టి మాకు మహాప్రమోదంబునయదది; ఈ మహాదేవియను గ్రహంబునం జేసికాన మీ నన్నిధానంబుమాకయ్యె; మీరలివ్వడియ్యెడకు విజయముచేయుటకుం గతంబేమి? కల వృత్తాంతంబువినిపించి మమ్ము గాఢాదుము. అని ప్రార్థించిన నాయను యిట్టనియె. ఓ రాజపుత్రి నేను నాతపశ్శక్తిచేత భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులు బాగుగ నెఱుంగుదును. నేను సంసారంబుబరిత్యజించి బాల్యము మోదలుకొని యాకలంబులుభుజించి శరీరధారణంబునేయుచు వీధివయందుం బడియుండు చింపిపేలికలు ధరించుకొనుచు చంద్ర చూడవరణకమలధ్యానానానంబున నన్యంబులు మఱిచియుండు హృదయంబుతోఁ దపంబునలుపుచుండి యాపార్వతీకాంతుండు కాంతాసమేతుండై వెలసియుండు శ్రీపర్వతాదిపుణ్యక్షేత్రంబులదర్శింపనెంచి గురుజనానుమతి వడసి పెక్కుదేశములుతిరిగి చూచుచు మదన మోహనుని సౌందర్యంబును నీరూపాలేశయంబునుగాంచి మీరురువురసమాగమంబు రసావహంబై యుండనని యెంచి సంసారపాశబద్ధమానసనై యారాజపుత్రుని యాకారంబుతోనొప్పు చిత్రఫలకంబుగానిపించి నీకు దదనురాగంబుంగల్పించి మీఁద నీకుంగలుగ ననర్థంబులుచించించి యీరాంబిల్యనగరమనుజేరి యారాజచంద్రుని వశగతునిజేసికొని యాయూరనుండువారికి నాపద్భుంధువువిధంబునను గురుజనమురీతిని వరమమిత్రురాలివలెను బ్రవర్తించుచున్నదానను. ఈపౌరులు నన్నడుగక యేవనులైనఁజేయఁజాలరు. గురుభక్తి నాయెడల వారుచేయుచున్నారు. అదియట్లుండ నీకాంపిల్యనగరాధిపతి జయవర్తయు నాకు శిష్యప్రాయుండై తననగరునందు జరుగంగల సమస్తకార్యములు నాయనుమతిలేక చేయఁగూడ దని యంతర్వచేసియున్నవాఁడు. ఇచ్చట నామాటకుం బ్రతిగా నెవ్వరును నడవరు. నీకీసమయంబున ఆనుకూల్యంబు నేయుటకే యేనునీనగరంబున వ సముచేయుచు వీరినివశగతులుగఁ జేసికొనియున్నదానను ఇట్లు డీకాంపిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్త నిన్నుం బరిణయంబుచేసికొనంగోరి మాహూర్తికులవలన నీరాత్రిముఁడుజాములకు మంచలగ్నంబున్నదని నిశ్చయించి

దేవతాసన్నిధానమున నుపవసించియుండు పెండ్లికూతు బ్రాహ్మణముత్తైదువు లన్ని
సన్నిధికిం దోడితెచ్చుట యారాజుసహచారంబుగాన నట్లువారలచే జేయింప నన్నుం
బ్రార్థించి యిచ్చటికింపియున్నవాడు. ముత్తైదువులును ఇంకొకగడియ కిచ్చటికి
రాఁదోయెదరు. అగ్నిసన్నిధికిం గొనిపోఁబడినయనంతరము నీవు జయవర్తకు భార్య
వగుటతప్పదు. ఇప్పు డిందుకొకయుక్తిచేసెద వినుము. ఇదిగో యాకాంతంజూచిలివే?
ఇది నీ జనకుం డగుశూరబాహువు మిగులఁ బ్రితితో వివాహంబుజేసికొనిన యాతని
మాతులునితనూజ యగుకలావతికి జనియించి యలిగారాబముగాఁ బెరుగువచ్చిన మో
హనవతి. ఇదియారముచేతను రూపముచేతను పయస్సుచేతను కళాకుశలత్వంబుచేతను
నీకు నమానయైయున్నది. విశేషపరిచయముగలవారలుగాని మీయిరువురకు భేదంబుగని
పట్టఁజాలరు. అనిన పదనమాల యులేచి యత్యాదరంబుతో మోహనవతి నాలింగనంబుం
జేసికొని యాదలమూర్ఛిని ఓచిన్ని చెలియఁగా యెన్ని దినములకునిన్ను గాంచిలిని. అని
యానందబాష్పంబుల నా మోహనవతియకాదలఁ దడవుచు మందపాలకీగాంచి యోభగ
వతీ యాచిన్నది యిక్కడ కెట్లువిచ్చినో యెఱిగిపునుని వేడికొనగా నాయమ యిట్లు
నియె. ఈ చిన్నదిమాత్రమేకాదు! నీ ప్రాణనాయకుండు మదనమోహనంబును వచ్చి
యున్నవాడు. వీరి రాకకుంగారణంబు వివరింతు వినుము. నీవు పంపించినచిలుకలు మదన
మోహనుని నగరంబునకుం జని యచ్చట నతండులేమి ననేక వసంబులువెదకుచు నొక
చోటాగనిపట్టి స్తరసందేశంబుజెప్పిన నతండును మాత్రికుమారునికిం దనదూరదేశ
ప్రయాణంబుసూచింప నాచిలుకల నొకింతనేపు నిలిచియుండఁబనిచి తాను ముందర
ఁబయలువెడలి ధరాపంతంబుజేరెను. అది నవ్వుభర్త యగునంగనపంబుననుండుట తన
మనంబునకురాఁగాఁ గొందఱువలన నీజనకునికి కాంపిల్యనగరాధిపతిచేసైన కారాగృహ
ప్రాప్తియు జయవర్తనిన్నుఁ దనయంతఃపురకారకఁగా జేసికొనుటయు విని దుఃఖాకు
లుండై చేయునదిలేక యాయూరిబయటిదేవాలయంబులోఁబరుండి కేవలము చింతా
క్రాంతుండైయుండఁగా మధురిక యనునీ చెలికత్తెలొక నొకతె యాదృచ్ఛికంబుగ
నచ్చటకేగి యాతనిం గాంచి వృత్తంబువిచారించి తెలిసికొని యిట్లునియె. ఓరాజకుమారు
ఁడా యేను మదనమాలకుం బ్రియసఖిని. నాపేరుమధురిక. ఆమదనమాల నున్నట్టుండి
కాంపిల్యాధిపతి పట్టుకొనిపోఁగా నారాజపుత్రిక తనప్రాణపదమగునొకచిత్రపటం
బును తద్దృహంతరంబున నునిచియుండుటంజేసి తీసికొనిపోవననువుపడక పోయెను.
ఈపటంబుం గానకయుండెనేని యారాజపుత్రిక యాహారంబుపైఁగూడ ఆశమానును.
దీనిసెవ్విధిచైన నాకన్నియయొద్దకుంజేర్చుట ప్రియసఖిచైననాకు ముఖ్యకర్తవ్యంబు.
ఆరాజన్నియ కనుంగుండెలియలు మోహనవతి యనుకన్యక తనజననీజనకులఁ బట్టుకొను
నట్టి జయవర్తచేతికిం జిక్కుక యొకరహస్యప్రదేశమున డాగియుండి దిక్కులేక

యిప్పుడు పరిశసించుచున్నయది. శూరబాహువుండు రాజగృహంబును పెగ్గజగ్గట్టు లాక్రమించుకొనియిండుటంజేసి యామోహనవతి ప్రచ్ఛన్న వేషయియిరుగుచున్నయది. కాంపిల్యనగరముం జేరేనేని యెన్నిధిమాన్వైసం దరయట్టదగ్గఱకేగి సుఖపడును. అర్తసంరక్షణంబు రాజకుమారులకుం గర్తవ్యులుగాన నిందుకు నేవొడంబడవలయునని యనేకవిధముల వేడికొనెను. అప్పు డాహుమారుండు దానింగాంచి యోమధురికా యిప్పు డామోహనవతి యొక్కడనున్నది? ఇక్కడకుం బిలుచుకొనిరా ననువుపడునా యనియడిగిన నామధురిక యిచెపిలంచుకొనివత్తుననిచెప్పి మాగినిచీరెధరించి యొట్టిక్షుకి చందంబుననుండు కన్నెను ను బిలుచుకొనివచ్చి రాజకుమారునికిం జూపి యోయయ్యా యిదియేమోహనవతి; అయ్యలొంగుదురే మెయని యీవేషలబ్ధి దిరుగుచున్నయని యని యవకుంకనంబునసిచూస నతడు సౌభాగ్యాధిదేవతవల నుండునొకన్నియం గాంచి దానిరూపరేఖాతీతయ బుల కచ్చెదపందుచు నిట్టిశుభలక్షణంబు లుపరియోగింపి నీకన్నియకుం గూడ యీవ్రాత్ర ప్రానియన్న వాడగదా విధాతయలితలయూచి మధు రికా నీవువేడికొనినవిధంబుగ మిమ్మిరువురను గాంపిల్యనగరంబుంజేర్చిన సచిచెప్పి యానాడు మధ్యాహ్నమంతయు నాగుడిలోవసియి చియుండి సూర్యుండ స్తమింపఁగా నాయరువురం దీసికొని నక్షమనడుమనరణ్యంబులో శాశురనిద్రా మలుదీర్చుకొనుచుం గొన్ని నములకుముందె యీనగరమ నకుంజేరెను. నూతనచిత్రవటంబుం జేసివట్టుకొని యామధురిక యంగడిపీడిలోనుండఁగ రాజభటులు నాయుద్ధకుం గొనితెచ్చిరి. ఆమధురిక వలన రాజకుమారునిస్మృతాంతంబుని యితరులకుం చెలియకుండ సతనినాపర్ణశాలయంగు నునిచి యీమోహనవతినిక దగుభులుల గాపాడుచుంటిని. ఈమోహనవతిసం ప్రాప్తికై యిన్నిదినముల రాజానకు వివాహంబు జరుగనియక యుభ్యంతరము చేయుచుంటిని. ఇదియుం బట్టమహిషీవదంబ నకుం దగినయదిగాన నీజయవర్తను వివాహము చేసికొనందగును. అతండు మీయరువురభేదంబుం దెఱిగింపజాలఁడు. ఇప్పుడు చేటి వేషంబుధరియింపంజేసి తీసికొనివచ్చియున్నదీనికి భవదీయాలంకారంబు ధరింపంజేసి వివాహవేదికకడ కంపవలయు. ఈచేటివేషంబు ధరియించి నీ వీమకరికతోఁగూడ మదన మోహనుండువనియించు నాపర్ణశాలకేగి యాతనితోఁగూడ నీరాలితి యీ పాంచాల దేశంబు దాటిపోవలయు. అనిచెప్పఁగా మదనమాల “భగవతిమందపాలకి యారహ స్యంబు భేదింపబడఁదేని నాచెలియలికి న సేకఁవ్వంబును సంప్రాప్తంబులగునేయని నామ నంబు సంతపించుచున్నయది.” అనిచెప్పఁగా నాయమ నేనివిషయంబులం జక్క పెట్టంగలను. వేరంట నీవుబొమ్మ. అనఁగా నేను నాయందపాలకిసాహసంబునకు మం త్రాలోచనంబునకు నచ్చెరుపందుచుం దదాజ్ఞ చేత మోహనవతికిఁ బ్రెడ్డిహుఁతురి వేషంబును మదనమాలకుం జేటివేషంబునలంకరించి యాకపటచేటికను వెంటఁ బెట్టుకొని యా

యాలయంబుం దాటితిని. మధురికయు మాకెదురుపడి యాభగవతి పర్ణకాలకుం బిలుచు
కొనిపోయె. వివాహకార్యంబులకై యచేకదాసీజను లా మందపాలకయుండుచోటికిఁ
రాకపోకలు సేయుచుండుటగలదుగాన మేముమువ్వరము నచ్చటికిఁగట సందేహస్పదంబు
గాకయండుటచే రక్షకభటులు మమ్ము నడ్డగించుటకుం బ్రవర్తించరైరి. పర్ణకాల
సమీపమునకుం జొచ్చుచుండఁగాఁ దనచేతనున్న చిత్రపటంబు మధురిక మందఁమాలచేతి
కంచిచ్చిన నారాజపుత్రి దానిందీసికొని “యోగ్రీయసఖి యీపటంబు నాకుం బ్రాణ
పదంబని తెలిసికొని బహుదుర్మప్రయాణాచూసంబునకు వెఱవక యిది తెచ్చి నాకిచ్చిన
నీకు నేనేమియుపకారంబు సేయఁజాలుదును ; నాయెడల మీకుంకల ప్రేమాతిశయం
బిట్లు మీ మృలయించుచున్నయది. నీవు నాప్రాణములకంటెం బ్రియురాలవు” అని
యగ్గించుచు నాకుటిరంబునంబ్రవేశించి యందు గందర్పతుల్యుండై యుండురాజకుమారు
నిం గాంచి భయసంక్రమాబులతో వెనుకకొదిలి నిలిచి నన్నుం జూచి రహస్యంబుగ “నో
మకరికా మనము స్త్రీస్వభావములభయగునక్షానముచేతఁ గార్యాకార్యములు విచారించక
ప్రవర్తించితిమిగదే ? ఈయరిగంభీరుఁడును మహానుభావప్రకృతియు నగువురుషనక్ష
ముం డెక్కడ ? మన మెక్కడ ? ఈతనిదాశ్శమునకుంఁగూడ నేను తగనే ? మనమా
యీతనినిచ్చటకురప్పించెడు వారము ? మహోదారశ్వభావముకలవారలగు నృపకుమారులు
శరణార్థులరు దనరు సగుప్తవిధములఁ బోషించుచు వారిశీర్షిస్థితిజేయు ప్రకృతిగల
వారుగాన నీగుణహీననగు నావాక్య మాదరించి వచ్చియున్నవాఁడు. అనిచెప్పఁగా
నేను నా రాజకుమారునియంతికంబున కరిగినవినయముఁగఁ జేయిమోడ్చి ‘యోగ్రీయారకా
సాస్త్రియసఖి మదనమాల సహజప్రేమ పరవశహృదయయై విన్నవించుచున్నయది !
బహుదురంబుగ నొకదేశమునుండి మఱియొకదేశమునకు మిమ్ము రప్పించి మీయతి
నుకుమార మగుదేహమునకు పరిశ్రమంబుఁ గలుగఁజేసితి; ఈయపరాధంబు తమియింప
దగును. ఇదియునుంగాక భవదాగమనంబునకు సంతసించి నాజనకుఁడును సహోదరు
లును మహోత్సవంబు నడుపుచు నెదుర్కొని నగరునకుం దోడితెచ్చునట్లు లేకపోయె
గదాయని తనహృదయంబునం బరితపించుచున్న యది.’ అని సఖిచెప్పఁగా నామహాను
భావప్రకృతి యగుకుమారుండు పాపనవాక్యోపహ్వాసంబుల మానసపంకంబుంగడిగి
వేయనట్లు నాతో నిట్లనియె. ఓసీ మీరాజాకూతురు మమ్మింతటిప్రేమచే బిలిపించుట
వలననై నసంతోషము దూరదేశగమనాయాసంబుఁ గఠించనియ్యదు. మీర లిపుడు పరి
పూర్ణానురాగముచే నాయెడకే తెంచి నన్ను విచారించుటవలన శూరబాహువు నన్నెదు
ర్కొనినంత సంతసమును గలిగె. ఇప్పుడిచ్చట నేకత్వసంగంబుల ప్రాద్దుజరిగిన
నేమేమిసంకటములు తటస్థించునో యెఱుంగము. తక్షణంబ యలువెడలి యీపాంచాల
దేశమును దాటిపోవలయును. మధురిక మందపాలకి యాజ్ఞాప్రతీక్షకురాలై యిచ్చ

టన యుండవలయు. భగవతి యంతకునుండ నర్థాయ త్రముచేసియుంచియున్న యుత్త మాశ్వంబుపై సీవును మీరాజునూతురు నారోపించి యీవనమునకుం జేరువనయుండు శరణ్యుంబున బ్రవేశించి క్రమక్రమంబుగ నీదేశము దాటవలయు ననిచెప్పఁగా నేను నట్లకానిమ్మని యాకుమారుండుచూసిన యశ్వంబుపై మదనమాలతోఁగూడ నారోపించి యాతనిగుట్టుఁబుతో వెనువెంటనే యచ్చటిఁజేదనందున నితరులకుఁ జెలియకుండ మెల్ల మెల్లనఁజని యడవిలోఁ బ్రవేశించితిని. ఇట్టారాజకుమారుండును మేమును ప్రవేశించి గుట్టుంబుల నతిజవంబున బరుగులై త్రించిన మరునాఁ డుదయమునకుఁ బాఠాలదేశంబుఁ దాటి యాయశ్వంబులంబులు వాయువేగంబునం జనిచని యొకచోట సింహశార్దూలఖడ్గ గవయ శరభాదిక్రూరమృగనిబిడంబయి యనేకవిధములగు సాలతాలకపిఠాశ్వధృషియు ముదచందనలిందుక ఖర్జూరవేణునింబకదంబప్రముఖము లగువృక్షములు క్రిక్కిరిసి యెడతెఱిసిలేక సూర్యకిరణప్రసవణంబునఁజైన నవకాశం బియ్యని యతిభయంకరమగు నొకగహనంబుంబ్రవేశించెను. రాజపుత్రుండును మాతో తొల్లితానుమధునికను మోహన వలినిం బిలుచుకొని ధర్మావతంబునుండికదలి చక్కనిమార్గమునంజనక యాగహనంబు నం బ్రవేశించి దీనిగుండ కాసిల్లినగరమునకుం జేరితిని. అనిచెప్పుచు బూర్వపరిచితము లగు నాయాచోటుల నుజ్జాపుచు మాత్రోవ కడ్డంబై వైకుంఠికి మమ్ము హింసింపబోవు శార్దూలాదిమృగంబుల నతిచాతుర్యంబునాజాపి భయంబుడుపుచు, మఱియు రాజపుత్రు లియ్యాధ్యంబుల నీయ్యాధ్యంబుల నీయ్యాధింబులగ వేటాడుదు రని యాప్రకారం బభి వర్ణించిచెప్పుచు, మాకుమార్గప్రదర్శకుండై ముందుఁబోవుచుండెను. సూర్యుండు నాకాశ మధ్యంబుంజేరె. భూనివయి నమగిడనీయక లజాటతపంబులై యాతపంబులు బిట్టుడి కించె. మృగకులంబులు మందలమందలగఁజేరుకొని చెట్లక్రిందాబడి నెరురుపెట్టుట కుపక్రమించె. ఎండమావులు వధికులకు జలభ్రాంతిఁ గల్పించి యలయింపసాగె. వక్షి కులంబులు చెట్లనీడలకుం జేరె. అట్టికఠోరాతపంబున కశ్వంబులు పశ్చాత్తినినొంది నడవ లేక చిక్కి న మేమును తృహర్తులమయి జలకాంక్షచే నెక్కడఁజైన జలాశయంబుండు దనుక మెల్లగ నేగవలయు నని ప్రయత్నపడుచుఁ బ్రతిచెట్టుక్రిందకు ప్రతిపాదరింపను నిలువఁబడుచు నతిప్రయాసంబుతో నరుగుచుంటిమి. అప్పుడు నల్లనిశరీరంబులును పల్ల వెండ్రుకలును కొరమీసంబులును మిడి గ్రుడ్లును తడవిండ్లును గలవారు కొండఁబుఱోయలు మా దారి కడ్డంబువచ్చి యిటునటు దిరుగుచుండిరి. రాజకుమారుండు వారిం గాంచి యొచ్చెనులారా యిక్కడకు నీటిపట్టు లెంతదూరంబుననున్నదియని యడిగిన వారును నమీషమునకువచ్చి యోరామీ మీరు విశేషముగ దవ్వగొనియున్నారనితోఁచుచున్నది. లోకమున ననేకులు ఎఱారిత్రోవలోఁ జలువపందిరులుంచి పథికులకు నీతోదకంబు లును పాశకంబులును శుంఠి జంబీరరసాదియుక్తంబగు తక్రంబును చందనంబును

తాళవృత్తంబులునొసంగి మహాపుణ్యభలంబులం బడయుచున్నవారు. అట్లుండ మేముమీకు నీటిపట్టులైనం జూపలేమా? మీయనుగ్రహముబడయ నియ్యకొనమా? మీర లొంటరిగఁ బోదురేని యాచోటులుగనిపట్ట బహుకాలమునెట్లు. ఈ మాండవారు ఎండకోర్వక గిశేషంబుగఁ బరితపించెదరు. ఈయశ్వంబులను శ్రాంతంబులై యున్నవి. గాన కొంచెము దత్తులనున్న జూశయంబుదనుక నడవలేవు. ఈగట్టుంబులను ఈకాంతలను ఇక్కడచెట్టక్రిందనిలిపి పాదచారివై నీవుకత్తువేని యొంతనేపటికి జలశయంబుంజేరి దప్పిదీర్చుకొని నీరంబులుగొనిరావచ్చును. అనిచెప్పగా రాజకుమారుండును “ఓ బోయలారా యిట్టిమహారణ్యంబున నాడువారి నొంటిగవదలి రాకూడదే” యని యనఁగా వారలుసామీ యిది మేముపసియించియుండుతావు; మాయెఱుక లేక యాగ యైన నిండుం జొరలేదు; భయపడక మీరు మాలోగొందఱతోఁగూడ చెఱుపునొద్దమం బొందు. కొందఱము వీరికి మీరు వచ్చునంతవఱకుఁ గావలియుండెదము. లోక మునం బరివేశారమునకుం గాని యాకాయము దోషనికాయంబు కాదాయని పల్కిన నతఁడు వారివల్కులకు నంతసొచి మమ్మునడిగి గుఱ్ఱంబులను మమ్ము నక్కడనిలిపి యాలోయలలోఁ గొందఱం బిలుచుకొని యాయరణ్యమధ్యంబున నొక త్రోవం జనియె. మేము తృప్తార్థల మగుటంజేసి మతిభ్రంశంబుంజేసి యాతని కొంటరిగఁబోవ ననును లించిలిమి యంతయెకాని వేరుకాదు. విధివిపాకంబు త్వరచేయఁగా నెట్టి దిట్టలకయిన బుద్ధిపెడతలఁ బట్టుచుగావ? అట్లు రాజకుమారుం డరిగిన యనంతరము మేము చల్లని యొక మట్టిక్రింద గూరుచుంటిమి. ఒకింతనేపయ్యెను. మఱియు నొకబోయ యచ్చ టికివచ్చి మాకుం గావలియున్నవారినడిగి మావృత్తాంతం బెఱింగి కృతకటా జలంబున కంతదూరంబు చననేల? సమీపమునన యున్నవే యలి మమ్మా దోడ్కొని పోయి సమీపస్థలంబునన జలంబులు గానిపించె. మేమిరువురము నాజలంబులు ద్రావి యా గుఱ్ఱంబులకు దప్పికఁదీర్చి లొల్లిటిస్థలంబునం గూరుచుంటిమి రాజకుమారునితోఁ బోయి యున్న బోయలుకొందఱు బిట్టువాసోవుచు మామొద్దకువచ్చి మాపాదంబులబయిం బడి బాష్పజలముచేఁ భూమిందడుపుచుం బరితపింప మేమును దిగులుపడి యాబోయ లారా రాజకుమారుఁ డెక్కడనున్నాఁడు? ఆతనివిడిచి మీరు పరువిడి వచ్చుటకుం గారణంజేమి? మీరలిట్లు దుఃఖించుట వలన మాహృదయంబులు ఆతనివిషయంబున ; ననేకానిష్టంబులు చింతించుచున్నయవి. అని యడిగిలిమి. వారు ఓయమ్మలారా మేము చెరువు త్రోవంబట్టిపోవుచుండఁగా మామార్గమున కొకసింగం బెదురుగా వచ్చెను. ముందరుగుచున్న రాజకుమారుండు మేము వలదు వలదని చెప్పుచుండఁగా దాని నదలిం చెను. అదియు ధృఢాతురంబై యున్నదిగాన నతని యదలింపునకుం గనలి మొగంబు దెఱచుకొని నటలు నీక్కించుకొని యత్యాగ్రహంబుననెగిరి ముందటికొళ్లగోట్లు హృద

యంబున గ్రుచ్చుకొనునట్లు ప్రారప్తహారంబునలిసిన మన రాజాభూమివయింబడియె
 వడునంతలో నామృగరాజంబు నాశనిశరీరమున ననేకప్రణామములు గలుగునట్లు బహు
 ప్రకారంబుల మోదుచుండ మేమందఱుమునుజేరి యార్యాటంబులు కొన్ని నలువఁగా
 విడిచిపోయెను. రాజకుమారుండు భూర్నమై తృప్తార్తుండై యుండుటచేతను సింహానభర
 ప్రహారంబుచేతను సొమ్మవోయి యిలవయింబడియె. మేమెంత బిలిచినం బలుకక పొర
 లాడుచున్నవాడు. శీఘ్రముగఁ బ్రాణములు వదలిపెట్టననితోచి మీకివృత్తాంతము
 చెలువపచ్చితిమి. ప్రాణములుండఁగా బంధుజనంబులునూచి కన్నీళ్లుపెట్టుకొని మాట
 లాడఁగేసి యది జీవముండువరకు మనశ్శృంగంబయి బాధించుచుండునని పెద్దలు వచింపు
 దురుకాదె? యనిచెప్పఁగా మేమును పిడుగువడ్డట్లు వినఁబడిన యామాటకు మూర్ఛ
 వోయి యొడలు దెలిసి లేచి విలపించుచు నోయయ్యా రాజకుమారుండా మమ్మునిట్లు
 నట్టడవినిడించిపోవుట న్యాయమేనాయని వాపోవుచు మాకై నీకిట్టి యాపద సంభవించె
 గదాయని శ్రవించుచు నచ్చటనుండలేక యోయయ్యారా అమహాభాగుండు
 వడియుండుచోటికి మమ్ము గొనిపొండు ; ఈయనాథలయందుఁ గనికరముంచుడు ;
 అని వేడికొనఁగా వారును అట్టనేకానిండు, మావెంటనె రండు. మీకుఋణానుభందం
 బున్నఁ బ్రాణంబుతోనుండఁగా నాశనిం జూడఁగలరు. అందుకైకదా మేచుతిత్సరిత
 గతింబరువిడివచ్చితిమి; అనఁగా మేమును శోకవేగంబు నహింపంజాలక యాయుధంబులను
 గుఱ్ఱంబులను మఱిచి వారివెంటనంటి భూమిపైఁబడుచు లేచుచుం బోవుచుంటిమి.
 కొంతదూరం బలుగునంతకు మేము ఏయేచోటులుదాటిలిమో యేయేగుట్టలు మెట్టిలిమో
 ఏయేచెట్లు చుట్టిలిమో ఏయేమిట్టల నరిగిలిమో భూమిపైఁచుంటిమో ఆకసంబునకెగిరిలిమో
 వినిషయంబునెఱుంగక కేవలము రాజపుత్రావహృతమానసలమై బహుదూరం బరిగి
 లిమి. సూర్యుం డస్తమించె. అప్పటికిని రాజపుత్రునిం గానక యాబోయలతో యోరీ
 మారాజకుమారుండేడి? ఒకవేళ ముందుపోయినత్రోవ తప్పిపోయెదరో? ఇంత
 వఱకాతండు జీవించి యుండునా యని యడిగిన వారును మమ్ముంగాంచి నవ్వి మారాజ
 కుమారుం డిచ్చటికి సమీపముననుండు బోయవల్లెయందున్నవాడు ; త్రోవతప్పుకయె
 పిలుచుకొని పోవుచున్నారము రండు. ఈరాజపుత్రక వేగిరంబ తనదగ్గరకురానిచో
 మదనబాణంబులచేతఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించును. అతివేగంబునం బోవుదమేని
 మేలుగలుగు ననిచెప్పిరి. అప్పుడు వారిమాటలకు సంశయించుచు మేము నిజవఁ
 బడి మనల వీరువంచిం చి యింతదూరంబు గొనితెచ్చిరి; వీరల చేతందగులుకొంటిమి.
 ఇంకేమి సేయనగునని దిగులుపడుచుఁ గాట్లతడంబడ హృదయంబు తటతటనదర
 వదనంబులు శుష్కంబులై దేహంబులు పడవడవడంక నొండొరుల మొగంబులు గాంచు
 కొనుచుంటిమి. అప్పుడు అబోయలు ఓబాలామణులారా మీరు మాసంగీతంబునకు

హృదయంబు గరగివచ్చి మృగంబులు పలలం దగులుకొనురీతి మా నయవంచకంబులగు
వచనంబులకేమరి మాచేతం జిక్కుకొంటిరి. ఇక దష్టింతునొన మీకుఁ దరంబుగాదు.
ఇంతకుం గొన్ని దినములకు ముందు ఆరాజకుమారునితో వచ్చిన యాకన్నియంగాంచి
మాయధిపతి మోహించి మమ్ముంచిలిచి యెట్టికపటోపాయంబుననైన నాతనిపంచించి
యామించుఁబోడిని నామంచంబునొద్దకుం గొనిరావలయు; రాజకుమారుండు మహా
వరాక్రమశాలిగాన నతనితోఁబోరాడి మీరుగాని మీతోఁగూడిన నేనుగాని జయింప
లేము; తుదకు ఆయాఁడువారుగూడ ష్టత్రియకాంతలుగాన ధనుర్విద్యాభ్యాసం
బునం గడిదేరినవారైయుందురు. వారియొద్దనైన నాయుధంబులుండఁగా మీరు
పోఁగూడదు. వారలతో రాజపుత్రు నెడవాసి వంచపమెయి నాకాంతల నిరాయుధులం
జేసి పట్టుకొనితెచ్చునది అని మాకాజ్ఞాఁజేసియున్నవాఁడుగాన మేమిన్నివిధముల మిమ్ము
వంచించిపోని తెచ్చియున్నారము. ఇదిగో యెదురఁపండునని మారాజు వసియించు
బోయపల్లెయని చెప్పఁగా విని మేము మనంబుల భేదంబు నొందుచు, శ్లో॥ అన్యథా
చింతితంకార్యం దైవమన్యత్ర చింతయేత్॥ అనుభావోక్తి యప్రయోజకంబు గాదు.
కాంక్షిల్పాధిపతికిఁ బట్టుపిప్పియై యుండుటకు నవ్వుతించని యామదనమాలకుం దుదకు
బోయల పాలంబడి కాయంబుజెడుపుకొన వలసినట్లయ్యెఁగా ఆహా ఏమిదైవ
చిత్తము! ఆఘటితఘటనా సమర్థుడగు విధికిం దుష్కరంబును గలదే? కూరబాహు
వునకుం గూఁతురై పుట్టుటయొక్కడ! బోయవానింజెట్టపట్టుట యొక్కడ! కటకటా
ఏమి యాభాగ్యవైషరీత్యంబు! అనివగచుచుం జేయునదిలేక యూరకుంటిమి. ఇట్లు
వింతించుచునుండు మమ్మంగాంచి యాబోయలు ఓకాంతలార యింక వగచి యంప
యోగము లేదు. వంటింటికిఁ బ్రవేశించిన కుండేళ్లవలెనైతిరి. మారాజు దీనిపై
మక్కువచేతఁ బ్రబలతరముగ నన్యధాశరీరుండై యున్నవాఁడు. దైవము మాపాలనుండి
మిమ్మును మాకు లభ్యులగునట్టానరించి మాప్రాణంబులు నిలిపినదయ్యెను. వేగిరంబ రండు
నేను వచ్చియుండు కాంతామణింగొనిరాక మీరు మీ మీకాంతలం గాంచిలిచేసి
కృతాంతుని మొగంబును గాంచగలరు. అని మాయేలిక యతికతినంబుగ నాజ్ఞ చేసి
యుండుటఁబట్టి మేము గృహంబులువదలి యన్నాదులమాని పరిభ్రమించుచున్నా
రము. మాపెండ్లాల మొగంబులు చూడ మనంబునుభ్రమించుచున్నయిది. మిమ్మతని
చేతికొప్పగించి యాశండిచ్చు వసదనంబులుగైకొని మాయొడ్డ కేగెదము. అనిచెప్పుచు
మమ్ము బహునిర్బంధపూర్వకముగఁ గొనిపోయిరి. మేమును చని జలరబాలకనిహత
నానావిధశకుంతతతిప్రకటిరామయతోరణ ఘోరగృహద్వారంబును, కూరసార
మేయమాత్ర పరిజనేరాతనివహనబిడంబును, నానామృగనికాయ మృతకశేబరదుర్గం
ధంబు నగుబోయపల్లెయ్యం బ్రవేశించితిమి. మాతో నరుగుదెంచుచున్న యెంచులు

మమ్మనొక గుడిసెయొద్దకుంగొనిపోయి వాకిటనిలిపి యందులోనికిం బ్రవేశించి యొక ముసలివానిం గొనితెచ్చిరి. వాఁడు మమ్మంగాంచి మించినయాశ్చర్యంబునం దనపెండ్లమును బిలిచికొనివచ్చి కూరుచుండి యోసే వీరిని గాంచిలివే! ఇట్టియతిచుకుమారులగు మనుష్యులుకూడ నున్నారగుదా. ఈకాంత యేమందమనియె మనవాఁడు రాజకన్యక రాజకన్యకయని తలంచుకొనుచున్నాఁడు; వీరికి దేహమున నేమైరబలమున్నదా? మనవలె నడవులయందు దూఱి యెగిచియెగిచితఱిమి పెట్టలనుబట్టుకొనఁగలరా? ఏమేమొ బెదరిబెదరి చూచుచున్నారు; ఇసిరో, ఈనాలిలేనిబాలలుమనకేలా? కొన్ని దినములనుండి వానిమాటలువిని వీరి నఱికట్టి త్రోవలకొట్టి ధనము సంపాదించుటలు మాని, వృగంబులం బొరగొని మౌనంబులు గడించుటలవదలి, వేటకుక్కులంగొని పరావోదులం జంపినవవులధ్యసించుటవిడిచి, వలలాడ్డి పులుగులుబట్టి కట్టితెచ్చుటం బరిహరించి యీవనికిమాలిన పనులకుం గడంగిరి. బభాబభా బాగుబాగు! పీసీమునలీ మనబిడ్డం డీసిండిబొచ్చులవలె నుండు కొవ్వులంగాంచెనేని మువ్వరంబగు మన్నభివేదనచే నిమ్ములువదలి దిమ్మవట్టినవానివిధమున వీరితోదిరుగుచుండు సంతియకాని నెవ్వరితో దాఁజూడవలసిన పనులుచూడఁడు. మృగహింసకుంబోక వలలాడ్డి పులుగులు పట్టుకొనంబనక కన్నములువెట్టి ద్రవ్యంబులు దొంగిలించుట కఱుగక కేవలము ఏగి తోనే కాలంబుగడపుచుండు. అట్లయ్యెనేని మనకులభర్తంబు చెడును. ఎన్నివిధముల నైన వాని కీకాంతల నందికుండంజేయుటమంచిది. ఎన్నిధముగ నీకార్యంబు సమకూర్పువలయు అని పత్నిను. ఇంతలోని నొకఁడోయ యచ్చటికిరాఁగా నాముసలిఁడోయ వాఁడు నాబిడ్డని సేమంబుఁ చెల్పుము; పోయినకార్యం బేరిధముగ ముగిసెను? అని యడుగఁగా నాకిరాతుండు సామీ మీకొడుకును మేమును ప్రయత్నించినవని చెడి పోవుటకూడగలదా? మీ అనతిగైకొని యిట్లువిడిచిబయలుదెరి యీకొండగవిలో నుండుచండిక దేవళంబునకుం జని మేమందఱము సేలంబడిమ్రొక్కి యోతల్లి యీసారి మాకు గొప్పధనసంచయము దొరికెనేని యప్పుడె నీకు మంచిమానిసిని బలియిచ్చెదమని వేడికొని బహుదూరం బరిగిలిమి. అతల్లివరంబెట్టిదో తెల్పులేము. మేము యీహిమనం తంబుదగ్గఱ నుండు నొక రాజధానిని గొల్లగొట్టి యెన్నరానిధనంబులను పస్త్రంబులను మణులను దొంగిలించుకొని నిరుపద్రవంబుగా దాగియున్నారము. రహస్యముగ మీకీ వృత్తాంతంబుం చెల్పు నన్ను కమకుమారుం డింపినవాఁడు. అనఁగా నావగ్గవోయ బహు సంతోషపడుచు మన కింతమేలు పోసినయాతల్లికిఁ బ్రార్థన చెల్లించుటకు జాగు సేయఁ గూడదు. అది సెరపేర్చినంగాని మనబిడ్డఁడు రాజోపద్రవములేక మనయందు చోటికిం చేరఁడు కాని నివృద్ధదేవదాబలి నిర్వర్తింపంబడవలయు, జాగు సేయక ధూయిరువురలా నిండువయస్కునా నుండెడిదానింబట్టి తీసికొనిపోయి యీకొండలరాయని

వట్టికి బలిపెట్టుడు. మఱియొకదానిఁ దఱుమఁగొట్టుడు అనియుత్తర్వు చేసెను. అంతట నేను వానిమాటలువిని మదనమాలకుఁ బ్రాణములుపోవునట్లు సంభవించిన కట్టిడిసేగికి ననేకవిధముల వగచుచుండ నన్నవదలి యాకిరాతులు మదనమాలంబట్టు కొని యాకొండగవియొద్దకుం గొనిపోయిరి; నేనును దానివెరువెంటం బెనురోదనంబు సేయఁచు నురంబుమోదకొనుచు భూమిపయంబడుచు లేచుచు వాపోవుచు నచ్చు టికిఁబోతిని. ప్రళయకాలమునం బనునాలుగులోకంబులు నములం దెఱచికొన్న యమునినోటి దండ్రిలవలె నుండు పెద్దకత్తులుగొని యిరువురు కిరాతులు మదనమాలను దత్తమీవముననుగడు మడుగులో ముంచియెత్తి నన్నుంగాంచి యొకవలకైన నం బుక నియ్యక నన్నింకకుపైన రామాడదని సిరోధించి యాగుహలో నుండు నాలయము లొనికిఁ గొనిపోయిరి. మనరాజపుత్రికిం గలిగిన యావిధిజైవరీత్యంబుం దలంచుకొని యవ్వడు మూర్ఖులొం బూమిపయంబడిని ఇవ్వడు నీవచనంబులచేత దేహంబుం దెలిసికొంటిని, ఓ చతురికా వింటివదే! మనమదనమాలగతి! ఏమయ్యెనో? ఆ నుక మా రాంగికిం గలిగినయతికతికపు మరిణముం జూచ నన్ను దేవుడు దానితో వెంటబెట్టు కొనివచ్చెను వింటివదే! అని యిట్లుచుకరిక నాకుండెల్లిన నేను మదనమాల ప్రాణంబుల యందు నిరాశనయ్యుం దొల్లి జ్యోతిష్కులు ఇది మహామండలేశ్వరునిం జెట్టవట్టి యఖిల భూమండలంబు నేలుచుఁ బలికిం బ్రాణసూనురాలై యనేకపత్నరంబులు నుఖించు చుండును. అని చెప్పియన్నవారు గాన నొకించుక ప్రత్యాశతో నా మకరికం గాంచి యోప్రియసఖ ఇక మనము చింతించుచు జేయ న చేమన్నయది? ఇచ్చోట నుండుట వలన నుపయోగములేదు. పెల్లుపెల్లుగఁబోయి కాంపీల్యనగరముంజేరి మోహనవతి వై నజూచుచుఁ గాలఁబుగడపుచుందము పోదము రా అని చెప్పితిని. అందు కామకరిక నమ్మించి అచ్చోట్టువాసికదలి క్రమక్రమంబుగ నామాపునట్టి మార్గమునవచ్చుచు కాయలను పండ్లును జలంబులు నాహారంబుగాఁ గొన్నిదినములకు కాంపీల్యనగర సమీప ముగకుంజేరెను. ఆనాటిరాత్రి నేను నానగరంబునం బ్రవేశింప నిచ్చలేనిదానగాన దానికిఁ దెలియకుండ నచ్చోట్టువిడిచికదలి తొల్లింటిపగిది ననేకస్థలములయందు సంచ రించుచున్నదానను. మారాజపుత్రికకుఁ బ్రియసమాగమంబగుదనుక నేనును బ్రహ్మ చర్య ప్రతంబు సలుపవలసినదాననై యుండుటంజేసి యితరులతో మాటలాడనొల్లను. మనోహరములగు నుద్యానవనములయందు సంచరింప నమ్మలింపను. రాజగృహముల యందు విహరింపను. ఓ రాజకీరమా నీవు నాకుఁ ప్రియమృత్యువు వని నీతోవృత్తాంతము నిన్నవించితిని. అని యిట్లాయాఁడుచిలుక పల్కుచుండఁగా మాయంబు పొద రింటికి సమీపంబున ఓ చతురికా తొల్లి యారాజపుత్రి తనకుం బ్రియసమాగమంబు కాకముంద నీకుం బ్రియసంగమమహోత్సవంబుఁ గావించునట్లు చెప్పి యివ్వడు తానె

క్రమంబు మాని ప్రవర్తించెను. ఈ కిటుకు నీ కెఱుకవడదాయెఁగదా అని యొకపలుకు విసంబడియె. అందు కాయాఁడుబిలుక మహాహర్షంబుతో నోరాజకీరమా యిప్పుడు విసంబడిన వచనము నాకుం జెవులయందు సుధావర్షము గురిసినట్టయ్యెను. ఆ మదనమాల జీవించినుఖంబుగఁ దన యభీష్టనాయకునిం గలసినదా? ఇట్లే. అథవాభీష్టవాద్యారాజిభవంతినర్వత్ర, అనునట్లు శుభములుగాని యశుభములుగాని సంభవించ వలసినచ్చినపుడు అన్నియును వానికింద్రోవలై యుండును. రానికాలములో నన్నియొక బ్రతిబంధకములుగానగును. ఆమదనమాల తానెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను తుదకుఁ దన ప్రయత్నములు విఫలంబులై పోవుటమాత్రమేగాక ప్రాణములు పోఁగొట్టుకొవలసి నట్లయ్యెను. జీవితసిరాశయైన యనంతరము ప్రియసంగమసౌఖ్యంబు నమకూరె. అఖిలజంతువులకును వానివానికర్తవ్యములు ఫలములియ్యఁదలెడియైనచో నుఖ దుఃఖములు సుప్రాప్తము లగుచుండుటను దర్శించిచూడ నెవ్వనికిని దరంబుగాదు. ఓరాజకీరమా యావదనామృతమును నాచెవులకు పర్చించినదియెవని? దానిం దెలుపుము; అనఁగా నేను ఓచతురికా గూఁపచనముం దెల్పినయది యామదనమాలప్రియ సఖి యగుకళావతి. ఆని జెప్పఁగా నని యిట్లున్న నారాజపుత్రిక యింతకు నమోపమున నుండునట్లు తోచుచున్నది. లోకమునం బ్రియజనము ప్రపృతిదెలియక బహుదినంబులుగఁ దనసెను గుశలవృత్తాంతమును వినినయనింతర మాంబుజనముం గాంచు నంతలోపల మనం బత్యుత్సృకంబై తత్తిరించుట సాధారణంబుగఁ దె? కాన నేను నాప్రియ సఖింజూడ నత్యుత్సృతంబై యున్నదానను. అదియుండుచోటుం దెలుపుము. అని ప్రార్థింపఁగా కళావతి మరలనిట్టనియె. ఓచతురికా నీప్రియసఖియగు మదనమాల యీత్రాఁబోదరింటం దననాయకునింగూడి నీ వృత్తాంతంబు వినుచున్నయది. నీప్రియ సఖిండగు కలకూజితంబును భవత్సంగమాత్యుభూతో నీలో మూటలాడుచున్న వాఁడు. ఇదియు నీ వెఱుంగలేకపోతివి. అనిన నాయబ్బాతీ వచనములువిని యాచతురికననుంగాంచి సిగ్గుపడుచుం దటాలున నాపొదరింటిలోనికిగజని యామదనమోహనుఁ డును మదనమాలయొ నుండుటంగాంచి సంశయించి యారాజపుత్రిక ముంజేలిమీఁద ప్రాలిన నామదవతి యత్యనరాగంబుతో నోచతురికా నీకన్యంబుల్లెప్పింటిని; కేవలము లెర్బుగ్గంతుసాధారణ మగుచావలమువదలి స్నేహధర్మమును బొటించుచు సర్వ సుఖంబులకు వెలియై యిట్టిదై న్యాకరమగు కఠినవ్రతము ననుష్ఠింప నీకుఁదరంబుగాని యితరులవలనఁ గాదు. ఇందుకు నేనేమి నీకుపకారంబు నేయంగలను. అనుచుం దన కన్యంబులం దలంచుకొనుటంజేసి వయంబయి నలెకయించు శోకంబువలనం గలిగిన బాష్పంబులచే నాచతురిక యొడలుదిడుపుచుండ నాచిలుకయొక బ్రియసఖి మనమిరువురము నెట్టిట్టివివదంబునిధిం గడచితిమి; రాజకుమారుండును నీకు సంప్రాప్తం

డయ్యె; ఇక నవియెట్లందలంచుకొని యేల దుఃఖంపవలయు; భూర్వదుఃఖస్తరణం
మును విడిచిపెట్టుము; ఆమాయాకిరాతులచేతం జిక్కినొన్న నిన్నుం గాపాడిన వా
రెవరు! ఎట్టులా చండికాలయము నుండి యిచ్చటకుం జేరితివి? సంగ్రహంబుగఁ
దెల్పుమన నామదనమాల యిట్లనియె. ఓచతురికా వినుము. నన్నుఁగొనిపోయి
యాకిరాతులు చండికానమీచమున నిలువబెట్టిరి. ఇంతలోపలం గొందఱు మ్రూరా
త్తులు భయంకరంబు లగుకత్తులుధరించి వాయుప్రక్కలనిలిచి యాజేమికి జేతులెత్తి
ప్రణామంబులుచేసి యోతల్లి యాపట్లవపాణి నివృణు నీకుఁబలిపెట్టెదము, చూయేలిక
యేనిధమగు రాజోపద్రవంబు లేక నుఖముగ తాదొంగలింపినిన్న ధనంబులతో
చూసెలవునకుం జేవన ట్లగుగ్రహింపవలయును. అని ప్రార్థించి యేకకాలంబున నా
రెండుకత్తులను బైకెత్తి ప్రహరింపంబోయిరి. ఓచతురికా యవ్వడు నేను ప్రాణ
ములు పోఁగొట్టుకొనవలసినట్లు తటస్థించిన నాదురవస్థకు సంకటపడక యాశోయ
వాసిబారికింబడక తప్పించుకొనివచ్చి తన కుపహారముగాఁ జేసికొన్నదని యాజగ
న్వాతం దలంపున స్తుతియించుచుంటిని. ఇట్లు మహోద్ధతంబులుగఁ బైకెత్తంబడిన
యాకత్తులు రెండు నేకారణంబుననో చేయిజారి భూమిపై బడియె. నిరవరాధినైన
నన్నుపధింప నుద్యుక్తులయిన పాపంబువలన నేమి యాయురుపురకును గన్నులుగనం
బడవయ్యె. వారల కట్లగుటకు నేను మనంబున సింకనెన్నికష్టంబుల నన్నునభింకఁ
జేయుటో వీరి నిట్లు కన్నులుకానని వారలనుగాఁజేసెను? దైవంబు దుఃఖధానంబున
నతినిపుణముగం బ్రవర్తించుచున్నయది. అనితలంచుచు వగచుచుండ వారలకధిపతియై
యచ్చటికివచ్చినవాఁడు నన్నుం గాంచి యీ కన్యక దేవోపహారంబున కింకఁబడిరాదు;
దీసింకొని యతిరహస్యమార్గంబుగ మనయేలికనుమారుం డుండుచోటికిం గొనిపొండు;
అతఁడు దీనిపై విశేషముగ మరులుకొని యాన్నవాడని యిరువురికిరాతులచేతికిన్నప్ప
గించి వారలతోఁగూడ నన్నాయాలయంబువెలిచెను. నేనును నావిధిపై పరిత్యంబు
మానక మరల నాకిరాతుని బారికింబట్టిద్రోచినేయని వగచుచు జేయనదిలేక యీ
చెంచులతోఁజనుచు నొక రహస్యస్థలంబుఁకుంజేరితిని. సూర్యుం డస్తమించె. నా
భాగ్యాధిదేవత ప్రత్యక్షమైపట్టు ఈశావతి నాకుం గనంబడి యచ్చటినుండి కొని
తెచ్చె. ఇదియ నావృత్తాంతంబనినఁ జతురక సంతసించి రాజకుమారునిం గాంచి యీ
కుమారకా మీర లీ మదనమాలామరికలంబునీ యరణ్యమధ్యంబునం గిరాతులు నూపు
మార్గంబునంబోరిగదా? మీ తరువాతి వృత్తాంతంజేమయ్యె మీర లెట్టిస్థలంబునకుం
జేరితిరి. కల వృత్తాంతంబుండెల్ల నాహృదయసంశయంబుం దీర్పుమని యడిగిన రాజ
కుమారుండును ఓచతురికా వినుమని యిట్లనియె. అట్లాకిరాతులచేఁ జూపంబడుత్రో
వన బహుదూరంబరిగి సిద్ధగానక తృషచేఁ బ్రాణములు వెడలిపోవునట్లయిన ఓరి

జలాశయం బిక్కడ కెంతదూరంబుననున్నది? దేహము బహుదూరంబగు శక్తిచాలక మూర్ఖులునని తోచెడిని; అదియునుంగాక యాడువారి నొంటరిగా వదలివచ్చితిని; వారును తృప్తిపల్లయు నేసితదనుక తమయొద్దకుంజేరమికి దుఃఖాక్రాంతత భయము నొందుదురు; వేగిరంబ జలంబునుమాపిలిచేని మీకు మంచితత్వంబును బహుమానం బుగ నర్పింతును; అని నేను వేడుకొనగా నాదుష్టాత్ములు ఓరీరాబా మారు నీయొనంగు రత్నంబులే? నీవుకొనివచ్చిన కామినీరత్నంబు మాయేలికకుం గావలసియుండి నిన్ను మోసగుచేసి చానితో నెడదాపి యిచ్చటకుం గొనితెచ్చినారము. ఆకామినీ రత్నంబు మాయేలికయొద్దం జేరియుండును అని చెప్పి నుచు నాచెట్లనాడిన మూల కొక్కరుడుగాఁ బరువులిడిరి. నేనును వారిమాటలనిని యాహా! మోసరూపిని గదాయని తలంచుచు నీకాంతామణులగలి యేమైయుండునో? యనిదుఃఖించుచు నతివేగమున బూర్వపురిగినమార్గముగుండఁ దొలకడిచోటికివచ్చితిని. అచ్చట మే మారోహించికొనివచ్చిన యశ్వదరంబులుమాత్రముండెను. అదిగాంచి యావామాత్ము లకుం గలిగినకారతులవలని మహానొకటంబునకు వచ్చుచుం జేరిమోడుగ నీబాలా మణినిబోయలచేతి కప్పించితినేమని వాపోవుచు నొకొకసేవచ్చట నున్నత్తుని విభం బుగందరిగి దిక్కుగానక యిట్టి దౌర్భాగ్యకాలికి నుకుమారదూపాదారంబగు కామినీ రత్నంబునకునేమని ప్రలపించుచుండి సూర్యాస్తమయమగునప్పటి కచ్చోటు వాని యాయశ్వవర్జులులలో నొకదానినెక్కిరిని. మదనమాలకుం గలిగినమహానొకటంబును దలంచుచు నొడతెలుంగకయుంటిని గాన నాయశ్వోత్తమం దెక్కడెక్కడ కేగెనో యెఱుంగను. ఆనాడురాత్రి జాము ప్రొద్దుపోయినసరికిం జంద్రభాగం బనునేపాళ దేశపునగరమునమీపమున నొకజలాశయంబుగట్టున నాగుఱ్ఱంబు నిలిచె. నేనును నా గుఱ్ఱంబుఁదిగి రెండవయశ్వంబును వెంబడించి వచ్చుచుండుటంజూచి యారెండిటికిని జలంబులుదాపించి నేనును జలావగాహనంబుచేసి యంధకారంబుచేఁ గన్నులేమియుం దెలియ కున్నను త్కుద్బాధకోర్వఁజాలక సమీపవృక్షములకుంజని దొరకినన్నిపండులు కోసికొని భక్షించి యాచెరువునందలి యాస్వాద్యంబులగు జలంబులు ద్రావి యచ్చటికి సమీపమున నుండఁనొకభైరవునిగుడికిం జేరువనఁ బఱపియుండు విశాలమగు శిలాఫల కంబువయిం బరుండి మార్గాయానపరిశ్రమంబును దీర్చుకొని యచ్చోటువానికోవ నుద్యుక్తుడనైతిని. నాకు నవ్వుడు తగునకాయం బొందుదొరికెను. అట్లు క్రమక్రమం బుగ దేశంబులంగాంచుచు నీనగరంబునకుంజేరితిని. ఇదియ నావృత్తాంతంబు అని చెప్పగా నాయాడుచింతకవిని ప్రియసఖియగుమదనమాలం గాంచి నవ్వుచు నేనేమి యొ యడుగంబోయి సిగ్గుచేనన్నుం గ్రేగంటఁజూచుచునూరకున్న నానై గయెఱింగిమదన మాల ఓవతురికా నీకు నీమగనివృత్తాంతంబు తెలిసికొనవలయునని యాశగలియున్నది.

సిద్ధచేత నడుగలేకయున్నావు. కాన చెప్పెనను వినుము. నేనీ యూరికింజేరంగానే
 యీ కలకూజితంబును గొన్నిదినంబులకు నానమిషంబుజేరినయది. చేనత్కాదరంబుతో
 దినింగానవించి యోరాచిలుకా మీదపురుగు నా ప్రాణహయకుని బిలుచుకొనిరా
 నేగిరి. అంతియకాని మరల మిమ్ముంగానము. నేను కాంపిల్యనగమున నుండు
 నప్పుడు మదనమోహనుండు చెప్పినమాటలవలన మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబు విన్న
 విండుటకుండదని నిలిచినంతవఱకు మీ వృత్తాంతంబువంటిది. మీరు నచ్చి నగరము
 చేరకపోవుటకుం గారణంబేమియోయెఱుంగననియడిగి నీరాచిల్క యిట్టలియె. ఓంధన
 మాలా వినుము. మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబుడెలిపవచ్చుచు నడుచు నొకయరణ్యం
 బున నస్తమయమగుటచూ నచ్చటియొక సరోవరసమీపముననుండు తియ్యనిహమిడిచెట్ట
 నొట్టులలో జేయొకచోట బ్రత్యేకముగ నిరుక్షరముం బరుంటిమి. మరునాఁ డుచు
 కాలమున నిదురమేల్కొనిచి నేను జతురికాకుళలం బరనుఁగోరి యాచెట్టునొట్టువాకిటి
 కేగుదెంచి కాలభట ప్రతిమానుండగు నొక కిరాతుఁడు నాయుండు వృక్షంబు నారో
 పించుచు సమీపమునకుంజేరచుండఁగాఁగాంచి యాదినము యమునిపాలంబడితినిగదా
 యనితలంచి యించుకయైన సవ్యడినేయక వెనుక వెళుకగానరిగి యాకోటరంబునంతరం
 బున నొకయెడ నణగియుంటిని. ఒకితనేపటికి వాఁడు నాయుండుకోటరంబునొద్దకు
 జేరి కాలసాశనమానములగు నంగుళులచేనొప్పుచుఁ గాలనర్పుం బనందగిన తన యెడమ
 చేతిని లోనికింజొనిసి నన్నుంబట్టుకొని వెలికిదిగిచెను. అప్పుడు చేయునదిలేక మృత్యు
 మాఖ్యంబునంబడినదానివలె నణచచ్చియున్న నేను మరణభయంబుచే టెక్కలు తటతట
 గొట్టుకొనుచుఁ గుండె లదరుచుండఁగా నెక్కినుడుకిఱావేశంబునం బొగులుచుంటినిగాని
 నోరెత్తి యొకమాటయైనను బల్కినవాడనుగాను. సహచరియగుచతురికకుంగూడ నీదుర
 వస్థసంభవించునేమోయని దానిం బిలువవైచి. నాకుం గలిగిండునష్టంగాంచెనేని చతు
 రికయు మున్నె ప్రాణంబులవదలును ; అట్లయిన రాజపుత్రికి మహావృషంబు సంభవిం
 చును. ఇట్లు సర్వనాశం బగునమయంబు సంప్రాప్తమాయెడదాయని యనుకొనుచు
 నూరకయుండు నిన్నుంబట్టి చిక్కుంబునబెట్టుకొని చెట్టుదిగి యాబోయమఱికొన్నిపాద
 పంబులవైకెక్కి నావలె ననేక విహంగమంబులం బట్టికొని తనయింటిదారింబట్టిపోయెను.
 అటుపోయి యాకిరాతుండు నొక్కొక్కదానిని చిక్కుంబులొందుడి వెలికిడిచి టెక్కలు
 విఱచి యిలవయింబెట్టుచుండె. వానిచేతికంఠక కొంతనేపు తప్పించుకొనియుం దుడకు
 నాదురదృష్టమేమనబాత్రముకావలసివచ్చె. అట్టిసమయంబున నేను వానింగాంచి మహవృ
 షచనంబుల నిట్టుంటిని. ఓయన్నా యిప్పుడునన్నుఁ దిన్నంతమాత్రమున సీయాకలి యడం
 గదు. నేనొకయుంపాయంబునెప్పడ ఆవ్రకారంబు నీవొనరించెదవేని మహాభూధ్యుఁ
 డవై నీసుకసలీలంధనంబులతోడ సుఖంబనుభవించంగలవు. “యుక్తియుక్తంవదో
 చమత్కార—18

గ్రాహ్యంబాలాదపిశుకాదపి.” బుద్ధిమంతులు తిర్యగ్మంతువుల వచనములని యచాదరణ చేయక యుక్తియుక్తంబులగునేని నానివచనములు పరిగ్రహింతురుగదా? అని చెప్పిన నావచనములకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నాబోయ యోచిలుకా నీవు చెప్పుకదేమి యనిన నేనును ఓయన్నా నన్నుంగొనిపోయె యొక రాకన్నియకమ్ముము. ఆ కొన్న వలన నీ కపరిమితధనంబులందీసియిచ్చెద. దానిలో నీవు శుభంబున నుండుజనును. వేగి రంబులెప్పు. ఏదియేనొకనగరంబునకురమ్ము అనగా నతండుసంతసింపి శృతాభ్యవహారంబై కొన్నివండులుగొని తెచ్చినాకిచ్చి యవిభుజియించినంతగము స్వాదూదకం బులు గొని తెచ్చిపోసిన దత్వానవరి భ్రష్టతృషావిశేషుండలైననన్ను నొక సంజరంబున నిడుకొని సమీపముననుండు నొకనగరంబునకుంజని యారాజవిధిసరుగుచుండగా నంతకు సమీపమునంబోవుకాంతలు నాసౌందర్యంబుగాంచి యచ్చెరువందుచు నిది మనరాజ పుత్రిచూచెనేని యీచిలుకను విలుచుకొనక మానగని యొడ్డారు లనుకొనుచు నాతనిం బిలుచుకొని రాజకన్యకసమీపమునకుంబోయిరి. తన సభిజనంబువలన నావత్తాంతంబు నెఱింగిన యారాజకన్యక యతికుతుకంబున నచ్చటికివచ్చి నన్నుందీసికొని నావలకులకు ముదంబొందుచు నీ శకలజనవిఖ్యాతనీయంబగు సౌందర్యంబును ఈ మనోహరములగు వచనములు నెప్పుచాతుర్యం బితరకీరములయం దెంచిన లేవు; దీనిం గొనితెచ్చి యిచ్చిన యీపోయకుం గావలసినధనములన్నియు నాజనకునితోఁజెప్పి యిప్పింపుండని యాజ్ఞ చేసిన నొకకాంత దానిం దోడ్కొనిపోయి రాజువలన నపరిమితధనంబులిప్పించి వానిం దఱిమిచేపెను.

చం ద్ర నే నా వృ త్తాంత ము

ఓ మదనమాలా యా బాలారత్నము సౌభాగ్యమేమని చెప్పంగలను.

నీ. పరిణితకామి నాభామాశిరోమణి రతియేయనుచుఁజెప్పు మతముగాదు కమలవాసినిగామిఁ గాంతాపతంసంబు భార్గవయేయని పలుకరాదు భూమినుండుటచేతఁ గామినీతిలకంబు శచియనిశవధంబు సలువరాదు కచ్చపీయంతపాణిగామిఁ జంద్రానన భారతియేయని వదరరాదు.

గీ. కాని సౌందర్యలక్ష్మియుం గాంతిసుషమ, భోగభాగ్యంబు వైదుషీపూర్ణతయును రతిరమేంద్రాబ్జనేత్రిభారతులకంటె, నధిక మని చెప్పనొప్పు నయ్యబ్జముఖికి.

నీ. రంభావిభాసురరామణీయకమెల్ల తోయ్యలిరుటపుఁబెందొడబయంద హరణీప్రభామనోహరవిలాసంబెల్ల కోమలిబెళుకుఁగన్గోసలయంద హేమానుపమకాంతికామనీయకమెల్ల కలకంఠకంఠియంగకములంద తారాసుసంగతోదారవైభరియెల్ల కల్కిపాదాగ్రసఖంబులంద.

గీ. లలితశశిలేఖలక్షిఫాలంబునంద, యామదాలనగరిమయయానమంద

యడంగియుండునుగాన నాయబ్జముఖికి, సాటియనిచెప్పఁగూడదచ్చరలనైన.

అమనోహరాంగిపేరు చంద్ర సేన. జనకునిపేరు దీర్ఘ బాహువు. ఆదేశము కళింగ దేశము. అనిక్రమక్రమముగ నెఱింగిలిని. నే నాయలివచేటికి దొరకినదిమొదలు నాకు మనోహరములగుఫలంబులు భుజియింపఁజేయుటయు, శితజలంబుల నాయొడలు గడు గుటయు మనోహరము లగునంగకంబులదువ్వి యనేకాభరణంబు లలంకరించుటయు నిటువంటిమత్సం బంధములగుకార్యములచేత నారామామణికఁ బ్రొద్దుప్రంగుటయు నుదయమగుటయుం దెలియకయుండె. ఎబ్బకాలము నామనోహరములగువచనములకు సంకసపడుచు వినుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁ డాకాంతాలిలకంబుతోఁ గన్పాంతః పురోద్ధానపాలకి యను కపోలికయనునది యిట్టనియె. ఓచంద్ర సేనా యాకలహజిత మనుశుకంబు దొరకినదిమొదలు నీకత్వంతప్రై పాత్రంబులై యుండునుపవనలతా విశతులమణిచి యావలనికైనఁ జూడరావు. మొదటియందెసీవు నీ ప్రాణములతో నమాన ముగా స్వాదూదకంబులనుగొజ్జుగినిటను జెఱుకురసంబులను చందనపంకంబులను తానే పెనిచిన లలిత యనువాసంతీలత నివారసం ప్రాప్తిచేఁ బుష్పిణియయ్యె. ఇదిసీకుమహో త్సవకాలంబుగావున నెఱింగించితిని. అనిచెప్పఁగా నాచంద్ర సేన సంకసంబంది యొక పోలికా మనలలిత పుష్పిణియయినతోడన వనభూషణ మనునశోక పాదసరాజముతోఁ గూర్చి పరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింప నేను మహోత్సవత్వమును జెందియున్న దానను. ఈ దినము సంధ్యాసమయంబున నమృతహోత్సవంబు నిర్వర్తింపవలయు. ఇంత లోపల నాయొద్ధానమునం బల్లవతోరణంబులు గట్టించి చందనోదకంబులను పవనతరు వీధికానికరంబుల సువాసితంబు లొసరించి చీని చీనాంబరంబుల నిర్మించిన భవజటంబు లుద్ధానపాదపంబుల పైకెత్తించి యా లలితయు వన భూషణమునుండుచోటం బూల పందిరిపేయించి ముత్యాల మ్రుగ్గులు తీర్చి నర్వచుగళవస్త్రపులు నచ్చటసిద్ధముచేసి యుంచవలయును. ఈనగరమున నాకుం జెలికత్తియలగుకన్మియల నమృతహోత్సవంబునకు రమ్మనిపిలువవలయు. ఇది నీచేయువని అని యాజ్ఞ చేసి దానినంపించెను. అది మొదలా చంద్ర సేన మహోత్సాహంబున నయ్యా మహోత్సవ కార్యంబులు తానే జరిపించుచు సూర్యాస్తమయసమయముం గాంత్రించుచుండెను. అప్పుడు.

క. చటులరవితుంగవరఖు, పటుఘట్టనదళితచరమవర్వతసాను

స్ఫుటధాతుధూళులసంగా, నటదోచెయజరభాస్వదాతపకాంతుల్.

ఆట్టి సంధ్యాసమయమున నాచంద్ర సేనయఁ బరిజనసమాసీతంబగు నందలంబు నెక్కి యనేకపరిజనంబులు గొలువంగదిలి నన్నుం దనతోఁగూరుచుండఁ బెట్టుకొని యా

యుద్ధానవనికరిగి దాని పురఃప్రదేశమున నొకతెం; గాఢాయంబుధరియించుకొని
 స్ఫటికమయమగు నక్షమాలజేఁబూని నిమిలితనేత్రయై బ్రహ్మసంఖనం గూరుచున్న
 దానిం గాంచి భయనంభ్రమంబులతో నా రాజపుత్రి పల్లకిదిగి యా యోగినికి నమ
 స్కరించి యోభగవతీ మీరతివ్వరో? యేదేశమునుండి యిచ్చటికిఁగడచియున్న
 వారో? ఇచ్చట నుండుటకుంగారణంబేమొ? నాయందుం దయయించి యానటండని
 ప్రార్థించిన నాయోగిని చంద్రసేనగాంచి యోకన్యకామణీ యేనువసియించుచోటు
 నంసాదులకగమ్యమయినయది. అంతకు సమీపముననుండునుజ్జయినయందు మహాకాలునిం
 దర్శించి ఆకాశమార్గంబునంబోవుచు నీ యుద్ధానకనసీమనగ్వాంకారాలం కృతం
 బైయుండుటంగాంచి వినోదంబు సూడందలంచి యిచ్చటికిం దిగిలిసి. ఇంతమాత్రమె
 కాని నేనిక్కడనుండుటకుం గారణాంతరంబులేదు. అనిన నాకన్యకయు మహామూడుం
 బుతో నోభగవతీ జస్తాంతరకృతంబులగు పుణ్యవిశేషంబులు ఫలప్రదానోస్తుఖంబు
 తాటవలనగదా మీఁబోటి తపస్విష్ఠులదర్శనంబు మాకుం గలుగును. మాయందుం గరు
 ణించి యీరేయియిచ్చటనుండి మాచేయినాతిధ్యంబులగ్రహించి మమ్ముం గృతార్థులం
 జేయవలయు. అని ప్రార్థింపఁగా నాయోగినియు నోచంద్రసేనా సిద్ధక్షింక జాల
 మెచ్చిలిని; నిన్ను విడిచిపాప నాకుచుననురాదు; అందుకనుగుణముగ నీవుచుబ్రర్పిండు
 చున్నావుగాన నిలిచెదను. అనిచెప్పఁగా రాజాకుమారు సంతసముతో నాయోగినికిం
 గైదండయిచ్చుచుం బాదచారిజేయై లలితావనిభూషణము లుండుచోటికిం దోడ్కొని
 పోయి యిచ్చటనున్నంబడియుండు బూఁబందిరిలో నవరత్నమయంబయి మధ్యదేశ
 మునఁ జేర్చఁబడియుండు ముక్కలిపీటవయిం గూరుచుండఁబెట్టి పాదంబులగడిగి కంద
 మూలఫలంబు లాహారంబుగా నిచ్చి పూజురటీయి చేఁబూని వినరుచుండునట్లు కొందఱు
 కాంక్షల కాజ్ఞచేసి యొకింతసేపు పాదసంవాహనాద్యుత్సంబులు సలిపి తదనన్వితయై
 పరిణయమహోత్సవ కార్యంబులు ప్రవర్తింపం జేయించుట. వీణావేణమృదంగాది
 తూర్వవాద్యంబులు కాంతామణులువాయించిరి. సర్వాలంకారాలంకృతంబై యా
 నగరకాంతాజనంబును మహావైభవంబుతో నమ్రహోత్సవంబుంగాంచ నేగుదెంచె.
 కార్యనియక్త లగుపరిచారికలు వారి వారినితత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండఁబెట్టి
 చందనపంకంబు దేహంబులకుఁబూసి సుమమాల్యమలు కొప్పలకుంజాట్టి యనేకవిధము
 లగుఫలములును ఇక్షుభండంబులును దూర్వాదళింబులును మంగళాక్షరాలును కానుక
 లిచ్చి యానచరించుచుండిరి. ఆగురు ధూపధూమంబులు దిక్కులయందంతటనిండి
 ఘుమఘుమాయించుచుండె. నానావిధాభినయచతురం బగువారకాంతాకటంబంబు కల
 కంతకంతనాడనిభంబు లగుకంతభృగులు చెవులపండువులనేయం బాడుచు నర్తనంబు
 సలిపె ఆదిచతురంగగంధజలకాంక్షలు చాటువద్యంబులరచియించి తక్కినజోటులకుం

జెప్పుచుండిరి. కొందఱు పరిహాసచతురలు నానావిధహాస్యరచనా చమత్కారములు కనఁబఱచుచుండిరి. ఇట్లు మహోత్సవము ప్రవృత్తంబుకాఁగా నాచంద్ర సేనయు మనంబున సంతోషముపొంగుగం గొందఱు చెలికత్తియలతోఁగూడ నాలలితాలతను దన కరంబులంబట్టి యెత్తి వనభూషణపుకాఘాహస్తంబులం జేర్చి యాయశోకంబుగాంచి యిట్లనియె.

సీ. ఎండకన్నెఱుంగక యండఁగాఁబెంచిన లేనునుతీవె యామానసీయ

గాలివైసోకిన కంపంబునొందుచు నుడివడు మిగుల సీమందరాంగి

హితసరసోఽఘ్న యుతిఃప్రా కమండిన వ్రాలును భూమి సీవర్ణరీయ

సహవాసచతురలు జాగ్రతపడకున్న లోన వాడుచుచుండు లోకవినుత.

గీ. దీని కాఘాకరంబుల దిద్ది పట్టి, యంగుళీఽల్లపంబుల రప్పళించి

యేలుకొనుచుండు మెవ్వేళ లీలమెఱయ, పుష్పిణిని రక్తపల్లవభోగరతుల.

అని యట్లు చెప్పఁగా దానిరసవ్యంగ్య మనోహరము లగువచనములకు నచ్చట నుండు వారలెల్ల సంతసించి యాచంద్ర సేనబొగడిరి. ఇట్లు లలితాశనభూషణములకుం బరిణయ మహోత్సవంబు నిర్వహింపబడియె. ఆ చిత్రంబేమని వర్ణింపగలను. అది యదృష్టశ్రుతచరము ఆచంద్ర సేన తనచేతంబట్టి యాలలితయను మాఁతీలతను ఆశోక వృక్షమువఱు బెట్టిగానే యాలత యొకకాంతా తెలకంబయి నిలిచెను. అప్పుడు

సీ. కులుకుమిటారంపు గుబ్బుచన్నులదాని కొమరొప్పునలముంగురులదాని

ఎలరారుచేరెడం లేసి కన్నులదాని ముద్దులుగుల్కు నెవ్వైముదాని

నంసనతంబులై యమరుబాహులదాని తోరంపురుటపుఁ బెందొడలదాని

నూనూగునూఁగారు జానుమిఁబెడుదాని నకనకలాడు లేనడుముదాని

గీ. కంబునుందర మంగళగళముదాని, సల్లలితనవ్యమందహాసంబుదాని

జూచియాశ్చర్యమగ్నలై నుడతులెల్ల, పాలతెలవణ్యగరిమంబుఁ బొగడిరుత.

ఉ. భూరుహరాజ మప్పు డలపొల్తుక లచ్చెరువందిచూడఁగా

మారసమాన విగ్రహరమాధరుడైన విలాసియై మహో

దారత నావిలాసవతిఁ దాఁకి కరాజము పట్టి నిల్చెనా

చారునికుజమధ్యమునఁ జాననుగూడినకంతుకై వడిన్.

అప్పుడు వారలంగని యచ్చెరువునొంది కన్నీయలంగావనఁ జరపురువనన్నిధిం గలుగు లజ్జాభయంబులచేఁ దొట్టువడుచు నచ్చోటువాసించన నుద్యోగించుచుండ నా సన్యాసిని ఎ రలం గాంచి యొకన్నియలారా మీరలీదంపతుల నిప్పుడు విడనాడిపోవుట యొక్కంబుకాదు. మీరుచేసిన మహోత్సవంబునకు మనంబునలరి వసంతుండును వనజేడ్

తయు నిట్లు ప్రత్యక్షమయిన తోచెడిని; ఉత్సవమును బూర్ణంబునేయుడు. అని చెప్పిన నొక్కతెయైన వారల సమీపము నకుం బోవనొట్టక యుండ నంతలూ నాకసంబున నుండి యతివేగమున.

సీ. సురపారిజాత విస్ఫుటవాసన ల్లభాశించుకీర్ణదలతో మించువారు
అని మేషచంచలాయత సుందరము లైన గొప్పకన్నులతోడ నొప్పువారు
భూస్థలినంటక పొలు పారు మృదుపాదపద్మతలంబులఁ బరగువారు
స్వేదాది సంయుక్తజేదని క్రొమ్మిచు మించు దేహముల దీసిండువారు.

గీ. సారసౌందర్య చారుసంచారభూము, లభినవోద్భూత యాఁన ప్రభవభగ
లమృతకరరేఖలను దీటులైనవార, లచ్చగలు ననవేలుగావచ్చి రటకు.
అట్లు వచ్చిన యచ్చరనుచ్చకంటులంగని యిదిమేమి విచిత్రబేయని యొక
రితో నొకరనుకొనుచు నాశ్చర్యరసమగ్నమానసలై చూచుచుండ నాపేలుపుంబువ్వు
బోడులు.

సీ. కమనీయమణిదర్పణయలు గైకొని కొంచె రెదురుగా నిల్చిరి యిందును ఘుఘు
పల్లవోశీర సంభావితవ్యజనాశిఁ గొందఱు పీచిరి మందయాన
లభినవపారిజాతాది మాత్యంబులు కొప్పలఁ దుఱిమిరి కొందఱు అబల
లనుపము నవరత్నహరముల్ కై నేసి రం దఱునుధ్యులు కొందఱు తెలవి.

గీ. కొందఱు అతివలు బూసిరి చందనంబు, కొర్కిర బన్నీరు జల్లిరి కొందఱు అందుఁ
గొందఱు అంతులు నుందరి నుందరులకు, నలసి రవ్వడు లలితోపచారనిధులు.
అది యెట్లనిన !

గీ. నవ్యమణిమయ సింహాసనంబు మీఁద, నిందువదనను వేడుక నుందరాంగు
తెదురెకురుగాఁగఁ గూర్చుండ నేర్పఱిచి మహామూడంబున బలసియాయులివల్లె.
శృంగారములగు భూబంతులును చందన పంకంబు నిండియుండు వజ్రంపుగిన్ని
యలు, నడపంబులును, కపురంపుఁబరిణెలును, వటవాసిపెట్టెలును, అత్తరువు కుప్పెలును,
జవ్వాణి కడ్డీలును, మొదలగు మంగళ వస్తువుల నాదంపతుల నడుమనునిచి యందుం
గొందఱు చతురలగు కాండలు మొగంబులం జిఱుగవంతురింప నాసరసుని గాంచి
యెట్లనిరి.

సీ. నుదిరాక్షి కుచకుంభమంజరు లనియొంది యంది యీభూబంతులూడమయ్య
ఇందు బింబంబునఁ గం దందమైనట్లు దిలకంబు మొగమున దిద్దుమయ్య
చందనగంధి యాసారసాక్షి యనంగ గంపంబు మేన నలందుమయ్య
చవిగన నీయింత చాలునో చాలదో నమ్మతి నీడ మొసంగు మయ్య

గీ. పాటలాధరవిరహతాపం బడంగ, జబ్బవైమించుపన్నీరు జట్టుచుయ్య
నీదుచ్రేటుఁ తురుదాళనేర ననుచు, నుదతికీర్ణిడకును బూలు నుట్టుచుయ్య.

అనుచు గండంబుమొదలగునవియందిచ్చుచు నతనినిచ్చఁధింప నావలతాఁడుఁ
గిందిల్లిజ్ఞాభౌసురముఖారవిందుడై యట్లొచ్చేయట కొల్లకయూరినటం గాంచి మఱ
యొకతె కించిదంకురితమందహానంబుతో నిట్టనియె.

గీ. పూలబతులంటఁగాఁబోలదు బాలిగో విగమాలనేచెసిమరుశరములు
ఇందుబింబునఁ గందులేకుండిన నంబంబుగాదటే చుండయాన
నుమగంధియనుటకుఁ గ్రమముతోచదుగదే చందనంబుఁదినఁ జంద్రవదన
సంకల్పరతములఁ జవిచూచియున్నది శంకయేలనే నీకు సారసాక్షి

గీ. రతిపరిశ్రమజన్మదరసముగందు, తడియకుండిన నడఁగునే తాపభరము
కీలుజడవ్రేటులకు నోర్వఁ గృతయె యితఁడు, వలదువలదివ్వు డితని కీసట్టివనులు
అసిన నందు మఱొక్కతె యిట్టనియె.

గీ. పడతిచన్పంతులుబట్టఁగోరెడివాఁడు పూలబతులంటునే పువ్వుబోడి
వలరాచపనులందువనితనిగైఁబువాఁడు లెలకంబు నూటిగాఁ దిద్దలేడె
శుచోరకంబులఁగోరిగండమలంద నేకాతమే యిది యిగురుబోడి
వీడియంపుంజవి వెలదుక కేలనే నునుమోచిచవిజూపునుచుండే వీడు

గీ. వాక్యభాపూరమునఁ దాపపన్నినడచు, వాడు ఖన్నీరుజల్లునే వనితవైర
నబలజడవ్రేటులకు నోర్వఁకపు డితఁడు, వనితపాదాబ్జములవైర వ్రాలలేడే.

అని సవరిహాసంబుఁగాఁ బల్కుఁగాఁ నందుకు బెరమంద నూన యొక్క
యక్కలకతిగాంచి చతురత్వంబున నిట్టనియె. ఓసీ! మీరె చెప్పినది యొప్పుదు. ఎలనన

గీ. చనుబంతులనుబట్టి ననువునేర్చెడివాఁడు విరిబంతులనుబట్టి నిడువవలదె
ఏణాంకమఖంజూడ నెలమిగల్గినవాఁడు కులుకులాడి కిడఁడె లెలకరేఖ
చండన మబల కలందఁడే నెటులొర్పు చందనాచలవాయుసాహసంబు
కామదేవుని భక్తిఁ గ నఁబూనెడివేళ తాంబూలమొనగక తప్పనటవె

గీ. సకియమీఁదను బన్నీరు చల్లకున్న, విధునికిరణంబు లిక వీని వేచవటవె
బాకీల్లిడవ్రేటులఁ బడలకున్న, కామదేవునిచన్నన గల్గునటవె.

అని యిట్టాయచ్చరలు పరిహాసచతురంబుగా నాదంపతులం బల్కుటలువి
చంద్ర నేనాప్రముఖలగుతుమారికలు మనంబున నలరుచుచూచుచుండునెడ;

సీ. ననహాకాంతి చెంతలనుండువానిని దవ్వునాటకవిభాధరలః జేయ
తనవాలుగన్నులధాశభ్యంబులు తనమెల్ల తీరనంద్రముగఁ జేయ
తనమందహాసకాంతశ్రీలు నవిధోగ్య చంద్రకాంతఫలీనమితిఁ జేయ
తనవాళ్ళుధారలు వినువారిచెవుల కానందంబు సృష్టిసేయ

గీ. శవకనూపురమలు ఘల్లుఘల్లునంగ, నరసకాండ్రను మది ఝల్లుఝల్లునంట.
చెలియ కీసిటు చెల్లును జెల్లుననగ, రంభ వచ్చెను నాట్యసంరంభయగుచు.
ఇల్లువచ్చినయారంభ వెనువెంటనే మృదంగలాళిపేజువీణాదివాద్యవిశేషంబులతో.

చ. అభినవమన్వధాకృతు లహస్కరలేజులు వద్దవత్తన
న్నిభనయనద్వయుల్ కనకనిర్మితచేలులు దివ్యమాల్యపా
రభవిభవాధివానితథరాశలదిగ్వలయాంతరిక్షులున్
శుభు లగుదేవగాయకులు సొంపెలరారంగ వచ్చి రంతటన్.

వారలంగాంచి యాచంద్రసేన తనతోనుండెడు కుమారికామణులతో లేచి యీ
పురుషులనన్నిధానంబున నుండంగూడదని ప్రియసఖులతో నచకొనుచు నావనముదాటి
పోవ నుద్యుక్తయయిన నాకన్యారక్షంబుంగాంచి సన్యాసిని యిట్లునియె.

చ. తమతమబావ మామయను తక్కినవారలఁబాసి యుండఁగా
రమణులు వారిసన్నిధికి రాఁజనదందురు గాని కామినుల్
సుమహితమంగళోత్సవవిశోభితకాలమునందు నిందరి
క్రమముగనుండ గాయకనికాయము గానముసేయఁజూడరే.

చ. ద్విజవరసన్నిధానమున దేవతపస్విగురుస్వబంధువుల్
ఓజయము చేసియు న్నయెడ వేడుక గాయక గాయకాంగనల్
నిజపరచార్యుల్ భటులు నిండినచోటుల రాజివాసముల్
స్వజనముతోడ నుండుటలు సాజము నింద్యము గాది దేరికిన్.

కాన నిప్పుడు మంగళసమయమున బాడవచ్చినగాయకమాత్రులకె నీవు
తొలఁగి పోనక్కరలేదు. ఇప్పు డీక్రొత్తగావచ్చిన యచ్చరకాంతలనాట్యంబు విశో
కించి యభ్యంతరంబున కేగవలయు. అనిచెప్పఁగా చంద్రసేనాప్రభృతులును గూరు
చుండిరి. ఇంతలోపలసారంభోరువును.

క. మురజంబులు వాయించుచు, సురగాయకసమితి వాడ సుస్వనములతో
మరుగజ్జెలగుణ్ణమువలె, నరవిందదళాక్షి నాట్యమాడం దొడంగెన్.

సీ. కంబుసౌందర్యమంగళమైనగళమునఁ జిలిబిలిపాట ముద్దులుపటింప
వల్లవతల్లజసరిభావిహస్తము లర్థజాతంబుల నభినయింప.

భూజనచయకాంతిభంజనా బగుకన్నుగవను భౌపంబులు గ్రాలుచుండ
కల్పార్థకమసియకాంతిరంజితము తాపదములు తాళింపబంధ మెనయు.

గీ. తాళములుదీర్చుచోఁ దనతటనెకదలు ! వజ్రతాటంకకాంతులు వరలి చెక్కు
టద్దముల దోచి తద్దయు ముద్దుగుల్క ! మోవ మిగులెత్త నాడె నమ్ముద్దుగుమ్మ.

వ. అట్టిపమయంబున,

చ. కనకమయంపుగుడ్డములు గారుడరత్నకవాటకోటులుకొ
దినమణితుల్య వజ్రమణిదీపితచక్వరముల్ విచిత్రకే
తనములు సప్తవాళములస్తంభములుం గలదిన్నివైధివో
వనతకుసాధమై వెలిగెఁ బుదిరి యంతయు నిస్తయంబుగన్.

ఉ. అందొకచోటఁ గేళిగృహ మచ్చెరువై శుకసారికాపరుల్
క్రంతుకఁ బల్కుచుండునది గన్నడ మంచము నిబ్బొటద్దముల్
గందపుఁగిన్నె పూసురటి కమ్మనిగారపుజాలపల్లికల్
క్రొందభుకుంబసిండితముకు త్వలుగొందుచుచుండెనచ్చటన్.

మఱియు నుడు భోగోపకరణంబులనేకంబులు నిండియుండుటం గాంచి చంద్ర
సేన మొదలగువార లాశ్చర్యమగ్నుమానసలై యుండ నాయచ్చర లాదంపతులం బడక
టింటి కంపుఁబ్రయత్నంబులతో వారల నచ్చొటనుండిలేసిన లజ్జాసులికయై యందుం
జొరఁబోక యాడిగిలంబడుచు సఖియలమరుఁగననిలిచి ముందరికడుగులిడనికులుకులాడిం
గొందలు మందయానలు బొదివి సరసాలాపంబుల నిట్టిరి.

సీ. తమిగొద్దిబిగువుగుత్తపుగుబ్బ లదిమినఁ బగులునో యని భయపడియదొక్కొ
మోహంబుగొలచి లేమోనినొక్కిన తేనియలు గారిపోనని తలఁచెదొక్కొ
వలపుగొద్దిగ రలివ్యాయామసు నమించి నలుపు మైదీగె నుచుఁబెదొక్కొ
బాళిమైఁగళలంటి పలుమరు సొలయించి యలయించు నని వెజ్జుంబెదొక్కొ

గీ. సహజలజ్జాసఖిమణి సరసనుండ, నెట్టు పలిఁగూడనానని యెంచెదొక్కొ
గానిచోఁ బ్రాణనాథునికడకుఁబోక, యిచటఁ దలపంచుకొనియుండెదేలబాల.

అనిన నుడు మఱియొకతె వచ్చి యాబాలికామణిని సుదిట్టంబుట్టికొని
యోగోలా యేలనే యిట్టిభయము? నీ ప్రాణనాయకుని కేసు కొన్ని హితంబులుపల్కి
నీ కీజంకు వదలించెదను రమ్మ అని చెప్పుచు వెళుక కీడిగిలంబడు నాయించిని మెల్లన
నకువుతోఁ దిగిచిగొనిపోయి యాచందరాంగుని సరస నిలవ బెట్టి యిట్టనియె.

సీ. తాఁనగండునీతనివితనూలత పలపుతోఁ గొంగిల్ల నలవఁబోకు
మీఁటిసవిచ్చునీబోటికుచంబులు గట్టిగాఁ గరముల బట్టఁబోకు
చమత్కార—19

లే సెలొల్కెడుదీనిజీనివాలెఱయందుఁ బెంపుతోఁ బలునొక్క లుంపఁబోకు
పాలుగారెడుదీనిబంగారుఱెక్కిట్ల వలుమాలు ముద్దులఁ గలపఁబోకు

గీ. యకావనము నిండి ననబోడి పూవుములికి, దొరకటారి తెఱంగునఁ దోచుదనుక
కుసుమకుసుమారదేహను గూడి గాఢ, రతుల గాసిలజేయంగరాదునినుము.

అనిచెప్పి యాచెలువకేలువట్టి యాతనిహస్తంబునఁబెట్టి యందలు సచ్చోటు
వాసి వెలికివచ్చిరి. ఇంతలో నొక ప్రక్కనుండి మహాగద యొకటి మాపునధ్యయించి
యలిభయఁకగంబులగు దీర్ఘదాష్ట్రలకాంతులు మేడఁపఁగఁ నంకలితంబులు యుండు
సురంబున నొలయ నొకమహాకాయం దగురక్కనుండు సనుదెంచి యాకేశీగృహ
ప్రాంతంబున నున్న కన్నియలు తన్నుఁజూచి భయసంభ్రమాక్రాంతలైచెదర నలి
రయంబున నాదంపతులండు చోటుసొచ్చి వచ్చులిలుకానిములికియనందగునట్టి
యామచ్చకంటిని బట్టకొని యిట్టుట గదలనీయక తనయంకతలంబున నిడుకొని.

సీ. విరిజాజిపూనరుల్ వీడియల్లలనాడ మగువకొ ప్పొకచేతఁ బిగియఁబట్టి
తఱుకుఁజెక్కులను బల్లములు మాయగ వేగ మోముమోమునఁ జేర్చియుద్దుబెట్టి
గాఢనఖిలతాక్రాంతమై సొగసేదఁజిన్నారెచనుగవ చిక్కఁబట్టి
యార్ద్రదంతక్షతు లంతట గలయంగ నునుమోవి మొరపండ్ల నొక్కిపట్టి
గీ. ఆనదులేఁగొను నులియంగ నానిపట్టి, ప్రీతి నూరువ్వయంబును దెనఁగబట్టి
కంపమందంగ నంగంబుఁగొఁగిలించి, రక్కసుం డాకృశాంగిని రలికిఁ దిరియ.

క. బలుమార్దారముచేతం, జెలువరంగుఁ దగులుకొన్న చిలుక తెఱఁగునకొ
కలకంఠి చేయునదిలే, కలయుచు వెతగూరుచుండె నందలుసూడన్.

అట్టిసమయంబున నానుందరుండును మహాక్రోధంబుతోలేచి ఖడ్గంబొరవెరికి
యారక్కనుండగ్గఱి యోరీరాక్షసాధమా యిచెనిన్ను నీ కన్నియకుంబ్రీతిగా మన్ను
పడంకిఁ బలివెట్టెదఁ జూడుమని బాహువైకెత్తి ప్రహరింపఁబోవుండు నాకనంబున
నీరక్కనునిఁ జంపవలదు చంపవలదని యొకమాటవినంబడియె. ఆ శబ్దంబువినంబడు
దిక్కున కెట్లవారును జూచుచుండ మహాఘోరరూపిణి యగునొకరాక్షసి యాచోటికి
వచ్చి తొల్లివచ్చియున్న యారాక్షసుని జుట్టుపట్టుకొని వంగదీసి వీచును బిడిగ్రుద్దులు
గుద్దుచు నోరీ నీకెప్పుడు నిట్టి దుర్బుద్ధియేకదా? నన్నుంగాక యన్యకాంతంజూడవల
దని నేఁజెప్పియుండలేదా. నాకెఱుక పడకుండ యెప్పుడు కప్పించుకొని యిచ్చటకేగు
దెంచితివో. పోపో! అనిత్రోసిన నారక్కనుండు భూమిపయిండుల్లి బుడిమడినల్లఁ
గ్రుక్కుచుఁ డిల్లవడి గిఱగిఱందీరిగి ప్రాణంబులు విడిచెను. అదిగని యారాక్షసకాంత
బాహువులైతి మోదుకొనుచు ఆయ్యో నామగఁడు మరణంబునందె; ఇంక నేమి

సేతును. మగఁడులేక యొకనిమిషమైన భూమివయి నుండఁగూడదు. ఈ మ్రొక్కిడి రక్కసుండుచచ్చిన సేమి! ఈచోట నుండు చక్కనిసామిం దగులుకొని దర్పకబాధఁ దొలఁగించుకొనియెదనని యాకుమారు నెత్తుకొని యాకాశమార్గంబునకుం జనియె. అది గాంచి యాసుందరి యచ్చటనుండు గంధర్వుల పాదంబులవయింబడి యేడ్పుచు నా నాథుని విడిపించి నన్నురక్షింపుడని యాశ్రోకింప చారునుం గడంగి శక్తితోమరమునల ముద్దరాద్యాయుధంబులు ఘరించి యా రాక్షసియుండుచోటికెగని దానింజూపి యా సుందరునిం గొనితెచ్చి యాకాంతకిచ్చిరి. గంధర్వసిహతయగు వారక్కుసియొడలుభూత లంబునంబడి చెడ్డాచెదరై రక్తబిందువులు గ్రక్కుచుండె. ఒక్కొక్క బిందువున కొక్కొక్క రక్కసుండుగాఁ గోట్టుకొలంది పొలసుదిండు లాదేవగాయకులంబట్టిగొట్టి విగతిప్రాణులం జేసిన నాసుందరాంగుండు నొకవేటికిన ఖడ్గంబుంగొని మండలభ్రమణంబులు సేయుచు నాక్రవ్యాదుల నెదిరించెను. వారి కతిభయంకరంబగు మహాయుద్ధంబయ్యె. అప్పుడా మనోహరుండు తనకాంతాతిలకంబును చంద్రసేనయొద్ద నుండ నియమించి శౌర్యంబున విజృంభించి శత్రులం జంప నుంకించి యాకసంబున కెగనెను. ఒకింతసేవటికి భూమి మీఁద నారక్కసుల శిరంబులు వడగండ్లపగిది రాలుచుండెను. కబంధంబులు యుద్ధరం గంబు నిండి పర్వతాకాంఠంబులయిన గుంపులు గుంపులుగఁ గనఁబడెను. ఇంతలోపల నతితేజోవంతంబయిన యాసుందరాంగుని శిరంబు నిలవయింబడఁ గాంచి యందఱు శోక కులితచిత్తులైరి. అతనిభార్యయు మిగుల వగచుచు నోచంద్రసేనా యిక సేనేమి సేయంగలనే ! నాభర్త ప్రాణంబులువానె; ఇక సేసీరక్కసులచేరికిం దొరకకుండఁ గాపాడుమని వేడుకొనఁగా జంద్రసేనయు సేమియుఁ దోచకయిండ్ల సన్యాసినియు దానితో నోకన్యకా శరణాగతులవిడనాడుటఁ పాడిగాడు. సీనకునికిం జెప్పించి వీర భటులరప్పించి యారక్కసులం జూపించి యాకాంతంబావుము. అనఁగా నాచంద్రసే నయు నచోట్టనుండు నొకదాసికంబిలిచి యిక్కడజరిగిన యావృత్తాంతము విన్నవించి చతురంగంబుల సేతుండై నాజనకుని యుద్ధసన్నాహముతో రమ్మనిచెప్పుచు ననియింపడై యని యచోట్టువదలి కదలిపోయె. మఱియు నొకముహూర్తకాలంబునకు దీర్ఘ బాహువు చతురంగంబుల సేతుండై వచ్చి యచ్చటిరక్కసుల నఱికిట్టి యుద్ధభూమికింబలి పెట్టిన నందొక్కరుండా దీర్ఘ బాహువుంబట్టి రథంబులో నిలాతలంబునంగొట్టిన నాతండు తనరథంబులోడ మట్టిచో నుగలసె. అదిగని చంద్రసేన మహావ్యసనాక్రాంతయై తనజన కుని మరణంబునకు వగచుచు నారక్కసులు తన్నుంబట్టికొనసుంకించి ప్రైకిరాఁగా భయమువడి యాసన్యాసిని మఱుగుఁజొచ్చెను. మఱియు నారక్కసులు పుడమి యాగిన చందంబున నెక్కడంజూఁచిన తామయై యాపై నికుల నురుమాడి హాహాకారంబులు సేయుచు నొక్కొక్క రొక్కొక్కతెగా నాయచ్చరలనందఱును దగులుకొని సురాపానం

బులు సేయుచు నున్న ప్రకంబయిన కైపున నొడలు దెలియక యాడుచుం బాడుచునుండ
 నందొక్కరుని కాయచ్చర మిగిలియుండమి నాచంద్ర సేనంబట్టుకొన నలివేగంబున రాగా
 రాజకన్యక యో భగవతి నన్ను రక్షింపుము; నీకంటె రక్షకులెవ్వరును లేరు ; ఈ రాక్షసుని
 సంహరింపుమని వేడుకొనుచు దానిగళంబు దృఢులుగఁ గట్టికొన ననితటాఁబ న నెగిరి
 యాకాశమార్గమున బహుదూరంబుచని యొకచోట దానిందించి యోదార్పి యో
 చంద్ర సేనా నాయోగబలంబుచేత ని స్సారాక్షసభటునకు దొరకసేయక రక్షించుకొని
 యిచ్చటికిం దెచ్చిరి. నీతండ్రి మొదలగువారు నాతిపోబలంబుచే మరలఁ గొంత
 కాలంబునకుఁ బ్రతుకఁగలరు. అందుకుఁ జేరింపకుము. ఇచ్చట నాతిపోషనంబునకుంజని
 కొన్నిదినంబులుండము. నన్ను నీవు తల్లికిని తండ్రికిని మారుగా భావింపుము అని చెప్పి
 యొక వర్షతగుహముఖంబున దానిందిసికొనిపోయె. నేనును దానితో సంకవరకువచ్చి
 యుండియు మీఁద నలభిచూర్గండనై యచ్చటికి సమావహనం దిరుగుచు సీనగరముం
 జేరిలిని. కొన్నిదినములు స్వేచ్ఛాదిరుగుచుండి యనతి చిరకాలంబునన నీ మేడమీద
 వ్రాలిన నీవు నన్నుంగాంచి పూర్వస్నేహంబున కాదరించుచున్నావు. అని యీకలకూజి
 తము తనవృత్తాంతంబుఁ దెల్పెనని మదనమాల చతురకకుంజెప్పె. ఓమంత్రి కుమారు డా
 యిది సీకుం గథానందర్యానుగణంబుగ వచియించితి. అనఁగా మంత్రికమారుండును
 రాజకీరముంజూచి ఓకలకూజితమా య నుతర మామదనమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతం
 బేమయ్య ననియెఱిగింపుమన రాజకీరము మంత్రికమారుడా నేనిచ్చటికివచ్చి
 బహుకాలంబయ్యె. ఒకనిమిషంబైన నన్నుంజూడక యాండునేని యామదనమాల
 యేమియుండోచక పరితపించును. ఆహారంబైన నొబ్బదు. విన్నదనఁబుతో మిన్నక
 యాండు. ఆకన్నియకు మోమునూపి యెన్ని కార్యంబులన్నను నిన్ననువునఁ జక్క
 బెట్టి వన్నగమరల నేతెంచి వృత్తాంతంబు విన్నవించెదనని చెప్పుచుం దిరిగి చూచి
 జనంధ్రమంబుగ నక్కటా మనకవలవల భయసంభ్రమంబులతో సలితవృత్తిగతి
 నే తెంచుచున్నయది. ఇందుకుం గతంబేమై యాండునో? రాజక మారుని రహస్యవృత్తాం
 తం బుద్ధాటితంబై యండువలననేమైనఁజెట్ట సంభవింపనున్నదో, వృద్ధులం బేమియుం
 దోచక తల్లిఁచుచున్నది యనుసంతలోఁ గమలవలియు నలితవృత్తిగతి నేగుదెంచివృద్ధ
 యము కలకటమని యదిర నడుగులు కడంబడ బిట్టునిట్టూరుపులు నిగుడ్పుచు వృద్ధ
 యనిహితకరాబాతయై దైన్యంబున కాకరంబైన మొగంబుతో బయలు వెడలలేనివచనం
 బుల నిట్టనియె. ఓయయ్యా మన కళాపరింగాంచిరే! అది యిచ్చటికి వచ్చియుండెనే!
 భగవతి సాంఖ్యాయని యిప్పుడు తన వర్ణకాలనుండి సితచంద్ర సౌధుంబునకుం జని
 రాజక మారునిం గాంచి విచారించ బయలు వెడలినయది. రాజకుమారుండు మదనమాలా
 నహితుండై మధుమతోద్యానమున నున్నవాడు. సితచంద్రముంజేరన్ శేరఁడో

యెఱుంగను. సాంఖ్యాయనిగాంచునప్పుడు సితచంద్రంబునా గుమారుండులేనిచో
మహాప్రమాదంబునంభవించు. ఆశ్శకవతికిం గోపంబువాడమెనేని భూమియెల్ల వడవడ
వడంకు. పర్వతంబులునుపగిలి బ్రద్దలువాయు. ఆకనంబునువిడిసి భూమిపయిబడు.
అమరులెల్ల భయభ్రాంతులై పరువులిడుదురు. కట్ట యెట్టిచెట్ట సంభవించునున్నదో
యెఱుంగ. నా కప్రతివిధేయంబైన యీ కార్మంబునా గళావతికిం గాక యితరులకుం
జేయునదిలేదు. కళావతియొక గనంబడగు. కుమారుండు సితచంద్రంబునాగనంబడఁడేని
తనఁ బొందున సంశయాపన్నమననయై యోగచతువుచే భూతంబగువృత్తాంతంబరయు!
ఆమహనీయచరిత్ర వివృణ్ణానంబున కందలి వృత్తాంతంబులు లేవు. ఏదైన నొకకార
ణంబు వాడమినుగాని యోగజ్ఞానంబుచే నెల్లవృత్తాంతంబులరయంబుండు. అట్లుకాంచె
నేని మదనమాలా మందారమాలావృత్తాంతంబులును రాజకుమారుని దుర్నితియును
భగవతిహృదయంబున కవగతంబు కామానను. ఏమిసేయనగును. గరుడగామిక్యపా
విశేషంబునంగాక యిదియితరులకు సమాధాతవ్యంబుగాదు. అనిచెప్పిన నాకమలవతిం
గాంచి మంత్రికుమారుండు ప్రియనభి! కళావతి యితకుమున్నవచ్చి యీపంజరంబుతో
నీలింక నిచ్చోచునిచి వాతో నేమియునుండలింపక యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబు
నకుంబోయె. ఆకళావతిచని యొకజామువావచ్చింది. వేకువకు ముహూర్తముకలదనఁగా
నిటకువచ్చిననుది. ఇంకదనుక మరలిరాలేదు. అని చెప్పినవిచి కమలవతి యొకిం
చుక సంకసంబంది యార! కళావతి యతి చతుర! సాంఖ్యాయని సితచంద్రంబునకు
వచ్చునని యూహించియె తానచ్చోటికిం జనియన్నది. రాజకుమారుండు నచ్చోటికి
వచ్చియుండు. మనము భయపడవలసినదిలేదు. అనిచెప్పి కమలవతియు నచ్చోటన
యొకయోగస్తరణంబువై నుపనిష్టయయ్యె. కలకూజితమును నారలపిడ్డొని మదనమాల
యుండు సాగరధవళంబునకుం జనియె.

తృతీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీ రాధాకృష్ణచరిత్రప్రణామః. చమత్కారకథాకల్లోలిని

చ తు ర్థ త ర ం గ ము

క. సత్యాజాంబవతీసుత
నిత్యశ్రీయుక్త దుక్తజీప్రితు కృష్ణ
దైత్యారిదేవతీసుత
భృత్యాయితరాజమాళి ప్రీతి నిన్వనుమి.

ఇట్లు కమలవతి సుఖానందబువయిగూరుచుండి యనేక ప్రస్తావనకమలగు మాటలుమాటలాడుచుండఁ గొంతతడవునకుఁ గళావతి యచ్చటికివచ్చి సంతోష వికాసభాసురముభాజ్ఞాతయై యెదుటనిలిచిన నాకాంతంజాబి కమలవతి యిట్లనియె. ఓప్రియసఖీ నీమందహాససుందరంబగు ముఖారసిందంబుఁగాంచినయీత్రమునన భగవతి సాంఖ్యాయనికి మదఁచూలూచుందారహాలా రాజసుమారులవృత్తాంతంబు వివితంబుగా లేదని యెఱింగితిమి. ఆయిన నీసుంగళంబు నేటికి మనమ నమకూఁచిందుకై మనమెంతయు సంతసంబున నీ ప్రొద్దుగడపపలసింజున్నది. కాన తదాశ్రితంబగు కథాసందర్భంబును నాలకించుచు నాయుత్సవమును పూర్ణముగావించము. మొదటినుండి వృత్తాంతము విశదీకరింపుము. ముత్రి కమారుడును శచ్చివణకుతూహలాక్రాంతాంతరంగుడైయున్నవాడనఁ గళావతియు సుఖోపవిష్టయై కమలవతీ ముత్రి కమారులతో నిట్లనియె.

ప్రియసఖీ కమలవతీ యనుటితఘటనావటీయసుం డగువిధాతశక్తి యచింత్యము. అవరిమేయము. అచార్యము. అప్రతివిధేయము. అనంతము. అతఁడు మొదట దుఃఖముల నమకూర్చినట్లుకూర్చి యాదుఃఖంబులం సుఖంబులంజేయంగలండు తొలుత మిన్ను విఠిగివైఁ బడవచ్చినట్లు దుఃఖంబులు సంభవించు; నట్లు సంభవించినకష్టములు విటిసిరు తీసిపోయినట్లు గలించు ప్రియసఖీవినుమి. మధుమంతము నుద్యానమన మదనమాలా రాజకుమారులు సుఖంబునవసించుచుండఁగా వేసవజామున నే నచ్చటికింజని రాజ కమారునిసితచంద్రంబునకును మదనమాలనుసాగరధనశంబునకుంబనిసి తదవృత్తాంతంబి

మృత్రికమూరునకిది చెల్లుందలంచి మందారమాల రాజపుత్రాపహృతమాసాజ్ఞాతయై
యొండుటంచేసి కలనూజితమున కుపచారములుచలువల బ్రయత్నపడదుగాన దీనిననన్ద్య
హంబునకుం గొనిరాదలంచి దానిని వంజగంబున ననిచివొనిపచ్చుచుండ గా నడివీధిలో
తండ్రిక యెదురైయును. దానింగంచి యోతరళికా యెక్కడనుండివచ్చెదవు లెన్నుచుని
యడిగిలిసి. భగవతిసాంఖ్యాయునియుటజనుచుండి వచ్చుచున్నాననెను. అందున నేను
తరళికాభగవతి యిప్పుడేమిసేయుచున్నదియని యడిగి నీయోధావతి సాంఖ్య
యని యింకొకమంద అందువీతంబు లగుచున్నది. అప్పుడతడొకభిషేక యాచార
రింటి యింకొకచారితోఁజనికలంబులగు భలపుష్పాక్షుల నాచేపుకొనిచి హృదయపువ
రీకంబునం గొంతతదవు తదీయదివప్రమాణిధ్యునిచి బ్రహ్మచరులనుండి నేని
యిప్పుడ సితచంద్రంబునకుం జనుచున్నది. ఆమె శస్త్రార్థానుచారియగుచు నేను నిటు
వచ్చుచున్నాను. అనగా నేనును నామనంబున కలకటాసితచంద్రంబునకు సాంఖ్య
యని ప్రవేశించునప్పుడు రాజకుమారుడులేకుండనేని యామె తనదివ్యజ్ఞానంబునం
గాంచి వృత్తాంతంబుల నరయు. అందుచే బహుష్టుంబులనంభవించు. కాన నామె
సితచంద్రంబుం బ్రవేశించకముంద నేనచ్యోటికింజు రాజకుమారుని కెన్నఱిక వజ్జి
యొండనగు. కాలనిశ్చంబంబయ్యెనేని కార్యంబుచేతు. అని యాలోచించి యాతరళి
కతో నేమియుంబలుకక యతిత్వరితగతి నేతెంచి యీమృత్రికమూరుతోఁగల కూజిత
మునకు నంగసంస్కారాదులు నాహారాదులు నిర్వర్తింపునునిచెప్పి యతిత్వరితగతి సిత
చంద్రంబునకుంజనితి. అప్పటికి సాంఖ్యాయని సితచంద్రమున కించుక దూరంబున నే
తెంచుచుండె. నేను నామెచతుఃపథంబునకుందగలక యాసాఫల్యుచ్చానహర్ష ద్వారము
గుండ లాపలం బ్రవేశించితి. అప్పుడరాజకుమారుడు మధురంతపనుండి వచ్చుట
కేర్పటచంబడి యుండుగూఢహర్షముఖమునుండి బయలు వెడలుచుండె. నసంభ్రమం
బగుమదాగమనంబున నాతండు సంభ్రాంతుడై మున్నెవేదితంబగు సాంఖ్యాయ
నీనమాగమనంబుని యపమితంబగు భయంబుచేత “వా నాకాలంబున స్నాతుండై
ధాతాంబరంబులు ధరియించి సూర్యోపస్తానంబుచేసి సాంఖ్యాయినీనమాగమనంబు
నకుం బ్రతిదినమును బ్రతీక్షించుచుండవలసినజవశాలకుంజని తదాగమనంబునకు జేచి
యొండెనుగాని కాంతానంభోగచిహ్నంబులతో నొప్పియుండు తనదేహమున నీటంగడిగి
మాఱుచేపంబుధరియించుటకవకాశమును నీలును లేనివాడై యుండెను. అతం డాకాల
యందనుగిడునప్పుడు భగవతిసాంఖ్యాయనియు నచ్చటికింజనుడెంచె. అట్లుచనుడెంచిన
సాంఖ్యాయనికి రాజకుమారుడు దూరముననుండియే భక్తిపురస్కరంబుగ నమస్కరించి
లేచి యథోమాఖండై యేమియుంబలుకక యూరభండె. అప్పుడు,

సీ. అద్రిదంతక్షతు లంతటఁగలసినసొగసు మీఱినమోచిచగురువాని
 నఱసొక్కులకుచోటులై జాగరకహయకాంతిమించెడివిష్వగనులవాని
 కుచకుంభచందనకుంకుమ చిహ్నంబులూపఁబట్టెడు వక్షమొప్పువాని
 కామిసీఘజలతాకలితకంకణ చిహ్నకమనీయబాహుయంగ్గంబువాని

గీ. వాసనామాత్ర కేషమైవస్మై కెక్కి, ఘురుఘుమాయించుమైఘాఁగోమరుమిగుల
 మృదితభావంబుగన్నట్టుహృదయనోరి, తనువుగలవానిఁగనియెభూభవకుమారు.

ఇట్లు కాంచి భగవతి సాంఖ్యాయని యిరుచక సంశయించి కించిదంతరితరో
 హేరుణితమఘాబ్జాతయయి నిరూపించిచూచునప్పుడు సాహృదయంబు భయనముద్రం
 బునమునింగి యితక ద్రవ్యజ్ఞానశూన్యంబై వృత్తిరహితంబగుచు మూఢంబై యుండె. భగ
 వతియు నాకుమారుని దిలకించి యోకుమారా తొల్లి కేసిన్పొటి కేగుచెంచునప్పుడు
 సీవు పరిపూతుండవై స్నానంబాచరించి సంధ్యోపాసనంబు చేసియుండువు. ఈ దినం
 బట్టుగాక కేవలముమృదితము లగునంగములతోను, నిద్దరమబ్బురిబ్బరంబై యుండుకును
 దమ్ములతోను, కుచకలకకుంకుమచిహ్న ముద్రితంబగువక్షంబుతోను, అశ్వలంబగు
 గవనంబుతోను, అపొద్దవం బగుశరీరంబుతోను, అధికం బగునిశ్వాసిశంబుతోను, గను
 వట్టుచున్నావు. లోకంబునం గందర్వునియాజ్ఞ యభిలంఘనంతానవంచనాచంచువై
 వెలయుచున్నది. అందుకు నానా వికారవిహారస్థానం బగురూపనంబుమతోడై ప్రవ
 ర్తించుచుండు. అతెలివితంబు లగునా యా భావంబులును పురుషులైర్వంబువ్వెత్తుగ
 నవహరించుచున్నయవి. ఇన్నియుం జేసినప్పుడు లజ్జయనునది నిగ్గితంబగుదానిభాతి
 యొకమూలనడంగు. వినయమువినివారింపం బడినచందంబున నావలికింజక్ష. కైర్వ
 మున్నధితంబై నరీతి యోభూమి నొందు. వివేకము విశసిశంబైనవడువున వివర్జితంబగును.
 ఇప్పుడు నిన్నుంగాంచిన రతిరమణబాణగోచరత్వంబు నందినవిధాబుగ నాకుండోచె
 డిసి. సీవెరివిషయంబున నవరాధ్యుండవైతివా? ఈసుందరీ మందిరంబున నుండుమంద
 యానలు నాకుఁబ్రాణసమానలు. మఱియు నాకుం తనూజాత లనందగిమద్రక్షితతై
 యున్నవారు. వారెల్ల పాతివ్రత్యభూషణులుగాని సాధారణులుగారు. సీవును మహా
 కులప్రసూతుండవుగాని కేవలండవుగావు. సీచక్రత్నములయందు సీమనంబు చొరదని
 సేదలఁచియుండు. అది యట్లుండనిమ్ము. నాకు రోషం బుత్పన్నంబగునేని చరాచరం
 బులుగడగడవడంకు. త్రిమూర్తులును భయభ్రాతులై తమతమకృత్యంబులఁ దడఁబడు
 దురు. సూర్యచంద్రులు తమతమగుతులుతప్పి యొప్పుకొడుదురు. అనియిట్లు సాంఖ్య
 యని రోషరూక్షంబుగఁబల్కుచుండ నేను నామనంబున నోహోయాసాంఖ్యాయని
 యారాజపుత్రుని యాకారవేషంబులుగాంచి యితఁడెవ్వతెనో కాంతామణిం దగులు

కొని దాని ప్రాతివృత్తాదులను చెరిపెనని తలచినయది. ఈమె మనంబునంగల కోపము తాంబూలును నెవ్విధియందు జూసట్టదు. ఏమిసేయును. అని యిండుకనేపు చింతించి సంతప్రహృదయంబుతో నిట్లు వక్కాణించితిని. పిదగవతీ నీదివ్యజ్ఞానంబున కెఱుకవడనిది వదుగాలుగులోకంబులను గనబడదు. నీ తపశ్శక్తిచే నకలజంతు నమూ హంబుల మరొగతంబులఁగూడ నీవెఱుంగదువు. అట్టి నీయందుచోట మనంబుకనైనం దలంపరాని యిట్టి సాహసకృత్యంబులఁజేసి భవగీయోహనలజ్జాలల వేగం గనుకించు గలవాఁ డెవ్వఁడును లేడు. భవదీయ తపోవిశేషంబునఁజేసి జాతివైరంబులగల మృగం బులు గూడ తమతమ సహజవైరంబు లేడబాస చరశ్చరమైత్రితో జరించుచున్నవి. ఒక జంతునైన కామాతురంబైకనువట్టదు. కేవల శమప్రధానంబై వెలయుచుండు సీనగరం బున భవదాజ్ఞ లేక తృణమైన నట్లాడదు. అట్టి నీ యాజ్ఞావశవద్రియగు పరిజనము ఇట్టి కట్టిండికృత్యంబున కొడిగట్ట నుటయెట్లు. వినుఁడు. ఈరాజకుమారుండు చంద్రచూడ చరణకమల ధ్యానధురీణుండు, అనవరత మీసితచంద్రంబున నేకతంబవద్రించుచుసంధ్యా త్రయంబునను సావిత్రి జపియించి సాంఘమూర్తి దివ్యమంగళ విగ్రహంబు ధ్యానించు చుండు. నిన్ను చతుర్దశియగుటంజేసి సాయం సంఘోషాననానంతరము చంద్రమాళి దివ్యమూర్తిని దర్శింపఁబెంచి నాతో మందలించె. నేచును మనంబున నీతని భక్తికిమెచ్చి యంతకుం జెంతనన్న భవానీమందిరంబునకుం దోడ్పొలిపితిని. అచ్చో నాజగన్నాథను నమస్కరించి విరచితాంజలియై స్తులియించుచుండ నక్కడ కొక సిద్ధపురుషుం డేతెంచి కుమారునింగాంచి యితనివృత్తాంతంబు విచారించి మించిన ప్రీతిచే నాయోగీభవభావా నీదివ్యాంగంబుల దేవతాకల్పితంబులగు భస్మమును హరిద్రాపంకంబుచుగొని కుమారుని కరంబుననిడి యిది దేవప్రసాదంబు; దీనిని పరియింపుము మేలు గలుగును; అని చెప్పిన కుమారుండు నట్లధరియించి మఱియొకింతసేపా దేవాలయంబునం గలుగు విశేషంబులం గాంచుచుండి యంతలోపలన వేమవకాఁగా నాతోఁగూడ నిచ్చటికివచ్చె. ఈకారణం బున నీతనికి నిదురలేదు. భస్మాద్భావనంబుచే శరీర మించుక పొండురంటై కనఁబడు చున్నది. దేవీ ప్రసాదహాసంబుగ లభియించిన హరిద్రారసంబు వక్షంబునను ఫాలంబు నను ధరియించికొనియె. ఇదియె వృత్తాంతంబని చెప్పుచుండఁగా నొకయోగీశ్వరి యొక వజ్రమయమగు పెట్టియను చేత ధరియించుకొని నాగబ్రత్రంబు మఱియొడు కరంబు నంచమచ్చి యంధకారపటలనమం బగుజటాభారంబు సమీపస్థలంబులకు తమాలకాంతార ప్రభలనావహించ నాకాశయానంబున నేగుచెంచి సాంఖ్యాయనికి నమస్కరించిన నాభగవతియు నిరుపదివత్సరంబులనిండక యుండు నాయోగినీ కన్యకును హస్తములు సాచి లేవనెత్తి కౌగిలించుకొని యానందబాష్పదారల నాదలఁదడుపుచు వల్లకామం దికి నేనుమేనా? సాదామిని నేమంబుగనున్నదే? మాయెడల నేర్పిన యోగవిద్యల

నిర్విఘ్నముగ ననుష్ఠించుచున్నదియే? ఆయమయొద్ద నీవు సనుకూలత్వమున యోగ విద్యాభ్యాస మొనరించెదవే? నిన్నుంజూచినంతన మాకుమాప్రియశిష్యయగుసౌదామిని గాంచినంతసంతసము మనంబునంగలిగె. మిగుల సంతోషభరితాంతరంగవైలిని అని యనేకవిధంబులుగ నాసాంఖ్యాయని యుపచారోత్త లుపచరింప నా కామందకియు వినయభయభక్తులతో నిట్టనియె. ఓభగవతీ మీ దివ్యకృపాఽటాఞ్మునకుం బ్రాప్తమైన వారలకు నెందునైన సేచుంబునం గొఱంతయున్నదే? తమ ప్రియశిష్యయగు సౌదామిని యీవజ్రపుంబెట్టియను మీయొద్ద నొప్పుగించమని యాజ్ఞ చేసి నన్నంపె. ఇది మీహస్తం బున కప్పగించితిని. మఱియొకవృత్తాంతంబును ఆవట్కర్తృంబుగా విన్నవించుమని చెప్పి పంపినయది. కాన నది యవధానదానంబునంజేసి యంగీకరింపుఁడు. అనఁగా సాంఖ్యాయనియు నట్లకానిప్పునిన నాసౌదామిని సమీపంబునకుంజని యామెచెవిలో నేమేమొ యొకింతసేపు వచియించినయది. అది వినినతోడన యాసాంఖ్యాయనికి హర్షమును, వ్యసనంబును, భయమును, మనంబున ముప్పిరిగొనియున్నది యని తత్తత్కాలజనితముఖ భావంబులచేఁ బరిజ్ఞాతంబులగుచుండె. నేను ఆబాలయోగినింగాంచి దానిరూపరేఖా విలాసంబుల కచ్చెరువంది “మహాభోగార్హంబై వృదుతరంబగు నీయంగకంబును ఈ బాల యిట్లు యోగనిష్ఠలచే గానిపఱచుటయెలలో? ఆహా దీని యంగసౌష్ఠ్యవంబుం గాంచిన నొక సర్వసర్వంసహా పరికుమారునిం జెట్టనట్టి పట్టభద్రయై యుండందగునని లోఁచెడిని. ఇది యిట్లుగటకుం గతంజేమియో యెఱుంగను; అని తలంచుకొనుచుంటిని. ఆయోగినియు సాంఖ్యాయని చెవిలో వృత్తాంతంబుఁజెల్పి యామెనుపిడ్కిని యాకాశ యానంబునం జనియె. సాంఖ్యాయనియు నావజ్రపుం బెట్టియనుచెఱచి యందుఁజూచున్న హారంబు లను రెంటిని తనచేతం బైకెత్తెను. అందొకటి నవరత్నమయంబును అనర్థరత్నప్రభా పుంజసింజరిత దశదిశాంతరంబునై వెలుంగుచుండె. మఱియొండు అతిరు దిరవర్తులముక్తాభి గ్రధితంబై శేషభోగిభోగసంకాశంబుగఁ బ్రకాశించుచుండె. ఇట్లు వైకెత్తిన నవరత్న హారంబుం గాంచిన రాజకుమారునికి జలజలబాష్పబిందువులు త్రుప్తితంబగు ముక్తామణి సరంబు విధంబుగఁ గన్నులనుండి యిలకుంజారె. అతి గంభీరప్రకృతిగాన పునః పునః నిరర్థంబగుచుండుటంజేసి యత్యాజేగంబున నధరనాసాపుటంబుల స్ఫురియింపంజేయుచు శోకవేగంబు హృదయకుహరంబున నలిశయించుచుండె. కొంతతడవునకు ధైర్యం బవలం బించి రాచకుమారుండును నిలవంబడియె. అప్పుడు సాంఖ్యాయని యాకనితీరుంగాంచి యాకుమారకా నీవీహారంబుంగనినది మొదలు పూర్వానుభూతంబుం గాంచిన వానివలె దుఃఖించుచున్నావు. నీకుం బ్రాణప్రియంబగునది యొకటి దీనిం జూచినమాత్రమున నీకు స్ఫులికిందగిలినట్లు లోఁచెడిని. ఈహారముందాల్ప నీవతగుదువనిలోఁచెడిని; ఇది నేనిచ్చినట్టిదిగాన భక్తిపురస్కరంబుగఁ బరిగ్రహించి ధరించికొనుము. అని చెప్పి యాహార

మతనికొసఁగి మఱియొందుహారములు తాఁ జేతనెత్తికొని మందారమాలాగృహంబువఱకుం జనియె. ఆహారంబు కంతదేశంబువధరించినందున నారాజకుమారుండు నభినవోద్భూత హనీహరకాంతియై నక్షత్రమాలికచేఁ బూర్ణచంద్రునివనిం దోతెంచె. సాంఖ్యాయని యచోష్ణటువాసిప్రాయనయనంతర మారాజకుమారునిచే నాహారము జీవంకరణనామ కంబనియెఱింగిలినది. ఈ హారంబుచేతికందినదాదిగా నాహారంబును కూడ నా కుమారుండు నైకొన నిష్టపడఁడనితోఁచెడిని. మహాసుభావప్రకృతియగుటంజేసి చెప్పినో చెప్పఁడో యని నేను దానివృత్తాంతంబు నడిగినదానంగాను. క్రమక్రమముగగాని తెలిసికొన ననువుపడదు. ఈమణిహారప్రస్తావనకంబుచే నాయనతృప్తవచసంబులం బాటించక యాసాంఖ్యాయని యంతకుఁడు మందారమాలానిరీక్షణకాతుకితాంతరంగయై తదా గారంబునకుం జనియె. పూర్వకునం బ్రస్తూయమానం బగువృత్తాంతంబు మఱచిపోయె నని తోఁచెడిని. రాజకుమారుండును స్నానగృహంబువఱకుం జనియె. నేనిటకువచ్చితిని. ఇదియె నృత్తాంతంబనిచెప్పినఁ గనులవలియు ముత్రికుమారుండును జీవంకరణహార వృత్తాంతంబును మఱియొక హారవృత్తాంతంబును దెలిసికొన మనంబులఁ గోరుచుండిరి. ఇట్లు కొన్ని దినంబులు జరిగె.

ఆసుందరీమందిరంబునకు రాజైయున్నచంద్రసేనాభిఖ్యుం డొకనాఁడు తత్పుర సమీపవనంబులచేటాడంజని కొంతసేపాఖేటకావిహారంబునలిపి మరలివచ్చుచు నెండకు బడలి యాపురబాహ్యోపవనంబునందుం బ్రవేశించి తదీయఁ ధ్వంబునంగనువట్టు కైత్య సారమును పుష్పనికుంజంబువఱకుం బ్రవేశించి దానినడుచు నుండుశిలాఫలకంబుపైఁ బరుండి యుండెను. ముత్రికుమారుండును తద్వనమునకు వినోదార్థంబుగ నానాఁడుదయమునం జని రాజపుత్రుండు దిగినలతాగృహమునకుం బ్రక్కన యుండుమఱియొక నికుంజంబు నం గునునుస్తబక సుందరం బగుతమాలాఁబుక్రిందుగూరుచుండి చందనానిలాంకురంబుల నేవించుచుండె. ఆవృషచచ్చటికి రెండుచిలుకలు మనోహరాకారంబులు ననుదెంచి యా నికుంజంబులకు రెంటికిని సుబంధపడుచు వానినడుమనుండు నలెరమ్యంబగు మా కందంబువయంగూరుచుండి యబుభ్రుదీర్చుకొని యొకింతసేవటికి సమీపస్థలముననుండు చింబఫలంబులంగొన్నింటిగోరికి భుజియించి జంబూఫలరసంబాస్వాదించి మించిన మోదంబునఁజనుదెంచి యొకించుకయేని సూర్యకిరణంబులం జొరనియక నిబిడితలతానివ హసితంధ్రాబై యనవరతనివలితమకరందబిందు బృందమరభిశితం బగునారసాలపాద పంబుకాఖపయిం గూరుచుండె. ఇట్లుకూరుచుండి యాశుకీశుకంబులు వరస్పరప్రేమ రసార్ధంబులగు హృదయంబుతో నొండొంటినిముద్దుకొని సరసాలాపంబులంబులు మహానందంబునంజెలంగుచుండ నందొక చిలుక యిట్లునియె. ప్రాణనాథా మధురరవమా నేనొకవృత్తాంతంబు నిన్నడుగవలయునని యున్నదానను. అందు కవకాక మీదినంబున

నిప్పుడు దొరికినది. ఆదియేమంటేనేని? మనరాణి యగుమందారమాల కోన్నిదినముల నుండి బహుదుర్బలంబు లగునవయవంబులతో నీషత్వాండురంబగులవలీతా సౌందర్యంబు గొల్లలాడుచున్నది. దానింగారించిన నాకు నదియొకమహాపురుషునియందను రాగభరితయయి యుండువిధా బవగతం బగుచున్నది; అనిన మఱియొక చిలుక వలకుచున్నది. ప్రాణనాయకీ కలాలాపా ఆ మహాపురుషు డెవడని నీవునమ్మి యున్నావు.

కలాలాపము. నాథా వచించెదవిను ; ఆమహామహుండు మనయూరను డెడి సితచంద్ర సౌధరాసియగురాజకుమారుండని యూహించెదను.

మధురవము. కలాలాపా సీతర్కము నుసంగతం బయ్యుండునని. నిర్మలమే ? తొల్లినువల్లవపాణి మధుమంతోద్యానంబున నొకపూజోదరింట దనప్రియుని బొందియు నసంపూర్ణమనోరథయై యెడబాసి యనవరతంబును తదీయనమాగమానుభంబు మనంబునంగోరుచు ముగుడగావున చునోగతంబన్యులకెఱుకపడనీక మెలంగుచుండు.

సీ. చిలుకకు పద్యంబు జెప్పనొల్లదు బాల పువ్వుగా ముడుపదు పువ్వుతోడి జలకంబులాడదు జలజాలలోచన యాహార మందను హంసగమన సఖులతోగ్రీడింపజనదు చంద్రానన వెన్నెలబయిటికి వెడల దబల మలయానిలమునకు మది భీతిలును చాన శుకపికారావముల్ నుదతి వినదు

గీ. మది భరింపగలేనట్టిమదనబాణ, జాలనిర్భూతపతనసంజాతవేద
నావిహ సితశైర్యయైనళినశేత్రి, కరధృతకపోలయై దైన్యగతి జెలగు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా సీత నచించినదివా ప్రవమే. ఒకనాఁ డామందారమాల సఖులు కమలవతియొక గళావతియొ సయమను గుఱించి మాటలాడునప్పుడు కళా వతింగాంచి కమలవతి యిట్లునయి. అది నేనువింటి.

శ్లో. నబరీభరీతి కబరీభరే స్రజో నచరీరీతి మృగనాభిచిత్రకం
విజరీహరీతి సపురేవ మత్పురో వివరీవరీతి నచ విప్రియంసఖ.

[ఒకళావతీ మనసఖయగు మందారమాల తొలుతటిసలెఁ గనఁబడదు. ముందు పువ్వులంగాంచినచోనత్యానక్రిదిసిగిని తానెముడుచుోనును. సఖులుచచ్చిముడుచు నంతవఱకాలస్యమునహింపదు. ఆట్టిది యిప్పుడు మనముగాఁ గొప్పునఁబాలుదుఱిమి ననుభరించుటకు శక్తిలేదనితీసివేయుచున్నది. ముందుతనయొడలిలో మగరికాపత్రములు తెల్లమును నొకయెడ యొకిగమాసిపోయిన నప్పుడు, దిద్దినకాని మనస్సునాధాన పడనియా యింతిమకరికాపత్రములను వ్రాయించుకోననొల్లదు. మాగళార్థముగఁ గ్రస్తూరితికంబు మాత్రము ధీంఘంతుగోనునంతియకాని చిట్టుచెనుటం గఱింపిపోయె

నేని మరల జక్కనొత్తదు. ఇందుకుముందు మన మొల్లకయ్యండీరకు వనవిహారాదులకుఁ దానె నిర్బంధించిజొనుపొవుచుండుగదా. అట్టిది యిప్పుడు మనముపిలిచినను క్రిడించుటకురాదు. అది యట్లుండనిమ్ము ; తనమనంబునకుం దోచినప్రియప్రియంబులు తక్షణమనాతోమందలించకయ్యండద. అట్టిదిప్పుడు నేను పలుకఁబడులనడిగి బలిమూలు కొనినను ఒకమాటయైనం బుంకను.

ఇట్లు మందారమాల వర్తిచుచున్నదియని కమలవతి చెప్పుచుండఁగా వింటిని అందుఁ కనుగుణంబుగ నీవును పల్కుచున్నావు. మధుమంతనంబు మందారమాలకుం గలిగిన ప్రియసమాగమంబునకుం గారణభూతయై సర్వవహాయంబు లొనరించినది కమలవతియని విందు. అట్టిది యానాంతకు రెండవహృదయంబై యుండనగుచుగదా. ఇప్పుడాకమలవతికింగూడ మనసియ్యక నిగూఢహృదయయై యుండుటకుం గతంబేమొక.

మధుర. కలాలాపాయదీపధీరయం ముగుదయఁగాన మధుమంతోద్యానమునం దనకుంగలిగిన వరిభవంబునకు భయపడి కమలవతి యతిశయగుట జేసి తొలుతటివలె నింకేమేమియనర్థంబులకుం బాలువడఁజేయునోయనితలంచి దానిని ముందటివలె నండఁజేర్చకయన్నది. తనకు ప్రాదుర్భావకాలంబున మదలేఖ యనురాజపుత్రకఠిలి పించి లోకవృత్తాంతంబు మాటలాడుచుండు. మఱియుం దనమగండైన చంద్రసేనునిం దలంచి యతిశయితచిత్తయై యుండుచుండు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా చంద్రసేనునికిని మందారమాలకును వనితయంబు జరిగినదా? చంద్రసేనునికి మందారమాలయందుఁ బ్రేమ విశేషించియుండునుగదా?

మధుర. ప్రాణనాథా సాంఖ్యాయనీమయ్యంబునం బాణిగ్రహణంబు జరిగినది. మందారమాలయందు చంద్రసేనునికి బ్రీతి యతిశయించియుండు. ఇరువురును సమానవయస్కులు. సమానరూపరేఖావిలాసభాసురాంగులు. ఆత్మ్యత్వమవశప్రసూతులు. అట్లుండఁ బరస్పరానురాగంబునకుం గొఱుతయేమియున్నది. మందారమాల యష్టాదశవర్షీయయైన యశంతరము చంద్రసేనునితోఁగూర్చి నుందరీమందిరపట్టాభిషేకోత్సవము జరుపవలయునని సాంఖ్యాయని పలుమరు తనశిష్యసంఘముతో వాక్చిచ్చియున్నది.

కలాలా. ప్రాణనాథా యటుండ నీమందారమాల సితచంద్రసౌధవర్తి యగు రాజపుత్రునియొ దనురక్తయయినవిధంబు ఆత్మనాశకు ఎంచనావదాయణత్వంబునం గాదె యనుషక్తమయియున్నది.

మధుర. కలాలాపా! మనకందునం గలకీలెఱుంగుటకు శక్యంబుగాదు. అతిబుద్ధిచతురులకుం గాని యీగుండర్పచాతుర్యంబు మదికింబట్టదు. అట్లుండఁ దిర్వగజాతి సులభమాధుల్లల మగు మనకాయెఱుంగనగును!

కలా. నాథా అతిదుర్మాహంబగు విషయంబునంబ్రవర్తించి మానస వృత్తివేల శ్రమపడుచుకొనవలయు. ఇప్పుడు మందారమాలవృత్తాంతంబు నీకెఱుకవడినదనుక వినిపింపుము.

మధుర. కలాలాపా కొన్నినినంబులకుముందు సాంఖ్యాయని యొక తారహారంబు గొనివచ్చి మందారమాలకిచ్చిన నానుదతి దానింగాంచి పూర్వానుభూతంబుం దలంచు కొన్నదానివలె వ్యసనాక్రాంతయై యడవలానితోక వేగుంబునం బెదవులదర కనుదమ్ముల నుండి బాష్పబిందువులు చనుకట్టువయింబడి ఁదరి సమీపస్థలంబులనార్ద్రబులు సేయ నొకింత సేపు దుఃఖించుచుండె. అయ్యవసరంబున నే నానాంతామణింగాంచి యోమం దారమాలా యిహారంబుపేరేమి యనియడగిరిని. అదియు నీహారంబు భోగంకరణం బనంబరగుచుండునని నాకుత్తరం బొసంగె; అంతట నేను నాకన్యతోకావేగం బణిగిన యనంతరమువద్ద వృత్తాంతంబువిచారింతమనియుంటినిగాని యపకాశంబుదొరకమి మరల విచారింప ననువుపడకయిపోయె. చుటియు మఱియు విరహతాపం బొకన్యకామణి కధి కంబగుచువచ్చె. అందునం గారణంబిట్టివియని తెలిసికొన నేకిగ దరంబుగాక యున్నది. మందారమాలయు క్లెల్లవృక్షును గరకలితకపోలబయై యాలొచించుచుండునంతియ కాని సఖులతోమాటలాడుటయు నలంకరించుకొనుటయు నాహారంబుగొనుటయు బొత్తిగావదలి విరహవేదనా విషణ్ణబిత్తంబుతోఁ బరితపించుచుండె.

కలాలాప. ప్రాణనాథా యట్లు పరితపించుటవలన నేమిఫలంబు కట్టిట్లునో యా పాటలాధరకు?

మధురరవళు. ప్రాణనాయకీ వినుము. ఇట్లనవరతవిరహవేదనాదోమాయమాన మానస యగునామందారమాలంగాంచి మదలేఖయనురాజపుత్ర క మనంబున వితర్కించి “యొక దీని కభిమతనాయకససూగమంబు సమహారనినాఁడు ప్రాణంబు లుండవని తోఁచెడిని. దీనిహృదయగుహంతరాళవిలీనుం డగువు కవసేంహం నేహుగాననగు.

శ్లో. ఔదుంబరాణిపుష్పాణి శ్చేత్తనర్హంచ వాయసం

మత్స్యపాదంజలేవశ్యేన్న సారీహృదయస్థితం.

అన్నట్లు అత్తిపూలు తెల్లకాక నీటియందు మత్స్యపాదమును కనఁబడవు. ఒక వేళ వానినిజూచినను జూడవచ్చుచుగాని స్త్రీహృదయంబున నుండునిషేధంబు నెఱుంగుట దుర్లభము. కానియు చేతనై నంతదనుక ప్రవర్తించువాతము.” అని నిశ్చయించు కొని యొకనాఁడు మందారమాల యుండువడకటింటికింబని యుదొకచిత్రఫలకంబున నొకమనోహరాకారుని వ్రాసియుండుటంగాంచి యానందపూరితచిహ్నానిచయంబులం బోలిన వీక్షణంబుల నాతని ననిమేషదృష్టినిరీక్షించుచుండు మందారమాలంగాంచి

ప్రియసఖి యీ నవమృత్యుం దెవడు ? ఈమాన్యుండునుచోటు నీకవగతంబగునే ? ఈమానిసిమృత్యుని పేరును కుఱిలంబులును నీకు నిదితంబులయినవియె ? అని యడిగెను. అందుకుమందారమాల లజ్జావనత ముఖాబ్జాతయై యేమియంబులకక యూరకున్న మద లేఖయుఁ దనక రాంగుళియకంబుల దానిమొగంబు పైకెత్తి యోప్రియసఖి లోకంబున నెవ్వరైనను పంచశరబాణగోచర హృదయంబుకానివారలులేరు ; నాన్పిత్రాంతంబెట్లు నప్పుడప్పుడు ప్రసంగవశంబున సేకెఱింగించియున్నానగదా ? సీత్రనట్లు నీ వృత్తాంతంబుండాచక నాతోఁదెల్పుము. సిప్రాణవల్లభుం డెచ్చోటనున్నవాడు ? ఇంతమాత్ర మెఱింగింపుము ; అని యచేకవిధంబుల వేడిగొన నామందారమాలయు సిగ్గుచే నేమియు మందలించలేక బహుకాలము సంతసించి తుదకు నీవడుగునునోహరాంగుఁడు సితచంద్ర సౌభవవర్తి యగు రాజసమారుండని యుత్తరమిచ్చెను. ఇట్లుండ నొకసాఁడు మదన లేఖయు మందారమాలయు నిరువురును సాయంతవమజ్జనంబు నిర్వర్తించికోని ధౌతాం బరంబులుధరియించి వెన్నెలబయట గొంతతడవు సంచరించుచుండెరి. అప్పుడు నేను మందారమాల స్నానసమయంబునందీసి తనమెడనున్న భోగకరణంబును ముక్తాహారంబు నచ్చట నొకచిలకకొయ్యకుం దగిలించియుండుటంఁగాంచి తిర్వణ్ణాతి సుబధచాపలంబు నంజేసి యీ చిలకకొయ్య నుండుహారంబును ముక్తనం గరచుకొని యాకసంబునకెగిరి తిని. అదిచూచి యామందారమాలయు నలిజేగంబునంజనుచుం జక్రైరయు దాడిమీ ఫలభీజంబులును బింబఫలంబులంగొనుచు నావెనువెంట నప్పుం బలిమాలుకొనుచు నొంటిగవచ్చుచుండె, నేనాయెంతి యెంతటిమాలుగొనినను హరంబిన్యక నాకన్యక చేయలంతునన వర్తింతుచు దానికి జిక్కిక కొంచదూరంబు చచ్చుచుంటి. తత్సౌభవనివాస వర్తి యగుసుధుమానితం బనుసాలకానసంబునం బ్రనేశించి నేను నాసుందరియుఁ గొంత దూరంబరిగితిమి; దానిమధ్యంబున నలిసంకుఁకుకవికారామనోహర మగులతానికుం జంబుచెంతనుండి యొకవిలాసి మందారమాలయునుచోటి కభిషుఖుండె వచ్చుచుండె. నేను నతండెవ్వఁడో కనుగొననగుననిసమాపించి యోహాసితచంద్రసౌభవవర్తియగు రాజ కుమారుండుగదాయనియందీసి. ఆమాటవిని మందారమాల సిగ్గునభయంబును వెనంగొన నేమియుండోచక యశనతముఖాబ్జాతయయి యుండఁగాంచి యాపంచశరరాకారుండు కించిదుకురితమందహాస సుందరముఖారవిందుండయి ప్రాణనాయకీయని సంభోధించి యిట్లనియె.

శ్లో. గాఢాలింగనగండచుంజనకుచస్సర్వాదిలాయితం

నర్వం విస్మృతమేవ విస్తృతవతో బాలే ఖలేభ్యో భయాత్

నల్లావస్త్యభునా సుమర్ణటతమస్త్రాసి సాతివ్యథా

యత్తద్ధర్మన మవ్యభూ దనుభం లేనైవ దూయే భృశం.

[తా. ఓ బాలారత్నమా మనము మధుమాతోద్యానమునందు గూడినప్పుడు నిన్ను నేనురహస్యముగ బిగికొనిటకజేర్చుకొనుటయును నీచెక్కిలులు ముద్దుగొనుటయును నీకుచతోరకంబులను గరంబుల స్పృశించుటయు మొదలగు క్రీడావిశేషంబు లెన్నియోజగి. ఖలజనంబులవలన భయంబునంజేసి మనమప్పుడ యెడబాసితిమి. అందుచే నవియన్నియు జన్తాంతరానుభూతంబులగున చందంబున విస్తృతజెందనే చెందెను. ఇప్పుడు సీతోసల్లాపముగూడ మిగులదగ్గటమైయున్నది. అందును నాకుమనంబు వ్యభవడదు. మఱియెందుకు సంతాపింతుననగా నిన్నుగంటంకాచి సీముఖచంద్రబింబమునుండి వెడలున్చి తనుభామధరఃటాక్షములకు క్షణకాలమైనను పాత్రుండనుగాక యున్నాడననుటకు దిగులవగలం బొగులుచున్నాడను.]

అనిసల్పిన నామందారమాలయు నేమియుననక యూరకుండె. అంతనాకాంతుండంతరంగంబున నుప్పొంగుచు నో ప్రాణనాయక సీవుమాటలాడకపోయెదవేనిబామ్మ. నామాటయొకటివిని నన్నుబహూకరించి యాలతానికుంజంబున నుండుచంద్రకాంత శిలాఫలకంబువయి యొకింతసేపు నాతో సహవాసా బంగీకరించి, యనంతరం బేగుము. నాయుద్యుష్టవిశేషంబు ఫలొస్తుఖంబై యాదినంబీనిర్జనభూమికి నిచ్చును నన్ను నేకతంబలై వాబు ననుకూర్చినయసి. నిన్నెడబాసినదిమొదలు నేను క్షణంబులు గడియలుగను గడియలు యాచంబులుగను యామంబు లహోరాత్రంబులుగను అహోరాత్రంబులు యాగంబులుగను గడపుచున్నాడను. వేయేల? సర్వకాలసర్వావస్థలయందును సీమిది తలంపున నున్నవాడఁగాన మఱియొందుదలంప. అని యిట్లనేకవిధంబుల ననునయించినం గన్నియయు వన్నెకానింగాంచి కించిదాకురిత మందహాసంబుతో నాథా యిట్టి కట్టిండి చెయ్యలకొడిగట్టుట మీకుందగునా? నామగండు మహాచరాక్రమశాలి. ఇది యిండు కేనియాశ చెవికెక్కెనేని యాదఅను మహాసంకటంబు సంభవించు. భగవతి సాంఖ్యా యనియు దుర్గరూపవేదగాఁగునప్పుడు మనయిరువుర మనోరథంబులు దరిద్రమనో రథంబులతెఱంగున మానసంబునన లీనత్వంబు నొందవలసియున్నది యంతెకాని ఫలవంతుంబులెన్నటికిని కానేరవు.

ల్లో. అనాకురోత్పంతితయోఃప్రసిద్ధతాసమాగమేనాపిరత్నమాంప్రతి

పరస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరంశరీరనాశోపిసమానురాగయోః.

అని చెప్పంబడియున్నట్లు ఆతురుండు నుత్పంతితయుఁగాని పురుషునికిని కాంతకును సమాగమముకలిగియు రసావహంబుగాదు. మఱి పరస్పరానురాగంబు విశేషించి గురుజనాదినిర్బంధమునంజేసి యొండొరులకుం బ్రాప్తికలుకక తత్సఖిలాభమునందు నిరపేక్షజెంది యాయురువురును మదనవేదనకుఁ దాళంజాలక శరీరంబుఁ దొఱంగుటయ

రసావహంబై యుండుఁగాన నిదిమనంబున నుంచుకొనుము అనిన నాకాంతుం డాకాంలా మణి సమీపంబునకే తెంచి తనకరంబా మహిభారత్పుంబు కరంబునంగీలించి మఱియొకకర ప్లవంబున దానిచుబకంబువట్టియెత్తి ముద్దిడుకొని యనేకములగు చతురాలాచుంబుల దాని సిగ్గును భయంబున నపనయించి మెల్లన నానికుంజాంతరంబునకుం దీసికొనిపోయె. అట్టిద్రువురును నానియంతరంబునకుంజని సరసాలాచంబులాడుచు నందు మందమారు తాభిరామంబగు చంద్రకాంత శిశువులకంబుపయిం గూరుచుండిరి. ఇట్లు కూర్చుండి యారాజకుమారుండు మందారమాలం గొంగిలించుకొని తదీయ మనోహరాంగ సంగమ సుఖంబునకు పరమానందంబు నొందుచు మెల్ల న

సీ. తలిరులశయ్యకుఁ దార్చి మోహనగాత్రి మోము మోమునఁ జేసి ముద్దుగొనుచు
పడఁచెనశరములు చిక్కఁడలించు నెవమునఁ గులుకుచన్పంతులఁ గొనరితాకి
నుచుములుదురిమెడు సొంపు గాన్నించుచుఁ గొప్పొకచేత బా గొప్పఁబట్టి
ముచ్చటల్ జెప్పెడిమురువు దోపించుచు మోవి చురుక్కున మొనసికొక్క

గీ. పోకముడిజార్చి యనువునఁ బొలఁచెయ్యూరు, కాండములకును తమిమిఱఁగరముసాచి
యన్నతం బగు కటిసీరు నునికెఁజేసి, రతులఁ గరఁగింపసాగె నారాజముఖిని.

ఇట్లు నమరతిం గొంతకడవు నుఖాంబుధిందేలిన బాలామణియుఁ దత్కాలశం బర సూదనాభ్యుక్తసురతవిద్యా పాటవంబునం గడిచేరి కాముని మదమ త్రగజంబుచందంబు ననుసులుచు ముసిమసిసగవుల పసందనమోముదామరకు ఆనమానకాంతి సుభవించఁ దత్కాల సముపజాతకాంతకర సంక్రమేషల్ ఘృభితకళావిశేష సుభవరపకనుకుమారాం గంబులతో నాయుకునింబ్రెకొని

చ. కామిని సొంపుమిఱుపలుగంటులు నిండినలేతమోఁబతో
నామియురంబువైనఁ బెలుచ న్నటియించెడు జాతుకొప్పవతోఁ
గోమలమానఖాంకములు గూడివెలింగెడియంగవల్లితో
శ్రీమహితంబుగా సలిపెఁ జేడియ తా మగబాడి ప్రోడయె.

చ. కాముకుఁ డాపరానితమిఁ గ్రక్కున లేనుచుమోవివొక్కఁగా
భామిని యోర్వలేక కరపంకజనాళముల నిద్దిర్పఁ ద
తోక్రమలకంకణక్వణనగుంభితవై ఖరు లందుఁ బర్వి ని
స్సీనుముగా వినంబడియెఁ జెంతల నుండెడివారి కత్తఱిన్.

ఆ వినోదంబులు వర్ణింప నవసరంబుచాలదు. ఇట్లారసములు మహానందాంబుధిం దేలుచుండు నవసరంబునం దత్సమీకస్థలంబున నొక స్తోకంబు వినంబడియె.

స్తో. దప్తం బింబధియూ ధరాగ్ర మరుణం పర్వాకులౌ ధావనా
ధృష్టిః పైలకం శ్రమాంబుగభితం ఛిన్నా తనుః కంబుతైః
చమత్కార—21

ఆః కర్ణజ్వరకారికంకణర్షణాత్కారం కరా ధూన్వతీ

కిం భ్రామ్యస్య స్ఫటివీశుకాయ శునుమా న్యేమా ననాందా గ్రహీత్.

[అవతారిక. రాశకుమారునితో జారరతి సేయించున్న మందారమాంబకు దాని సంతోషించిహ్నుంబులను అర్చవిధంబుగఁజైవవిగా సమర్థించి దానివదినగారికిఁ దెలుపుచు సంశయంబుగలుగనియక జారరతిసక్త యగుమందారమాలికను “నీవదిన వచ్చుచున్నది జారపురుషునిబాని చిలుకను వెదకు నెవంబున పాతరకాడుచుండు” మని హెచ్చరిక సేయుచున్నది.

టీ. ఓకాంతా ! అరుణాంబధరాగ్రం = ఎఱ్ఱనగునీపెదవిగొన, బింబధిరూ = దొండపండ్చని భ్రమసిన (చిలుకచే) దష్టం=కొఱకంటడెను. ధావనాత్ = శరుగులిడుట చేత, భమ్మిష్టః=కొవ్వ, పర్యాకలః = చెదరిజాఱిపోయినది. లిలకం = నొసటిబొట్టు, శ్రమాంబుగళితం = శ్రమవలనఁగలిగినజలముచేతఁ గరఁగిపోయె. తనుః=నీశరీరము, కంట కైః=ముండ్లచేత, చిన్నా = చీల్చబడినది. ఆః = కటకటా, కర్ణజ్వరకారికంకణర్షణా త్కారం=చెవులకువినఁగూడక బాధగలిగించుచున్న రత్నకంకణముల ర్షణాత్కారము బయలుపడునట్లు, కరా=హస్తములను, ధూన్వతీ = విడిలించుచున్నదానవై, ఆటవీశు కాయ = అడవియందుఁ దిరిగెడు చిలుకకై. కిం భ్రామ్యసి = ఏల పరిభ్రమించెదవు. ననాందా = నీమగనితోఁబుట్టువగు నీ వదినెగారు, ఏమాకునుమాన్యగ్రహీత్ = పున్నములుగోయ నిజే వచ్చుచున్నయది.

తా. ఓముగదా నీవేల యాయడవిచిలుకను బట్టికొనసమకట్టి యిట్టికష్టంబు లనుభవించెదవు. నీయెఱ్ఱనియధరంబునుజూచి యీచిలుక దొండపండ్చని భ్రమియించి మాటిమాటికిఁ గొరికెఁగదా? ఆక్షపంబులుగాంచినచోఁ బరపురుషకృతగులుని సంశయం పరా! ఆచిలుకతోఁ బరగెత్తుటంజేసి నీకొవ్వజాఱిపోయినది. కస్తూరీలిలకము శ్రమాంబువుచేతఁ గరఁగిపోయినది. మఱియు నీ శరీరమున నచ్చటచ్చటఁ బూబొదలబోఁ దూరుటంజేసి ముండ్లుతగిలి గిచ్చులుగల్గినవి. కటకటా నీవు చెవులకు చీదరపుట్టునట్లు కంకణర్షణాత్కార ముఖరంబుగఁ జేతులువిదిర్చుచు నీ యడవిచిలుకకుఁగా నేలతిరిగె దవు. నీవదినగారు పువ్వులుగోసీకొనుటకు వచ్చుచున్నది. అది నిన్నుం గాంచి యన్యథాగా సంశయించునుగాన హరలిరమ్మ.]

అనియట్లు వినబడిన మందారమాల తనకెచ్చరికవఱచుచున్న విధంబుం దెలిసి కొని తన వదినగారు తన సమీపమున కేతెంచుచుండుటకు భయపడుచు రాజపుత్రు నెడబాసి తటాలున నానికుంజంబుందాఁటి తన భోగంకరణం బనుతారహారంబు నెత్తి కొనిపోవుచున్న నన్ను వెంబడించివచ్చునట్లుగఁ బాతరలాడుచుండె. ఇంతలో చందన లేఖయను చంద్రసేమని చెలియలును మదలేఖయు నికుంజసమీపంబునకేతెంచిరి. అప్పు

డాచందనలేఖ మందారమాలను నిరూపించిచూచి “యిది తనకిష్టం డగుజారపురుషునితో సుబంధపడికవిధంబు దీనియొడలు తెలుపుచున్నయది. ఇది నాకెఱుకవడునని యామద లేఖ యన్యవిధంబుగ నుత్తరించినది. ఔర యామదలేఖాచార్యంబు మెచ్చుచు దగినదియే. ఇంతలోపల నాజారపురుషుండు సీనితంజాంతరంబుబాసి బోవం జాలండు ఎన్నిధంబుననైన వెదకి కనిపెట్టవలయు” అనితలంచి యాచందనలేఖ యానికుంజాంతరంబుజొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదకుచుండ నందొక్కయెడ మూర్తీభవించినమన్తధనుని చందంబున వెలుంగుకొనుచూరునిం గాంచి తనీయమమమవిశేషంబుం గాంచుటచే నునంబు నచ్చెరువు ననురాగంబును విచ్చలవిడి నాక్రమింప జెప్పువేయక చూచి తల యూచి యాచంచలాక్షమణియు తనమరదలిచౌర్ధ్వంబునకుఁ గోపగించుకొనుచు నిట్టి యనవద్యరూపలేఖావిలాసవంతుండగు పురుషపుంగవునిం గన్న కన్నెలు మనంబున మరు బాధభుక్తిర్యంజాలుదురే? ఇది మందారమాల అపవరాధయుగాదు. వీని సౌందర్యంబె యింకపరాధౌబ్రయన్నది. కని తలంచుకొనుచు మదలేఖతోగూడ నయ్యరణ్యంబునం గొన్ని పువ్వులుగోసికొని తనయింటికి జనియె. మదలేఖ కొంతదూరంబు చందనలేఖ తోఁజని యాకాంతనువీడ్చిని మందారమాలయింటి కేలేంచి చిన్నబోయినవదనార విదంబుతో నున్నయావన్నెకాడం గాంచి ప్రియసఖి మందారమాలా వెఱవకుము చందనలేఖవలన సేపుత్రాంకంబు బయలుపడునని భయపడియెదవేమో? అది యట్టిది కాదు. రాజకుమారుని జూచి తానును స్వరాత్తయయి యున్నయది. అట్లు కాదేని బయలుపఱును. ఇప్పుడు తన ప్రియునికేమైవనెద్ద వాటిల్లినోయని విశదీకరింపదు. అని యిట్టుారాల్చి మదలేఖయు నారాత్రి మందారమాలతో స్నానభోజనాలులు నిర్వర్తించి సుఖంబుగనండు. నేనును బోగంబరింబును హారంబునుగొనిదని మందారమాల చేతికిచ్చి తిని. అందుకు మందారమాల సుతుష్టాంతరంబై నాకు ననేక భూషణంబులు బహు మతిగ నిడి చక్కెరలుపెట్టి ముద్దిడుకొని బాలించె.

కలాలాప. నాయకా యా రాజకుమారునితోఁ బొందు గోరియందుమంద యాసలు మందారమాలయు, మదలేఖయు, మదనమాలయు, చందనలేఖయు పీఠలిప్య డెవ్విధంబున నాతనింజేరంగోరి ప్రయత్నంబు లొనర్పించి యున్నచారు.

మధుర. కలాలాపా వినుము. మదలేఖయు మందారమాలయు సీదినముదయ కాలంబున నేకలేలంబ రాజకుమారానుక్త కథాబాణంబు లొనరించుచుండిరి. అప్పుడేను మేలుకనియందుడియు సిద్ధిించువాని తెఱుగనందొంచుచు వారల భౌషణంబులు వింటిని. ఈ దినము సూర్యోస్తమయానంతరము రాజకుమారుండు కునుమారోద్యానభూమి మధ్యసంబద్ధంబగుచుదుర్దగ్రహంబునకుఁ జచ్చునట్లును, అచ్చటికి మందారమాలామద లేఖలు బోవునట్లును అచ్చట మనుష్యసంచారంబు రాత్రితేపండుటంజేసి స్వేచ్ఛాను

సారంబుగఁ గొంత తడవు కామినీకాముకులు విహరించి గూఢమార్గంబుగ తమతమ యిండ్లకుం బోవునట్లును, ఇందుకుం దగినవెరవు కమలవతికింగాని యితరుల కెఱుకవడదు గాన నాకాంతామనఁగొనియె ప్రవర్తించవలయుననియు నీవిషయంబు వారలప్రసంగంబున నవగతం బయ్యె.

అని చెప్పుచుండఁగా నావృత్తాంతంబును లతానిటంజంబునం దాగియుండి వినుచుండిన చంద్రసేనుండు తనచేతనున్నదాని నొకకశకు బహుదీర్ఘచూక్షదండార్ద్రసంయోజిత సూత్రంబగుదాని నతివేగంబునం బైకివిసరినం దానిసూత్రముఖంబున విలిప్తంబైయుండు బంక యాచిలుకల టెక్కలనంటుకొనిన రాజకుమారుండు దక్షణంబున నాకశఁ బట్టి యాడ్చెను. అప్పు డాచిలుకలు రెండును కళాసూత్ర సంస్కరణంబయి రాజకుమారుని చేతికింబిక్కి చేయ నది లేకయుండఁగా నతఁడు వాని రెంటినిం దనయుత్తరీయంబునం గట్టికొని యతి త్వరితంబున నబోవుటవాని తన యిట్టికి జనియె. మంత్రి కుమారుండు నున్నట్టుండి ప్రసంగము చిలుకలునిలుపుటకుం గరణంబేసిన యాచి చించి నమీవస్థలంబులకు దృష్టులు నిగుడించినఁ జంద్రసేనునిచేతికి జిల్కలుదొరకికొనుటయు నతండు కోపాదరాజముఖకమలంబై వికటగమనంబునం జనుచుండుటయు నెఱుకవడఁగా దనమనంబున నిట్లు వితర్కించుచాఁగె. ఈచిలుకలు దంపతులుగాఁజేరి వినిక్తదేశంబని యిచ్చటికివచ్చి లతానిటంజంబునం జంద్రసేనుండు దాగియున్నాడని యెఱుంగక తత్పన్ని యగుమందారచూళా వృత్తాంతంబునర్థంబును బ్రసంగవశంబున బెల్లు; అది విని కోపాక్రాంతంబై చంద్రసేనుండు తనకిదియెఱుకవడిన విషయంబు దెలిసికొని యాచిలుకలు నమంద్రగృహంబునం జరుగఁబోవుజారభావంబున కంతరాయంబు గల్పించు. అట్లైన రాజకుమారుమందారమాలలను బట్టి శిక్షించుటకు వీలు కాదు. అంతవఱకు వీనింబట్టి తనయింటిపంజరంబున నునుచుట మంచిదనియెంచి యాపులగులంబట్టుకొనియె. ఇది మనరాజపుత్రుని కనఁధాంకురంబు పొడముటకు మూలంబగు. ఎదిజరిగినసేమి? కాముకులు ప్రాణములనైనఁ బరిత్యజింతురు గాని ప్రాణనాయకీసందేశంబు నిరాకరింపరు. ఇప్పుడు నమంద్రగృహంబునకుం బోవలదన్ననో, రాజకుమారునికి మనోవ్యాకులత్వంబు గలుగకమానదు ఏమిసేయనగును? అని చింతించి చింతించి కొంతసేపటికి రాజకుమారుండు వోవునప్పుడు శరచాపంబులు ధరియించి ఖడ్గఖేటకంబులతో జనునట్లుమాత్రము సేయనగు. నేయ నంతకుంజెంతలన పొంచి పొంచి పసియించియుండి నమయమువచ్చినప్పుడు నహాయపడనగు ననితలంచి యచ్చటవాని తనయింటికిం జని యానాఁడు సాయంసమయ మున సితచంద్ర సౌధంబునకుంబోయి రాజకుమారునిచే దనిమనోవృత్తిప్రకారము శరచాపంబులును ఖడ్గ

భేటకంబులు ధరియించి నముద్రగృహంబునకుం జనునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని యచ్చోటువాసి రాజపుత్రుడు పోవుటకుముందె నముద్రగృహసమీపస్థలంబునకుం జని యొక సంకుచితస్థలంబున డాగియుండె. చంద్రసేనునాక్షావశవర్తులై కొండలు రాజ భటులు సహస్రసంఖ్యలు మాటువేషంబులు ధరియించుకొని వచ్చి యచ్చటచ్చట పొంచి పొంచి డాగుచుండిరి. బహుకాలంబుజరిగె. అప్పుడు కలకూజితంబును చతురికయును ఈరెండు చిలుకలునుగలసి నముద్రగృహమునుండి వెలువలివచ్చి తత్సమీపవర్తి యగుశోక రసాలగృహపుగొమ్మచుండు గూరుచుండి యనురాగపేశలం బుగఁ గొన్నిభావణాంబులనలిసి యొండొంటిని ముద్దుగొనుచు నుపహారంబు నలంపుచు ననేకవిధచుంబనంబు లాచరించి యొండొంటితో మాటలాడుచున్నది.

కలకూజితము. ప్రాణనాయకీ చతురికా కంటివే నందర్భచాతుర్వండు. కమల వలీ కళావతలసామర్థ్యంబు లేమనిపొగడదగును. ఈదినము మధ్యాహ్నము కళా వలి మదనమాల యొండుసాగరధవళి సౌధంబునకువచ్చి తనయిచ్చనచ్చినట్లు లోకాభి రామంబుగ మాటలాడి “మదనమాలా తొల్లిమధుమంతోద్యానమునందు సీతోనొకిం చుక నుఖమనుభవించిన సితచంద్రసౌధవర్తి యగురాజకుమారుండు భవదీయసమాగ మంబుంగోరి వలదెఱుంగుల వరితాపపడుచున్నవాడు. ఆతనియవస్థలం గాంచినచో మావంటికతివించి క్షలకును మనంబు గరంగుచున్నయది సీవంటి రసికవతంబురా లదిగ నెవేని యతనికిదాసియై సర్వంబునతనకి విశగతంబుసేయకమానదు. ఈదినమనండు కుసుమాకరో ద్యానమధ్యవర్తి యగునముద్రగృహంబున కేకతంబననుడెంచు. అక్కడకు సీవును చను డెంచెదవేని సర్వంబు ననుకూలంబగు” ననిచెప్పిన మదనమాల యంతకుమున్న రాజ పుత్రసమాగమంబుక మద్విశులూరుచున్నదిగాన నందుకురమ్మరించి సిగ్గుచేఁ దలపించు కొని ముసిముసిగవులు నగుచుండె. ఆ నన్నయెఱింగి కళావలియుం గొంతతడవు తత్సంబద్ధాలాపంబులఁ బ్రోద్దువుచ్చి సాయంసమయంబున నా కాంతామణికి బన్నీటం జలకంబాడించి చలువవలువ ధరింపంజేసి ననుస్తాభరణంబు లలంకరించి చందన కుసుమతాంబూలంబులొసంగి తానును యథోచితాచారంబుగ నలంకరణాదుల నిర్వ ర్తించుకొని మదనమాలను వెంటఁబెట్టుకొని సాగరధవళిమునుండి నిర్గమించి యంతకు ముందుఁ దనకుఁగూడ నవరిచితంబై యొండు నొకగూఢమార్దముగుండ నముద్రగృహం బునకు వచ్చుచుండె. వీనును వారల వెనువెంటవచ్చుచుంటిని. ఇట్లాగూఢమార్దమునం గొంత దూరం బరిగి కళావలీమదనమాలలు నముద్రగృహమునంతరంబున నుండు సురంగమున నిర్గమించిరి. వేనును వారింబాసి యాగృహమధ్యవర్తి యగు రసాలపాదపంబుపై కెక్కిరిసి. అందొకచో రాజకుమారుండును మందారమాలయు నొకపొన్నమ్రానిక్రిందం గూరుచుండి సరసాలాప సుధాధారలం గ్రలుచుండిరి. అప్పుడు కళావలి వెను

కఠనోదిగి దూరంబున నిలువంబడిన మదనమాల యభ్యంతరస్థలంబునకుంజసియె. అప్పుడా రాజకుమారుండు ప్రేమాతిరేకంబునం దనకంతము సుండుజీవకరణం బనుహారంబును మందారమాలా కంఠంబునపైవ మందారపూల జనగళంబున నుండుభోగకరణ హారంబును వానికంతంబుననిడి యాహారసౌందర్యంబును కన్నులు చల్లువడంజూచుచుం గొంగిలించి కుదకుంభయుగంబున నాధునియురంబు ముద్దుగొడుచుండె. అతర్కితో పనతం బగు తదాగమనంబున మందారమాల యొడలు ఝల్లునందిగిచూచి భయసంభ్ర మంబులతో నచ్చోటువాసి మఱియొడుదొటికిరి జసియె. మదనమాలయుం దననాయి కుం డితరకాంతంగూడి యుండుట గాంచినదిగాన మనంబున సిద్ధాంతిశయము జని యించి నాధునిమొగుంబు గాంచనొల్లక బొటనవ్రేల నేల వ్రాసుచు నవతముఖా బ్జాతంబుఁ గేలధరియించినిలువ నది గని రాజపుత్రుడు మదనమాలయొద్దకు వచ్చి యాకాంతామణిహస్తంబు తనహస్తంబునందెనుప్పి య నేకవిభానునయాలాపంబులు పల్కుచు నిట్లనియె.

శ్లో. శేతే శీతకరోంబుజ్జే కువలయద్వంద్వో ద్విసిర్గ చ్చతి

స్వచ్ఛా మాత్మికనగహతి ర్ధశశిమా మైమిం లతా ముచటి

స్పర్శా త్వంకజశోశయో రభినవా యాంతి స్రజః క్లాంతతా

మే పోత్పాతవరంపరా ప్రియతమే జీవస్పృహం కృంతతి.

[టీ. ప్రియతమే=ప్రీతానాయకీ, శీతకరః=చంద్రుడు, అంబుజే=కుమలము నందు, శేతే = పరుండియన్నాడు. కువలయద్వంద్వోత్ = నల్లగలువలజంటనుండి, స్వచ్ఛా=ధవళమగు, మాత్మికనగహతిః=మత్రియంబులనమూహము, విసిర్గచ్ఛతి=బయలు వెడలుచున్నది. ధశశిమా=తెల్లందనము, మైమింబతాం=బంగారపుదీనియను, అంచతి= పొందుచున్నది. పంకజశోశయోః=తామర మొగ్గలయొక్క, స్పర్శాత్=స్పర్శమువలన, అభినవాఃస్రజః=క్రొత్తలూలమాలికలు, క్లాంతతాం యాంతి=వాడిపోవుచున్నవి. ఏపో త్పాతవరంపరా=ఈయుత్పాతములవరున, జీవస్పృహం = ప్రాణములయందలి యిష్ట మును, కృంతతి=గిల్లిచేయుచున్నది. లోకమున నెవ్వని కుత్పాతములు పరుసగాఁ గనం బడునో వానికి మరణకాలము సమీపించుటజేసి జీవస్పృహ చెడిపోవునగదా. అట్లు నాకు సుత్పాతవరంపరలు కనంబడుటంబట్టి యీక నేల్రుతుట దుర్లభమని తలంచెదను. చంద్రుడు తనకువిరోధ మగుకనులంబుపై బయండుచున్నాడు. తెల్లనిముళ్ళముల గుంపు కుక్తికలంగలుగుట సహజమైయుండ నల్లగలువలనుండి వెడలుచున్నది. పంగ రపుదీప యెల్లకాల మెఱుపుమీఱినదిగానే కనఁబడుచుండు. అట్టిదానికిం చెల్లఁగాంతి క్రమ్మకొనుచున్నది. పుష్పములను దాఁకినచో పుష్పములు వాడిపోవుట యిదివరకు గానము. ఇప్పుడు క్రొత్తలూదండలు తామర మొగ్గలవైదాఁకి వాడుచున్నది. ఇనియ

స్మియు శుత్రాశ్రయముల వరుసలు. ఇట్టి యుత్పాతములగు గాంచిలినిగాన నికనేను ప్రాణముల నిల్పుకొననోవను అని తాత్పర్యము. కమలమునందు జుండ్రుడు పరుండే గవంగా గోమన ముఖము ధరింపఁబడియున్నది; కులయవ్యయముచుండి న్వచ్చనుగు ముతైపుంగుంపు పెడఁబుచ్చున్నది యనఁగా శోకవేగంబుచే గన్నలనుండి బాష్పధారలు గుంపులు గుంపులుగాఁ గారుచున్నవి; బంగారుతీలియకుఁ దెల్లందనము కలుగుచున్నది యనఁగా నొడలు తెల్లబాటుచున్నది. తామర మొగ్గలు తాఁకి ప్రోక్షమాళికలు వాడుచున్నవియనఁగా దీని ప్రసక్తులముఁదయందు వియోగజ్వరంబు పెచ్చుపెరిగి యుండుటంజేసి యవితాఁకఁగానే యిప్పుడు ప్రోక్షగా నిడినపూలమాలికలు నాడిపోవుచున్నవి. ఈ వియోగజ్వరమును జూచి నాప్రాణంబులు నిల్వవు. అని భావము.]

అనిచెప్పిన మదనమాలయు నించుకకోపంబుతో మరలిచూచి సమీపంబునఁ గళావతి యున్నదని యనుకొని యొకళావతీ ఈ రసికశేఖరునికిఁ బ్రాణంబులకంటె బ్రీయతమయగు మందారమాల సమీపంబుననుండఁగా నా పడుపాట్లఁగాంచి ప్రాణంబులు మానుట యొకయక్కజంబుగాదే! అదియునుంగాక యీతని ప్రాణంబులును శరీరంబును తదధీనంబులైయుండ ప్రాణంబులు వదలుట కీతని కేమిస్వాతంత్ర్య మోయెఱుంగము. అని కోపరూక్షంబుగాఁబల్కు రాజకుమారుండును దాని మొగంబు తనకరంబునంబట్టి యెత్తి మరల నిట్లనియె.

హ్లో. చతుర్థాద్య ముపైతు మానిని ముఖం నందర్శయ ప్రోక్షయోః

కీర్తనావస్థలిసౌఖ్య మస్తు మధురాం వాచం శ్రీయే వ్యాహర

తాప శ్యామ్యతు మే ప్రసాదశిరీరాం దృష్టిం శక్తైః శాశయ

త్సర్వై దీగ్ధ చభూతపూర్వ వచిరా ప్రోషం సఖినోషజమ్.

ఓప్రాణానాయకీ నన్ను సఖిజనము నిర్బంధించుటచేత నిప్పుడ యిట్టిదోషంబు నాయందు సంభవించెను. ఇట్టియపరాధం బింతకుముందు జేఁజేసినవాడఁగాను. ఇందుకై నీవు దీగ్ధకోపంబుధరించితివి. ఓమానినీ యిది మాని నీప్రసాదముముఖం బగు ముఖంబుం జూపుము. నాకుం గన్నుఁగవంగలిగియున్న జాడ్యము నివర్తించిననుగాక. మఱియు నమృతవర్షము వర్షించుటవలనం గలిగిన సౌఖ్యముబ్బునట్లు అతిమధురమగు నొకవాక్యము నాతోమందలింపుము. నీకరుణారసశీతలంబులగు కటాక్షంబులు మెచ్చిన నావైఁజ్ఞము. నావరహవేదనాయాసంబుననైన జ్వరతాపము చల్లారి నాకు సౌఖ్యంబు గలుగుఁగాకయని వేడికొనుచుండె. అట్టిసమయంబున నానమద్రగ్ధహమధ్యదేశంబున నించుకదూరదేశంబున నిరువురు కాంతలు పరస్పరము మాటలాడుకొనుచుండు విధంబు వినఁబడిన నేను నాదిక్కునకు మిగుల వ్యాపించియుండు నారచాలశాఖకు

మఱియొకదానికిందఁజేరి వారియాలాపంబులు వింటిని. అందొకతె ఓ తరళికా యా
పురుషపుంగవుండు ఈదినయ రాత్రి యీనముద్రగృహంబు నలంకరించునని నీకెట్లు
తెలిసి. తరళిక. ఓ ప్రియసఖి చంద్రకేళి యీ దినము సాయంసమయమున నేను
సాంఖ్యాయనికిం బూజాద్రవ్యంబులు నమహర్షి యాభగవతి చంద్రచూడపూజా
విధానంబున కుపక్రమింపఁగా నిది ముగియఁనంతలో మరలరావచ్చుననితలంచి నీయన్న
యగు చంద్రసేనుఁడు పేటాడివచ్చుటంజేసి శ్రమాకులుండై యుండునుగాన వేగిరంబ
సాయంతనస్నానమునకు శీతోదకంబులు పాటలీపున్నాగోళీరకాష్ఠీర చందనమందారా
దివాసితంబులు గావించి స్నానకాలకుం గొనిపోవఁ బరిచారికలకు నాజ్ఞ యిడియన్నదా
నఁగాన నదిపరీక్షింపఁజెంచి యతిత్వరితగతి రాజసౌధంబునకుం జరుచుంటి. అప్పుడు
కమలవతి యొకనవరత్నహారంబుగొని సీతచంద్రసౌధంబునకుం బోవుచుండి మధ్య
మార్గంబున నమ్ముఖాగత యగుకళావతిం గాంచి నిలిచినయది. అపుడు కళా
వతియును నమీపంబున కేగుడెంచి యొకమలవతీ యీ నవరత్నహార మెవరిది?
ఎక్కడనుం గొనిపోయెదవు? అనియడిగె. కమలవతియు నిది జీవంకరణమకు పేరంబరగు
హారము. సాంఖ్యాయని రాజకుమారునికిం ద్రేచుపురస్కరంబుగనిడినది. ఈ దినముదయ
మున ముత్రికుమారుండు దీనిని తనకు చెడవహృదయం బనందగు నాచేత నతనికంకిన
వాఁడాయె. ముత్రికుమారుండు ఈహారముం గాంచి యిది దివ్యమణి నిర్మితంబుగాన
మహాప్రభావనంపన్నంబు; ఈహారంబుధరియింప రాజకుమారుండతగును; అనిచెప్పి మరల
నాచేత రాజకుమారుని సన్నిధికంపించి యున్నాఁడు. ఆ రాజకుమారుండు నీ దినము
సాయంతన క్రియలు ముగింపుచేసికొని వేగమె యొంటరిగ కుసుమాకరోద్వానమున
నుండు సమద్రగృహంబునకుం జనఁ బ్రయత్నపడుచున్నవాఁడు. ఇది ధరించికొని తా
నచ్చుటకుంజన మదాగమనంబునకు వేచియుండు. త్వరితగతిగ జననగుననిచెప్పి వేగంబ
చనియె కళావతియు మదనమాలయుండు సాగఁధరళంబునకుం బోయె. నేను వారు
మాటలాడుచుండినచోట నొకకదిళీతరువు మరుగన నిలిచి యిది వింటిని. ఓచందనలేఖా
నీవు మధుమానీలోద్భావమునకుం జని మరలివచ్చినది మొదలు నిన్నన్యాదృశఁగాఁ
దలంచుచున్నాను. ఒకజేళ సీతచంద్రసౌధవద్ద రాజకుమారుండు నీకుం దృష్టిగోచరంజై
యుండనోపు. కాదేని యింతలోపలన యీ మేనితాపంబును ఇంచుకించుక గనంబడు
పాండిమయు సుత్రంఠాపలత్వంబును గలుగుట యెట్లు? నిక్కువంబుగ నాతండనీమనో
పర్తియియి యుండునని నిశ్చయించుకొనుచు రాజసౌధమునకుంజని పరిచారికలు తమ
తమ కార్యములయందు జాగరూకలై యుండుటంగని యీనందర్శము నీకు కన్నవింతు
ననియెంచి నీయుండు సౌధంబునకేగుడెంచితిని. నా మనంబునం దోడనపగిది నీవును
దదానక్రచిక్రవై యున్నావు.

చందనలేఖ. తరళికాయానముద్రగృహంబనకుం గలచూడహర్గంబు నీకు విధి
తంబైనతెఱుంగెట్టిది? చతురిక. ఓచందనలేఖా నేను ఎఱ్ఱకాలమును సాంఖ్యాయనిఁ నమి
పంబుననుండుదానంగానా? ఆధగవతి యొకనాఁ డొకశిల్పికి నముద్రగృహనిర్మాణవృ
కంబువ్రాసి చూపుచుండఁగా నే నచ్చొటి కొకకార్యవ్యాపృతశ్చై యరిగి దానం గొంత
భాగంబుఁ చూచితిని. ఇంతలోపల నా యమ యావృకంబుం దాచుకొని నా కార్యంబు
నేయువిధులు నెఱింగించి న న్నచ్చొటు వాపె. ఇందుం జొరనొకమార్గంబు నాహృద
యంబున నది మొదలు విధితంబైయున్నది. ప్రియవళి నే హంబునంజేసి నిన్నిచ్చొటి
కామార్గంబునం దీసికొనివచ్చితి.

ఇవిధులుగ తరళికాచందనలేఖలు మాటలాడుకొనుచుండుట లోననూడు
మదనమాలయఁను గళాపతియును విని భయనంబ్రచూబులు పెనగొనం దత్తంప రాజ
పుత్రుండు వారలభయం బుడిచి యతిత్వరితగతి నచ్చొటురాసి చందనలేఖ యే తెంచు
మార్గమువట్టి యాకాంతకెదురు నడిచి సమీపించుచుండె. రాజపుత్రుఁ డొక యెఱిఁగి
చతురిక వెనుకకు వెనుకకునీదిగి మెట్లమెట్లన దవ్వయ్యుకొయె. రాజపుత్రుండును చందన
లేఖాగాంచి యనురాగబంధురంబుగ; శ్లో. క్వప్రస్థితాసకరభోరు ఘనేరీశిథే (కరభ
ములవలె మీదబలిసినవై ఆడుగున నన్ననివియు నగుతోడలగల యాకాంతామణి ఈ
మహానిశితమందు నీ వెక్కిడికిఁబోవ బయలుపెడలితివి) అని యడుగఁగా నాచందన
లేఖయు. శ్లో. ప్రాణేశ్వరోవసతియత్రవనఃప్రియోమే. (నామహః ప్రియుండైన
ప్రాణనాయకుం డెక్కడ వసియుచున్నాఁడో అక్కడికిఁబోవ బయలుపెడలితి) అని
యుత్తరమిచ్చెను. అది విని రాజపుత్రుండు. శ్లో. ఏకాకిని వద కథునదిభేషి బాలే. (ఓ
కాంతా నీవు వసిదానవు. నీ వెట్లుభయపడక యొంటిగా వచ్చెదవు) అని యడుగఁగా
నాయితి. శ్లో. నన్దప్రిపుంఖతశరోమదనస్సహాయః. (నన్దఁడు తన భయస్సునెక్కు
వెట్టుకొని నాకు సహాయుడైయుండలేదా) అని యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడు రాజసుమా
రుండు దానిచాతుర్యంబునకు సంకసించి యా మామాక్షింగాంచి.

శ్లో. బాలేతవాధరసుధారసపానకాలే చేతోమదీయమభివాంభతికేషభావం

అలింగనేతవదిరోచనపాత్రభావ మాఖండలత్వ మఖిలాంగనిరీక్షణేషు.

[ఓబాలామణి సీచాతుర్యంబునన్యాదృశంబు. నీయొక్క సరసాలాపసుధారసంబుం
గ్రోలి మహానందంబు నొందితి. ఇంక నీమనోహరమగు నును మోనినీక్కి యాయధరా
మృతముంగ్రోలుటకుగా నామనంబున నాదికేఘుడనై యుంటినేని వేయనాలుకలచేఁ
గ్రోలెనగునుగదా యాయొంటినాలుక చే నాస్వానింప సాధ్యంబుకాదని తలంచుచున్నాఁ
డను. మఱి నిన్నాలింగనముచేసికొనుటకుగా బాణుండనై యుండక పోతినే యని తలం
తును. వేయికరంబులన్నచో నన్నింటి నీమనోవారాంగంబుల నాలింగనం బొనరించుకొని
యందునం గలిగెనయీనందంబు ననుభవించగలనే యనియు మనోరథించెదను నీ ప్రత్యవ

యవనిరీక్షణంబునందును తదీయనుషమావిశేషంబు గనుగొన నీ నయనద్వయంబు చాల దని సహస్రనయనుండగు సింద్రుడనుగా నుండకపోతివేయని తలంచెదను.]

అని పల్కుగా నాచందనలేఖయు నాతని చతుర్భాషణంబులకు లానమెచ్చు కొనుచు నేమియొడలల్కుక నవనతముఖకమలయు నిలుచుండె. ఓచతురికా నీవునప్పుడ నాయుండుచోటికిం జనుడెంచితివి. మనమిరువురము నచ్చోటువాసి యీతియ్యమామిడి గున్నవైకి వచ్చితిమి.

చతురిక. ప్రాణనాథా ఇదెచూడు కమలవతి యిక్కడ కేగుడెంచుచున్నయది. అనియిట్లు మాటలాడుచుండఁగాఁ గమలవతి యాసముద్రగృహపు దేహశీఘ్రదేశంబు నకు సనుడెంచె. ఇంతలోఁ గళావతియు నాకాంతామణితోఁ గలసికొని ప్రియసఖ కమలవతీ! నీ వియ్యోడఁ గనఁబడుచుండుటంజేసి మందారమాల రాజపుత్రుని మనో రధంబు పూర్ణంబుగా వింప నేతెంచినయదియని యెంచెదను.

కమల. మెట్లుగాఁబల్కుము. డౌను. నీవేల యిచ్చటి కేతెంచితివి.

కళావతి. ప్రియసఖ నీవు జీవంకరణహారం బెత్తికొనిపోవుచు నన్ను సంధించి రాజపుత్రుండు నముద్రగృహంబున కరుగు ననిచెప్పితివి. మందారమాల వచ్చెడివృత్తాంతం బెఱింగింపక కార్యవ్యాప్యతవై వేగిరంబ యరిగింపిగాన నేను మధుమంతోద్యాన సమాగమంబు మొదలుకొని యామదనమాల యనుభవించు నతి దుస్సహవిరహవేదనా యాసంబుఁ బ్రతిపదంబుఁగాంచుచు ననతిచిరకాలంబునన కాంతసమాగమంబు సమ కూర్పనినాడు దీని ప్రాణంబులుండవని నిశ్చయించుకొని సమయంబువేచియున్నదానం గాన నందు కిదియ యదనని యాకాంతం దోడితెచ్చితిని.

కమలవతి. భయంశ్రమంబులతో నెదుటం గాంచి, ఓకళావతీ యేమి యీ వింత. ఆకసంబున మేఘంబులులేకయ మెఱుపులు తళతళలాడుచున్నయవి.

కళా. నిరూపించిచూచి, శరీరంబు గడగడ వడంక, కమలవతీ యాతళ తళలాక సంబునం గలిగినవికావు. మనకు సమీపప్రదేశంబునం బొడసూపుచున్నయవి. మరల దృష్టులునిగుడించి, అక్కటా రాజభటులు ఓరలువెఱికినకత్తులతో నిశ్శబ్దముగ సీసముద్ర గృహంబును ముట్టడించుచున్నారు. ఈకత్తులతళతళలు మనకు మెఱుపుఁదీగెలవలెఁ దోచినయవి. ప్రియసఖ! యేమియనర్థకంబు. స్త్రీబుద్ధిచే నులభంబులుగఁ జేసిన పను లిప్పుడందఱికును ప్రాణహానికరములైవచ్చినవి? ఇందుకుం బ్రతివిధేయం బేమి యున్నది మందారమాలా మదనమాలల నీయెడరునుండి తప్పించుటయిట్లు (అనుకొనుచుండగా) సముద్రగృహంబులోనుండు రాజకుమారుండు వారలవలుకులువిని ససంభ్రమం బుగ వారలకడ కేతెంచి యోకమలవతీ యోకళావతీ మీరలు భయపడకుండు; రాజ భటులనైనను యమభటులనైనను మదీయచాపనిర్ముక్తంబు లగునారాచంబులందలలు తగ్గి యిలకుం బలిపెట్టెద. మీప్రియసఖు లగుమదనమాలామందారమాలల కొకించుక

యైన చెడుగుకలగనియ్యను. నాబాహుసాలంబునం డాగియుండునాయండ్లజరాజయో
నల దేవదానవసంఘములైనం డలయెత్తి చూడలేవు. అని వికటాటోపంబుతోఁ బరిక్ర
మింప లోపలనుండి మదలేఖ ఖడ్గభేటకంబులును శరచాపంబులును గొనితెచ్చి రాజకుమ
రునిచేతికందిచ్చె. అవిదాల్చి యతఁడు యుద్ధసన్నద్ధుండై నిలిచిన రాజభటులందఱు
నొక్కొక్కడే నాతని నెదిరించి వటుతరబాణవరం వరలంబఱిసిన రాజకుమారుండును
కోదండంబు నెక్కుపెట్టి వైవైశరవర్షంబుగురియించిన నాశరంబులుదాఁకి రాజభటులు
తలబునొగిలియు, కంఠంబులు కుంతితంబులయ్యు, బాహువులు ఖండితంబులయ్యు,
పాదంబులు విఠిగియు, డొక్కలు చెక్కుంబడియు, ముక్కులు నికృతంబులయ్యు,
చెవులు తెగియు, చాపంబులు జాఱియు, శరంబులు విడిచియు, కవచంబులు చూర్ణంబు
లయ్యు, నడుములు తునిగియు, వీవులు విఠిగియు, ఉరంబులు మ్రగ్గియు, శౌర్యంబులు
మ్రక్కియు, భైర్యంబులేమఱియు నిట్టనేకవిధంబులం జీకాకువడి చెల్లాచెదలైరి.
అప్పుడు చంద్రసేనుండు తనబలంబులు రాజకుమారునిబాహుబలంబున కోడిపాటుటం
గాంచి కోపంబు పెచ్చువెరిగి ధనుర్ధరుండై యతనియెదుటికివచ్చినిలిచి నారిసారించి
కన్నుల నగ్నికణంబులురాల వైరింగాంచుచు నతనివైశరంబులగురియింప నుద్వృత్తుండగు
చునుండె. ఇంతలో మందారమాలయు రాజపుత్రుని సమాచంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా
మీరు నాతో సరసాలాపంబులాడునప్పుడు మీకంతంబునకుండు సీజీవంకరణహారంబును
నాకంతంబునవైచితిరి. అంతలోపల మదనమాల యచ్చటికివచ్చుటంజేసి నే నభ్యంత
రంబునకుం జనిన మీరదిమరచి మదనమాలాచంద్రసేనలతో మాటలాడుచు యుద్ధప్రసం
గంబుతటస్థించిన నదిమఱచితిరి. అది మీకంతంబునలేనినాఁడు మీకవజయంబు వాటిల్లు
గాన మీ రిది గ్రహించి గళంబున ధరియించికొని యుద్ధంబున జాగరూకతతోఁ బ్రవ
ర్తించనగునని వేడుకొనియెద; అనిచెప్పి యాహారము నతనిగళమున కలంకారంబు
గావించి పురఃప్రదేశమునకు దృష్టులు నిగుడించితక్కుగాఁజూచి భయంబునుసిగ్గునుగదురం
దనలో నక్కటా నాయవరాధంబు కన్నులార నామగండై యిప్పుడునూచె; నింకేమి
కావలయు! ఇదె నామగండు చంద్రసేనుండు ధనుర్ధరుండై వీరరసావేశంబున వెలుంగు
చున్నవాఁడు. నేను రాజపుత్రునికంతంబున హారంబిడుటయుం బ్రత్యక్షముగఁ
గాంచినవాడయ్యె. ఇంక నన్నుశిక్షింపకమానఁడు. స్త్రీలు స్వల్పవిబుధులుగాన మీఁదె
ఱుంగక తీవ్రయ బువస్సుంబులవయిం బ్రాకిన తెఱంగున సమాప వర్తలపయిమచ్చిక
తెచ్చి వారితోఁబెనంగి తుదకు గురుజనంబులచేతికిం జిక్కుకొని యహమున దూరువడు
దురు. నాగతియొనిట్టులయ్యె. ఇదియంతయు సీకమలవలివలననైనదిగదా? దానినేల
దూషింపఁబోవలయు. నాబుద్ధి యప్పుడు పెడతలఁబడెదదా? ఇప్పుడు ప్రాణం
బులువోవుటకు భయపడను, మానంబువోవుటకుం బింబించెదను. అనుకొనుచుండఁ

జంద్ర సేనుడు దానిం గాంచి నటలు వెఱికినసింగంబువగిది మండిపడి యోసీతోత్రా మం
దారమాలా నీ పాతివ్రత్యంబునేడువెల్లిదంబయ్యె. నీ ప్రాణసాయకునియెదుట నిన్నుఁ
గత్తి కొకకండగాఁగోసి యిలకుం బలిపెట్టెద. ఇట్టిజారిణులు నగరంబుననుండుదురేని
తక్కినవారలును చెడుదురు. అనిచెప్పి రాజపుత్రునింగాంచి యోరీ నరాధమా నీ ప్రాణ
సాయికలు నీ ప్రక్కనయున్నవారు. వారియెదుట నిన్ను యధ్వరంగంబునకుం బలిపెట్టి
యనంతరము నీతోఁగూడ నీజారిణులను శమనలోకంబునకనిచెదను. బహుదినంబులుగ
జరుగుచుండు నీదొంగతనంబు నేటికి నయలవడినది. వీరలతోఁ బరలోకంబునగాని
యాలోకంబుననుఖించుట నీకనువు వడదు. అని వీరాలాపంబులు వల్కుగా రాజపు
త్రుండును కోపంబుతో, కం. మొగమునమీసముకలిగిన, మగవాఁడై లేకడిందిమగ
టిమిచేతం, దెగబడి పోట్లాడవలెక, దిగువమిరరాచములుచవిడుతునెనిన్నుక. అని
చెప్పుచు శరనాదానంబుంజేసి బాణంబులు ప్రయోగింపంబూని యందుకుంజేతులాడక
తనమనంబులో నిట్లు వికర్మించె. ఇందులకేమియోకారణంబెఱుంగను. ఇతనిపై బాణం
బులు ప్రయోగింప జేతులాడవు. వనావీతనిగాంచినదిమొదలు శృంగారాయత్తంబయి
వీరరసావేశంబుం దొరంగుచున్నయది. ఈతనికటాక్షంబు లలిసింబులై హృదయ
మర్తంబు భేదించుచున్నయవి. ఈరాజపుత్రుండు ప్రయోగించినబాణములు పుష్ప
బాణములవగిది నాకు శరీర మర్తంబు భేదించు; హృదయమైర్వ్యంబు పగులగొట్టుచున్న
యవి. ఇది చింతించు డింతింప మనంబున కచ్చెరువైతోచుచున్నయదిగాని హేతువు
స్ఫురియింపకున్నయది. అనియనుకొనుచుండఁగా జంద్ర సేనుండును కోదండం బెక్కు
వెట్టి కోట్లకొలదిబాణంబులు రాజపుత్రుని పయిబఱిపిన నతండు వానికన్నింటికోర్పు
కొని యనువుఁగని చంద్ర సేనునిచేత నున్నధనువును తుత్తురియలుగ నఱికి యిలపయిం
బడవ్రేయఁ గోపొద్దీసితుండై చంద్ర సేనుండు ఖడ్గభేటకంబులు ధరియించి విజృంభించి
రాజపుత్రునిపైకి నడిచి యనేకవిధమండలభ్రమణంబులం దననేర్పునూపుచుఁగడంగి
చండతరభుజాదండంబున మండలాగ్రంబుందిప్పుచు వైరిశరంబుఁ దెగవ్రేయఁగమ
కించి యుప్పురంబునకెగసి దెప్పరంబునఁగత్తివినరిన రాజకుమారుండు నతనివ్రేటునకుం
దప్పించుకొని యెప్పిదంబుచెడ నాచంద్ర సేనునిహస్తంబున నుండుఖడ్గంబు భూమి
పయింబడఁగొట్టిన నతండు దంప్రలువెఱికినం జేయనది లేక రోజుచున్నభుజంగంబు
చందంబున. దోచుచు భూమిపయి నిలువంబడియె. అది గని మదనమాలయ మదలే
ఖయి మొదలగు కాంతలు నక్షిరి. చంద్ర సేనుండు నాడువారిలనడుచు తనకుంకలిగిన
యవమానంబు నకు మిక్కిలి యక్కుసింపుచుం జేయినదిలేకయుండ రాజపుత్రుండు
చంద్ర సేనుని జూచి ముసిముసి నగవులనగుచు నిట్లనియె. ఓశూరశేఖరా నీవు ననుం
బట్టి శిక్షించెద నంటివి. ఇప్పుడు శరచాపంబులు నవ్వంబులయి ఖడ్గభేటకంబులు వదలి
ఓఫలమనోఁఘండవై యున్నాడవు; ఈరెంటియందు నీసామర్థ్యంబుం గంటి; నింక

బాహుయధ్ధంబున నించుకనేపు విసోదింప నీకిష్టంబయ్యెనేని యదియు నుపక్రమింతువు గాక. అందు నీకేమియుఁ జెలియజేసి జితోస్థియని చెప్పి యాసుతనువులకుందహాసము నకుం బాత్తుండవై యింటికేగుము అని యిట్లు ధిక్కరించి వలికినని చంద్రసేనుండు కోపోద్దీప్తితుండై తనహృదయంబున "నిప్పుడు సేహరకయంతిసేని యక నన్నెవ్వరు సీయూరం గౌరవింపద; ఇప్పు డీకాంతాసమూహములు చేతులుతట్టి నవ్వును; ఈయవ మానుబు సహించుట మహాదుస్తరంబు. కాన నిప్పుడు చేతనైనాకదనుక సేతనితోఁ బోరాడిచూచెదను అని నిశ్చయించుకొని రాజకుమారునిగాంచి హుంకరించి యోరీ సేవతివ్రగల్భత్వమున మాటలాడెదవు. నాసామర్థ్యం బీబాహుయధ్ధంబునఁ జూడుము. అని బాహువులప్పుచి ముహూముష్టింబెసంగ నుపక్రమించినఁ బరస్పరహస్తసంస్పర్శంబున నిరువురకును మేనలకులకును సర్వాంగంబుల స్వేదనలలాట నుద్యాతంబులు కాఁగా నదివదలి యిరువురును బెనకువకుందలఁపడి లోచియుం ద్రోచియు నెగచియు నొగిలించియు నెత్తియు మొత్తియు సరిగాతగిలి యలఘుపాటవంబునంబోరి యొండొరులు మెడలంటఁబట్టుకొని ధట్టించినం బరస్పరాంగ సౌక్షేషంబునఁ బొడము నుఖవిశేషంబునకుం వనంబులు సొక్క తొడలుతొడలతో భుజులు భుజులుతో మోము మోముతో వక్షస్థలంబు వక్షస్థలంబుతోఁజేసి యారాజకుమారులు మహానందంబు నొందుచు ననివెలిక దోపింపక యొండొరుల విడువనొల్లక బెనంగుచుండిరి.

సీ. ఉరముతో నురము భాసురరీతిఁ గదియించి వీడరు బహుదిత్ర కేల్లరముల

మోముతో మోము సమ్ముఖముగాఁ గదియించి యొత్తురు రలఘుధైర్యోద్ధతముగ నూరువు లూరులఁ జేరిచి మెలియించి సారకు నెదురెత్తి చాకళితు

రొండొరుచేతుల నొండొరు బిగియించి పాయరు దృఢబంధపాటవముల

గీ. రసికవరు లీవిధంబుగ వెన నియధ్ధ కాంక్షఁ బెనకువ నలుపుటఁ గాంచ గాంచ నల్లములఁ దోచె నునుశరమల్లయధ్ధ రీతి నవిధోర్వి నుండునారీతెలిసి.

అప్పుడు బాహుయధ్ధంబున చారాజకుమారులు పరస్పరాంగ సౌక్షేషంబులేని యితరాంగంబుల నృతార్థంబులఁగాఁ దలంచుకొనుచు మిథ్యాకోపం బభినయింపుచు వీరరసావేశంబున బోరుచుండువారి తెఱంగునం దోచుచు శృంగారరసావేశంబుఁ జరి తార్థంబు సేయుచుండిరి. ఆట్టిసమయంబున సాంఖ్యాయనీ తరళికాముఖంబుగ వృత్తాంతంబు విని మహారోషావేశంబున నయ్యెడ కరుచెంచినం గాంచి రాజపుత్రులిరువురును మల్లయుధ్ధంబు సాలించి యాభగవతికిం బొడవందరాదులు నిర్వర్తించి యధోముఖులై నిలువంబడిన నా యోగిని వారింజూచి మండిపడుచు రాజకుమారుని సంభోధించి యోరీ ని స్పృహతదనుక ధర్తచింతావరుండ వనియు పరదారవరాజ్ఞులుండ వనియు శీలసంపన్నుండ వనియునెంచి మించినరాగంబునఁ గుమారునిగనెంచి పోషించుచుంటి. ఓమూఢ హృదయా యదియైన నెనరున నుంచకపోతివి. మాయోపాయంబుల మందాఁమలాది

కన్యకలకుఁ గన్మాత్రతహానిఁ గావించితివి. స్త్రీలఁగోరుట, వేటాడుట మొదలగునవి సత్వ వ్యవసాయ నాబడు; నట్టివానియందుం దగులుకొన్నవాని మొగంబుఁ గాంచినను పాతకంబు సంభవించు. నీమొగంబుగాంచి వేయిమాటలు చెప్పవలసినదిలేదు. నిన్నిదిమొదలు కారాగారబద్ధునిఁజేసి యంచవలసినదిగాన నీవందు కొడంబడవేని యివ్వడినాతపోగ్నిచే నిన్ను భస్మంబునేయక మానననిచెప్పిన రాజకుమారుండును వినయభయభక్తులు దోస భగవతి సాంఖ్యాయని యిది నీకు స్వాధీనంబగుజనంబు. నీవిం దెవ్వడి నొనరించిననునరే. తప్పుకుఁ దగినదుడనం బొసరింపవలసినవి గురుజనులకుఁ దగవు. దానజనంబునకు నడఁగి యుండుటమేలు. అని విన్నవించుకొనఁగా సాంఖ్యాయని యోరిదొంగ చేసినపనులు చేసి వైవైమాటలాడెదవా యిట్టివాఁ డీయూరనున్న శిష్టిఃప్రతి నందెనుదురు. ఈకాంతా లిలకంబులం గలంచినందుకై నిన్నును, నీతో సంగరంబునట్లునందుకై యీచంద్ర సేనుని నీతోఁజేరి తమతమపాతి ప్రత్యంబులు గోలపోయినందుల కిమందారమాళా మదన మాలా చందనలేఖలను, మీకు సహాయంబు లొనఁగించి మిమ్మావిధముగఁ జెఱచినకారణంబునంబట్టి యీకమలవలీ కళావలీ మదన లేఖలనుబట్టి కారాగారనిబద్ధులఁజేయి నిద్ర వచ్చియున్నదానను. అని చెప్పి యచటనుండు రాజభటులం గాంచి యోరి వీరి నిరువురం బట్టి పాతాళగృహంబునం బెట్టుఁడు. మదనమంబాదికాంతలను చెఱసాలనుంచి యాయా స్థలంబుల స్త్రీజనుబులఁ గాఁపుంచుదగు నని వారినిరువురను రాజభటులు పట్టుకొనిపోయిన యనంతరము తరళికాదికాంతలచేత మందారమాళాది స్త్రీలను జెఱసాలం బెట్టించి మించిన కోపంబున రాజసౌధముననుండె. మంత్రికుమారుండును తనస్నేహితునికేని మదన మాలాదికాంతలకు సంభవించిన దుర్దశావిశేషంబునకు మనంబున దుఃఖించుచుం దన యింటికిం జనియె.

మరునాఁడు భగవతి సాంఖ్యాయని యొకభటునిచేత మంత్రికుమారుని రక్షించి చంద్ర సేనునిచేత నుండు రాజమోహరుగల యంగుళీయకంబుం దీసికొని మంత్రికుమారుని చేతికిచ్చి సర్వపరిజనులం బిలిచి యివ్వడు నుండరిమందిరాధిపత్యమునుండి, చంద్ర సేనునిం దొలంగించి యాచోట మంత్రికుమారు నునిచితినిగాన నిఁకనందము నీతని రాజుగా భావించుకొనుచుఁ దదాజ్ఞావశవర్తలయి ప్రవర్తించుచుండనగు నని యాజ్ఞయిడి మంత్రి కుమారునిం గాంచి యొకమారుఁడా యాధిపత్యంబుగల్గెనని గర్వింపఁబోకు. ఎవ్వరెవ్వరి యెడ నేయేదిధముగఁ బ్రవర్తించవలయునో యది యెఱింగి ప్రవర్తింపుము. పరిజనుల యందు మిగుల దయతో మెలంగుచుండుము. రాజ్యకార్యములయం దప్రమత్తుండవై నడువుము. పాతాళాగారంబున నునిచిన రాజకుమారులఁ బాటించుచు మందారమాలాది కాంతిల కష్టసుఖంబులు చేటికాముఖంబుగ విచారింపుచుండుము. బుద్ధిచాతుర్యం బుతో మెలంగుచుండెదవేసి మేలుగల్గనని వచించి రాజ్యకార్యములన్నియు నకనికొప్ప గించి తాను తనయుటజంబునకుఁజనియె. మంత్రికుమారుండు తనకాధిపత్యంబు గల్గుటకు

సంతసింపక తనకుం బ్రాణమిత్తుడగు రాజకుమారుని గావవలయుగదా యని మనంబున మనోఁధించుచుండె తనకుం బ్రయులగు వారలగుని రాజపుత్రుని కన్న పాన స్నానాలు లేవనాదుల నా పాతాళగృహంబునన నిర్వర్తింపించుచుండె. మారామూలము లకు నెవ్విధమగు కొంత లేకుండ నమస్తవస్తు సుభారంబుల నాయ త్రవటిచి కంపి పక వర్తిసులగు పరిచారికలవలన నమస్తోపచారంబులు జరిపించుచుండె. తాతని యధికారము నందు రాజపుత్రుడలకుఁ దమయిచ్చవచ్చిన చోటం దిరుగుటప పీలువడక యొకచోట నుండవలసిన నిర్బంధ మొకటిగాక తక్కిన కష్టంబేయు లేదు. ఇట్లు రెండుదినములు జరిగిన యనంతరము మూడవనాడు కొందఱు పరిచారికలు రాజపుత్రులందు పాతాళ గృహంబుఁదెజుచి యందుం జుద్రసేనునిగానక సంతపించుచు నాగృహంబెల్ల వెదకి చూచి యెచ్చటను గానక యపరాధిని బోవిడిచినందున మంత్రికమారుండు కోపగించు కొనక యుండునో యని భయపడుదు రాజకుమారునియొద్ద కేగుచెంచి చంద్రసేనుం డెక్కడనని యడిగిన నాతడును ఓ పరిచారికలారా మీరు వచ్చినప్పు డెక్కడనయుండె నెలకేగినో యెఱుంగనని యుత్తరము చెప్పెను. మృత్పిండబుద్ధులగాన నది వశ్యమని యెంచి చంద్రసేనుఁడు లేమికిపిచారగ్రస్తలయి యచ్చొచ్చుచానిచని చంద్రసేనుఁడు కారాగృహంబునుండి తప్పించుకొని బోయెనని మంత్రికమారునికిం దెల్పిరి. మంత్రి కుమారుండు వృత్తాంతంబువిని యిట్లు వికర్మించె. భగవతి సాంఖ్యాయని యనతి చిర కాలమునన నాకు రాజ్యంబుప్పగించినయది. పాతాళగృహమునుండి యపరాధియగు వాఁడు తప్పించుకొని బోయెనను ప్రసంగము చెవికెక్కెనేని నాపై నాక్రొశింపక మానదు; వివిధులుగనైన నాచంద్రసేనునిం బట్టుకొని లేఁ బ్రయత్నపడవలయు” నని వితర్కించి పలాయిత చోరగ్రహణాధికారంబున నన్నవాని నొక్కని రప్పించి వానికి “నీవు చంద్రసేనుని గాంచియున్నావుగదా? తదాకార సవ్యకంబు లగుభావ చిత్రం బులు గలపటంబు లనేకంబు వ్రాయించి నమస్తదేశాధీశులనూ బ.వవలసినది. ఆ పటంబులందెల్ల నుందరీ మందిరాధిపతి చంద్రసేనుండు ఆపరాధియై పరువిడిపోయె నతని యాకారం బీపటంబున వ్రాయంబడియున్నది. కనుగొన్న వారతనిం బట్టియించి మాకుఁ దత్తఱంబు తెలుపవలెను. అని వ్రాసియుండనగు. ఇట్టివి శీఘ్రంబునా జరిపింపుము” అని యాజ్ఞ సేయ నాయధికారియునట్లుచేసి చంద్రసేనుని పటంబు లనేక దేశాధీశులకుం బంపె. క్రమక్రమంబుగ నీపటంబొకటి కళింగదేశాధిపతి యగుదీర్ఘ బాహువుహస్తంబు నందె. దీర్ఘ బాహువును బహుకాలమునుండి పుత్రికావరహంబుచే బీడితుండై యన్న వాఁడుగానఁ దదాకారం బమరియుండు చిత్రపటంబును ప్రత్యుత్పల్ల శూచనందై కని తన మనంబున నిట్లువితర్కించె. ఇప్పు డీ పటాంతరవర్తి రాజకుమారుని యాకారంబు చక్కగా నిరూపించి చూచినం బురుహాకారంబుగాదని నిర్ణయింపఁజనును.

సీ. ఉరమున వక్షోజగిరు లించుకించుక యుత్తరీయముపైకి నుబ్బునూపె

క్షామోదరమనోజ్ఞ సీమ నూనూఁగరుచాయ పొత్తుసలారుచుద మొదపె

నధరంబు పక్ష్యబింబానూనరాగంబుఁ గొట్టలాడుచునన్నకుదురు నూపె

బాహువుతో నవలతాశ్రీహరశ్వము నొంది సరసమృణాళసచ్చాయఁ దనరె.

గీ. చిత్రరూపంబుఁ బరికింపఁ జేడె యశఁచు, దోచుచున్నది యందు సంస్తూయమాన

చరిత యొనమదాత్తజ చంద్రసేన, యిదియె యని చెప్ప నొప్పుగు నెంచిమాక.

అదియునుంగాక నాతనూజాత యగుచంద్రసేన తనకుంబ్రాణప్రియం బగులలి

తాలకతున నసఘూషణంబునకును బరిణయఁబునేయించుట కుపవసమునకుం జని మరలి

రాదయ్యెను తత్పూరితాత్మనంబునన వచ్చి యున్న పౌరకన్యా కదంబంబు గంధర్వ

మరణంబున సంక్రస్తాబైవరుగిడి చంద్రసేనాగతి యిట్టిదయ్యెనని యెఱుంగకయ

యున్నది. చంద్రసేన నవహరించుకొని పోవవచ్చి యాభిక్షుకిచేసిన యాద్రజాలం బది

యని తోచెడిది. తుదకదియ దానినవహరించి యున్నదియని నిర్ణయించెనను. ఈ సుం

దరీమందిరంబునం జంద్రసేన దొరకుటకు నందియం బేమియునుండను. నేను చతురంగ

బలక మేతుండనైచని సుందరీమందిరంబు ముట్టడించిలివేసి పృత్రాంతము వెల్లిదంబగు. అని

యెంచి యా పటముదెచ్చినవాని కపరిమిత ధనంబులిచ్చి యా నగరంబునకుంబోవు

మార్గంబుఁ దెలిసికొని నకలనైన్య నమేతంబుగా గదలి కతివయప్రయాణంబుల నుందరీ

మందిరంబుఁ జేరి యానగరంబు ముట్టడించెను.

ఇట్లు కళింగదేశాధిపతి నుందరీమందిర నగరంబు ముట్టడించి జనులకుమాత్రము

విరోధముచేయఁలదని నైసికులకాజ్ఞ చేసి రణభేరి వాయించుబాచిన నప్పుడు ప్రళయ

కాలభైరవునిసేత నుండుధక్కు పదునాల్గులొకంబులు నతలకుతలంబు భానటులు కఠోర

ధ్వనులు పిలియిడు చందంబున నైసికకరవాదితం బగురణభేరి ప్రళయకాలమేఘ గర్జా

ధ్వనుల నాకంఠంబులతో నవక్రమించె. ఇట్లు తననైసికుల యుద్ధసన్నద్ధులగానుండఁ

బనిచి యాదీర్ఘబాహువు ఒకదూతంబిలిచి కొన్నిసంగతులు నుందరీ మందిరాధికారి

కింజల్పనాజ్ఞయిడి నూతని యుద్ధకుం బనిచినదూత మంత్రికుమారునకుఁ జేతులుమోగిచ్చి

యిట్లు దెల్పుచున్నాడు. ఓ మంత్రికుమారుడా కళింగదేశాధిపతి దీర్ఘబాహువు తన

కూతు రగుచంద్రసేన యీసినగరంబుననుండుటయెఱింగి దానివిడిపించుకొనిపోవ నను

కట్టియుద్ధసన్నద్ధుడై నుందరీమందిరమునుముట్టడించి యిప్పుడీపుత్రాంతంబు నీకుంజల్ప

నన్నంపియున్నవాడు. చంద్రసేనకు నమగ్నించిలివేసి ప్రాణంబులతో నుండఁగలవు.

అట్లుచేయ వేని నీనగరంబుఁ దెల్లించి నిన్నుబట్టివధియించి తాపచ్చినకార్యంబు నెఱ

వేర్చుకొనువాడు. చంద్రసేననునమగ్నించిననుసరే ! యుద్ధము నకు వచ్చిననుసరే ! యిది

మాయధిపతి చెప్పింపిన పుత్రాంతంబనిచెప్పి దూతయు నందుకు త్తరంబేమియు నొన

గని ముద్రితమున నున్నది తనకామమునకు జరిగెను ముద్రితమునకును
సాంఖ్యాయని యాజ్ఞాపకమునకును యుద్ధము జరిగెను. దీర్ఘబాహువుతో నోకరులు
నువక్రమించి తనవిక్రమాలు కలిగివేళాచుట కైవడజేయును నొకరుండ
యశారదాధుండయు యుద్ధరంగులగు నతఁడు కృత్యాసంగివని మోక్షదిగంబునను
యాతని నై నికులకైంజంపి కలిగివేళాచుట కైవడజేయును నొకరుండ
మాత్రము వరలిపెట్టి విజయలక్ష్మీభానుడుండై ననునొకరుండయు. అయిత
క్రమకాలి యనకలింగాధిపతిజయించిన ముద్రితమున నొకాఁడు సకలజనులను
వొగడుచుండిరి అంత నవమానియై దీర్ఘబాహువుని వధుర దూతలం బిలిచి వారిలో
మీరు మహాజనంబు లగునశ్వవరంబుల నారోపించి యొకఁడు చిత్రకేతన పట్టణంబున
మీరు మఱియొకఁడు కాంపిల్లనగరాధిపతి యగుననువన్న కడకును జరి మత్సరము
గంబు దొడుకొని రావలయునని యాజ్ఞ చేసింపిన దూతలట్లుచని దీర్ఘబాహువువృత్తాం
తంబుండెలువగా చిత్రకేతన కాంపిల్లనగరాధిపతు లగుశత్రుంజయు జయవర్షలు
బహునై న్ననమేతులై దీర్ఘబాహు సహాయార్థంబుగ నుందరిమందిర ప్రాంతంబున నుండు
నతనియొద్దకు వచ్చిచేరిరి. ఇట్లు బలవంతులగు రాజులు నుందరి మందిరంబును ముట్టడిం
పగా ననవరతంబు గజఘటాఘాతకారంబులును శూరభీషణింజినీటంకారంబులును ప్రజ
వహయపేషావిరావంబులును. అనవరతతాడిత ధేరిపటహాథవధుధాన్వంబులును
బెరసి దిశాగజంబులకుం జెవులు చీదరఃఖుట్టింపుచు బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాపుచుండె.
మరల ననుకాయత్తుండై ముద్రితమూరుండు నమ్మపురందాఁకి బాహువరాక్రమంబున
నోడించి వానలనై న్నంబులం బెక్కింటిని రూపుమాకిన శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహు
వును జయవర్షయు నొకయెడఁజేరి యిట్లుచింతించిరి. నను నైవేళవిఖ్యాతకీర్తలమగు నున
బాహువీర్లంబును పరాక్రంబు నొకమూరునియొద్దఁ గుఠీభూతంబులై చెడిపోవు
చున్నవి. అతమూరుండు నమితసాహసవంతుం డనియు వీని సెరిరించి జయించుట మనకు
సాధ్యంబుగాదనియుఁ దోచెడిని. ఇంకొకయుపాయమువచ్చి వీనిని జీవగ్రాహంబుగఁ
బట్టికొనట మనకు దగవు. అది యెట్లుంటిచేసి! మనమాకుమానునితో సఖ్యంబుగోరికట్లు
నటించుచు నతని నిచ్చటకురప్పించి మనయెడల విశ్వాసంబునొంది వర్తించుచు నాయుధ
విహీనుండై యుండునపుడు పట్టుకొని కారాగారనిబద్ధుం జేసి యనంతరము నుందరి
మందిరంబునం బ్రవేశింపదగు. అని యాలోచించి యందుకుం దక్షిణదూతలను బిలిపిన
వారు ముద్రితమూరునొద్దకువచ్చి శత్రుంజయుండును జయవర్షయు దీర్ఘబాహువును
నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చి నీతో సఖ్యంబుఁ బాటించియుండుటకుం గోరికవొజమి
యది మీకువచ్చింపుచున్నారవిచెప్పగా ముద్రితమూరుండును వారిచూటలనువిని
సాంఖ్యాయనికిం జెప్పింపి తదాజ్ఞాక్రమంబుగ సఖ్యంబున కొప్పుకొనియె. ముద్రి
తమూరుండు నిష్క్రమటహృదయుండై వారలండు పటకుటీరంబులకుంజనుచు వారలతో

సరసాపాపంబులు సేయుచు వారల మిగులగారించుచు వారలతో నిష్ఠగోష్ఠీ హారంబులు నలుపుచు విశేషప్రీతియొగంబున రాజ్యవిచారణకాలంబుగాక తక్కినసమయంబు లందు వారుండుచోటుల వర్తించువాడయ్యె. ఇట్లండి యొకనాడు జయవర్చయం శత్రుంజయుండును దీగ్ధ బాహువును మాత్రికుమారునితో రమణీయం జగునొకమామిడి చెట్టుగ్రిందం గూరుచుండి లోకస్మృతాంతంబులు మాటలాడుచుండ నొకచెంచువాడ చొప్పటికేగుచెంగిన గాంచి నీయొద్ద నేమేమివస్తువులున్నవి యనియడుగగా వాడు తనయొద్దనున్నవచ్చికస్తూరియును, పులిగోట్లును, వగాహములముండ్లును, మొదలగువానిం జూపెను. అప్పుడా చెంచువాడ చిచ్చినకస్తూరి మొదలగువస్తువులనుగాంచి జ్ఞాఖించుచు శత్రుంజయూదులు మంత్రికుమారునికిం జూపుచుండిరి. కొంతసేపటికాచెంచువాడొక చూర్ణంబును చూడుమని మంత్రికుమారునిచేతికియగ్గ నతడదిగాంచుచుండ వాయువుచే దానిపరాగంబులు నాసికారంధ్రమూలంబుల వేళింప నొడలెఱుంగక భూమిపయి బడిన నందఱుండేరి యతనింబట్టికొని దృఢశరపాశంబులచేగట్టియొకకారాగృహంబునం బెట్టిరి. ఇట్లు మంత్రికుమారుండు తనుచేబట్టవడిన మహానలోషముతో శత్రుంజ యూదులు జయభేరివేయించి తమతమసేనాసముదయంబులతో సుందరీచుందిగనగరంబు నం బ్రవేశించి యాపట్టణ రామణీయతమ మనగంబున నచ్చేరువొందుచు నిందు స్త్రీ ప్రాయజనంబులు పసింబియ్యవ్వారు; ఏలకో పురుషులు తఱుచుగ గనంబడరు, అని వితర్కించుచు పొరులకేమియు బాధచేయకుండునట్లు నై నివలకునాజ్ఞాపించి ప్రతి గృహంబునందుం బ్రవేశించిమాచుచు రాచనగరంబుజొచ్చి విచ్చలవిడి సర్వప్రదేశంబుల నిచ్చుమెయిం జూచి యొకచోటం బాతాళగృహంబును కారాగృహంబునం గాంచిరి. అందు దీగ్ధ బాహువులు పాతాళగృహంబుతలుపుతాళంబులు పగులంగొట్టించి యందుంజొచ్చి,

సీ. రతితోడఁ జేర్చి సంగతి సేయుచుండినయభినవమన్తఃకుం డనఁగనొప్పి
లక్ష్మితో గూడి లీలలఁ చేలుచుండెడుక్రివత్కధరునినుక్రిలఁ చెగడి
రంభితోఁ గూడునరంభంబుతో నొప్పుడనదపుత్రునికాంఠిఁ దస్కరించి
పాలొమితోడ సౌభగరీతి సుఖించుచుదేవనాయకుచాయఁ దేజరిల్లి.

గీ. రామణీయకవిధియైన రాజవదన, యొకతె జనలోకలోభనీయోద్గదతుల
యౌవనమనోజ్ఞ సరసనయిండ దానిఁ, గూడి వెలుగొందువానిరాకొమరుఁగాంచె.
ఇట్లు దీగ్ధ బాహువు వారలంగాంచి యందు కందర్పసుందరీ సౌందర్యంబునభగ
కరించు రూపరేఖావిలాసంబుల నొప్పు మందయానను చక్కఁగ నిరూపించి చూచి యది
తనకూతురు చంద్రసేనయని నిశ్చయించుకొని యది తనకుందొరకిండుకునంతసేనియుం
రది పరపురుషమాస్తగత యగుటకు మనంబుననుడుకుచు నారాజకుమారునింగాంచి యోరి
మ్మాన నీవు . నాకూతుఁ జుద్ర సేన నసహరించుకొనివచ్చి పరులెవ్వరును బ్రవేశింప

రాని యీనగరంబునం బాతాశగృహంబునండాని యీనత్కులజాతయెడ ననుచితం
బాచరించుచున్నాడవు. ఇప్పుడు నిన్నుంబట్టి వధియించి నాకులంబునకుం గలిగినకలం
కంబుం బోగొట్టికొందును. అని చేతనున్నధనువు నెక్కిడి యలి రోహవేశంబున బాణ
జాలంబుల వజ్రు రాజకుమారుండును కించదంతవిత మందహాస నుందర ముఖారవిందం
బుతో నతనియంబజడి తన దేహంబునకుం దాకకుండునట్లు మండల పరిశ్రమణంబుల
జేయుచుం దప్పించుకొనుచుండ దీర్ఘబాహువు కొంలతడవునకుం దననైనికలం బిలిచి
యీ రాజకుమారుని బట్టికట్టుండని యాజ్ఞ సేయ వారందఱు నొక్కపెట్టునం దలవడి
తనవైకిరాంకాం గుమారుండు నుప్పరంబునకు లంఘించి నైనికలనడుమదాకి యొకనికల
తనకరతలానూతంబునం బజ్జించుటగావించి వానిభద్రంబును భేటంబును దీసికొని విజృం
భించి తన్నుంబట్టుకొన నమకట్టి నైనికలం గొందఱుం దలవడఁజేసి దీర్ఘబాహువుం దఱిసి
యతని చేఃఘవును తుత్తునియలు చేసి శిరంబుదెగవ్రేయఁ గరవాలంబుసారించ నంతలో
చంద్రసేన యతనిసమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా యితనికిఁ బ్రాణదానం బొసం
గుండు. ఇతఁడు నాతండ్రియగు దీర్ఘబాహువు. ని స్సెఱుంగక నన్నవహరించుకొని
వచ్చితి వని యెంచి యుద్ధంబునకుం గడంగె. ని స్సెఱింగెనేని నాతండ్రి యవరిమిత
సతోపంబుం జేందుననిచెప్పిన రాజకుమారుండు నతనిం జుపుతెం పుడిగె. ఒండుచోట
జయవర్తయం శ త్రుంజయిండును కారాగృహంబుల తలపులు వగులగొట్టించి లోనం
జొరంబడిరి. అందు మదనమాలంగంచి జయవర్త యోసీ యనేక కఙ్కటోపాయంబులు
చేసి నీచెలియలగు మోహనవలి నలిచతురత వివాహమండపంబునకంపి నివు నానగరు
దప్పించుకొని వరుగిడితివి. ఆహా స్త్రీలజాణతనింబె మెచ్చందగినది. నేను మోహనవలిం
గూడ బెండ్లాడవలయునని యుంటినిగాన నప్పుడు తత్సమాగమంబు నాకిష్టంబయ్యె
భివదీయ విరుహంబు మనంబునకు మిగుల నువ్వులికంబుం గల్పించుచుండె. నీవు నీతరపురుష
సహాయంబులేక యింతదూరంబు రాఁజాలవు. అందునదృష్టవయ్యె నీమీఁదిప్రేమభరంబున
నిన్ను నా యింటిదాసిగానైన నుంచుకొన నెంచెద. రమ్మ నానన్నిధానంబునకు. అని
బిట్టదలించివజ్రక నచ్చటికాంతలం దుఃఖాక్రాంతలై తమకుం గలిగిన క్రూరదశకు
సహంపలేక యందఱు నొక్కపెట్టున నేడిచిరి. వారల రోదనధ్వనివిని రాజకుమారుండు
చంద్రసేనను వెంటదీసికొని కారాగారంబునకుం జనియె. అప్పుడు జయవర్త మందార
మాల సమీపంబునకుంబని యోసీ యింక నీవు తప్పించుకొనుట యొక్కడిది. నిలుపుము
అని బానిచేయవట్టుకొనం బోవుడు నది వానిం జూతుటఁ జూచి రాజా కలిప్రకలగు
కాంతల నన్నులు స్పృశింపంజనదు. తలకన్యకాజనంబులు ప్రాణంబులకంటె మానంబును
మిగుల పాటెంతురు. అనిచెప్పియవలకుం జనినదాని వెంటనడిపోయి బలాత్కారంబున
దానిచీరెచెఱంగుంబట్టుకొనియె. అదిరాజకుమారుండుగని మహారోహవేశంబునవానికడ్డంబు
సని యోరీ పురుషాధమా యజ్ఞివలులు క్షుద్రియలకుం దగునటరా. అన్యకర్త యగు

కాంతంబట్టికొనుట వరువుగలవారి కుచితంబగునటరా. ఇప్పుడా కాంతచెఱుగునట్టిగండుకై
 నీహస్తమును రెండుఖండంబులుగ దెగవ్రేయఁమానను; అని యాతనివైకిం గవిసిన
 జయవర్తకును రాజకుమారునికిని చండతిరంబగు మల్లయ్యధంబు ప్రవృత్తంబయ్యె.
 అప్పుడు రాజకుమారుండు దృఢముష్టింబట్టి జయవర్తనొసటం బొడిచిన నతఁడు ఘాలం
 బుననుండి రక్తధారలుగార నిలవయింబడి మూర్ఛవోయి కొంత తడవునకుం దప్పిరిలి
 రాజకుమారునివైకింగవిసి దండతొడితంబగు భుజంగంబు చందంబున రోజుచు నశనినమా
 నంబగు పిడికిట రాజకుమారు నురంబునడిచిన నదనరతుగొనక యతండు జయవర్తగాంచి
 యోరి నీవిముష్టితో యమలాకంబుగాంచెదవు; చూడుము నాపిడ్గిగుడ్డునంగల
 బలము. అని ముష్టితో శిరంబువగుల నడవబోవుడు మదనమాల సర్వరంబుగవచ్చి రాజ
 పుత్రుని చేయిబట్టుకొని యార్థపుత్రా యిండు నాచెలియలిమగండు; ఇతఁడు మృతి
 కైదనేసి నాసోదర యనుభవించు వీధన్యంబునూడ నసహ్యంబుగాన నన్నిం గాంచి
 యితనిని విడిచిపెట్టుడు; అనిచెప్పగా శత్రుంజయిండు తనమిత్రునికింగలీగిన చేడ్చు
 టునకుంగనలి రోషావేశంబున రాజకుమారునివైకి నైసికులం బుంకొల్పుకొనుచు వచ్చి
 యనేకకథలుల కరకుమ ద్దర భిండివాలమునలాద్యాయధంబుల బఱికింప నన్నింటికి
 దప్పించుకొని యార జకుమారుండు సింహంబు చందంబున బరాక్రమించి యానైని
 కులంజంపి శత్రుంజయింబట్టి నడిచి యితనిశరచాంబులు ఖండించిన శత్రుంజయింబు
 మఱియొండు చాపంబెత్తిన ని బాణసంధానంబు నేయనంతలోనన దానిని రెండి ఖండం
 బులుగావించి నిరాయ ధునింజేసిన నప్పుడు ససంభ్రమంబుగ సాంఖ్యాయని యచ్చటికి
 వచ్చి కమారునింజూచి యోరి నీకిట్టివనులుతగునా? గొప్పవాఁడెట్టి యవమతంబు
 నీకుదోహవంబుగాదా? గురజనంబుల నధిక్షేపించి ధిక్కరించుటజేసి నీయొచ్చిన
 పున్నియందెల్ల మన్నుగలసిపాదా? నీ కిది తగదు. ఊరకుండుము. అని యలసని
 యధమనుండి వారించి శత్రుంజయినింగాంచి యోమహారాజా యీ కుమారుండు పసి
 తనంబుంజేసి నీయెడలనవరార్థుండయ్యె. ఇతఁడు మిమైలుగక యొనరించిన వినయ
 విహీనతకుం గనలక నన్నంగాండుత్తమియింపుము. నేను నిన్నహాప్రదోష నమయఁబని
 యి యూరికొకించుక దూరముననుండు గిరిసుతాపలీకనమస్కరింప నేగియంటిసి. ఏ
 నొకింతసేపు లేనిచో నీట్టిచెట్టిలీయూరికి సంభవించుచుండును. గౌరవ్యులగువారు బాల
 భవంబున నెఱుంగక చేసినతివ్వ మనంబునం దలంచక దీనులయెడ దిగూరసంబునం
 బ్రవర్తితురుగదా? ఈదిసంబు నాచేయునాతధ్యంబు నంగీకరించి యిచట పీఠియించి
 మీకటబంబునకుం జనగను, మీరెలు దీర్ఘబాహువునకు సహాయముచేయ వట్టయున్నా
 రనిపిండు. అయినను తపోనీష్ఠ మీయొద్దకు వచ్చట కభ్యంతరమయ్యె. పార్వతీకల
 నన్నిధిబాసినచ్చిన యప్పుడె పంచారికాజనంబులవలన మీయె దంతంబునని యదెవచ్చి
 తిసి, అని చెప్పగా శత్రుంజయిండును సాంఖ్యాయనిం గాంచి నమస్కరించి యల

నియె. పీఠగవతి యీకుమారుం డెల్లొండో? ఈ కార్యరాశింగన్న మన్నుతేడొనరిం
చినపున్నియంబునకు మేరలే దని తోచెడిని. ఈ మహాపురుషునియందు వర్తింతుటజేసి
సార్థకంబయియున్న నామధేయంబునందగిలి గౌరవమును వహించినయక్షరంబు
లేనియొ? ఈకనిం జూడజూడ నాహృదయంబు ప్రేమాద్వితై వాత్సల్యంబుచే
ద్రవించుచున్నయది. ఇతండు నావైప్రయోగించిన బాణులులెట్లు నాయంగకంబుల
సమీపంబునకువచ్చి యిలవయింబడె నంతియకాని యొకటియైన నామేళం దాకినది
కాదు. ఈచతుస్సముద్రమద్రితధరామండలంబున నితదయక నాచేలనుండుచాపంబు
ఖండించిన యఖండశక్తి జూడలేదు. ఈబాలకుం డలివతురత రెండు మారులెత్తిన
ధువును ఖండించె. ఇతని కరిలామవం బవహార్యంబై యున్నది. వీరింగాంచినది
మొదలు ఎప్పుడెప్పు డాలింగనము చేసికొండమా యని యున్నదిగాని వీనివైశరంబులు
వేయమనంబురాదు. ఇందుకు గారణంబేమి యో యని చూడగిన సాంఖ్యానియం మహా
రాజా యిదియేకదాతారామైత్రియం చక్షూరాగంబని (ఓండొరులమొగముచూచు
కొన్న వేశయని తెలుగునవాడుక) యాలంకారితులు చెప్పుదురు. తొల్లిటి సౌహార్దం
బులు భావస్థిరంబులై యుండి వారలు గనంబడినచో నబోధపూర్వకంబుగ నాత్మశ్శాదు
లు గలుగఁజేయుచుండు నంతియకాని వేఱకాదు. అనిచెప్పి కలహనివృత్తులగు శత్రుం
జయదీర్ఘ బాహు జయవర్షాదులంగొనచని యాతిధ్యంబు గాంచి నంత్యుత్తులం జేరి.
ఇట్లు సత్కృతులై యారాజులుమహోల్లాసంబుతో నావినంబుగడపి సూర్యప్రవయా
నంకరంబు భుజించి సాంఖ్యానియి చే నుపసీతంబు లగుచందనకుమను తాంబూలాదుల స్వీక
రించి తన్నిర్దిష్టంబగు నొక మనోహరరంగమండపికాభ్యంతరంబున నమర్చింపబడి యుం
డెను మహామంచంబులవయిం గూగుచుండెరి. అప్పుడు కాపాలికి యచ్చిటకు వచ్చి
యోమహివతులారా భవద్వినోదార్థంబుగ నొకమనోహర రూపం బభినయింప వలసిగట్లు
భరతకులంబున కాజ్ఞ యొసంగియున్నదానం నా సావధానమతులరై యీ నాటకంబు
నిరీక్షింపుడు. అని చెప్పి తాను రంగమంటమబులోనికిం జనియె.

మందారమాలా చరిత్రము

నాంది

క. శ్రీరక్తి జీమనఃప్రియం, దారూఢభగేశ్వరుం దహస్కరతేజం
దూరీకృతా ర్రరక్షణం, దారూఢింబ్రోచుగాత నందట నెమ్మిన్.

నాంద్యంతంబున సూత్రధారుండు రంగంబుం బ్రవేశించి నలుప్రక్కలుగాంచి
ఆహా నాభాగ్యం బే మని వర్ణింపుడు. అఖిలభూమండలాధిపతులును ఒక్కచోటం జేరి
యున్నారు. నేపథ్యంబుంగాంచి. నటియేల యింకను రంగస్థలంబులనకురాకయుండెదవు.
నటిప్రవేశించి. ఆర్యమిత్రా యిదెవచ్చితి. కరణీయంబు నిరూపింపుడు. సూ. నటి

ప్రస్తుతం బగు ఋతువునవలంబించి యింఁచుక నర్జింపుము. నటి. ఆర్యమిత్రా ! అట్లే కం. కల్లవలనమానములై, కల్లలితామోదవర్షసంయుక్తములై, యల్లసిలుచున్న విష్ణుడు, మల్లియలుం జారిజులును మధుమాఁమునకొ. సూ. నటి. నీ నుడివిన వద్యంబుచే రూపకార్థంబు నామనంబున కపకతంబయ్యె. అని వారు రంగస్థలంబునుండి నిష్క్రమిం చిరి. ప్రస్తావన.

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి. ఒకతః పరభృతికా రాజపుత్రి యగుమందార మాలకు పీఠాననవాహనంబు నేయఁచు మానకొంటివో ? కాదేని నీ కొఁంచుకయైన తీరు బాటు గనుపట్టుదుగదా ? పరభృతిక. ఓ కలకంధరా, నీవు నన్నడిగినవని మనుకొన్న దాననుగాను. మందారమాలార్జి రత్నావళి యనవరతముం దనకూతున కభినయవిద్యా విశేషంబులం గఱపించుచున్నది; పీఠాననవాహనంబు నమయంబు దొరకదుగాని నాకొ కిందుక నిత్రాంతరి యయ్యెను. కలకంధర కరభృతికా రత్నావళికం దనకూతు నభినయ విద్యాపారంగతం జేయవలయునని యేల యట్టికట్టుదల గల్గె. పర. కలకంధరా తన చవతికూతునకంటె దనకూతురు నవధురాలుకొనిచో నొర్పుకల్లునేయింతులకు ? కల. ప్రియసఖా చనలేకూతురు వసంత సేన గదా ? అని యభినయచతుర యనియు నిది పీఠా వాదనచతుర యనియు నివి ప్రసిద్ధముత. రత్నావళి చవతియగు మదయంతిక యూర కన్నదాయేమి ? పర. ఆదియుం దనకూతు ననమానవయోవిలాస భాషరాంగి నభినయ తత్వవిక్రమం జేయించున్నది. కల. ప్రియసఖా యభినయవిద్యయందింత సామర్థ్యము గలిగి టోధించంగల గురువులెవ్వరొ ? పర. ఓసి యవంతనగరమునుండి వచ్చిన రాజ దత్తుండను విప్రవర్యునింగొని రత్నావళియు ధారానగర సమాగతుం డగువివేకదత్తుం డను బ్రాహ్మణునింగొని మదయంతికయు విద్యలు నేర్పుచున్న వారు. కల. ప్రియసఖా యెని మొదలుకొని వీరి కిట్టికట్టుదల గల్గెనో ? పర. సౌదామిని యనుకాపాలిక యాయూరం గొన్నిదినములనుండి వసియించుచున్నదిగదా. ఆదిమొదలుకొని రత్నావళిమదయంతి కలకుఁ బరస్పరము హృదయంబున నాగ్రహముకల్గియున్నది. రాజగుపరంతపుండును వీరిభావంబులింగితంబులనెఱింగి తత్తదుచితా లావంబులం బ్రవర్తించుచున్నవాఁడు. ఇది యితరులచేటికెక్కేనేని సుకటంబు గలుగుఁగాన హృదయంబునన యుండనిమ్ము. కలకంధరా నీవిష్ణు డెక్కడకేగెదవు. కల. పరభృతికా, ధర్మకవచునికూతురు కళావతి నాకుం బ్రాణసఖి. దానిం గాంచంజనియెద. పర. ధర్మకవచుఁడు పరంతపుని ప్రధాన ముత్రిగదా ? కల. ఔను. ఆతనిభోగపత్నికిం జనియించినది కళావతి. అని యిరు వురును రంగస్థలంబుం బాసిపోయిరి.

పరంతపుండును రత్నావళియు మదయంతికయు సౌదామినియుం బ్రవేశించిరి. రత్నావళి. ప్రాణనాథా యీమదయంతికతనకూతు రగుపరంత సేనతో నభినయ విద్యయందు మంతారమాల సరి కాదని మందలింపుచున్నదిగదా. ఇప్పు డాయరువురను

రప్పించి పరీక్షింపుడు. తారతమ్యము చెలిసికొననగు. మనయంతిక. అమాక్షదోప
 కొంచెమునవ్వును. ఓరాజా యారత్నావళి తనకూతురకెతనీర్పనను వసంతసేన కాలి
 గోటికైన నీటుగాదు. రంభోర్వశీమేళకాదులు ఒకజేత యభినయాబున పరిపాలం గల
 రేమె యెఱుంగము ఈవృద్ధాశ్రమం బిది మేలపకంచుకొనుచున్నయది సౌదామిని.
 పిదపి మనయంతికా సీమాతుకట్టి యభినయచాతుర్యబూజినను నీసంతకర్మచతుట
 యుక్తనుంబుగాదు. ఇప్పుడు మందారమాలయు నభినయవిశేషములు బెక్కింటి కాటాగి
 యున్నదిగాన వసంతసేన నలిక్రమించుచున్నదో డో చెడినది. మనయంతిక. అట్లుయైనది
 నేనీరత్నావళికి దాసినయ్యెద. మందారమాల వసంతసేన నలిక్రమించుకొని యారత్నా
 వళి యేచుగునో యడుగుము. రత్నావళి. ఓభగవతి మందారమాల వసంతసేన నలిక్ర
 మించదేని నే నీమదయంతికను జేటినై దేవీవచంబుం గోలపోయెదను. ఇప్పుడ యిరు
 వురను బరీక్షింపవలసినది. వరంతపుడు. (తనలోపల) కటకటా యీ యిరువురకును
 విరోధంబువెరిగి దారుణతరంబుగ ప్రతిజ్ఞలునలుపుకొనిరి. వలదని యొకవల్మినను వినరు
 తక్కిన విషయంబులందు విధేయతై ప్రవర్తించెదరుగాని యీవిషయంబు ప్రసక్తం
 బగునపుడు ఒండొరుల మొగంబులనైన గాచుకొనక యొకతనంటె నొకకు
 నగదినచు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానంబులేక ప్రవర్తించుచున్నారు. ఈయాగ్రహం
 బిప్పు డారోపిశంబుగాని వీరలకు స్వాభావికంబుగానని తోచెడిది. ఇది మందారమాల
 వసంతసేనలను పరీక్షించి సామర్థ్యాసామర్థ్యంబు లేర్పఱచినం గాని తీరదు. ఏమి
 నేయవచ్చు (అని ఆలోచించి ప్రకాశముగ) ఇది పరీక్షించుట నాకు నిష్ప్రయే.
 భరతకళారహస్యవేది యగుమధ్యనర్తయవఁడో తెల్పుడు. రత్నావళి ప్రాణనాథా
 వేటొక్కని మధ్యవర్తిగ నేల ప్రార్థించి కొనిరావలె. మీరును ఈ సౌదామినియు
 మాధ్యస్థుల మంగీకరించి పరీక్షింపుడు. అప్పుడప్పు డీభగవతోడ నీగూర్చి తనకూతురు
 సామర్థ్యంబు స్తుతించుచుండు. మనయం. ఎగర్దుముగ ఓరాజా నాకూతు నభినయకళా
 కుశలత్వంబుం బరీక్షించుటకు మీరలు సమర్థులుగారు. ఎప్పటికిని మాధ్యస్థుల మంగీక
 రించువారు పరీక్ష్యులకంటె నతిచతురత్వంబు గలిగియుండనగుంగదా? సౌదా. ఓరాజా
 యీమదయంతిక చెప్పినది గర్వోక్తులుగావు. నిక్కువంబులే. ఇందుకుం దగిన భరత
 శాస్త్రకుశలు నొక్కని దేగడంగవలయు. వరంతపుడు. భగవతి నీవు బాల్యము
 మొదలు సంసారవిరక్తవై భూప్రదక్షిణంబునే రుచు నమస్తనగరములకు జల్లియలును
 గాంచి వానియందుంగల పండితుల నభిలషాస్త్రతత్త్వవేత్తలం బరిశీలించియున్నదానవు
 గదా. మందారమాలావసంతసేనలం బరీక్షించి వీరి తారతమ్యముం దెల్పందగువాడు
 గలఁడే నిందెల్పుము. సౌదా. రాజా వినుము. శ్లో. భరతాగమతత్వజ్ఞాత్రయోవిఖ్యాత
 కీర్తయః, భరతన్నిర్నందికేశోరోచనశ్చజగత్ప్రయే. [ముష్టాకములందును భరతశాస్త్ర
 తత్వజ్ఞులు భరతముషియు నందికేశ్వరుడు రోచనుండు అనువారుమువ్వురు జగద్విదిత

యీ విచారము. కపటకౌశికుడు. (ప్ర చేశింపి కపట ప్రాసముగ) ఓయన్నా కపట
కౌశికుండనేనని యెట్లెఱిగితిని నూనూ. (చా. ౧౧) ఇతడు చేసిన వీరిని కపట
ప్రభానుం డగుచిక్కామిత్రుని బోల్పవల్కుటచేత వీడు కపటకౌశికుడననెను
గలవాడని యెఱుకపడియె. మంచిది. ఈ నెచుంబున సీతనివృత్తంబై నెఱుంగుదుంగాక.
(ప్రకాశముగ) ఓయన్నా నేను వెక్కాద్రుసిద్ధపురుషులకు సేవచేసి దృష్టి మాత్రమున
సెదుటివారి నామగోత్రాదులు చరిత్రాదులు నెఱుంగుచిదగ్గనర్పించితిని. దాననే
నెఱుంగుదు. కపట. (తనలా.) ఔర యీతనిమాటాత్వంబు బేమని వర్ణింపుదు. ఇతని
సహాయంబున మనకార్యంబు సాధించుకొనందగునని నెఱుచిభంబున సాధ్యంబుగాదు.
(ప్రకాశముగ) ఓయన్నా తమనామధేయంబు విన గోరియున్నాడను. వీనులకు
విందొనర్చుము. మాతూ. ఓకపటకౌశికా నన్నుమామామంధరుండని జనులువాడు
కొందురు. కపట. ఓయన్నా నీకు వదివేల నమస్కారములు. బహుదినములనుండి
నిన్ను జూడంగోరియున్నవాడను. మామామంధరుండు మామమారించుండనియె జనులు
చాడుకొందురు. వీరు పాపాకరంబునగరమునకుండు భవలుబ్బునికిం గూఢచారుండను.
ఈనగరమున నుదయాదిత్యునికింబ్రియమిత్రుండగు రోచనునిభార్య మదలేఖయనునది
యనమానయావపయోవిలాసభానురానియని యాదేశ్యరినిని దాని నెవ్వరినైనవంచించి
కొనిరమ్మని నన్నిచ్చుటకొంపియున్నవాడు. నేను వచ్చి రెండునెలలుగడిచినవి. ఇది
చరకుం దదకుల ప్రసర్తనంబు ఫలియించినది కాదు. నాయందు గరుణించి యా
కార్యంబు సకుటార్చును నుపాయం బొక్కటివచ్చును. మాతూ. మిత్రమా యెట్లే
కానిమ్ము. నమయంబువేచియుండినగాని కార్యంబుచేయరాదు. సీతోగూడ మదలేఖా
నై సభ్యంబు ధరింపంగలవాడున్నాడె తెల్పుచు. కప. అన్నా నాకమ్ముడు కృత
కైతవుండనువాడు నాతోవచ్చి దాసీకేషదారియై రాజాంతఃపురంబుంజొచ్చి పనులు
చేయుచున్నాడు. కాణి కీకపటంబు విచితంబుగాదు అంతఃపురంబులగు దాసీజనంబుల
నడుమ నిదియు నొకతెనుని యెంచియున్న దనియెకాని నిరూపించినదికాదు. అట్లుండి
యొకరాదు రాణిచే విందుకై పిలువంబడియుండు మదలేఖ గాంచి దాని వేషభూషా
చతురత్వం బభ్యసించియున్నాడు. మా. ఓమిత్రమా అట్లుయన నేకొక్కయుపాయంబు
జెప్పెదను. ఈరాత్రి మదలేఖావేషంబు ధరించుకొని కృతకైతవుండు రోచనుడు
రాజసభనుండి యింటికి బొద్దొడి త్రోవలోని చండికాలయమున వేచియుండవలయు.
అచ్చటికి రోచనుండు తప్పుక యరుగుదెంచును. వానికి వలపుగిలుపుచు నలివైపుబ్బం
బునం దీసికొని యతనిచేతికిం జిక్కక యవంతిగరపు త్రోవంబట్టి యరుగుచుండవలయు.
అతడు పియుత్తుండయ్యెనేని మదలేఖ నులభిసాధ్య యగును. కప అన్నా నీవు చెప్పి
నది యుక్తియుక్తమే. ఇది నా కమ్మునికింజెప్పి యీ కార్యంబునందు జాగ్రతగల్గి
యందునట్లు దిట్టపఱచి యిదే వచ్చెదను. ఇక్కడనయుండుము. అని వెడలిపోయెను.

మాయా. (తనలో) ఇట్లుగా నా మానూగృధ్రగర్భము సాగ్ధంబయ్యెగదా. ఇంచు కేనియుశ్రమములేక కార్యం బనుకూలంబగు. కృతకైతవుడు మదలేఖావేషధారియై వంచింది రోచనుచి నునకగర మగునుజ్జయినికిం గొనిపోవును. అచ్చట వియు స్థలగురూఢ చారులు రాజకుమారునింగనిపెట్టి రాజునొద్దకుం గొనిపోవుదురు. ఇట్లయ్యెనేని నా కార్యంబు అనుకూలంబగు. కపటకాళికుని కార్యంబెల్లది నెరవేర్చుదగునో తెలియదు. ఇట్లు తలంచుచు గూరుచుండె. కపటకాళికుండు(ప్రవేశించి). ఓయన్నా నీ చెప్పినయట్లు కృతకైతవునికి మదలేఖావేషమువేసి చండికాలయంబునకంపి కార్యంబుగఱివాని కిందెల్చి యిదెనచ్చియున్నాను. మాయా మిశ్రమా నీచేసినదనికి సంతసంబయ్యె. ఇంతలో నొక్కరుండు ఖడ్గంబుకేటందాచ్చి యక్కడికివచ్చి ఓయన్నా కపట కాళికా నీమానతిరితి కృతకైతవుం డచొప్పునుండ రోచననుమారుండునచ్చి దేనికి నమస్కరించి క్రిందనునిచిన యీచంద్రహాసంబునుజుతి తోడవచ్చిననాసికతో నతిశ్రద్ధిత గరింజనియె. ఇదె యీ చంద్రహాసము. ఇది మీకెటుకవడంజేయగ గృతకైతవుడు నన్నంపె. ఇక జరువంగల కార్యములకు భవన్నియోగంబుం బ్రతీక్షించుచున్నాను. కప. ఓరీ మంచిది యీచంద్రహాసంబు నాచేతికిచ్చి నీవనిగా జాగ్రతగానుండుము. మను ష్యుండుఖడ్గం బాతనిచేతికిచ్చి నిలుచుండెను. మాయా, మిశ్రమా యీఖడ్గంబుదొరకుట మనకత్యనుకూలమె. దీనిందాచ్చి నీవు రోచనవివేషధారివై యాగుడిలోనం ప్రవేశింపుము. ఖడ్గంబునకై మరల రాచకుమారుండు చనుడెంచు. అది లభింపమి నిక్కడఁ గొంతసేపు వెదకుచుండి మదలేఖావేషధారియగు కృతకైతవునిచేత నవప్రామానమండై రోచనుండు బహుదూరం బరుగు. రాజపుత్రవిరహంబుం దాళలేక యొకింతసేపటికి మద లేఖయు నక్కడికిరాఁగలదు. అప్పుడు నీవు దానికగవడి తీసికొనిపోవచ్చును. ఈ పనులలో నీపరిజనులు బహుజాగ్రతతోఁ బ్రవర్తించుచుండనగు. ఓమిశ్రమా నీవు మద లేఖంబట్టుకొనిపోవుటకు విమితెచ్చియున్నావు. కపట. నేను దారుమయందైన బో నొకటి తెచ్చియున్నాను. మాయా. ఓరీ దానినాగుడి కుద్రగ్రహానికి కెదురుగా దెరిచి పెట్టుకొనియుండమని నీభటలకాజ్ఞ చేసి దానియం దామదలేఖప్రవేశించినతోడన తలుపులుబిగియించి యెత్తించుకొనిపోవునట్లు నీ ప్రధానభటునికింజెప్పి నీవు రోచనుని వేషంబుధరించి ఆలయంబుంబ్రవేశింపుము, నీ వెనువెంట నేను నచ్చటికిం బ్రచ్ఛన్నం బుగవచ్చెద. వేరెంబటొప్పు. కపటకాళికుండు నిర్గమించెను. మా. తనమనంబులో. నేనిప్పు డీయత్యున్నతమగుగోపురంబుపైకెక్కి గుడిలోజరుగువృత్తాంతంబు కనుంగొని యెదను. అని యాలోచించి గోపురం దెక్కితిరిగి చూచి. ఇదె రాజకుమారుండు రోచనుం దరిత్యరితగరివచ్చి తొల్లిఖడ్గంబుంచిన తావునఁ జూచి యదిలేమిసంశయించు చున్నవాఁడు. మఱియొండుచోటికి దృష్టులునిగుడించి భద్రా యాకృతకైతవునిచాతుర్యం జేచునిష్ఠింతు, వేషభాషామర్మ మదలేఖతోలే నీనికొప్పియున్నవి. వీఁడును

రాజకుమారునియొద్దకు వచ్చుచున్నాడు. ఔర యేమి యారాజపుత్రునికి మదలేఖ యం డుండు ప్రేమాతిశయంబు! చూచినంతమాత్రమున నమీషమున కేగి ప్రాణవల్లభా యిచ్చటికేల వచ్చితివి యని యడిగి యడియేమియుం బలుకకున్న నోమదలేఖా సీతో నతివేగంబున వచ్చెదనిచెప్పి యిచ్చటదడిసియున్నందుకై కోపించితివా? నేనేమి సేతు. నాచంద్రహాసంబు గానకపోయె. అనిచెప్పగా నామదలేఖావేషధారియు “ప్రాణసాయకా వింటివా యాయదయాదిత్యునిదర్శయంబు నన్నువదలి సీపు రాగానే నలుగురు రాజభిలులును ఇరువురు దాసికలును మనయంతకపురంబునం బ్రవేశించితి. అదిగని సేవభయంబందుచు నొకమూల కొదిగియుండ నందొక్కతె యోమద లేఖా మారా జుదయాదిత్యుడు తనయంతకపురకాంతా జనంబువలన సీరావలేఖాదులు విని సీపైచుక్కువతో నిన్నుం దనశయనగృహంబునకుం దెమ్మనియె. రాజకుమారుం డేదేనియాటంకంబుఁ జేసెనేని యాతనింబట్టి శిరంబునరికివేయించు అని యాజ్ఞ చేసి యున్నాడు. తెమ్ము వేగింబరమ్ము. అని చెప్పగా నేను వారల కట్లే కానిండు; నాకును రాజుపై మరులుకలదు. బహుదినములనుండి రాజభోగంబునకు వేచియున్నదానను. ఇదె నర్వాభరణభూషితచైవచ్చిన నిక్కడన యుండుండనిచెప్పి యలంకారశాల కేకతంబ యరిగి యచటనమర్పంబడియిండు. గూఢమార్గంబున వేలువడి యిదె సీయండఁ జేరితిని; నన్నరక్షించుభారంబు సీది” అని చెప్పిన రాజపుత్రుండు ఉదయాదిత్యునికిం గూడ నిట్టిమిత్ర ప్రోహంబున బుద్ధిప్రవర్తిచెఁగదా ఇంక మనమిచ్చోట నుండం జనదు. రాజవిరోధంబుగల్గెనేని పౌరు లాయూరు పరిత్యజించిపోవుట మంచిదిగాని వారితో కలహించుకొనుచు అక్కడన యుండుట మంచిదికాదు. అని చెప్పిన కృత్తైతవుండును ప్రాణసాయకా అదియనాకునుసమ్మతంబు. మనము సీమార్గంబున నిర్గమించి మఱియొక గ్రామంతరంబునకుంజని యక్కడ సుఖంబుగనుండెదము. అని చెప్పిన నందుకువలై యనినరాజకుమారునిందీసికొని కృత్తైతవుండు చనుచున్నాడు. వీరునుజ్ఞుసీమార్గంబుం బట్టిపోవుచున్నారు. మంచిదయ్యె. మరియొండుపలసికిం దిరిగిచూచి. ఓహో! కపట కౌశికుడు రోచన వేషధారియై భడ్గంబుధరియించి గుడిలోనికిం బ్రవేశించు చున్నాడు. రోచన వేషధారియై కపటకౌశికుడు ప్రవేశించి తనలో నామిత్రుండు మాయామంధరుండు వచించిన యంపాయం బరిశ్లాఘనియము. అత్యంతలాభకరము. తొలుత నన్నుంగాంచినతోడన యామదలేక ప్రాణసాధాయని ప్రైబడి కొగిలించుకొని యధరామృతందాసంగి తనకులుకుంబుల నురంబుం గ్రమ్మునుగదా. ఈ మదలేఖా పరివర్ణంగలాభము నాకు నమహురుటకు నేఁజేసినపున్నియం బెట్టిదియొ? ఒండుచోట లలితానఖతో మదలేఖప్రవేశించి, లలితంగాది యోప్రాణనఖ మనరోచనం డిల్లు పెడలిపోయి యొకగడియయయ్యె. కాళికాలయంబు నిక్కడనె యున్నది. అతండు బాడగానమికిం గతంబెద్దియో తెలియదు. గుడిలోనప్రవేశించి చూతము అని లలి

తతో స్రవేశించుచున్నది కపాలాపీడుం డను. కాపాలికుండు ఆకాశయానంబునం బ్రవేశించి: ఔర నాకు కాపాలికమతశక్త్యం బుపదేశించి మేఘధరియింప నతి పావ నంబు లగునీనరకపాలమాలికలును భిక్షుటనంబున కీయుత్తమ తపశ్శీతలపుట్టెయు సాంత్త మయభూషణంబులు నస్థిపుయములగు యోగవాగెలునొసంగి చంద్రచూడచరణ పూజాపిఠానంబుండెల్ల నచ్చుంగృతార్థునింజేసి తదుక్తప్రకారంబుగ నాకాపాలిక వ్రతంబు సలిపిన నాయెడల సంభవించి యాదినంబు ప్రతసమృద్ధునదినం బని తెలిసి కొని యోరీ కపాలాపీడా నీకాపాలికవ్రతం బీదినంబున సహస్త్వంబయ్యె. పెటజే యొకమానిసిని చండీకుం బలిపెట్టెనని నని సఫలంబుగాదు. నీవిచ్చడ యుదయా దిత్తునినగరంబున నుండుచండి కాలయాంబునకుంజసి యచ్చుటభుక్తధారయై పచ్చునొక రాజకుమారునిం దెగనరికి చండికకుం బలిపెట్టెరమ్మ అనియాజ్ఞ చేసె. అందుకై యతి త్వరితగతి నేనును వచ్చియున్నాడను. దిగువకుఁజూచి ఆహా యా సౌదామినికిం గల త్రికాలజ్ఞశ్వంబునకు మిగుల సంభవించవలయు. ఆమె చెప్పిన చొప్పున నొక పురుషుండు భుక్తధారయై వచ్చుచున్నాడు. మేలయ్యె. అని యాకనంబున సభో ముఖుండగుచు యోగపట్టిలోనుండు భుక్తగంబిని కటాలన నామానూలోచనని తలనరికి యనివార్యగతి ముద్బుదంబులతో కఠంబునుండి వెడలు రక్తప్రవాహంబును దన చేతితలపుట్టెలోనికిఁ బట్టుకొని చండికాదేవిగి నివేదనంబుచేసి యాకాశగమనంబున సరి గెను. కపటకౌశికుని యొడలును తలయును ఆయాలయంబునంబడి తన్నుకొనుచుండెను. మాయామంధరుండు ఈవృత్తాంశంబుం గాంచి తనమిత్రునికిం గలిగిన ఘటునకు మనంబున దుఃఖించుచుండ మదలేఖయు లలితాసఖితో గుడిఁజొచ్చి యామొండెంబులు తనభర్తవి యనినిశ్చయించి వానిమైబడి మూర్ఛనొంది కొంతకడద్రవనకుండెలిసి ప్రాణంబులు విడువయత్నించి యాయాలయపు నుత్తరద్వార సమీపంబున నుండు కొలనిగోబడి శరీ రంబునిడువ నిశ్చయించి యాద్వారసమీపంబునకుం జసియె. మానూ. చూచి, కటకటా కటికిఁబడికటిగాన జేమియుండెలియక యుత్తరద్వారముగుండ బోసుకొనికిం బ్రవేశించిన మదలేఖను బోసుకలుపులు బిగియించి యనేక పురుషులు నిశ్శబ్దముగ నెత్తుకొని పాపాకర పట్టణపుం ద్రోవఁబట్టుచున్నారు. హరిహరీ యాకన్యారత్నంబుగతి యేమయ్యెనో చూచితివా. అన్ని యనర్థకంబులుగల్గుట కేనుగదామూలంబు. రాజాజ్ఞ లనతిపాశ్యము. ఏమిసేయనగును? ఇక మనముజ్జయిని నగరంబునపగజని రాజపుత్రుని పరంతపుని యొద్ద నొప్పించి బహుశతులం బడయుదు మని యాగోపురంబు దిగిపోయెను.

ద్వితీయాంశము సంపూర్ణము.

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి. ప్రథమ. ఓకేళికా శేషు రాజనియు క్తవై
 యైన ముదయము మొదలు మాయామంధరుండు దయాశిష్యుని నగరమునుండి కొని
 తెచ్చిన రోచనకుమారునికిం బరిచయమయ్యెటకుం బోయి తన్నికటంబునన యండి
 యిప్పుడ యిచ్చటికివచ్చితిని. గాఢంబెలియక మందలించెదను. ఈనాట్యశాల రమణీయ
 పరిష్కారి రాజితః బై చందనోదకంబుల చల్లి యగరుధూమధూపితంబై వెలయు
 నట్టిప్పుడు రచియించుటకుం గారణంబేమియో? విశేషకారణంబులేక యంతయులం
 కారం బొకనాండైనక శేసియె ఖగము. దాను జేసియడిగెదను. ద్వితీయ. ఓమరా
 లికా యైననుండు రోచనకుమారునిగొని మందారమాలా వసంతసేనల యభినయ
 విద్యాపితక్షణశ్వుంబు పరిక్షింపబడును. అందుకై యీ యలంకారము సల్పంబడి
 యున్నది. మరాళిక. అట్లులేదురే! మఱియొకరహస్యంబు నన్నిడిగెదను. ఆ రోచన
 కుమారుండు సాక్షాత్కరించిన నవమన్మథునిబోలి వెలయుచున్నాఁడు. మందార
 మాలావసంతసేనలను అభినవయావనవిభూషితలై యిన్నవారు ఆకసింగాంచి
 నప్పుడ యాయుడువురకు ననురాగంబుగల్గకపోదు. అట్టియన ననేకానర్థంబులు సంభ
 వింపకమానవే. కేరళిక. ఎన్నెన్ని యనర్థంబులు సంభవించకయె యీచపటిపోరు
 శాలించెందునా? ఇందుకు మనము చింతించి చెయ్యనదేమియులేదు. మనము నారాచ
 కన్నియలకుం దగిన నాట్యోచితశేషధ్యంబులు సిద్ధపఱచి యుంచవలయుగాన నందు
 జాగరూకలమై యుండము. అనుచు నిష్క్రాంతిరి. ప్రవేశకము. నాట్యశాలయందు
 యథోచితాననంబులపైఁ గూర్చున్నట్లు పరంతపుండు రోచనుండు సౌదామినియు
 ప్రవేశించిరి. సభలూ గూరుచుండియున్న శత్రుంజయుండు రోచనునింగాంచి
 యానందబాష్పంబులతో. ఓరీకుమారకా మదన మోహనా యిన్నిదినంబులనుండి నీ వెక్క
 డెక్కడఁ దిరిగితివా? ఏయే?ష్టంబుల ననుభవించితివా? నీముఖారవిందంబుం గాంచి
 పెక్కుదినంబులయ్యెనే? నీపిల్లరిడిచి పోయినది మొదలు నీతల్లి యాహారంబువదలి యన
 వరతము నీసేయమునకై భవనికిం బూజసేయఁచున్నది. శేనును మరల నీమొగంబుఁజూడం
 గోరి ప్రాణంబులు ధరించుకొనియున్నాఁడ నంటియకాని వేఱలేదు. నిన్నింక నాలింగ
 నంబు చేసికొని యాదలమహాస్కానక సాప్రాణంబులు నిలువవు. అని తనయాననంబు
 విడిచి లేచుచున్నాఁడు. సమీపముననుండిన బుద్ధిసాగరుండను మంత్రి ఓమహారాజా
 యిదిసాటకము. మీరు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత శేమియుం బెలియక ప్రవర్తించెదరు.
 ఓర్పుకొనుండు. శత్రుంజయుండు కూరుచుండెను.

సౌదా. రాజా ఏల తామసింజెదవు? నాట్యం బుపక్రమింప నానతియొనం
 గుము. పరంత. ఓభగవతి తొలుత శేకన్యక విద్యాపై కారద్యంబుం పరిక్షించనగు.
 సౌదా. రాజా నీకుం బ్రథమమహిషీ పుత్రికకాన మందారమాలయే తొలుతఁ బరీక్ష
 జీయయగు. పరంత. అట్టియననరే. ప్రతిహరినిం దిలిచి. ఓసీ నీవుచని మందారమాళా

నాట్యాచార్యుండైన రాజదత్తునింగంచి తొలుత భవద్వి)సుశిష్యునాట్యంబు వరీక్ష జీయంబుగాన నతివేగంబున రప్తు నుమనిచెప్పము. ప్రతిదారియట్లయగుంగాక యనిపోయి నాట్యాచార్యునితోఁ బ్రవేశించి మహారాజా యిడ యాచార్యుండు వచ్చియున్న వాడనిచెప్పి చనియె. రాజును రోచనుడును రాజదత్తునికి నమస్కరించి సమీపానసంబు నం కూరుచుండఁ బ్రార్థించి యకండు గూరుచున్న వెనుక తా ముపట్టులెరి. రాజు. ఆచార్యోత్రమా మందారమాల తమచే నుపదిష్టాంబు లగునర్థంబులం గ్రహింప సమర్థు రాల్చియున్నదియె. రాజదత్తుండు. రాజావినుము. శ్లో. యద్యచ్ఛ్రీయోగవిషయే భావికముపదిశ్యతే మయాతస్యై । తత్తద్విశేష కరణాత్ప్రత్యుపదిశ తీవమేబాలా॥ అన్నట్లు నేను ఆభినయప్రయోగవిషయమందు ఏయేభావము నుపదేశించుదునో అది యప్పుడ యనేకవిధముల విశేషింపఁజేసి నాకుప్రత్యుపదేశము చేయునట్లుగా నున్నది. నేపద్యమున మృదంగధ్వని వినంబడుటయు రోచనుండు తనమనంబుగా.

కం. నవజలధరపటలావి, ర్భనగతగంభీరనినదభావ్యం బగుచున్

నవమరజమధ్యమస్వర, మవగతమైయల్లమును వార్షం బోనఁగెన్.

ఇట్లునుకొనుచుండ నచ్చటి యవనికాభ్యంతరమునుగడి.

క. జలధరపటలవినిర్గత, విలసచ్చంపాప్రభాళి వెల్లిగోలుపుచా

యలివేణి వెడలెఁగలువల, విలకానిజయోస్త్రమనుచు విబుధులుతలపన్.

ఇట్లు వెడలివచ్చిన రాచకన్యకంగాంచి రోచనుండు మనంబునలడు ఈ నవ మోహనాంగినాట్యాలంకారంబునాకు మిగుల మనోహినోదంబుం గల్పించుచున్నది.

సీ. గుదియంగట్టిన మొల్కుకుల్కు చన్నులపైన ముత్రియంపునరాలు హత్తుపఱచి

బలితంపుఁదొడలకుబాగుమీరెడునల్ల యర్థోరుకంబుఁదానానఁదొడిగి

బటువులొపిఱుఁదులపైనజాల్వొమించురకనంపు మొలనూలురహిధరించి

మెత్తనియడుగులనత్తమిల్లఁగఁ గుల్కుటం దియల్ బాగుగాఁ బొందుపఱచి

గీ. చూచువారలహృదయఃఖల్ మారగొనెడి, మొలకనవ్వులమోమునమరువుగుల్క జగముఁగెల్వఁగవచ్చెడుశంబరారి, విజయలక్ష్మీయనందగి వలెఁదియొప్పె.

ఇట్లుప్రవేశించి మందారమాలయు తనయాచార్యునికి నమస్కరించి సోదామిని పాదంబులకెరంగి జనకునికి వందనంబు లాచరించి కించిదంకురితలజ్ఞావిదానభాసురమంద హాసమందరముఖారవింద యగుచు రోచనకుమారునిం గ్రేగంటం జూచుచు సంగీతంబు సేయువారికి మున్నుగా నిలిచియుండెను. రాజదత్తుండు ॥ భగవతిసోదామిని యభి నయింపందగువస్తువొక్కదాని నిరూపించిన నది యథాశక్తిసూచింపఁబడును ॥ సోదా॥ పూర్వము అగ్నివిక్రమియెడుట మాళవిక యభినయించినది లయమధ్యంబును చతుష్ప దంతై యుండునదియ యప్పుడు సూచనీయము. మందారమాల గానముచేయుచున్నది.

ప్రాకృతము. దుష్టశూన్యము. శేషశూన్యము. అయినానం

అంశాంతవంశయోమేవంశ్యోయివివాహో

ఏసోసోచిరద్వితీకమామహిమహి

కాహమంపరాహిణంతుయగళాహిణం.

[మే = నాకు, పియో = నాయకుడు, దుష్టశూన్య = దుష్టశూన్యము. హియయ = హియయచూ, తస్మి = అతనియందు, తిరాగంభస = ఆశలేనిదానవగుము. అంశాంత = శాంత, వామోమేవంశయో = నాయకుడయినదనకడకన్న. కింవినిర్విప్రయం = ఏమోఅదరునట్లున్నది. ఏసోసోచిరద్వితీ = ఇంత! బహుకాలమునకుగనంబడియె. కహం = ఎట్లా, ఉపహయిదవో = చెందదగినదాడగును. కాహ = హియ! పరాహిణం మాం = పరాధీనమైననన్ను. తుయ = నీవివయచుందు, నతిణ్ణం = ఆశతోనుండుదానినిగా. గణయ = తలంచుము.]

అనియథాభావముగ నభిప్రాయించుచున్నది మందారమాలయభిప్రాయించినవెంటనే వసంతసేనయు నభిప్రాయించెను. రోచనుడు || ఓమహారాజా మీరు నన్ను మధ్యస్థత్యమున నునిచియుండుటంబట్టి వీరలయందుగలతారతమ్యములను వచింపవలసియున్నది. నీయొక్క ప్రభుత్వతనూజ యగుమందారమాల అనలిచిరకాలాభ్యస్తనాట్యవిద్య యని తోచెడిని. ద్వితీయతనూజ యగువసంతసేన బహుకాలాభ్యస్తవిద్య. ఇదియతారతమ్యముగాని మఱి యొకండు తారతమ్యములేదు. మృదువైనయభిప్రాయమందు నిరువురుకుచతురలే. ఆయభిప్రాయమును అనునర్చించి వికల్పించుటలో సీమందయానలకు సాటియగుబోటులు లేరు. తక్కిన తాళలయాదులందును ఈకాంతలు విశేషశీఘ్రతలు. పూర్వవిషయముం బరిత్యజించి విషయాంతరమునీర్వకరించునప్పుడు పూర్వభావావసాదనంబుచేసి భావాంతరం బభిప్రాయించుచో మఱి కొన్ని యాశాస్త్రరహస్యములు సూచితంబులుకాకయున్నవి. ఆరహస్యములు దేవతానుగ్రహంబున నిప్పుడు నాకును పూర్వమున బృహస్పత్యయగు నగ్రునికిం గాని యితరమనుష్యులకెఱుకవడునవి కావు. పరం || అట్లయిన నవియు నాత నూజల కభ్యస్యంబులే. ఓమందారమాలా ఓవసంతసేనా నానమితమునకు రండు. మీ మిత్రులు తమతమ మాతలభిరురాండ్రని పరస్పరము విరోధించుకొనుచున్నారు. రువురును మీరు సమానలే యని తీర్మానింపబడినది. ఇట్లు వారికి స్పర్థకలుగుటకు కారణమేనగా నొకనాడు మిత్రులు లిరువురునుండగా నేను మీమిత్రులయభిప్రాయ విద్వాపాటవంబెట్టున్నది యని యడిగితిని. అందుకు వారు సమర్థురాలికి మ్రొచ్చుబహు మానంబెట్టిదియో తెలుపవలయునని నన్నడుగగా నేను వారింగాంచి మనమందార మాలావసంతసేనలలో నెవ రభిప్రాయవిద్వాచతురయో దాని నొకచక్రవర్తికి బట్టమహిషిగా రెండవదానిని రెండవదిగా నొసంగుదు నని యంటిని. అందువై మిత్రులు కీ యాగ్రహంబుగల్గె. ఇకమీరు నాయభిప్రాయంబుమేరకు సీరాశపుత్రునియొద్ద నాట్య

బిచ్చారహస్యము లొక్కటిని చూచి మిగిలిన వారల నీ సమీపారాధనలకిం బోయింబు సేయుచుండును. హనుమంతుని తొలగి వ్రేవడిన నాదారహలా వసరక సేవలం సిగ్గుచోడ గ్రేగంట రాజునుండునిం గావించుచు తండ్రియొద్దకువచ్చి || ఓసయ్య యిట్టే తనుయొక్క పరిపాలనంబు సీయించుచుండెను. అనిచెప్పి నిష్క్రాంతయైరి. తక్కినవారును సగంబడినిపోయిరి.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

కేరళికామరాళికలు ప్రవేశించిరి. మరాళిక నీడుచుచు ఓ యక్కా వన రాజు ఇంత కఠినచిత్తుండని యెఱుంగక పోలిమిగచే? కడుపునంబుట్టిన కూతులు చేసిన తప్పుకడైన డియంపం గూడదటే! కటకటా యెట్టి కట్టిడినివానికైన నిట్టికూకకృత్యంబు గూడునటే! కేరళిక. ఓసీ ఎవరికైన సరే తప్పుచేసినవారిని తానే జూడక వధులవలన విసిరేసి కోపబధికంబ యగు. అందుగూడ వంపనావిపుని వేపంబుదాల్చి వచ్చిన గూఢతత్తుకుని తమ్ముడు కాలకర్కొటకుని వచనవిషంబులచే వ్యాకులీకృతమానసుండై కదా వరంఃపుం డీట్లు చేసెను. మరాళిక, ఓ యక్కా వానికి వీరియందెట్టి కోపముగల్గుటకుం గారణం బేమొసే? కేరళిక. ఓసీ గూఢతత్తుకుండు వనయూరనుండు జనిబాలర దొంగిలించుకొనిపోయి కాళికి అలియిచ్చుచు రాజునకు దొరకక యీ యూరియొద్ద నుండు మహారాజ్యమున దాగియుండెను. ఇది యెల్లవారు నెఱుంగదురుగా? మరాళిక ఔను సేను నెఱుంగదును. కేరళిక. ఒకనాడీ పృథ్వాళంబువిని రోచన కుమారుండు గూఢ తత్తుకుం డుండునడచికి వేలకులబోయి వానితో మహాభూరయ్యుండునలసి వానిని బంధు పుత్రమిత్ర శర్దంబులతో సహారించివచ్చిన గుకు మనరాజు రాజకుమారుని పరాక్రమంబు గని సంతసించి సౌదామిని నడుక్షంబున నిట్టయె. ఓభగవతి యీ రోచన కుమారుండు నా యిరువుర తనూజాతలకు భర్త యని మున్నె వక్కాణించి యుంటింగదా. ఇప్పుడు నా రాజ్యంబునకుగూడ యీవగడ భర్తవగు గాక. నేను పురుషసంతాన హీనుండనై యెన్నవొడను. ఒక రెండు మూడు దినములలో బరిణయ ముహూర్తంబు నిశ్చయించి నాకన్యకల నిచ్చి పెండ్లిచేసి వట్టాభిషేకంబును సేయంగలను. అని నెప్పి పరిణయకార్యంబుల నెఱవేర్చు గార్యనియుక్తుల కాజ్ఞ యొసంగెను. అట్లుండ మరు నాడుదయంబున నారాజుకుమారుండు నగరంబున లేకపోయె. ఆసినయదయమున నొక నన్యాసి రాజునగరు సేరవచ్చెను. రాజును ప్రత్యుత్థానాదుల బహుళకరించి యాసినంబు తనయంట భుజియింపు మని ప్రార్థన నాతిం దగదుగొట్టక రాజుతో నోరీ సీవు పరిశుద్ధుడవైనను నీ తనూజలు పరిణయము కాకముంద రాజపుత్రునిం గలసినవారు. వారి నింటనుంచుకొని యున్నావు గాన నీకు దోషంబుగలదు. వారి బరిశ్శరీంచువరకు మావంటివారలు సీయింటం గుడువరు అనిచెప్పి తనయిచ్చుం జనియెను. వాండు కాళి

కర్మోట్టకునిపోలికయు గల్గియున్నాడు. నాడు వలుమరు భిక్షుకవేషంబు ధరియించు కొని యానగరంబు సిండ్లనాక్లి బిచ్చమెత్తగా చేతు గాంచినున్నదానను. ఆ కవట నస్యోసిగూటలు విని తన కూతులయందు దనకులంబన కడకీర్తి చెచ్చి తను జేష్ఠబుద్ధి యుంచి వారు నిదురించుచుండగా ముచులుబ్రో గొనిపోయి యాడవియం దొండొరుల కెఱుకపడచుచోటుల విడిచిరందని తన భిక్షు బ్రాజ్ఞ నేయ వారు నన్నరాత్రియట్లుచేసిరి. మరాళిక. ఓకేరళికా మొదటనే వారు రాజకర్తనికిం బ్రదత్తైరి. ఇదిపరకు సంప్రాప్తయోషనయగుదురు. ఏనియోషన నిట్టికేరళికాదామని సెప్పిన వానమాటలు రాజు ఎట్లు విశ్వసించెనే. కేరళిక. ఓసి నాకాలవృద్ధయములు వజ్రమలకంబే కతోరములు. మనుచుములకంబే మృదువులుగకటవె. కేవలమా కీర్తికళంకములేకుండఁ జేసికొనుటయె నారి క్రమము. మరాళిక. ఈ దినము మొదలుకొని కమలవతీకళా వతులను మన యూగంగానఁజగదే. అందు గలవతి మన రాజునకు భోగపత్ని యగు శృంగారవతి మాతృమగనుక తనకు సహోదరీభావంబుపాటించుకొని మందారమాల యందలిప్రేమతో బ్రవర్తించుచుండు. ఇది యతివతుర. మఱియుం గళావతియనునది ధర్మకవచునికూతురు మందారమాల నో స్నేహంబు బాటించుచుండు. వీరిరువురు వారలతోగూడ రాజకమారుసేంద్ర నాట్యనిహుల్యులంబుచేయుచున్నవారు. కేరళిక. నారి వృత్తాంతంబు చెబియదు మనకా మనవలకుంబోదహాట. అని నిష్క్రాంతైరి. ప్రవేశకము. కమలవతి కళా తియు బ్రవర్తించిరి. మంచుమైబుంండి నిదుర గూరుచుండు మందారమాలంగాంచి. అక్కటా! యీమగురు తనయంతఃపురంబునకొని యీ ఘోరాటవియండు నిదురకూరుచున్నది. రాజసీటులు కన్నుఁదెచ్చి యిక్కడనుంచి పోయినది యెఱుంగదు. నిదురమేల్కొంటు యెప్పునిం బరితపించునో? మందారమాల. మేల్కొంటు నలగుడలం బ్రకటించి ఏమి నేను రాత్రి నాయంబవంబునం బరుంజినో? కానిచో నాయంతఃపురంబున నేలలేకపోగిని? కమలవతీ నేను ఒకవేళవరాకుపడి యుప వసకుండు నిద్రపోయిరకు మిరలైన నిదురలేవకూడదదే. ఏ మే నేసిట్లు అనాధవతి నిదురింప నారెల్లి యూరకుండెనటవే (యనంబువిడిచిలేచి.) కటకటా యిది నా యంబవంబుకాదు. ఉపవసంబైనచో మయూరంబులను శుకపికంబులను లతానికుం జంబులు నుండవా? ఒకటైనం గానమే యిక్కడ. అదియునుంకాక నాయంతఃపురంబు సమీపంబున లేదే. ఈస్థలంబున కెన్నడుచు నేను వచ్చినదానంగాను. ఈ కంటక కంటకితంబులగుచెట్లు భయంకరావముఖరికంబు లగు ప్రూరవృగంబులను నే నెప్పు డుచు గాంచినదానంగాను. నామనంబున బహుభయంబు గలుగుచున్నది. కమలవతి. ఓముగుదా నీకల్లిని నీయందు దనులేకపోయెగదే. యని పైటచెంబగుమొగుంబుమైచేసి కొని యెడ్చుచున్నది. మందారమాల (తాను నేనుచుచు.) ప్రియసఖి సంగతియేమే? కమల. ఓసి మనకు సంగతులేవియు లేవు. గడలేనివారమైతి మంలేనే. మందార. ఓసీ

యేల యట్లనియెదవు? నా జనశుండును నాజననియు మొదలగువారల కేదేని కీడుసంభ-
వింపెనో? కమలవతి. వారల కేమియు లేదు. మఱివారలచే మనసు. మందార. (సశోక-
ముగ) ఏమియిది, వారు బాగుండగా నాకు శోకకారణంబేమి? కళా. ఓకమలవతి
యేలసంకోచియెదవు. ఈ దుఃఖంబునెప్పుక తీరునటవే. ఎంతసే పీడముగ సంధిగల్గెను
మాటలాడెదవు అనిచెప్పి మందారమాలతో రాజు దానినిషయంబునం జేసిననకుప
కారంబుం దెల్పెను. మందారమాల భూమిపయింబడి మూర్ఛియై. ఇంతలో కాల
కర్కోటకుండు ప్రవేశించి యగివేగంబునవచ్చి మందారమాలపైత్రికిని దురవగాహం
బగునరణ్యపు మార్గముగుండుంజని సమీపమున నుండు నొక కొండపేటపైకెక్కినను. కమల
వతి కళావతులు ఎంతప్రగల్భత్వవడియం బక్కడి కక్కలేక విరమించుకొని యాహం
దారమాలకుం గలిసినదర్శకానికేషంబునకు మిగుల సంతసించుచుం జేయునట్లేక నూ
కొండవతీయలోబడి ప్రాణములు వదల నిశ్చయించుకొని యందఱుగా గూతుకు ఒక
యన్నతప్రదేశంబునిరూపించి దానిపైకెక్కిదూకిరి. నిహస్త్రింతలైరి.

కాలకర్కోటకుండు అంతటపేటమీఁద నొకవలకరాల్చెనైన మందారమాల
నునిచి కట్టిలేసిన నాకన్యకలేచి యొకమలపతీ నని నీలిమన గాలకర్కోటకుండు ఓ పిల్లా
కమలవతిలేడు. ఇది కాలకర్కోటకుండు పసిమతాపం బెప్పుచోసం జెక్కికొన్న
చిన్ని లేడిచందంబునపైచిది. ఇకదొర్చించుకొన నీకు వరంబు గాదు. తెమ్మ. ఇచ్చటికి
సమీపమున నొక ధైరవాలయంబువాటిం బతివియేగండు వలకరాల్చెనై “నీధైరవుని
యడుగున నొక పెట్టియయందు రెండునోరంబులున్నవి. అది చేపతా నిగి బులు.
అని కావలసినవా రొక సర్వలక్షణోపేత యగుకన్యక సమర్థుడైబోవుదానిగగాని ధైర
వోపానసాసిధపురుషుని గాని బలియిచ్చినం దీనికొనవచ్చును” అని ప్రాసించున్నది.
అందుకై బహుదినంబులు ధైరవోపాసన చేసి నేను నిన్ను గిణిగొనినదెన్ని నిలయిండ్లం గల
పెట్టుకొనియంటిని. ఇందుకై బ్రహ్మకేమంబు సేయగలిగి ముం జెంద్రపానికి వచ్చి
విమ్మ విడనాడజేసితి. ఈ నెలంబున నీమగండు నా సహచారిని జరిగిన మగండు
దీర్చుకొందును. ఈ దినంబు నారపయముదె. అని చెప్పిన మందారమాల భయంబున
నేమియుం దోచక యేడ్చుచున్నది. ఇంతలోపల చెట్టునందునుండి గోచనముగద్రాటు
ప్రవేశించి. మందారమాలంగాంచి సమీపమునకు వచ్చి ఓ మందారమాలా యని
పిలచెను. రాజపుత్రియు కన్నులుచరిచి సంభ్రమంబుగ ప్రాణగాథా యని యార్పు
చుం బరువిడి యాతనిం గొరిలించుకొనెను. రోచనుండు వెల్లగ దానిని బుజ్జించి యో
ప్రాణగాయిక యప్పుడు నే నీసంజేయవలసిన యువక లంబేమి తెల్పుమన మందార
మాల రాజపుత్రా నీవేమియు విచారించక యిప్పుడ ఈ క్రుం రునిబట్టి తలతగఁగొట్టి
యీ ధైరవునికిం బలిపెట్టుమా. తక్కిననిషయంబు లవ్వలదెప్పిన నని రోచుం బట్టి
గుని తన్నుంగని చెట్టునందున బరుగిడిపోవు నా కాలకర్కోటకుని పంటనగటి కొప్పు

వట్టి లిగిచిగొనితెచ్చి శలతెగగొట్టి ప్రైరవునికిం బలిపెట్టెను. అంత మందారమాల ప్రాణ
నాథా యీ ధైర్యతనీక్రింద నవరత్నహారంబు లున్నవట. ఈవిగ్రహంబుం బెరికి యని
గ్రహించుకొనవలయును అనగా నా ప్రకారముగ ప్రైరవునింబెరుకగా వజ్రమయం
బగు పెట్టియన రెండుహారంబులు గనబడియె. అని యెత్తుకొని రోచనకుమారుండు మహా
ముదంబు నంది యోమందారమాలా యీ రెండుహారంబులును దేవనిర్మితంబు లనుటకు
సందియంను లేదు. ఇది యెవ్వరెవ్వ కెట్లు భయింపవలయునో తెలియదు. క్రమంబు
దప్పి ధరించుకొన్న నేమేమికిడువాటిల్లునో యేమియుం తెలియకయున్నదే. అనగా
మందారమాల ప్రాణనాథా ఆ విషయంబుం గూడ నీయాలయంబున నెంచైన వ్రాసి
యొండకపోదు. పరిశీలితము అని యీ ధైర్యవాయకుడ్యంబులం జూచుచుండిరి.
అందొకచోట “భోగంకరణహారము రాజ్యకన్యక ధరించుకొనందగినది. అది నియమ
ముతో ధరించునది. చతుస్సముద్ర ముద్రితభాగమండలాధిపత్యంబు పహించు నొకరాజ
కుమారునికిం బట్టపుడేయై యునేకవత్సరములు భోగంబు లనుభవించుచు. జీవంకరణ
మనుహారము రాచకొమరుండు ధరించుకొనవలసినది. ఇది ధరించుకొన్నవానికి నకల
శత్రుజయంబును ఆపరిమితధనసంపదయంగలగు” అని వ్రాసియుండెను. ఇట్లు వ్రాసి
యొండుటంగాంచి మహాసూతోషాంబుధిదేవి యాయువుకును తమగొండోగులం బెండ్లి
చేసికొనవలయు నని యొచి యదిచెప్పుకొనలేక కిగ్గువడుచుం గొంతతడవు గడపుచుండ
నందు రాకొమరుండు భోగంకరణహారంబును మందారచూలకంబుననిడి హస్తోత్ఫుల్ల
ముఖారవిందుండై యీ బాలికామణి మొగంబు ముద్దుగొనియెను. జీవంకరణహారంబును
రోచనుండు తాను ధరించుకొనినయనంతరము మందారమాల ప్రాణనాథా మీరిచ్చటకు
వచ్చుటకుం గారణంచేయి? నన్నుం గాలకర్కొటకునిబారినుండి తప్పించుటకై దైవము
మిమ్ము ప్రైరణచేసెనొ? అనుపదమున భవత్ప్రాప్తిచేత బంధుజనవిరహదుఃఖం బెంత
మాత్రము నాకుందోచదు. అని యనగా రోచనుండు ప్రాణనాథాకా నీతండ్రిగూడ
తక్షకునిం జంపినందున నంతసేది యజ్ఞమునీసగ్రంథునను నన్ను రాజుంజేయందలంచి
తనభోవంబు బయలుపలుచుండ జేసి యదియే నొల్లక నకలదేశవిలాకనోత్కంఠచేత
సెవ్వరికెఱుకపడికుండ నానగరంబు నిర్దమించి యాయరణ్యంబునం జొచ్చి నడుచుచు
నీదిన ముదయమున నీకొండచటియయెద్దకుండేరి సీచేయు రోదనధ్వని వినుబడగా
నిచోట్టికి వచ్చితిని. భవజ్ఞాభంబువలన నపరిమితానందంబు నొందియున్నవాడ. ఇంత
కంటె: గావలసినది యధికంచేయును లేదు. భరతవాక్యము. కం. మనకనుదినమానం
దము, వినజాతదళాక్షుదయనువర్ధిలు గాతకొ, ఘనములువర్ధించి జగంబును గాచుచు
నుండుగాత భూమిసురులకై. అని యందఱును నిష్క్ర్యాతులైరి.

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

నాటకము నమాప్తమైనయనంతరము శత్రుగణయొందు తనకుంట్రి యగు విచారసాధునితో 'నో ప్రధానశీఖరా యా నాటకముందు నాకుం బరమమిత్రుఁ డగు వరంతపుని కూతురగు మందారమాలా కన్యకచరిత్రంబు నిరూపింపఁబడియె, రోచన కుమారుండనువాఁడు నాశనయై డగుటకున మోహముండేయని నోచెడిని. లేనిచో వానికి దుఃఖము వచ్చినప్పుడు నాకు దుఃఖమాను వానికి సుఖము సంభవించినప్పుడు నాకు మహా మోదాబును విలగల్గు? ఆరోచన కుమారుం డెవఁగు? జ్ఞానశాలయంబు నొద్ద నుండు రోచనుండును మందారమాలయు సేమైరి. వృత్తాంతమును భూర్జముగా విన నాయన మత్కుల్కంతతో నున్నది.' అనియుడుగఁగా గుఱియెను సాంఘాయముని బిలి పించి రా జడిగనవిషయంబు విన్నవించిన నామె నుట్టయె. సింహాచలంబుపై తపంబు సేయుచున్న మణిశంతుండను సిద్ధుఁ డొకసాఁ డుజ్జయినిశ్రీత్రుము దగ్ధుఁడవచ్చి మహా కాలదర్శనానంతరం బాకాశయానంబున బోలుచుండి యమాల్మరొన్న ప్రభా ప్రబ్వలి తంబులగు నీరకరంబులు రాజపుత్రుని కంతఃబాలం బ్రకాశించుటగఁగించి యా బైర వాలయ సమీపంబున దిగి యొక బ్రాహ్మణముండు ధరియించుకొని చరిత్రసాహసనకుం జని ప్రాణములు పోవువానివలె విలపించి యెలయెచ్చిన వని వారడిగనమీదట యా కపట విప్రు డిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రా నేను బ్రహ్మజుండను. మీయొద్ద యాదించి యేమైన సంపాదించుకొనం బ్రయత్నిపడి నెచ్చుచుండగా నీ సుగంధయంబున మహానర్పం బొకటి నాతో పడెడమై యమదంష్ట్రలబోలిన బ్రహ్మరం బిష్టంబుగ్రక్కుచు నన్ను గరచి వేగంబు పారిపోయినది. నే నిదివరకు ప్రాణంబులు బిగబట్టుకొని వచ్చితిని. ఇక నాశరీరము నీయధీనము అని భూమిపయింబడి విలలించుట్టుకొని విగతప్రాణుని చందం బుననుండె. రోచనుండును తనలో నావిప్రుని బ్రతికించు నుపాయంబుం గానక తన హారము జీవకరణంబని చెప్పుచుడునుగాన నది యితనిని బ్రతికించునతలంచి తటాకన తన మెడనుండు హారంబునుదీసి యాతని కంతంబున నైచెను. దిక్పిత సేవటికి వాడిటలు నటుం బోరలెను. అదిగాంచి సంతసంబున మందారమాలా చనహారంబు భోగకరణంబు గాన నీతనికి సౌఖ్యము సేయునని తలంచి తన మెడనుండుహారంబు నాతనికింతంబున నైవ నంతలో నాసిడుండు నవ్వడులేచి యాకాశయానంబున నెగరిపోయె. అని మొదలు వీరు బుద్ధివాంచల్యంబు గల్గి యొడొరలతోఁ జేరక యెడఁబాసిపోయిరి. క్రమ క్రమముగ రాజకుమారుండు పాపాకరికట్టణంబులు బ్రవేశించెను. వీను భూత భవిష్యద్వర్తమానంబుల నెఱింగిన దానంగాన మందారమాలగతి యెఱింగి యది రాజ కుమారు నెడబాసిన వింటన యదియొండుచోటికింజని దాని నీయూరికిం గొనితెచ్చిని. మందారమాలను విడిచి పెట్టినరీతి వసంతి సేసను గూడ నట్టడవి ముందు రాజు విడిచి పెట్టగా సోదామిని యచటికింబోయి దానిం గొనిచని శ్రీవర్ధతంబునం దినయాశ్ర మంబున నుంచుకొనియున్నది. ఆవసంతసేన ప్రాద్దుపోకట కామండకి యను పేరుతో

యోగం బభ్యసించుచున్నది. మహాకతుం క్షీ హారంబులు బాల్చి శ్రీపర్యతంబున సాదామి నీతపోవనంబున కరిగి యామె యడుగఁగా నాహారంబులు తనకు దొరికినమార్గం బంతయుం జెప్పె. అతలు సాదామిని యీ హారంబులు తనకెచ్చి పొమ్మనియడుగఁగా తప్పించుకొనిపోలేక తడియతపోవిశేషమునకు భయపడుచు నామెకు సమర్పించినదియె. ఆ సాదామిని యాహారంబుగొనుచు ధైర్యవాలయఁజనునవచ్చి యచ్చట మందార మాలా రోచనులు లేమికిదుఃఖించుచు నాగుడి కలయం గాంచునెడి నోకచోటం బూర్వోక్త ప్రకారములు వ్రాసియుండుటయు మఱియొకచోట “ఈ హారంబులు శూద్రతవస్థిచేతుం జిక్కనేని హాస్యాదులకు నిత్రచాంచల్యంబున పరస్పరవియోగం బును సంభవించును ; అనియును ఈ హారంబులు మరల బంధుజనంబులయొద్దఁజేరేనేని తమయొద్దనున్నరీతి మహా లాభకరములగును అని వ్రాసియుండుటగాంచి సంతసించి తన తపోవనంబునకుం జరియె. రోచను డీపురంబునకు వచ్చియున్నాఁడని విని వసంత సేనచే నానిని కొన్నిదినంబులకుముందు యచ్చటకుం బంపెనయది. వసంతసేన దొడ్కొని యిదిసం దిచ్చటికి వచ్చునట్లు సాదామినికి వృత్తాంతంబు చెల్పియున్నాను. ఇప్పు డిచ్చటికి వచ్చును. ఈనడు నీసోయద్ధము చేసినవాడే నీమహారుండైన మదన మోహనుండు. ఇతని కుదయాదిత్యుని సగరంబున రోచనుం డనుపేరుగల్గె. మీరు మోసముగఁబట్టి బంధించినవాడె కృతబుద్ధియను నీ విచారసారునికుమారుడు. దీర్ఘ బాహునికూతురు చంద్రసేనయే చంద్రసేనుండనుపేరుండరీమందిరరాధితత్వము వహించు చుండెను. కమలవతీ కళావతులు కొండచటయలోదుకొని ప్రాణంబులవాయి యల్పించి దూకగా నుదొక పొదరింటికయింబడి దేహంబుల నొకింపుకొనియు ట్పలేకయుండ నే నచ్చటికేగి వారలు గొనితెచ్చి మందారమాయ దాసికలుగాఁ జేసియున్నదానను. అని చెప్పఁగా శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువు మొదలగువారును ఆ సాంఖ్యాయసి ప్రభావంబున కత్యాశ్చర్యంబునొంటి యామె పాదారవిందములకు నమస్కరించి యొ కల్లి యిట్లుకారణవత్సలతం గాపాడిక నీప్రేమను మేషేనుని విసరింతుము. కరుణించి కుమారుల రప్పింపుము. అని వేడుకొనఁగా సాంఖ్యాయసి భటులచేత మదన మోహనుని కృతబుద్ధిని కారాగారములనుండి విడుదలచేయించి రప్పించి ముందుగవచ్చి తనకుం బ్రణామంబుచేసి నిలిచినకృతబుద్ధిహితుం డైనమదనమోహనునిం జూచి ప్రమో దంబుతో నో మహారాజకుమారకా యని యాదలమూర్ఖుని నాయనా నిన్నొక కారణంబుచే కారాగారంబున బంధనంబు సేయవలసివచ్చె. ఇది తప్పు కాదు. నీమనంబున నుంచుకొనుము. ఇదె నీతండ్రి శత్రుంజయ మహారాజు వచ్చియున్నవాడు. నిన్నుం గాంచ నస్మిక్రంతతో నున్నవాడు. అతని చరణకమలాంబుల కెరుగుము. ఆనఁగా మదనమోహనుండు భయభక్తులతోఁ దండ్రిపాదారవిందములకు వందనం బాచరిం పఁగా శత్రుంజయుండు ఆనందబాష్పంబులగుమారు నొదల తడువుచు బాహువులు

సాచియైతే నిండుకవుగిటం కేర్పుని దగ్గర్లతో నేమియుం బలక లేకయుంజ మదనమోహనుండు బుద్ధిసాగరుని చరణంబులకు నమస్కరించి యాతనిచే గౌరవింపం బడి నిలుచుండె. కృతఋద్ధియగు శంక్రీకి నమస్కరించి రాజునకు శాత్రుగిన సాతని రాజు కాగిలించుకొని నాయనా మనుష్యునిబాయని నీడంబోలె రాముని బాయని లక్షణునివలె రాజకుమారు నననరించుకొని యనేకవృద్ధులు లనుభవించిలివి. లోకంబున స్నేహధర్మంబు సేవలన నీలువంబడియె. అనిపల్కుగా సాంఖ్యాయని కమలదలీ కళా వలీ తరళికా ప్రభుభువేత మందారమణిగాది శాంతలను రావించి నమస్కరింపం బనిచి యందు మందారమాలం జూపి యిదియె గుంజ్జు నీవలెకూతురు. దీని పేర మగ చారమాల. ఇది పట్టుమహిషీ పదుండుకుం దగినయది. అని మదనగులం జూపి ఇదినుదన మాల. నీకత్యంత మిత్రుండైన ధరావంతనగరాధిపతియగు శూరబాహుసహాయుడు. అని చంద్రసేనం జూపి యిది కళింగ దేశాధిపతి యగునీదీర్ఘబాహునికూతురు. ఇది లతానివాహ ప్రస్తావమున నుండగా నే నచోటికి జని కొన్ని యంద్రజాలంబులు చూపించి భీతంజేసి యిచ్చుటేకిం గొనివచ్చి నీకుమారునికి బల్లిగాఁ జేసి రావ్వాడు. అని మదనలేఖజూపి యిది నేపాళదేశపురాజధానియగు చంద్రభాగ నగరాధిపతియైన ధర్మపానునికూతురు. అని చూపలేఖ జూపి ఇది నాకుఁ బ్రియశిష్యుండగు సింహ దేశాధిపతి ధృతవీర్యుని తనూజ. నీకుమారునికి వివాహయోగ్యుని యని యారాజుతోఁ జెప్పి తెచ్చి చంద్రసేనునికి జెలియబెరుగునా నేర్పబడినందుటేని. ఈ పదుగురును నీకుమారునిచే గాంధర్వ వివాహంబునం బరిణీతలైయింపవారు. అని చెప్పవలెండగా సాదామిసియం వసంతసేనా దోడితెచ్చిరంగాంచి సాంఖ్యాయని తనయొద్ద నుండువరి చారికావంబుచేత దానితపస్వివేషంబు బాపి రాజకన్యకావేషంబును ధనంబుజేయ నాజ్ఞయిడి వారలట్లుచేయ నొరవెటికి చికిలిచేసిన మంచబాణుని బాణంబులెరి విలంబు నాకన్నియనుజూపి నీనిని నూతనకోడలిసిగాఁ బరిగ్రహింపుమని చెప్పినవిని శత్రుంజ యెం డిట్టనియె. ఓ భగవతీ నీహుజ్జు మేరుకుజరుగుట కాటంకంబులేదు. అయినం దెలియక యడిగెదను. నంసారంబువదలి నన్యసప్తతిలో నుండు తమ కీసంసారప్రవృత్తి యెలకల్లె; తెల్పుమి. అనగా సాంఖ్యాయని యిట్టనియె. ఓ మహారాజా యీ విచార సారంబు నాకు బాల్యస్నేహితుండు. మే మిరువురము బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస మొకగురువు నొద్దన యొనరించిలిమి. ఇతఁ డొకనాఁడు నా తపోవనంబుననువచ్చి నమస్కరించి యోభగవతి ! నాయందు శిష్యవాత్సల్యంబుంచి యొకకార్యంబు నిర్వర్తింపఁ బ్రార్థించె దను. మా రాజకుమారుండు మదనమోహనుండు పరకీయావరాయణుం డగునని జ్యోతి ష్కులు వచియించిరి. వారలమాట లనత్యంబులుకావు. పరదారవరాయణుండు రాజగు నేని రాజ్యంబుచెడునని రాజు భయపడుచున్నాఁడు. ఇందుకుం దగిన వేరవూహింప వలసినభారము నీది అని చెప్పెను. అందుకు నేను నమ్మించి లోకంబునం గన్యకలను

తమతమ తండ్రి మొదలగువారు కన్యాదానము చేయవలయు. అట్లుచేయక కన్యకలే తమ కిష్టుని వరించిలేని వారు కన్యకలనం దగు చరణియ అగుదురు. “కన్యాదానః పిత్రాధ్యక్షీన త్వేన సామగ్రిః సతా” అనియున్నదిగదా? కాన పిత్రాన్యనుమతి లేకయే తమకుతామెగారి యీతనిగరించిలేని యితనికి పరిశ్రీయాగనునమును సిద్ధించు. ధర్మ శాస్త్ర ప్రకారము మిది విరుద్ధమునుగాదు. శ్లో. గాంధర్వేజవివాహేన బహ్వోన్యైరాజన్తి కన్యకాః, పూయంతేనరణీ తాస్తాః పిశ్యభిశ్చాభిగదితాః. అన్నట్లు శకుంతలాదు లగు రాజకన్యకలు గాంధర్వ వివాహమున భిక్షులను వగిచించి ముందుకుఁబట్టి దోషా వహమును కా దని యితనికి వట్టుపొషి పడుదుననఁ దగిన రాజకన్యకల వారసే శాశ్వత్య లగు మందపాలకి సాదామిని మోవలగు వారలగుని యశోహయముల నిచ్చునీకి రప్పించి వారికి పగన్నర స్నేహము కల్పనట్లు లానరించి యీసుందరి మందిరంబున గాపాడుచుంటిని. ఇంద్రాగ్రాహ్యునివలెర్ప నచేర శ్రమము లనుభవించితిని. ఈ నగ రము మదియతపాబలంబుచే నితరుల కగన్యుష్టలమునంగట్టివ పట్టణము. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తన మంత్రిమంత్రికి విశ్లేషించి సాంఖ్యాయనితో నోభగవతి నా కుమారని కింతటితో జ్యోతిష్కము చెప్పిన దోషములొననదా యనియడుగ సాంఖ్యాయనియు ఓరాజా యీ సుందరిమందిరంబున నీకుమారుం డీకాంతలకై పడిన ప్రయాసము పరదారలకై తిరుగువాడును అకుభివంశలేఁడు. మందారచూల చంద్ర సేనుని పత్ని యని యిం దీపర కెల్లపాదను దలంచియున్నారు. ఇతఁడును చంద్ర సేనుని పత్నితో వ్యభిచరించుచున్నాననియె కదా యెంచి ప్రవర్తించెను. అందుతో నా దోషమును సమాప్తంబయ్యె. ఇతనికిం దగిన నాయకలు ఈ భూలోకమున పీఠలేకాని యితరులు లేరు. వీరలంగాక యన్యల నిక పునుంబుననైనం గోరఁడు. వీరలు కులరూప వయోవిద్యాదుల సేవమునుసేసి సమానలు. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు ప్రమోద మేదురహృదయుండై భగవతి యింక ప్రీతిగాంచేసిన నీకు మేమిప్రియుంబుసేయం గలము. కొండంతజేవునికి కొండంతనై వేద్యము పెట్టలేముగదా యన్నట్లు మాయెడం గలగు ప్రాకార్యంబొకటి నెరవేర్చునుమని ప్రార్థింపఁగా సాంఖ్యాయని యోరాజా నాకుం ప్రియంబుచేసినవని ఈ కన్యకలజనకులరావించి యీ సుందరిమందిరంబునన మంచిముహూర్తంబునందు వివాహంబు జరుపుము. కన్నులు కల్పవదంబాతు నిదియ నాకుం బ్రియంబనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును జయవర్తం గాంచి మదనమాల తండ్రియగు శూరబాహువును అరణికుమారులను కారాగార విముక్తులంగావించి సీభార్య యగుమోహనవిలోద నెల్లి సాయంకాలమున కిచ్చటికి వచ్చునట్లు వేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులుగల భటులను తక్షణంబు పంపు మన నతండు నట్లయొనర్చెను. ఉజ్జయినిపతి

యగువర్ణాశ్రయిని సింహదేశాధిపతియగు భృతపీఠ్యునిని, చంద్రభాగ నగర ధిపతియగు భద్రహేమనిని పృథ్వీరంజను నిశదామగ ప్రాసల్యాణపత్రికలు తానె శత్రుం జయించు వంశియను నగుటకు భుజంబులను శుభ్రుచేసిరి. చిత్రకేతనపట్టణమున కరివేగ పాలంబులగు గుణ్ణి బుల్లెగ్గె. పొందలుభేదముల ననుసరించి నృత్యాలంబు దెల్పి కల్యాణంబు శ్రుతపరచంగా మదన మోహమునై విషణిశాల ననుచు ప్రమాదంబునొంది మరునాడుదయంబునను ముహూర్తమదిరంబునకు విడిచి పునరానిం గని నంశనవడి కోడండ్లు వట్టు ననుస్మరింపి ను దీవింపి ను సహజ గౌరవింపఁగొని మహానందంబుధి చేలుచు పెండ్లి నొను నిర్వర్తించుచుండే దేశంబుల గల విప్రముఖులును రాజులును వైష్యులు శూద్రులును పరిణామ విక్షణకౌతూహలముతో గణగంబువంజేర్చి యిష్టమృష్టాన్నంబు లచే మౌనమై వుండెను. శత్రుంజయించుట సాంఖ్యాయసిద్ధిపరంబగు శుభమునూర్తామ నందు మంగళ వాద్యంబులమ్రోయ నిప్రముఖులు వేదంబులు నడువ గాయకులు వీణా వేణుముఖములగు సంగీతంబులు పాడఁ జుప్పరలంప నునులగు మారకాలలు సర్వరంజులు నలువ మహానతోషంబునం గుమారునికి మందారామాలాది క్రమంబుగఁ బరిణయంబు నిర్వర్తించెను. ఇట్లు నడుచుంబులు పరిణామంబుగాఁ బరిణయంబుజరిగిన యచంతరము శత్రుంజయించు సాంఖ్యాయసిద్ధి బ్రాభిచి చిత్రకేతననగరంబునకుఁగొని చని కన్నీ దేశంబున నుల బంధుమత్తుంబున పొందునఁ బంధువులను సంతనంబంద మదన మోహ నునిగిం బట్టాభిషేకమహోత్సవంబు రచించి మామ్రినదంబునం గృతబుద్ధి నునిచి తానును చిచారనారండును నిగ్భరకర్షణతో భగవంతుని గ్రాసించుచు సంతోషంబున నుండిరి.

కం. మగువజ్ఞంబుగఁజేసితి, నిది నీ వంగీకరింపు మెలమి నెలంగె

మదనజనిక సరసులకును, మృదయాప్టదావహంబు హితమయివెలయు.

ఇది శ్రీమదనగోపాలచరణారవిందనందనాభిలాషి గుగు చిలకపాటి వేంకట

రామానుజశర్మచే రచియింపఁబడిన చమత్కారకథాకణ్ణోలినియందుఁ

జతుర్థతరంగము సర్వరంజును సంపూర్ణము.

